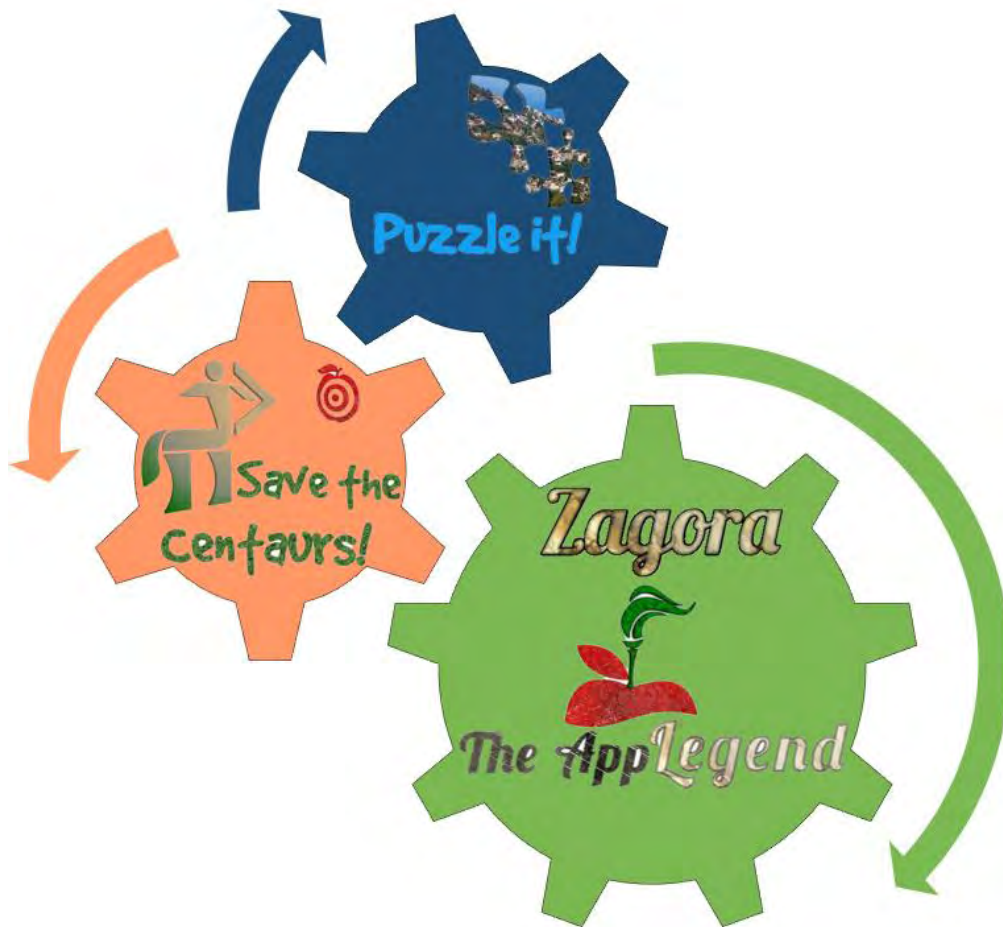

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
*«ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ
GAMIFICATION:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΑΣ ΣΤΟ ΠΗΛΙΟ»*

ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΟΡΑΝΙΔΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:
ΑΛΕΞΙΟΣ-ΜΙΧΑΗΛ ΔΕΦΝΕΡ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ-ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΧΑΛΗΣ

ΒΟΛΟΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2018

“May the faith which has inspired pilgrims throughout history, uniting them in a common aspiration and transcending national differences and interests, inspire us today, and young people in particular, to travel along these routes in order to build a society founded on tolerance, respect for others, freedom and solidarity”

The Santiago de Compostela Declaration, 23 October 1987

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αφορά στο σχεδιασμό πολιτιστικών διαδρομών στον οικισμό της Ζαγοράς στο Πήλιο με χρήση της νέας τεχνολογίας gamification. Πιο συγκεκριμένα, μετά από τη δημιουργία μίας βάσης, σύμφωνα με την οποία ξεκινάει η διαδικασία σχεδιασμού των πολιτιστικών διαδρομών, την αναλυτική καταγραφή των κύριων χαρακτηριστικών που καθορίζουν την ταυτότητα της περιοχής μελέτης, των φυσικών και πολιτιστικών της πόρων και του τουριστικού της προϊόντος, καθώς και την έρευνα πεδίου, γίνεται πρόταση για τη δημιουργία δύο πολιτιστικών διαδρομών εντός του οικισμού, καθώς και μιας εφαρμογής (application) με τη μορφή παιχνιδιού για smartphones (έξυπνα κινητά) και tablets (υπολογιστές ταμπλέτες). Η συγκεκριμένη εφαρμογή περιλαμβάνει δύο παιχνίδια, ένα για κάθε διαδρομή, τα οποία θα διαδραματίζονται σε πραγματικό χρόνο, ενώ θα λαμβάνουν τη θέση του χρήστη - τουρίστα μέσω της τεχνολογίας GPS. Το κύριο ερώτημα της εργασίας είναι: 'Με ποιόν τρόπο μπορούν οι πολιτιστικές διαδρομές σε συνδυασμό με μία εφαρμογή - παιχνίδι να αποτελέσουν ένα ενιαίο τουριστικό προϊόν με στόχο την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς ενός τόπου και την τουριστική του ανάπτυξη, με περίπτωση μελέτης τη Ζαγορά Πηλίου'.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Πολιτιστική κληρονομιά, φυσική κληρονομιά, πολιτιστικές διαδρομές, τουρισμός, gamification, εφαρμογή (application), Ζαγορά Πηλίου

ABSTRACT

The present assignment concerns the planning of cultural routes in the settlement of Zagora in Pelion using the new technology called gamification. More specifically, through the creation of a basis according to which cultural routes should be planned, the analytical approach of the features shaping the identity of the area, its natural and cultural resources, its tourism product and the field research, is being proposed the creation of two cultural routes, as well as an application in the form of a game for smartphones and tablets. This application consists of two games, one for each route, which will take place in real time, while identifying the position of the user - tourist through the GPS technology. The main question of the assignment is: 'How cultural routes and an application - game can constitute together a single tourism product aiming to the protection of cultural and natural heritage of an area and the development of its tourism, the case of Zagora in Pelion'.

KEY-WORDS: Cultural heritage, natural heritage, cultural routes, tourism, gamification, application, Zagora Pelion

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
1. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΚΑΙ GAMIFICATION	14
1.1. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ	14
1.1.1. <i>ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ</i>	14
1.1.2. <i>ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ</i>	16
1.1.3. <i>ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ</i>	24
1.1.4. <i>ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥΣ</i>	26
1.1.5. <i>ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ</i>	30
1.1.6. <i>ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ</i>	30
1.1.7. <i>ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΩΣ ΜΙΑ ΜΟΡΦΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ</i>	33
1.1.8. <i>ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ</i> ...	34
1.2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ	35
1.2.1. <i>ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΧΙΟΥ</i>	36
1.2.2. <i>ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΑΝ ΣΤΟ ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΙΝ</i>	38
1.3. Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «GAMIFICATION» ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ	39
1.3.1. <i>ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΡΟΑΤΙΑΣ: THE ROUTES OF THE FRANKOPANS</i>	41
1.4. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	42
2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	44
3. ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ: Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΑΣ	49
3.1. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	49
3.2. ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ	49
3.2.1. <i>ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ</i>	51
3.2.2. <i>ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ</i>	53
3.3. ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ – ΠΙΘΑΝΟΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ	55
3.4. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	59
4. ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΖΑΓΟΡΑΣ	60
4.1. ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ-ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	60

4.1.1.	ΒΑΣΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ	60
4.1.2.	ΦΥΣΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	61
4.1.3.	ΑΞΙΟΛΟΓΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	61
4.2.	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	66
4.2.1.	ΒΑΣΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ	66
4.2.2.	ΚΗΡΥΓΜΕΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	69
4.2.3.	ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΛΟΙΠΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	72
4.2.4.	ΑΥΛΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	74
4.3.	ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	78
5.	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΖΑΓΟΡΑΣ	80
5.1.	Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	80
5.2.	ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	81
5.3.	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	81
5.4.	ΠΡΟΒΟΛΗ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	83
5.5.	ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ	88
5.6.	ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	89
6.	ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT	90
6.1.	ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ	91
6.2.	ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	94
7.	ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΑΣ	95
7.1.	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ	95
7.2.	ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ.....	96
7.3.	ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ	97
7.4.	ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	100
8.	ΠΡΟΤΑΣΗ	101
8.1.	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΟΡΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟΧΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	101
8.2.	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ GAMIFICATION	102
8.2.1.	ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ	103
8.2.2.	ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ - ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ.....	105

8.2.3. ΟΜΑΔΕΣ-ΣΤΟΧΟΙ (ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ).....	117
8.2.4. ΣΥΣΤΑΣΗ ΦΟΡΕΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ	118
8.2.5. ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ	120
8.2.6. ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ.....	122
8.3. ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.	124
8.4. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	127
9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	129
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	132
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	161

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1.1: Συμβούλιο της Ευρώπης.....	17
Εικόνα 1.2: Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Πολιτιστικών Διαδρομών	18
Εικόνα 1.3: UNESCO.....	19
Εικόνα 1.4: Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών	22
Εικόνα 1.5: Έργο CERTESS.....	23
Εικόνα 1.6: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού.....	24
Εικόνες 1.7, 1.8: Προτεινόμενες ζώνες προστασίας διαδρομών	37
Εικόνα 1.9: Η εφαρμογή-παιχνίδι της διαδρομής «The Routes of the Frankopans».....	41
Εικόνα 3.1, 3.2: Περιπατητικός οδηγός Ζαγοράς: Συνοικία Αγίου Γεωργίου	58
Εικόνα 4.1: Η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής στο Πήλιο	74
Εικόνα 5.1: Σύμβολο και λογότυπο ιστοσελίδας zagora.gr.....	84
Εικόνα 5.2: Σύμβολο και λογότυπο ιστοσελίδας visitpelion.org	84
Εικόνα 5.3: Σύμβολο και λογότυπο ιστοσελίδας zagorin.gr	84
Εικόνα 5.4: Σύμβολο ιστοσελίδας dimos-zagoras-mouresiou.gr	84
Εικόνα 5.5: Σύμβολο και λογότυπο ιστοσελίδας volosinfo.gr	84
Εικόνα 5.6: Σύμβολο ιστοσελίδας discoverpelio.com.....	84
Εικόνα 5.7: Σύμβολο και λογότυπο ιστοσελίδας pelionweb.gr.....	85
Εικόνα 5.8: Διαθέσιμα έντυπα τουριστικά φυλλάδια Ζαγοράς.....	88
Εικόνες 8.1, 8.2: Παραδοσιακά καλντερίμια.....	104
Εικόνα 8.3: Λογότυπο και εικόνα προτεινόμενης εφαρμογής	105
Εικόνα 8.4: Λογότυπο και εικόνα πρώτου παιχνιδιού.....	108
Εικόνα 8.5: Η αναμέτρηση Λαπιθών και Κενταύρων.....	111
Εικόνα 8.6: Ο Κένταυρος Χείρωνας	111
Εικόνα 8.7: Λογότυπο και εικόνα δεύτερου παιχνιδιού	112
Εικόνα 8.8: Ξύλινη πεζογέφυρα στην περιοχή Hofplein (Ρότερνταμ).....	123
Εικόνες Π1, Π2: ΙΝ Μεταμορφώσεως.....	137
Εικόνα Π.3: Κρήνη της Σωτήρας.....	138
Εικόνα Π.4: Κρήνη του Κασσαβέτη	138
Εικόνα Π.5: Ο Πρίγκιπας Βερνάνδος στο αρχοντικό.....	139
Εικόνα Π.6: Αρχοντικό Κασσαβέτη.....	139
Εικόνα Π.7: Αρχοντικό Πρίγκου.....	139
Εικόνες Π.8, Π.9: Κρήνη του Δεσπότη.....	140
Εικόνα Π.10: Οικία Παπαδήμου	140
Εικόνα Π.11: Η οικία Κωνσταντινίδη περί το 1949.....	141

Εικόνα Π.12: Η οικία Κωνσταντινίδη το 2017	141
Εικόνα Π.13: Η Κρήνη του Καπαϊτζή το 2017	141
Εικόνα Π.14: Η Κρήνη του Καπαϊτζή το 1998	141
Εικόνα Π.15: Κρήνηστο πλατάνι	142
Εικόνα Π.16: Οικία Ρήγα Μαλαμούτσου.....	142
Εικόνα Π.17: Αρχοντικό Γιαννακοπούλου	143
Εικόνα Π.18: Οικία Ντόβα.....	143
Εικόνα Π.19: Κρήνη των Νηϊάδων Νυμφών	144
Εικόνα Π.20: Το Ηρώο την πεσόντων μαχητών	145
Εικόνες Π.21, Π.22: Ι.Ν Αγίου Γεωργίου	145
Εικόνα Π.23: Κρήνη στην αυλή του Ι.Ν Αγίου Γεωργίου	146
Εικόνα Π.24: Ιστορική Βιβλιοθήκη Ζαγοράς	147
Εικόνα Π.25: Αρχοντικό Φρονίμου - Δημαρχείο.....	148
Εικόνα Π.26: Οικία Κωνσταντά.....	148
Εικόνα Π.27: Κρήνη Χρυσοχόου.....	149
Εικόνα Π.28: Ι.Ν Αγίας Κυριακής	149
Εικόνα Π.29: Η νέα κρήνη απέναντι από την παλιά (Εικόνα 30)	150
Εικόνα Π.30: Κρήνη κοντά στην πλατεία της Αγίας Κυριακής.....	150
Εικόνα Π.31: Κτήριο Ο.Τ.Ε	150
Εικόνα Π.32: Κρήνη στο Μυλοπόταμο.....	151
Εικόνα Π.33: Ο χείμαρρος Μυλοπόταμος	151
Εικόνα Π.34: Κρήνη στην Πλατεία της Περαιχώρας.....	152
Εικόνες Π.35, Π.36: Ι.Ν Αγίας Παρασκευής	153
Εικόνα Π.37: Βρύση στην αυλή του Ι.Ν Αγίας Παρασκευής	153
Εικόνες Π.38, Π.39: Σχολείο Ρήγα Φεραίου.....	155
Εικόνα Π.40: Ξωκλήσι του Αγίου Ιωάννη	155
Εικόνα Π.41: Ξωκλήσι του Αγίου Τριανταφύλλου.....	156
Εικόνα Π.42: Οικία Γεωργιάδη.....	156
Εικόνα Π.43: Αρχοντικό Στάμου	157
Εικόνα Π.44: Κασσαβέτειο Παρθεναγωγείο.....	158
Εικόνα Π.45: Κρήνη Κασσαβέτη.....	158
Εικόνα Π.46: Οικία Παπανικολάου	159
Εικόνα Π.47: Κρήνη του Κράλη	159
Εικόνες Π.48, Π.49: Το εκκλησάκι ο «Άθωνας»	160

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 4.1: Νεότερα Μνημεία περιοχής μελέτης	70
Πίνακας 5.1: Πρόγραμμα τουριστικής προβολής Δήμου Ζαγοράς - Μουρεσίου 2018	87
Πίνακας 6.1: Ανάλυση SWOT	91

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1.1: Διαδικασία σχεδιασμού πολιτιστικής διαδρομής.....	29
Σχήμα 1.2: Συμβολή πολιτιστικών διαδρομών στον τουρισμό	32
Σχήμα 2.1: Μεθοδολογία ανάπτυξης εργασίας	48
Σχήμα 5.1: Αναλογία ποσοστού καταλυμάτων των οικισμών στο σύνολο της ΔΕ	83

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1.1: Η διαδρομή Ολύμπιοι-Μεστά χωρισμένη σε 74 σημεία αναφοράς.....	37
Χάρτης 1.2: Η πολιτιστική διαδρομή της Σάαν	39
Χάρτης 3.1: Θέση οικισμού Ζαγοράς	50
Χάρτης 3.2: Οδικό δίκτυο οικισμού.....	52
Χάρτης 3.3: Ευρωπαϊκά και εθνικά μονοπάτια που διασχίζουν την Ελλάδα.....	56
Χάρτης 3.4: Meditour - Διαδρομή στο Πήλιο.....	57
Χάρτης 4.1: ΤΙΦΚ Ζαγορά.....	62
Χάρτης 4.2: Απεικόνιση περιοχών ΖΕΠ και ΤΚΣ	64
Χάρτης 4.3: Βιότοπος CORINE «Ορεινό Συγκρότημα Πηλίου – Μαυροβουνίου»	65
Χάρτης 4.4: Βιότοπος CORINE «Κορυφές Όρους Πήλιο»	66
Χάρτης Π.1: Οδικό δίκτυο ΔΕ	132
Χάρτης Π.2: Διαδρομή 1-Puzzle it.....	136
Χάρτης Π.3: Διαδρομή 2 ^η Save the Centaurs.....	154

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΓΠΧΣΑΑ: Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

ΔΕ: Δημοτική Ενότητα

ΕΠΧΣΑΑ: Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΠΟΠ: Προϊόν Ονομασίας Προέλευσης

ΠΠΧΣΑΑ: Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

ΣτΕ: Συμβούλιο της Ευρώπης

ΤΙΦΚ: Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους

ΤΠΕ: Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνιών

CERTESS: European Cultural Routes Transfer Experiences Share Solutions

ICOMOS: International Council on Monuments and Sites

INTERREG: Innovation and Environment Regions of Europe Sharing Solutions

SWOT: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

UNESCO: United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου, κύριο Αλέξιο Δέφνερ και κύριο Νικόλαο Καραχάλη, για τη βοήθεια και την καθοδήγησή που μου προσέφεραν κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας.

Στη συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την αγάπη, κατανόηση και στήριξή τους σε όλη αυτή τη προσπάθεια, αλλά και σε κάθε άλλο νέο βήμα.

Επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ στους φίλους μου για την πίστη, την αισιοδοξία και την υποστήριξη τους.

Όλοι μαζί συνέβαλαν σημαντικά στην ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Στην μητέρα μου Έλλη, γιατί χάρη στο δικό της αγώνα και στις δικές της προσπάθειες κατάφερα να κάνω τα όνειρά μου πραγματικότητα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σημαντικό χαρακτηριστικό των τελευταίων ετών αποτελεί η στροφή προς το περιβάλλον και τον πολιτισμό σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ζήτηση για νέες και εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Όλο και περισσότεροι τουρίστες αναζητούν μια διαφορετική εμπειρία, μέσω μιας διαδραστικής και ευχάριστης διαδικασίας, μέσα από την οποία θα αποκτήσουν γνώσεις, νέες σχέσεις με τους τόπους και τους κατοίκους τους και ποικιλία εικόνων και συναισθημάτων. Μια τέτοια μορφή αποτελούν και οι πολιτιστικές διαδρομές. Μέσω των πολιτιστικών διαδρομών, τα επιμέρους πολιτιστικά και φυσικά στοιχεία που τις συνθέτουν, αντιμετωπίζονται ενιαία και σε συνδυασμό πάντα με την ιδιαίτερη φυσιογνωμία και τα μοναδικά χαρακτηριστικά κάθε τόπου. Σημαντικοί ωστόσο παράγοντες είναι ο σωστός και ολοκληρωμένος σχεδιασμός τους ακολουθώντας μια συγκεκριμένη διαδικασία, η εφαρμογή δράσεων προβολής και διαφήμισης, ο έλεγχος της λειτουργίας τους, η συνεχής ανανέωση του περιεχομένου τους, αλλά και η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας.

Επιπλέον, στις μέρες μας, με τις νέες τεχνολογίες, την ευρεία χρήση του διαδικτύου και τα 'έξυπνα τηλέφωνα' (smartphones) να κυριαρχούν, χρειάζεται συνεχής ενημέρωση και ανανέωση των παρεχόμενων υπηρεσιών μιας περιοχής προκειμένου να είναι ικανή να ανταπεξέλθει στις νέες τάσεις της αγοράς. Έτσι, από τα παραπάνω προκύπτει η ανάγκη σχεδιασμού ελκυστικών εφαρμογών για κινητά οι οποίες θα συμβάλουν στην ανάδειξη και διαχείριση των πολιτιστικών διαδρομών. Προτεινόμενες εφαρμογές για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι αυτές που έχουν χαρακτήρα παιχνιδιού έτσι ώστε να παρακινούν τον τουρίστα να 'παίξει', ενεργοποιώντας τη φυσική του θέληση για 'παιχνίδι', ενώ περιηγείται στη διαδρομή και ανακαλύπτει το φυσικό και πολιτιστικό χαρακτήρα της περιοχής.

Αντικείμενο λοιπόν της εν λόγω εργασίας αποτελεί ο σχεδιασμός πολιτιστικών διαδρομών στη Ζαγορά Πηλίου, με χρήση της νέας τεχνολογίας «gamification», με στόχο την ανάδειξη και προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της και την τουριστική της ανάπτυξη. Απώτερος στόχος της εργασίας είναι ο εντοπισμός των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών της περιοχής για το σχεδιασμό των διαδρομών και τη δημιουργία μιας εφαρμογής - παιχνιδιού (gamification). Η συγκεκριμένη εφαρμογή πρόκειται να αξιοποιεί τα δυνατά αυτά σημεία του τόπου και να καλύπτει τις αδυναμίες του, λειτουργώντας παράλληλα ως εκπαιδευτικό, αλλά

διασκεδαστικό, εργαλείο τόσο για τους τουρίστες, όσο και για τους κατοίκους της περιοχής.

Σημαντικός λόγος εκπόνησης της εν λόγω εργασίας και επιλογής του οικισμού της Ζαγοράς ως περίπτωση μελέτης, εκτός του αξιόλογου φυσικού και πολιτιστικού του πλούτου, είναι η απουσία δράσεων αξιοποίησης και ανάδειξης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, ευαισθητοποίησης και γνώσης σε θέματα σχετικά με τον πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον και η εποχικότητα του τουρισμού.

Το κύριο ερώτημα που τίθεται προς απάντηση στην παρούσα εργασία είναι: ‘Με ποιόν τρόπο μπορούν οι πολιτιστικές διαδρομές σε συνδυασμό με μία εφαρμογή - παιχνίδι να αποτελέσουν ένα ενιαίο τουριστικό προϊόν, με στόχο την προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς ενός τόπου και την τουριστική του ανάπτυξη, με περίπτωση μελέτης τη Ζαγορά Πηλίου’. Τα επιμέρους ερωτήματα που προκύπτουν από το αρχικό είναι:

1. ‘Ποια είναι η διαδικασία σχεδιασμού των πολιτιστικών διαδρομών που πρέπει να ακολουθηθεί, προκειμένου να αποτελέσουν ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο τουριστικό προϊόν για τον οικισμό της Ζαγοράς;’
2. ‘Με ποιον τρόπο μπορεί ένα παιχνίδι να συμπληρώσει τις προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές και να συμβάλει τόσο στην προβολή και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου, όσο και στην τουριστική του ανάπτυξη;’
3. ‘Με ποιον τρόπο μπορούν οι πολιτιστικές διαδρομές σε συνδυασμό με το παιχνίδι να συμβάλλουν στην αειφόρο ανάπτυξη του τόπου;’

Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι βασικές έννοιες των όρων πολιτιστική διαδρομή και gamification, η ιστορική τους εξέλιξη και τα βασικά τους χαρακτηριστικά. Με βάση τη βιβλιογραφική έρευνα προσδιορίστηκε η διαδικασία σχεδιασμού μιας πολιτιστικής διαδρομής και οι προϋποθέσεις για την επιτυχία της. Ακόμη τονίζεται η σημασία των διαδρομών ως εργαλεία ανάδειξης και αξιοποίησης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και ανάπτυξης του τουρισμού, καθώς και η συσχέτισή τους με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και τις στρατηγικές μάρκετινγκ. Επίσης, σχετικά με τον όρο gamification, αναλύεται η σύνδεση του με τις πολιτιστικές διαδρομές και εν γένει την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά και τον τουρισμό. Το κεφάλαιο αυτό συμπληρώνουν παραδείγματα από την ελληνική (διαδρομή Ολύμπου-Μεστά στη Χίο) και τη διεθνή εμπειρία (διαδρομή στη Σάαν στο Λιχτενστάιν και το

παράδειγμα διαδρομών με μορφή παιχνιδιού στην Κροατία «Οι διαδρομές των Frankopans»).

Στη συνέχεια, πριν την εκκίνηση της διαδικασίας σχεδιασμού των διαδρομών και του παιχνιδιού, κρίθηκε απαραίτητη η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του συγκεκριμένου οικισμού, και συγκεκριμένα, της φυσιογνωμίας του (κεφάλαιο 3), των υπάρχουσών διαδρομών, των διαθέσιμων φυσικών και πολιτιστικών του πόρων (κεφάλαιο 4) και του τουριστικού του χαρακτήρα (κεφάλαιο 5). Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την συγκεκριμένη καταγραφή παρουσιάζονται και αναλύονται μέσω της ανάλυσης SWOT στο κεφάλαιο 6. Την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης συμπληρώνει η ποιοτική έρευνα πεδίου (κεφάλαιο 7) που πραγματοποιήθηκε μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων σε άτομα που σχετίζονται με τα θέματα τουρισμού και πολιτισμού του τόπου.

Στο τελευταίο κεφάλαιο (κεφάλαιο 8), προσδιορίζεται το όραμα και οριστικοποιούνται οι στόχοι για την περιοχή μελέτης και έπειτα παρουσιάζονται οι δύο προτεινόμενες διαδρομές οι οποίες σχεδιάστηκαν βάσει των εννοιών, του περιεχομένου, τη διαδικασία και τις προϋποθέσεις σχεδιασμού που δόθηκαν στο 1^ο κεφάλαιο, την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης και των διαθέσιμων πόρων της περιοχής και την διεξαχθείσα έρευνα πεδίου. Στο εν λόγω κεφάλαιο παρουσιάζεται και η προτεινόμενη εφαρμογή - παιχνίδι, η οποία πρόκειται να αναδεικνύει τις προτεινόμενες διαδρομές και κατ' επέκταση τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά της Ζαγοράς και να συμβάλει στην αειφόρο ανάπτυξη του τουρισμού.

Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με την εξαγωγή και παρουσίαση των συμπερασμάτων τα οποία προέκυψαν τόσο από την έρευνα σε διάφορες πηγές τεκμηρίωσης και την ανάλυση της περίπτωσης μελέτης, όσο και από την ίδια την πρόταση, και τα οποία ουσιαστικά απαντούν στα ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ**1. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΚΑΙ GAMIFICATION**

Σε αυτό κεφάλαιο, με βάση τη βιβλιογραφική έρευνα και τα επιστημονικά άρθρα, αναλύεται η έννοια των πολιτιστικών διαδρομών, παρουσιάζονται η διαδικασία και οι προϋποθέσεις για τον επιτυχή σχεδιασμό τους, καθώς και η σύνδεσή τους με την ανάδειξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, του τουρισμού και των εναλλακτικών μορφών του αλλά και με τις στρατηγικές μάρκετινγκ. Ακόμη, προσδιορίζεται ο όρος «Gamification», τα επιμέρους στοιχεία του και η σύνδεση του με την πολιτιστική κληρονομιά και τον τουρισμό.

1.1. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ**1.1.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**

Στη συγκεκριμένη ενότητα παρατίθενται διάφοροι ορισμοί που έχουν δοθεί κατά καιρούς για τον όρο «πολιτιστική διαδρομή» από διαφορετικούς οργανισμούς και επιστήμονες. Κάθε ορισμός τονίζει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα των πολιτιστικών διαδρομών καθώς και τα σημαντικά πλεονεκτήματα που μπορούν να επιφέρουν τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Αρχικά, σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης (European Institute of Cultural Routes), ως πολιτιστική διαδρομή ορίζεται

Ένα σχέδιο εκπαιδευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς και τουριστικής συνεργασίας, που στοχεύει στην ανάπτυξη και στην προώθηση ενός “δρομολογίου” ή μιας σειράς “δρομολογίων” που βασίζονται σε μια ιστορική διαδρομή, μία πολιτιστική έννοια, ένα πολιτιστικό σχήμα ή φαινόμενο, με διακρατική σημασία για την κατανόηση και τον σεβασμό των κοινών Ευρωπαϊκών αξιών.

Η Διεθνής Επιστημονική Επιτροπή του ICOMOS για τις Πολιτιστικές Διαδρομές (International Scientific Committee on Cultural Routes (CIIC) of ICOMOS) έδωσε επίσης έναν ορισμό, αναφέροντας ότι ‘οι πολιτιστικές διαδρομές αντιπροσωπεύουν διαδραστικές, δυναμικές και εξελισσόμενες διαδικασίες ανθρώπινων διαπολιτισμικών δεσμών, που αντικατοπτρίζουν την έκταση της συμβολής διαφορετικών λαών στην πολιτιστική κληρονομιά’ (Bombino et al, 2016: 577-2). Η συγκεκριμένη επιτροπή δίνει έμφαση στα ακόλουθα χαρακτηριστικά των πολιτιστικών διαδρομών (Shishmanova, 2015):

- Περιλαμβάνουν άυλη και υλική πολιτιστική κληρονομιά.

- Ενσωματώνουν την οικονομία, το περιβάλλον και τις πολιτιστικές αξίες.
- Έχουν ένα συγκεκριμένο ιστορικό σκοπό.

Επιπλέον, στο παράρτημα 3 της έκδοσης της UNESCO με τίτλο «Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention», αναφέρεται ότι ‘οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούνται από υλικά στοιχεία, των οποίων η πολιτιστική σημασία προέρχεται από ανταλλαγές και από πολυδιάστατους διαλόγους μεταξύ χωρών ή περιοχών, και απεικονίζουν την αλληλεπίδραση της κίνησης κατά το μήκος της διαδρομής, στο χώρο και στο χρόνο’ (UNESCO, 2012:93). Δηλαδή, η πολιτιστική διαδρομή βασίζεται στη δυναμική της κίνησης και τονίζει την ανταλλαγή και το διάλογο μεταξύ χωρών ή περιοχών που λαμβάνουν χώρα τόσο στο χώρο όσο και στο χρόνο, ενώ έχει πολυδιάστατο χαρακτήρα.

Σε ένα άλλο άρθρο (Genovese, 2016:620-2), αναφέρεται ότι οι πολιτιστικές διαδρομές συχνά αποκαλύπτουν το σημείο συνάντησης της Ανατολής με τη Δύση ενώ μεταδίδουν στους νέους αξίες, όπως ‘αλληλεγγύη, ελευθερία, ανταλλαγή γνώσεων, πολυπολιτισμική ολοκλήρωση, ειρήνη και ανοχή’. Επίσης, βασίζονται κυρίως σε υλικά στοιχεία, έχουν ευνοήσει σχέσεις μεταξύ χωρών/τόπων/περιοχών και τέλος θα πρέπει να «μαρτυρούν» την εξέλιξη της ιστορίας (Genovese, 2016).

Ακόμη, οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν ένα από τα πιο διαδεδομένα διαχειριστικά εργαλεία ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού και προσδιορίζουν μια προκαθορισμένη πορεία - επίσκεψη σε μνημεία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα σε ένα καθορισμένο θεματικό, ιστορικό ή εννοιολογικό πλαίσιο (Καραβασίλη και Μικελάκης, 1999).

Μία ακόμα εννοιολογική προσέγγιση, θέτει την πολιτιστική διαδρομή ως ένα ολοκληρωμένο τουριστικό προϊόν, το οποίο φέρει μια συγκεκριμένη τουριστική ταυτότητα (brand name). Στόχο έχει να αποτελέσει κινητήριο μοχλό για μία βιώσιμη, οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά, ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης περιοχής. (Ζηρίνη κ.ά, 2015) Πιο συγκεκριμένα, στόχοι μιας διαδρομής είναι (Ζηρίνη κ.ά, 2015):

- Η προσέλκυση νέων επισκεπτών στην περιοχή.
- Η δημιουργία ευκαιριών στις επιχειρήσεις και τους παραγωγούς προϊόντων και υπηρεσιών, που δραστηριοποιούνται στην συγκεκριμένη περιοχή, καθώς και η αύξηση των εσόδων τους.
- Η προσέλκυση νέων επενδύσεων στην περιοχή.
- Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

- Η συντήρηση, προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Με βάση τα παραπάνω προκύπτει ότι οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο, το οποίο περιλαμβάνει διάφορα πολιτιστικά αγαθά, ενώ αναδεικνύουν τη σημασία τους και τη μεταξύ τους σχέση. Άλλωστε η αξία της διαδρομής είναι μεγαλύτερη από το άθροισμα των στοιχείων που την αποτελούν, μέσω των οποίων ωστόσο αποκτά την πολιτιστική της σημασία (UNESCO, 2012). Επίσης, οι πολιτιστικές διαδρομές φαίνεται πως δεν περιορίζονται σε χωρικά, εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά ή θρησκευτικά επίπεδα ή διαφορές, αλλά αντίθετα επιδιώκουν την ένωση όλων αυτών με κοινό σκοπό την «ένωση των δυνάμεων» για την προστασία και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. 'Η ανάπτυξη πολιτιστικών διαδρομών διαφόρων επιπέδων (τοπικών, εθνικών, περιφερειακών, Ευρωπαϊκών και παγκόσμιων) δημιουργεί ευκαιρίες για «ανοιχτό» πολιτιστικό τουρισμό' (Shishmanova, 2015:247-2).

Σημαντικό πλεονέκτημα των πολιτιστικών διαδρομών είναι ότι συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ισότητα και την περιβαλλοντική προστασία, δηλαδή στη λεγόμενη «βιώσιμη ανάπτυξη» μιας περιοχής, ενώ αποδίδουν τη σημασία και το χαρακτήρα ενός τόπου, στοχεύοντας έτσι στην εκπαίδευση, την ευαισθητοποίηση και την αναψυχή τόσο των επισκεπτών/τουριστών όσο και των κατοίκων.

1.1.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Συμβούλιο της Ευρώπης

Το 1987, το Συμβούλιο της Ευρώπης έθεσε σε εφαρμογή το Πρόγραμμα Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Διαδρομών (Cultural Routes Programme). Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που ουσιαστικά «προσκαλεί» τους ανθρώπους να ταξιδέψουν και να ανακαλύψουν την πλούσια και ποικιλόμορφη κληρονομιά της Ευρώπης. Στόχο έχει να φέρει σε επαφή ανθρώπους και μέρη μέσα σε δίκτυα κοινής ιστορίας και κληρονομιάς. Οι βασικές αξίες των πολιτιστικών διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα, πολιτιστική δημοκρατία και ποικιλομορφία και αμοιβαία κατανόηση και ανταλλαγές μεταξύ των συνόρων (European Institute of Cultural Routes).

Εικόνα 1.1: Συμβούλιο της Ευρώπης

Πηγή: WIKIPEDIA

Σήμερα, πάνω από 30 Πολιτιστικές Διαδρομές εντάσσονται στο Πρόγραμμα Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης, παρέχοντας πληθώρα ψυχαγωγικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Οι Διαδρομές αυτές καλύπτουν πλήθος διαφορετικών θεμάτων, όπως αρχιτεκτονική και τοπίο, θρησκεία, γαστρονομία, άυλη κληρονομιά, καθώς επίσης και τέχνη, μουσική και λογοτεχνία. Θεμελιώδεις αρχές για το αναφερόμενο πρόγραμμα αποτελούν ο υπεύθυνος τουρισμός και η βιώσιμη ανάπτυξη. Τα δίκτυα των πολιτιστικών διαδρομών εφαρμόζουν καινοτόμες ιδέες και δραστηριότητες δίνοντας προτεραιότητα σε πέντε κύριους τομείς:

- Συνεργασία στην έρευνα και την ανάπτυξη
- Ανάδειξη της μνήμης, της ιστορίας και της Ευρωπαϊκής κληρονομιάς
- Πολιτιστικές και εκπαιδευτικές ανταλλαγές για νέους
- Σύγχρονη πολιτιστική και καλλιτεχνική πρακτική
- Πολιτιστικός τουρισμός και βιώσιμη πολιτιστική ανάπτυξη

Μέσω αυτού του προγράμματος, το Συμβούλιο της Ευρώπης παρέχει ένα μοντέλο διακρατικής πολιτιστικής και τουριστικής διαχείρισης και επιτρέπει τις συνέργειες μεταξύ εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών. (Council of Europe Portal)

Το Σεπτέμβριο του 2010 το Συμβούλιο της Ευρώπης, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ξεκίνησαν μια μελέτη με τίτλο «Επιπτώσεις των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Διαδρομών στην Καινοτομία και Ανταγωνιστικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων». Η μελέτη στόχευε στην ανάλυση των επιπτώσεων των διακρατικών πολιτιστικών διαδρομών στις επιδόσεις των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στην ικανότητα καινοτομίας και στην ανάπτυξη δικτύων και συμπλεγμάτων. Επίσης, εξετάζει την δυνατότητα προώθησης βιώσιμου και ποιοτικού τουρισμού μέσω των πολιτιστικών διαδρομών και αναλύει σε ποιο βαθμό τα δίκτυα πολιτιστικών διαδρομών μπορούν να ωφελήσουν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές και σε λιγότερο γνωστούς προορισμούς. Μέσω της μελέτης προέκυψε μία σειρά από

προκλήσεις για το περιβάλλον των πολιτιστικών διαδρομών, οι οποίες απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή και περιλαμβάνουν (Khovanova - Rubicondo, 2012:87):

- ενίσχυση της διακρατικής σύνδεσης των πολιτιστικών διαδρομών,
- ανάπτυξη μιας ισχυρότερης «εμπορικής» εικόνας και στρατηγικών μάρκετινγκ,
- σχεδιασμός και εφαρμογή ποιοτικών και βιώσιμων προτύπων τουρισμού, προσαρμοσμένων στο περιβάλλον των πολιτιστικών διαδρομών, και
- ανάπτυξη σχετικών εργαλείων αξιολόγησης.

Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Πολιτιστικών Διαδρομών (EICR)

Στη συνέχεια, το 1998, ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Πολιτιστικών Διαδρομών (EICR) στο πλαίσιο μια πολιτικής συμφωνίας μεταξύ του Συμβουλίου της Ευρώπης και του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου (Υπουργείο Πολιτισμού, Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας), το οποίο βρίσκεται στο Κέντρο Πολιτιστικών Συναντήσεων στο Λουξεμβούργο (Centre Culturel de Rencontre - Abbaye de Neumünster). Το Ινστιτούτο διενεργεί τακτικές αξιολογήσεις για την εφαρμογή των πολιτιστικών διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης σύμφωνα με τα κριτήρια του νομοθετικού ψηφίσματος για τις πολιτιστικές διαδρομές (CM/RES(2013)67), το οποίο εγκρίθηκε από της Επιτροπή Υπουργών, δίνει συμβουλές σε νέους αιτούντες για πιστοποίηση και φιλοξενεί πλήθος πληροφοριών και δεδομένων για τις Πολιτιστικές Διαδρομές του Προγράμματος του Συμβουλίου της Ευρώπης. Επιπλέον, παρέχει συμβουλές και βοήθεια σε διάφορες διαδρομές δέχεται επισκέψεις από ερευνητές, υπεύθυνους έργων και φοιτητές. (European Institute of Cultural Routes) Τέλος, το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Πολιτιστικών Διαδρομών προωθεί την αναγνώριση των υφιστάμενων δεσμών μεταξύ πολιτιστικής κληρονομιάς, τουρισμού, περιφερειακής ανάπτυξης και περιβάλλοντος και την συνεργασία μεταξύ Πανεπιστημίων.

Εικόνα 1.2: Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Πολιτιστικών Διαδρομών

Πηγή: European Institute of Cultural Routes

UNESCO

Ακόμη ένας οργανισμός που ασχολείται με την πολιτιστική κληρονομιά και επιδιώκει την δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών είναι η UNESCO (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization). Ο οργανισμός αυτός ιδρύθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1945 και προωθεί τη διεθνή συνεργασία μεταξύ των 195 κρατών μελών και των 9 συνδεδεμένων μελών της, στους τομείς της Εκπαίδευσης, της Επιστήμης, του Πολιτισμού και της Επικοινωνίας. Ανάμεσα στους στόχους και τις δράσεις της UNESCO περιλαμβάνεται και η υπέρβαση των πολιτισμικών διαφορών μεταξύ των χωρών, επιδιώκοντας έναν πολυπολιτισμικό διάλογο. (UNESCO HELLAS) Έχοντας ως στόχο λοιπόν την επίτευξη αυτού του «διαλόγου», ο οργανισμός συνεργάστηκε με το Συμβούλιο της Ευρώπης, επιδιώκοντας την προώθηση των πολιτιστικών διαδρομών για μία βιώσιμη ανάπτυξη.

Πιο συγκεκριμένα, οι δύο αυτοί οργανισμοί έθεσαν σε εφαρμογή, το Φεβρουάριο του 2016, ένα σχέδιο με στόχο την ανάπτυξη πολιτιστικών διαδρομών που θα επωφελούνται από τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, θα προσελκύουν τουρίστες και θα προωθούν άλλα πολιτιστικά αγαθά, όπως μουσεία και φεστιβάλ. Το σχέδιο αυτό θα οδηγήσει στην αναζωογόνηση ιστορικών τοποθεσιών και πόλεων, θα βοηθήσει τους ανθρώπους να κατανοήσουν το παρελθόν του κάθε τόπου και θα επιφέρει νέες θέσεις εργασίας, αλλά και μία γενικότερη ανάπτυξη. Σημειώνεται ότι επιδιώκεται η δημιουργία διαδικτυακών τόπων και εφαρμογών, με κύριο στόχο την προώθηση των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Διαδρομών στο κοινό, και ιδίως στην Κίνα, τη Βόρεια Αμερική και την Ευρώπη. (UNESCO, 2016)

Εικόνα 1.3: UNESCO**Πηγή: UNESCO**

Έτσι, στα πλαίσια αυτής της συνεργασίας, το Φεβρουάριο του 2016, τέθηκε σε εφαρμογή το σχέδιο «World Heritage Journeys in the European Union», το οποίο

ψηφίστηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και εφαρμόζεται σε συνεργασία με την National Geographic. Επίσης, το σχέδιο αυτό χρηματοδοτήθηκε από τη Γενική Διεύθυνση Εσωτερικής Αγοράς, Βιομηχανίας, Επιχειρηματικότητας και Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (DG-Growth). Επικεντρώνεται στην αυθεντικότητα, την καινοτομία και τη βιωσιμότητα. Βασικός στόχος είναι η ανάπτυξη μοναδικών εμπειριών πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω της δημιουργίας θεματικών Ευρωπαϊκών διαδρομών. Επιμέρους στόχοι του σχεδίου αποτελούν (UNESCO and National Geographic, 2016):

- η ανάδειξη λιγότερο γνωστών παγκόσμιων μνημείων
- η δημιουργία μιας μοναδικής εμπειρίας στην Ευρώπη και η ενθάρρυνση επαναλαμβανόμενων επισκέψεων
- η υποστήριξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στην Ευρώπη
- η διασφάλιση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης

Αξίζει να σημειωθεί ότι, το 2013, η UNESCO εφάρμοσε ένα σχέδιο-δράση, το «World Heritage and Sustainable Tourism Programme», με κύριο στόχο την διαφύλαξη της παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω κατάλληλης διαχείρισης του τουρισμού. Το πρόγραμμα αυτό χωρίζεται σε δύο φάσεις, 2013-2015 και 2016-2018.

Τέλος, ανάμεσα στις δράσεις της UNESCO, συγκαταλέγεται και η συνάντηση που πραγματοποιήθηκε το 1994 στη Μαδρίτη σχετικά με τις «Διαδρομές ως μέρος της Πολιτιστικής Κληρονομιάς». Συγκεκριμένα, με βάση τη συνάντηση αυτή δημιουργήθηκε μία έκθεση με τίτλο «οι Διαδρομές ως μέρος της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», η οποία παρουσιάζει τον σκοπό της συνάντησης και την έννοια, το περιεχόμενο και την αξία των πολιτιστικών διαδρομών. Επιπλέον, στην έκθεση αναφέρεται ότι οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν πρωτότυπη πολιτιστική κληρονομιά, τόσο ως προς τον ορισμό τους, όσο και ως προς την υλική τους φύση. Πολλές διαδρομές μάλιστα έχουν παγκόσμια πολιτιστική αξία, κατανέμονται σε πολλές χώρες και είναι ευρέως διαδεδομένες. Επομένως, η συνάντηση έκρινε σημαντική την εκκίνηση διαδικασιών για την υποβολή αυτού του νέου «τύπου» ως μέρος της Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

ICOMOS

Σημαντικό ρόλο στον σχεδιασμό των πολιτιστικών διαδρομών έπαιξε και το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών - ICOMOS (International Council on

Monuments and Sites). Το ICOMOS είναι ένας διεθνής μη Κυβερνητικός Οργανισμός που ιδρύθηκε το 1965 στη Βαρσοβία, ύστερα από απόφαση του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Αρχιτεκτόνων και Τεχνικών της Προστασίας, που πραγματοποιήθηκε το 1964¹ στη Βενετία. Δραστηριοποιείται σε 104 χώρες και θεωρείται ως ο τεχνικός σύμβουλος σε θέματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Βασικός στόχος είναι η προστασία και η ανάδειξη των ιστορικών μνημείων και τοποθεσιών των χωρών του κόσμου. Το 1972 ιδρύθηκε το Ελληνικό Τμήμα ICOMOS, αρχικά ως Επιστημονική Επιτροπή του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας, ενώ στη συνέχεια, από το 1992, συνέχισε τη δράση του ως ανεξάρτητο και αναγνωρισμένο επιστημονικό σωματείο. (Κοντογιάννη, 2004)

Το 1998 ιδρύθηκε η Διεθνής Επιστημονική Επιτροπή του ICOMOS για τις Πολιτιστικές Διαδρομές (International Scientific Committee on Cultural Routes (CIIC) of ICOMOS). Στόχο της επιτροπής αποτελεί η προώθηση της αναγνώρισης, της μελέτης και της ενίσχυσης των πολιτιστικών διαδρομών, καθώς και της σημασίας τους και της αξίας τους ως σύνολο. Επίσης, στόχο της επιτροπής αποτελεί και η προστασία, συντήρηση και διατήρηση μνημείων, ομάδων κτηρίων, αρχαιολογικών καταλοίπων και διαφόρων πολιτιστικών τοπίων και τοποθεσιών. (ICOMOS International Scientific Committee on Cultural Routes (CIIC), 2003) Σημαντικό έγγραφο αποτελεί το “The Charter on Cultural Routes” του ICOMOS, το οποίο εκδόθηκε στις 4 Οκτωβρίου 2008 και περιλαμβάνει την έννοια και το περιεχόμενο των πολιτιστικών διαδρομών, την κατηγοριοποίησή τους, καθώς και το θεωρητικό πλαίσιο σχετικά με την διατήρηση, προστασία, χρήση και διαχείρισή τους. Βασικοί στόχοι του Charter είναι οι εξής (International Scientific Committee on Cultural Routes (CIIC) of ICOMOS, 2008):

- Να καθορίσει τις βασικές αρχές και μεθόδους έρευνας για κάθε κατηγορία πολιτιστικής διαδρομής, βασισμένες σε προηγούμενες μελετημένες κατηγορίες πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Να προτείνει βασικούς μηχανισμούς για την ανάπτυξη της γνώσης σχετικά με την αξιολόγηση, προστασία, συντήρηση, διατήρηση και διαχείριση των πολιτιστικών διαδρομών.

¹ Στο Διεθνές Συνέδριο το 1964 στη Βενετία, ψηφίστηκε από τους εκπροσώπους της UNESCO, του Διεθνούς Κέντρου για τη Συντήρηση και Αναστήλωση των Ιστορικών Μνημείων – ICCROM (International Center for Conservation and Restoration of Monuments), καθώς και από τους εκπροσώπους των 16 χωρών, συμπεριλαμβανόμενης και της Ελλάδας, η «Χάρτα της Βενετίας» ή «Χάρτα Πολιτισμικού Τουρισμού», ένα Διεθνές Κείμενο Αρχών σχετικά με επεμβάσεις στα ιστορικά μνημεία.

- Να προσδιορίσει τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές, αρχές και κριτήρια για την ορθή χρήση των πολιτιστικών διαδρομών, ως πόρους για μια βιώσιμη, κοινωνικά και οικονομικά, ανάπτυξη, με σεβασμό στην αυθεντικότητα, στην ακεραιότητα και στην ιστορική τους σημασία.
- Να δημιουργήσει βάσεις για εθνική και διεθνή συνεργασία, απαραίτητη για την εκκίνηση έρευνας, έργων διατήρησης και ανάπτυξης των πολιτιστικών διαδρομών, καθώς και για την χρηματοδότηση των συγκεκριμένων προσπαθειών.

Εικόνα 1.4: Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών

**International Council on
Monuments and Sites**

**Conseil International
des Monuments et des Sites**

Πηγή: WIKIPEDIA

CERTESS

Το έργο CERTESS δημιουργήθηκε λόγω της ανάγκης ύπαρξης μιας κοινής μεθοδολογίας για την ανάπτυξη και πιστοποίηση των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Διαδρομών, η οποία θα αντιμετωπίζει τις παρούσες ελλείψεις (ασαφής ορισμός της έννοιας της διακυβέρνησης, υπερβολικά μεγάλη ποικιλία οργανώσεων που εμπλέκονται στη διακυβέρνηση των πολιτιστικών διαδρομών, έλλειψη κοινών προτύπων, προγραμμάτων και εργαλείων ελέγχου ποιότητας, έλλειψη μοντέλων διαχείρισης για τη συμβολή στη βιώσιμη και ανταγωνιστική ανάπτυξη των διαδρομών, ανεπαρκής κατανόηση του τρόπου λειτουργίας των πολιτιστικών διαδρομών), την καθιέρωση δηλαδή ενός κοινού μεθοδολογικού πλαισίου για τον τρόπο ανάπτυξης, διαχείρισης και ενίσχυσης των ευρωπαϊκών πολιτιστικών διαδρομών. Αποτελεί ένα διαπεριφερειακό έργο το οποίο εκπονήθηκε από 12 εταιρούς από 10 κράτη-μέλη της Ευρώπης, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και υλοποιήθηκε υπό το πλαίσιο του προγράμματος INTERREG IVC².

² Το πρόγραμμα διαπεριφερειακής συνεργασίας INTERREG IVC, το οποίο χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, συμβάλει στη συνεργασία μεταξύ των Περιφερειών της Ευρώπης, με στόχο την ανταλλαγή εμπειριών και ορθών πρακτικών, στους τομείς της καινοτομίας, της οικονομίας, της γνώσης, του περιβάλλοντος και της πρόληψης των κινδύνων. (CERTESS European Cultural Routes Transfer Experiences Share Solutions)

Συγκεκριμένα, η πρόταση του έργου CERTESS διατυπώθηκε και υποβλήθηκε υπό το πλαίσιο της Προτεραιότητας 2 (στο θέμα «Πολιτιστική Κληρονομιά και Τοπίο» του προγράμματος INTERREG IVC (περίοδος προγραμματισμού 1007-2013), και συγκεκριμένα στη 4^η πρόσκληση του προγράμματος που ολοκληρώθηκε την 1^η Απριλίου του 2011. Έπειτα το έργο επιλέχθηκε για χρηματοδότηση τον Δεκέμβριο του 2011, ενώ ξεκίνησε τις δράσεις του τον Απρίλιο του 2012. (Cap, 2012) Το CERTESS στοχεύει στην αειφόρο ανάπτυξη, διαχείριση και ενίσχυση των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Διαδρομών μέσω (CERTESS European Cultural Routes Transfer Experiences Share Solutions):

- του προσδιορισμού βέλτιστων πρακτικών για την προσθήκη αξίας στην τοπική πολιτιστική και φυσική κληρονομιά,
- της ανάπτυξης κατάλληλων εργαλείων διακυβέρνησης και
- της προώθησης τοπικών επιχειρήσεων και προϊόντων μέσω καινοτόμων υπηρεσιών.

Επιπλέον προωθεί την ανάπτυξη των πολιτιστικών διαδρομών, ως σημαντικό εργαλείο ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής ταυτότητας, και με στόχο την διευκόλυνση της συνεργασίας μεταξύ των περιφερειών, την ανταλλαγή εμπειριών και τον διαμοιρασμό λύσεων. Ωστόσο, τρεις είναι οι ειδικοί στόχοι της μεθοδολογίας εφαρμογής πολιτιστικών διαδρομών, η ανάπτυξη βάσης γνώσεων, η ανάπτυξη ικανοτήτων και η βιωσιμότητα. (Cap, 2012)

Εικόνα 1.5: Έργο CERTESS

Πηγή: salzburgresearch

Τέλος, η μεθοδολογία του CERTESS περιλαμβάνει έξι στάδια λογικής δομής και ανάπτυξης μιας διαδρομής. Τα στάδια αυτά είναι κατά σειρά, η ανάπτυξη του θέματος της πολιτιστικής διαδρομής, η εγκατάσταση δικτύου, η ανταλλαγή εμπειριών, η ρύθμιση της διακυβέρνησης και των εργαλείων, οι στόχοι και το σχέδιο δράσης, και τέλος, η πιστοποίηση της πολιτιστικής διαδρομής. (Cap, 2012)

World Tourism Organization - UNWTO

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO) είναι ένας οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών, υπεύθυνος για την προώθηση ενός υπεύθυνου, βιώσιμου και παγκοσμίως προσβάσιμου τουρισμού. Ο οργανισμός αυτός περιλαμβάνει 156 χώρες, 6 Συνδεδεμένα Μέλη και πάνω από 500 Θυγατρικά Μέλη που εκπροσωπούν τον ιδιωτικό τομέα, εκπαιδευτικά ιδρύματα, τουριστικούς συλλόγους και τοπικές τουριστικές αρχές.

Εικόνα 1.6: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

Πηγή: Global Sustainable Tourism Council, 2014

Το 2015, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού έκδωσε μια έκθεση με τίτλο «Παγκόσμια έκθεση για τις Πολιτιστικές Διαδρομές (Global Report on Cultural Routes and Itineraries)», η οποία παρουσιάζει την έννοια και το περιεχόμενο των πολιτιστικών διαδρομών, τις ευκαιρίες που ανοίγονται μέσω αυτών, ενώ τις ταξινομεί με βάση το σχεδιασμό και τη δομή τους, τη θεματική τους, την επικράτεια τους, την ιστορική προέλευση ή την τωρινή αναδιάρθρωση και τις διαθέσιμες υποδομές εξυπηρέτησης των επισκεπτών. Επιπλέον, η έκθεση τονίζει τα οφέλη που προσφέρει μία πολιτιστική διαδρομή, τα οποία συνοπτικά είναι η εφαρμογή νέων τουριστικών στρατηγικών και προϊόντων, η τοπική ανάπτυξη και η οικονομική τους απόδοση. Στη συνέχεια, αναφέρονται κάποιες πληροφορίες σχετικά με την αποτελεσματική διαχείριση των πολιτιστικών διαδρομών, και, τέλος, προτείνεται μια ολοκληρωμένη στρατηγική μεταξύ πολιτισμού, κοινωνίας και τουρισμού, ενώ δίνονται κατευθύνσεις για μια βιώσιμη και υπεύθυνη διαχείριση των πολιτιστικών διαδρομών.

1.1.3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ

Μια πολιτιστική διαδρομή πρέπει να υποστηρίζεται από υλικά στοιχεία τα οποία μαρτυρούν την πολιτιστική της κληρονομιά και επιβεβαιώνουν την ύπαρξή της. Οποιαδήποτε άλλα άυλα στοιχεία δίνουν νόημα και υπόσταση στα διάφορα στοιχεία που συνθέτουν το σύνολο. Σημαντικό στοιχείο που καθορίζει την ύπαρξη μιας

πολιτιστικής διαδρομής είναι η διαδρομή επικοινωνίας από μόνη της, ως ένα εργαλείο που εξυπηρετεί ένα σχεδιασμένο έργο ή που προκύπτει από ανθρώπινες δραστηριότητες για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων. Άλλα βασικά στοιχεία αποτελούν η υλική κληρονομιά, που σχετίζεται με την λειτουργικότητα της διαδρομής ως ιστορική διαδρομή (αγορές, λιμάνια, γέφυρες, αστικά κέντρα, πολιτιστικά τοπία, ιερούς τόπους κλπ.), καθώς και η άυλη κληρονομιά, η οποία μαρτυράει την διαδικασία ανταλλαγής και τον διάλογο μεταξύ λαών. (International Scientific Committee on Cultural Routes (CPIR) of ICOMOS, 2008)

Το περιεχόμενο μιας πολιτιστικής διαδρομής μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της περιοχής και το εύρος της πολιτιστικής και της φυσικής της κληρονομιάς. Πιο συγκεκριμένα, από την βιβλιογραφική έρευνα προκύπτει ότι οι πολιτιστικές διαδρομές μπορούν να διακριθούν ανάλογα με την θεματική τους σε (Γκαντούνα και Παπαγεωργίου, 2012):

- *θεματικές*: διαδρομές που περιλαμβάνουν ένα συγκεκριμένο θεματικό στοιχείο
- *ιστορικές*: διαδρομές που περιστρέφονται γύρω από μνημεία και πολιτιστικά στοιχεία μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου ή εποχής
- *μικτές πολιτιστικές διαδρομές*: διαδρομές που συμπεριλαμβάνουν στοιχεία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, ανεξαρτήτου είδους ή εποχής, ως μέρος της συνολικότερης πολιτιστικής φυσιογνωμίας ενός τόπου.

Επιπλέον, οι πολιτιστικές διαδρομές, ανάλογα με την κλίμακά τους και την επικράτειά τους, δηλαδή το επίπεδο του χώρου στον οποίο αναπτύσσονται, μπορούν να διακριθούν σε (Γκαντούνα και Παπαγεωργίου, 2012/ UNWTO, 2015/ICOMOS, 2008):

- *αστικές*: περιλαμβάνουν μόνο τα μνημεία και τα υπόλοιπα στοιχεία μιας πόλης - αστικής περιοχής
- *τοπικές*: εντάσσονται σε μια περιορισμένη γεωγραφική ενότητα, όπως για παράδειγμα στα όρια ενός Δήμου
- *υπερτοπικές*: εκτείνονται σε μια αρκετά ευρύτερη γεωγραφική περιοχή, κυρίως σε περιφερειακό και διαπεριφερειακό επίπεδο
- *εθνικές*
- *διακρατικές*

Οι υπερτοπικές, εθνικές και διακρατικές διαδρομές περιλαμβάνουν κυρίως στοιχεία συγκεκριμένης θεματικής ενότητας.

Ακόμη, οι διαδρομές δύναται να διακριθούν με βάση το σχεδιασμό και τη δομή τους σε (UNWTO, 2015):

- *διαδρομές βασισμένες σε γραμμικά μοντέλα:* βασίζονται σε ένα ή περισσότερα σημεία εκκίνησης και ένα τελικό σημείο
- *διαδρομές βασισμένες σε πληθώρα σημείων:* δεν έχουν δηλαδή μία συνέχεια, αλλά μπορείς να ξεκινήσεις ή να τελειώσεις την περιήγηση από οποιοδήποτε σημείο τους

Εκτός από τις παραπάνω κατηγορίες, οι πολιτιστικές διαδρομές δύναται να διακριθούν και βάσει άλλων κριτηρίων. Συγκεκριμένα, μπορούν να διακριθούν ανάλογα με:

- *το σκοπό λειτουργίας τους:* κοινωνικές, οικονομικές, παραγωγικές, πολιτικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές κ.ά.
- *τη χρονική τους διάρκεια:* ανενεργές (δεν χρησιμοποιούνται πλέον) και ενεργές (συνεχίζουν να αναπτύσσονται και να προσαρμόζονται στις διάφορες κοινωνικό-οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές εξελίξεις)
- *το γεωγραφικό και φυσικό τους πλαίσιο:* χερσαίες, υδρόβιες, εναέριες και μικτές
- *τη δομική τους διαμόρφωση:* γραμμική, κυκλική, σταυροειδή, ακτινωτή ή δίκτυο.

Η επιλογή του περιεχομένου μιας πολιτιστικής διαδρομής δεν πρέπει να βασίζεται μόνο σε θεματικά, ιστορικά ή γεωγραφικά κριτήρια, αλλά κυρίως στα αποθέματα και τα αναπτύγματα της περιοχής σε πολιτιστικούς ή φυσικούς πόρους, στην πολιτιστική φυσιογνωμία της και στις ανάγκες ενός προγράμματος τουριστικού σχεδιασμού. (Καραβασίλη και Μικελάκης, 1999)

1.1.4. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥΣ

Ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός μιας πολιτιστικής διαδρομής, που θα ακολουθεί μια συγκεκριμένη σειρά/διαδικασία, αποτελεί από μόνος του προϋπόθεση τεράστιας σημασίας για την επιτυχία της. Με άλλα λόγια, η διαδικασία του σχεδιασμού και οι προϋποθέσεις για την επιτυχία είναι δύο «πράγματα» άρρηκτα συνδεδεμένα. Χωρίς σωστό σχεδιασμό δεν γίνεται να έχουμε μία επιτυχημένη και ελκυστική διαδρομή, αλλά και χωρίς την ύπαρξη κάποιων βασικών παραγόντων δεν είναι δυνατή η εκκίνηση της διαδικασίας σχεδιασμού.

Συγκεκριμένα, για τον σχεδιασμό και την επιτυχία μιας διαδρομής κρίνεται καταρχήν αναγκαία η ύπαρξη φυσικών (π.χ. ένα πλούσιο σε βλάστηση τοπίο) και πολιτιστικών πόρων, άυλων (π.χ. φεστιβάλ, πανηγύρια και άλλα γεγονότα) και υλικών (π.χ. μνημεία, μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι). Ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας είναι οι διαθέσιμες υποδομές σύνδεσης, περιήγησης και υποστήριξης των επιμέρους σημείων, δηλαδή η ύπαρξη οδικού δικτύου, μονοπατιών πεζοπορίας, ποδηλατοδρόμων, πεζοδρόμων και γενικά προσπελάσιμων και συντηρημένων διαδρομών. Επίσης, απαραίτητο στοιχείο για την επιτυχία μιας πολιτιστικής διαδρομής αποτελεί και η συμμετοχή και συνεργασία των τοπικών, δημόσιων και ιδιωτικών, επιχειρήσεων, αλλά και των τοπικών και περιφερειακών φορέων στη διαχείριση της διαδρομής, στην προβολή της καθώς και στην εύρεση οικονομικών πόρων. Σημειώνεται ότι οι υποδομές και οι ανθρώπινες πηγές μπορούν να δημιουργηθούν και να μορφοποιηθούν, ενώ οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι αποτελούν κληρονομιά η οποία μπορεί μόνο να προστατευτεί και να ενισχυθεί μέσω ενός σωστού σχεδιασμού (Μπακογιάννη, 2000).

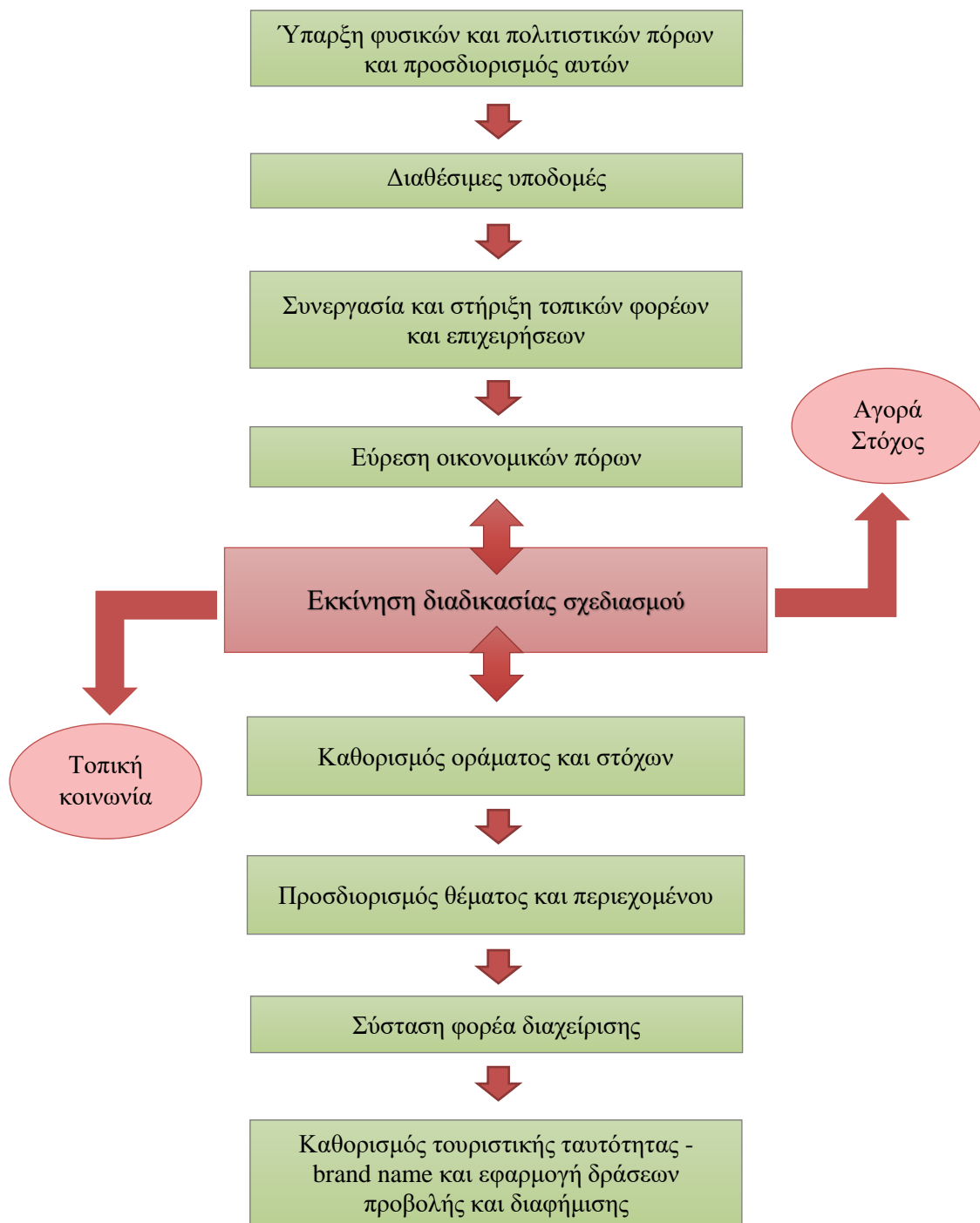
Δεδομένης της ύπαρξης των παραπάνω απαραίτητων στοιχείων τίθεται δυνατή η εκκίνηση της διαδικασίας σχεδιασμού. Πρώτο βήμα αποτελεί ο καθορισμός του οράματος και των στόχων για τη διαδρομή και κατ' επέκταση για την εκάστοτε περιοχή. Επόμενο βήμα αποτελεί ο προσδιορισμός του θέματος και του περιεχομένου της διαδρομής ανάλογα με τους διαθέσιμους πόρους, καθώς και η επιλογή των συγκεκριμένων στοιχείων που θα περιλαμβάνει (π.χ. ποια από τα διαθέσιμα μνημεία θα συμπεριληφθούν, ποια γεγονότα θα ενταχθούν και γενικότερα οτιδήποτε άλλο κρίνεται απαραίτητο, σχετικό και ελκυστικό για να ενταχθεί στη διαδρομή). Στη συνέχεια, προκειμένου η διαδρομή να μπορέσει να λειτουργήσει σωστά, κρίνονται αναγκαία η τοποθέτηση πινακίδων ή σημάτων που θα διευκολύνουν τον χρήστη και θα παραπέμπουν στα επιμέρους σημεία της διαδρομής, αλλά και η δημιουργία έντυπου χάρτη που θα περιλαμβάνει τις διαδρομές. Επιπλέον, ένα σημαντικό ακόμα βήμα είναι η διαμόρφωση των απαραίτητων υποδομών εξυπηρέτησης και διευκόλυνσης των επισκεπτών (π.χ. δημιουργία εγκαταστάσεων υποδοχής και εξυπηρέτησης στις επιμέρους στάσεις) ή η βελτίωση των υπαρχόντων (π.χ. βελτίωση του οδικού δικτύου).

Έπειτα, καθοριστικό παράγοντα για την εξασφάλιση της σωστής και ομαλής 'λειτουργίας και συντήρησης της διαδρομής, ως θεματικού τουριστικού προϊόντος', αποτελεί η σύσταση φορέα διαχείρισης, ο οποίος θα αξιολογεί και θα ελέγχει τη σωστή ή μη εκτέλεση των παραπάνω διαδικασιών και θα αποσκοπεί στην πραγματοποίηση και

την επιτυχία των αρχικών στόχων και οραμάτων (Χατζηνικολάου κ.ά., 2015). Τέλος, σημαντικό παράγοντα για την επιτυχία μιας διαδρομής αποτελεί και ο καθορισμός της τουριστικής της ταυτότητας, δηλαδή του brand name, αλλά και η εφαρμογή διαφόρων δράσεων προβολής και διαφήμισης αυτού του νέου τουριστικού προϊόντος. Στις δράσεις αυτές περιλαμβάνονται ο σχεδιασμός των μέσων (media plan), η εκτύπωση έντυπων ενημερωτικών φυλλαδίων, η δημιουργία ιστοσελίδας και ηλεκτρονικού υλικού, η ενημέρωση μέσω διαφημιστικών σποτ στα MME, η διαρκής συμμετοχή σε παγκόσμιες δράσεις, εκθέσεις και συνέδρια.

Βασικός παράγοντας στο σχεδιασμό των πολιτιστικών διαδρομών αλλά και για την επιτυχία τους κρίνεται και η γνώση της αγοράς στόχου, η οποία θα πρέπει να εντάσσεται στον τουριστικό σχεδιασμό της περιοχής. Ο καθορισμός της αγοράς - στόχου εξαρτάται από την θεματική των διαδρομών, τους στόχους που έχουν τεθεί αλλά και την περιοχή στην οποία εντάσσονται. Ένα ακόμη κριτήριο για τον σχεδιασμό της πολιτιστικής διαδρομής αποτελεί ο άνθρωπος δέκτης (ιθαγενής) και ο άνθρωπος αποδέκτης (επισκέπτης). Επιπλέον, όπως αναφέρουν οι Καραβασίλη και Μικελάκης (1999:84), 'ο σχεδιασμός οφείλει να λαμβάνει υπόψη και να ενεργοποιεί την τοπική κοινωνία και τις παραγωγικές της διαδικασίες'. Ακόμα, οι ίδιοι αναφέρουν πως με την ένταξη της πολιτιστικής διαδρομής στον τουριστικό σχεδιασμό της περιοχής και με την συνεχή αξιολόγησή της, εξασφαλίζονται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της, δηλαδή 'η μελετημένη χωροχρονική κατανομή της, η προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (φέρουσα ικανότητα, τουριστική χωρητικότητα) και η προστασία και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε περιοχής' (Καραβασίλη και Μικελάκης, 1999:84).

Σχήμα 1.1: Διαδικασία σχεδιασμού πολιτιστικής διαδρομής

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

1.1.5. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Οι πολιτιστικές διαδρομές μπορούν να συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Προσδιορίζουν μια συγκεκριμένη διαδρομή / πορεία κατά την οποία στόχος είναι η επίσκεψη μνημείων και χώρων πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Προκειμένου οι διάφοροι χώροι να καταστούν επισκέψιμοι και να αποτελέσουν ελκυστικά σημεία, κρίνεται απαραίτητη μια σειρά από ενέργειες. Συγκεκριμένα αυτές είναι η συντήρηση και αποκατάσταση των μνημείων, η ανάδειξη και διαμόρφωση του περιβάλλοντα χώρου τους, κατάλληλος φωτισμός και σήμανση, καθώς και ειδικές πινακίδες οι οποίες θα παρέχουν πληροφορίες για το κάθε πολιτιστικό αγαθό (Γκαντούνα, 2013). Μέσα από τις ενέργειες αυτές, αναδεικνύεται, διατηρείται και προστατεύεται η πολιτιστική κληρονομιά μιας περιοχής.

Επιπλέον, σχετικά με τη φυσική κληρονομιά, μέσω του σχεδιασμού μιας πολιτιστικής διαδρομής που θα επικεντρώνεται σε αυτή, πέραν της ανάδειξής του φυσικού περιβάλλοντος, επιτυγχάνεται και η προστασία του. Κυρίαρχο στόχο του σχεδιασμού των πολιτιστικών διαδρομών άλλωστε, αποτελεί η αειφορική διαχείριση όλων των πόρων της περιοχής.

1.1.6. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός αποτελεί σήμερα το μεγαλύτερο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως. Η συμβολή του κλάδου στο ΑΕΠ της χώρας ανέρχεται στο 18,6 %, σύμφωνα με την έκθεση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Ταξιδιών και Τουρισμού (WTTC). Παράλληλα η έκθεση προβλέπει ότι μακροπρόθεσμα, ο τουρισμός θα συνεχίσει να αναπτύσσεται με ισχυρούς ρυθμούς, εκτιμώντας ότι το 2027 η τουριστική δραστηριότητα θα συνεισφέρει το 23,8 του ΑΕΠ της χώρας.

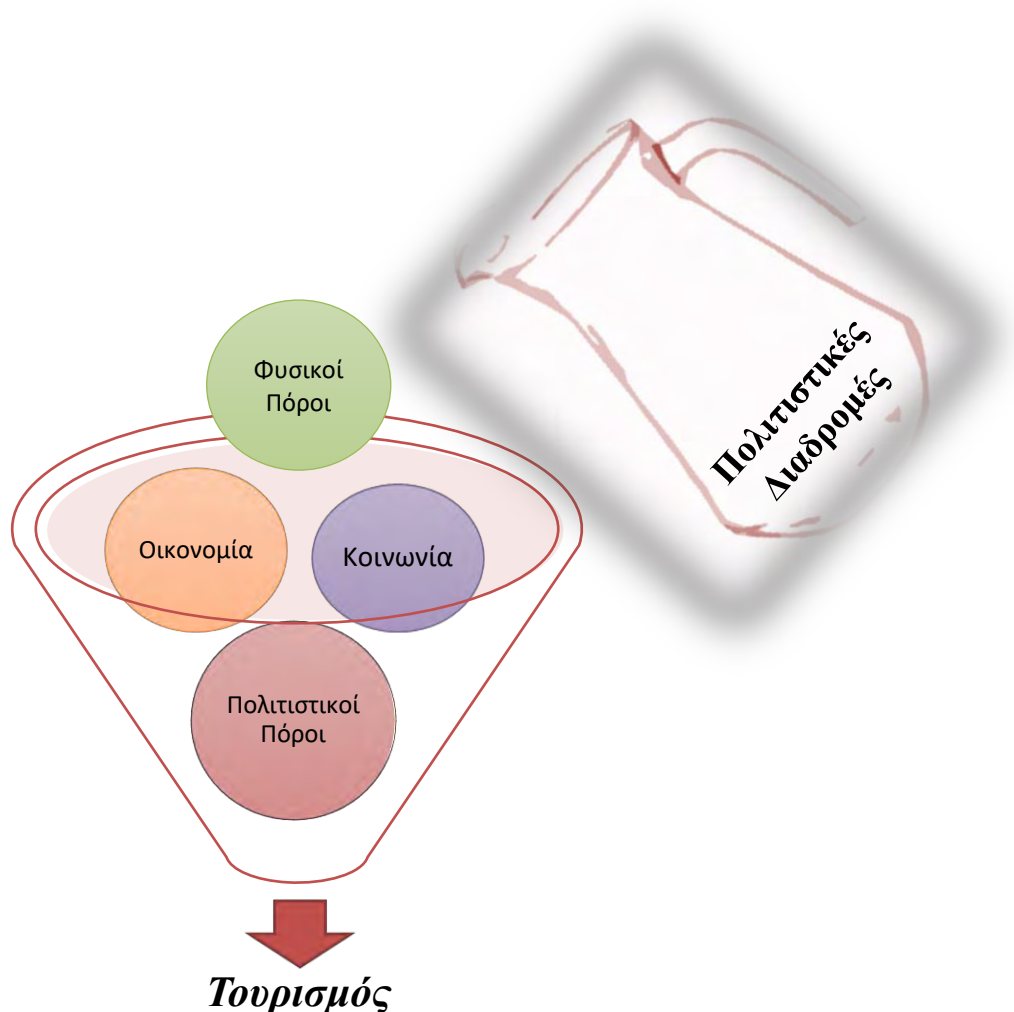
Οι πολιτιστικές διαδρομές περιέχουν πλήθος φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων και διάφορες ελκυστικές δραστηριότητες, με αποτέλεσμα να αποτελούν σημαντικό πόλο έλξης τουριστών και να συμβάλλουν έντονα στον τουρισμό. Σύμφωνα με την Χαρακίδα (2005), υπάρχουν τέσσερις παράγοντες - παράμετροι που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του τουρισμού, αλλά ταυτόχρονα αλληλοεπιδρούν με αυτόν (κοινωνία, οικονομία, φυσικό περιβάλλον και πολιτισμός). Οι παράγοντες αυτοί συνδέονται άμεσα με τις πολιτιστικές διαδρομές και αναλύονται παρακάτω.

Αρχικά, μία βασική παράμετρος ανάπτυξης του τουρισμού αποτελεί το φυσικό περιβάλλον. Μια περιοχή με πλούσιο και εναλλασσόμενο φυσικό περιβάλλον δύναται να προσελκύσει μεγάλο αριθμό τουριστών. Ωστόσο, η έντονη τουριστική ανάπτυξη σε μία περιοχή που διαθέτει αξιόλογη φυσική κληρονομιά, ενέχει κάποιους κινδύνους, και κυρίως αυτόν της αλλοίωσης του τοπίου. Έτσι, μέσω ενός σωστού σχεδιασμού μπορεί να αποφευχθεί η υποβάθμιση της περιοχής. Σε αυτό το σημείο δύναται να συμβάλουν σε μεγάλο βαθμό οι πολιτιστικές διαδρομές, οι οποίες στοχεύουν στην προστασία και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, που αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης τουριστών.

Ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας ανάπτυξης του τουρισμού είναι η πολιτιστική κληρονομιά, άυλη και υλική. Όπως και στην περίπτωση της φυσικής κληρονομιάς, τα διάφορα πολιτιστικά στοιχεία ενός τόπου είναι πιθανόν να υποβαθμιστούν - αλλοιωθούν από την έντονη τουριστική κίνηση, οδηγώντας σε ανεπιθύμητα αποτελέσματα (υποβάθμιση πολιτιστικής κληρονομιάς σημαίνει μείωση αριθμού τουριστών). Όμως, πολιτιστικά στοιχεία τα οποία εντάσσονται σε μία πολιτιστική διαδρομή, δηλαδή σε ένα ενιαίο δίκτυο, προστατεύονται, συντηρούνται και αναδεικνύονται μέσω του δικτύου αυτού και του φορέα διαχείρισής του.

Επιπλέον, σημαντική παράμετρο αποτελεί και η οικονομία. Οι πολιτιστικές διαδρομές, προσελκύνοντας τουρίστες, συμβάλουν στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, αυξάνοντας τα έσοδα των τοπικών επιχειρήσεων και δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας. Ωστόσο, η δημιουργία των διαδρομών και η γενικότερη ανάπτυξη του τουρισμού μιας περιοχής εξαρτάται και από το ίδιο επίπεδο ανάπτυξης της, δηλαδή την ύπαρξη υποδομών, υπηρεσιών, πόρων και άλλων λειτουργιών.

Ακόμη, στην ανάπτυξη του τουρισμού συμβάλει και ο παράγοντας κοινωνία. Συγκεκριμένα, κρίνεται σημαντική η άμεση επαφή και αλληλεπίδραση των επισκεπτών με την τοπική κοινωνία, καθώς αποτελεί επιθυμία των τουριστών, για τους οποίους η επικοινωνία αυτή αποτελεί μία ξεχωριστή εμπειρία. Μέσω των πολιτιστικών διαδρομών επιδιώκεται η επαφή των τουριστών με τους κατοίκους της περιοχής, η ανάδειξη της κουλτούρας τους και του τρόπου ζωής τους.

Σχήμα 1.2: Συμβολή πολιτιστικών διαδρομών στον τουρισμό

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Τέλος, σημειώνεται ότι σύμφωνα με την Παγκόσμια έκθεση για τις Πολιτιστικές Διαδρομές (UNWTO, 2015) οι παράγοντες που οδηγούν στην αποτελεσματική τουριστική διαχείριση των πολιτιστικών διαδρομών είναι:

- Ύπαρξη ενός κοινού παρονομαστή για τη διαδρομή βασισμένος σε ένα θέμα ή συνδεδεμένος με ένα χαρακτηριστικό προϊόν.
- Δημιουργία του αισθήματος του «ανήκειν» της τοπικής κοινωνίας στη συμμετοχή και στην ενίσχυση της διαδρομής (π.χ. συμβολή στην ανάπτυξη διαφόρων δραστηριοτήτων).
- Μία πολιτιστική διαδρομή θα πρέπει να αποτελεί ένα πραγματικό προϊόν, με σαφή ταυτότητα.

- Μία πολιτιστική διαδρομή αποτελεί και θα πρέπει να αποτελεί από μόνη της έναν προορισμό.
- Οι πολιτιστικές διαδρομές πρέπει να συνδέονται άμεσα με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και να ενθαρρύνουν τους επισκέπτες να μοιράζονται μέσω αυτών τις εμπειρίες τους.
- Ύπαρξη φορέα διαχείρισης της διαδρομής και ενός συμβουλευτικού οργάνου που θα συγκροτείται από ακαδημαϊκούς και επαγγελματίες.
- Σύνταξη ενός σχεδίου διαχείρισης (διάρκειας από τρία έως πέντε έτη), το οποίο θα περιλαμβάνει τους στόχους, τις δράσεις, τα αποτελέσματα, τους δείκτες, τον προϋπολογισμό, τους φορείς και οργανισμούς που εμπλέκονται στην εφαρμογή και χρηματοδότηση της διαδρομής και το αναλυτικό χρονοδιάγραμμα.
- Διαφήμιση - μάρκετινγκ της διαδρομής, μέσω ταξιδιωτικών γραφείων και ταξιδιωτικών πρακτόρων.
- Δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών και βελτίωση των υπαρχόντων.

1.1.7. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΩΣ ΜΙΑ ΜΟΡΦΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο εναλλακτικός τουρισμός βασίζεται στην αξιοποίηση και ανάδειξη των πολιτιστικών στοιχείων μιας περιοχής, δίνοντας ιδιαίτερη σημασία σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος και ανάπτυξης στα όρια της φέρουσας ικανότητας της περιοχής. Ο εναλλακτικός τουρισμός αντιστοιχεί σε μικρής κλίμακας τουριστική ανάπτυξη και προϋποθέτει ενεργή συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού. (Χαρακίδα, 2005) Κύρια αιτία της εμφάνισης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι ότι 'σε επίπεδο ζήτησης, ο μαζικός ομοιογενοποιημένος τουρισμός οδήγησε σταδιακά στον κορεσμό και επέφερε την επιθυμία για ποιοτικές αλλαγές σε μια αγορά με αυξανόμενη ευαισθητοποίηση σε θέματα πολιτισμού, κληρονομιάς και βιωσιμότητας' (Τσάρτας κ.ά.:4). Οι νέες και εναλλακτικές μορφές τουρισμού παρουσιάζουν διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση, με όλο και περισσότερους τουρίστες να αναζητούν μια διαφορετική εμπειρία σε έναν τόπο, μέσω μιας πιο ενεργητικής επαφής και παρουσίας σε αυτόν. Οι μορφές αυτές αφορούν συνήθως δραστηριότητες που έρχονται σε ισορροπία με το φυσικό περιβάλλον, την τοπική κοινωνία και τη γενικότερη φυσιογνωμία του τόπου. Επιπλέον σε αυτήν την τάση έχει οδηγήσει και το αυξημένο ενδιαφέρον για την προστασία του

περιβάλλοντος, που παρατηρείται τόσο από τους τοπικούς φορείς όσο και από την ίδια την κοινωνία.

Με βάση τα παραπάνω κρίνεται πως η περιοχή του Πηλίου αποτελεί ευνοϊκό τόπο ανάπτυξης διαφόρων εναλλακτικών μορφών τουρισμού (γεγονός που τονίζεται και στο ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό), αφενός λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα της (ποικιλία φυσικών και πολιτιστικών πόρων, διαθέσιμες τουριστικές υποδομές και ανθρώπινο δυναμικό) και αφετέρου λόγω της ανάγκης για προστασία, αξιοποίηση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού της πλούτου.

Από τη βιβλιογραφική έρευνα που έχει προηγηθεί σε προηγούμενες ενότητες προκύπτει πως η ολοκληρωμένη διαχείριση των πολιτιστικών διαδρομών και η αντιμετώπισή τους ως ενιαίους πολιτιστικούς πόρους δύναται να συμβάλει σημαντικά στην αειφόρο προστασία και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε μια περιοχή, συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή, καθώς επίσης και στην προστασία του περιβάλλοντος (το τρίπτυχο της αειφόρου ανάπτυξης). Άλλωστε κυρίαρχο στόχο για έναν επιτυχημένο σχεδιασμό των πολιτιστικών διαδρομών αποτελεί η αειφορική και συνετή διαχείριση όλων των πόρων της περιοχής. Όπως αναφέρουν και οι Αυγερινού-Κολώνια και Τσιλιμίγκας (2007:5) ‘οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν μια εφαρμογή συμβατή με την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα’.

Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη τόσο την βιβλιογραφική έρευνα που προηγήθηκε σε προηγούμενες ενότητες, όσο και τα χαρακτηριστικά των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, συμπεραίνεται ότι οι πολιτιστικές διαδρομές δύναται να χαρακτηριστούν ως μία εναλλακτική μορφή τουρισμού η οποία σέβεται τους τοπικούς πόρους, χωρίς να δημιουργεί αρνητικές συνέπειες. Επιπλέον, το πρόγραμμα των Πολιτιστικών Διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης θεωρείται ως ένα σημαντικό εργαλείο για την ανάπτυξη και την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

1.1.8. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ

Ο σχεδιασμός των πολιτιστικών διαδρομών σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τις Στρατηγικές Μάρκετινγκ. Θα μπορούσε μάλιστα να ειπωθεί ότι μία πολιτιστική διαδρομή αποτελεί κατά κάποιο τρόπο Στρατηγική Marketing και Branding. Συγκεκριμένα, μια Στρατηγική Marketing και Branding του Τόπου είναι

η δημιουργία και χρήση επικοινωνιακών εργαλείων προκειμένου μία πόλη, μία περιφέρεια ή μία χώρα να βελτιώσει την εικόνα και τη φήμη της, να προσελκύσει επισκέπτες, επενδύσεις ή νέους κατοίκους και να δημιουργήσει συναισθήματα

ταύτισης και περηφάνιας στους υφιστάμενους κατοίκους της (Δέφνερ κ.ά., 2012:18).

Μία στρατηγική Μάρκετινγκ του τόπου θεωρείται επιτυχημένη όταν οι παρεχόμενες υπηρεσίες και αγαθά ικανοποιούν τόσο τις επιχειρήσεις και τους κατοίκους, όσο και τις προσδοκίες των αγορών στόχων (επενδύσεις, επισκέπτες κ.ά.) (Μεταξάς, 2005).

Αναφορικά με το Branding του Τόπου (place branding), με τον όρο αυτό νοείται 'η απόδοση συγκεκριμένης χωρικής ταυτότητας σε μία περιοχή ή πόλη ώστε να διαμορφωθεί μια κεντρική ιδέα για τα χαρακτηριστικά και τη χωρική ιδιαιτερότητά της' (Δέφνερ κ. ά., 2012:20). Το πρώτο βήμα για μια Στρατηγική Branding είναι ο προσδιορισμός των δυνατών σημείων του τόπου (local assets), τα οποία τον καθιστούν ιδιαίτερο και πάνω στα οποία πρόκειται να στηριχτεί η στρατηγική αυτή. (Σκούρας, 2012) Τα δυνατά αυτά σημεία μπορεί να είναι οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι, τα τοπικά προϊόντα, η παράδοση και η ποιότητα ζωής. Ομοίως και στην διαδικασία σχεδιασμού μιας πολιτιστικής διαδρομής, πρώτο βήμα είναι ο προσδιορισμός των πόρων της περιοχής και ο καθορισμός της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της.

Έτσι, συμπεραίνεται ότι μια Στρατηγική Marketing και Branding Τόπου έχει κοινούς στόχους με το σχεδιασμό μιας πολιτιστικής διαδρομής. Οι στόχοι αυτοί είναι η προσέλκυση νέων επισκεπτών, η δημιουργία ευκαιριών στις τοπικές επιχειρήσεις και τους παραγωγούς, η προσέλκυση νέων επενδύσεων κλπ. Επιπλέον, ο σχεδιασμός των διαδρομών προϋποθέτει τον ορισμό ταυτότητας / επωνυμίας όπως και η Στρατηγική Marketing και Branding Τόπου.

Ένας ακόμα κλάδος του Μάρκετινγκ που σχετίζεται με τον σχεδιασμό των διαδρομών είναι και το Τουριστικό Μάρκετινγκ, του οποίου οι δράσεις αφορούν το πεδίο της τουριστικής αγοράς. Πιο συγκεκριμένα, ασχολείται με θέματα όπως η ικανοποίηση των επισκεπτών, η προώθηση τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών, διαφήμιση και επωνυμία κλπ.

1.2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ

Σε παγκόσμιο επίπεδο υπάρχουν πολλές πολιτιστικές διαδρομές, άξιες αναφοράς, που αποσκοπούν στην προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς των τόπων που διασχίζουν. Ωστόσο, λόγω της έκτασης και του περιεχομένου της παρούσας μελέτης, δεν μπορεί να γίνει αναφορά σε όλες αυτές τις διαδρομές, αλλά μόνο σε δύο αξιόλογα παραδείγματα, ένα εθνικού επιπέδου και ένα

ευρωπαϊκού, συμβατά με την κλίμακα της περιοχής μελέτης (Δ.Ε Ζαγοράς). Η επιλογή των συγκεκριμένων παραδειγμάτων έγινε για δύο λόγους. Πρώτον γιατί τα παραδείγματα είναι παρόμοιας κλίμακας με αυτή της περίπτωσης μελέτης, και δεύτερον γιατί το περιεχόμενο τους είναι και αυτό παρόμοιο με τους διαθέσιμους πόρους της ΔΕ Ζαγοράς.

1.2.1. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

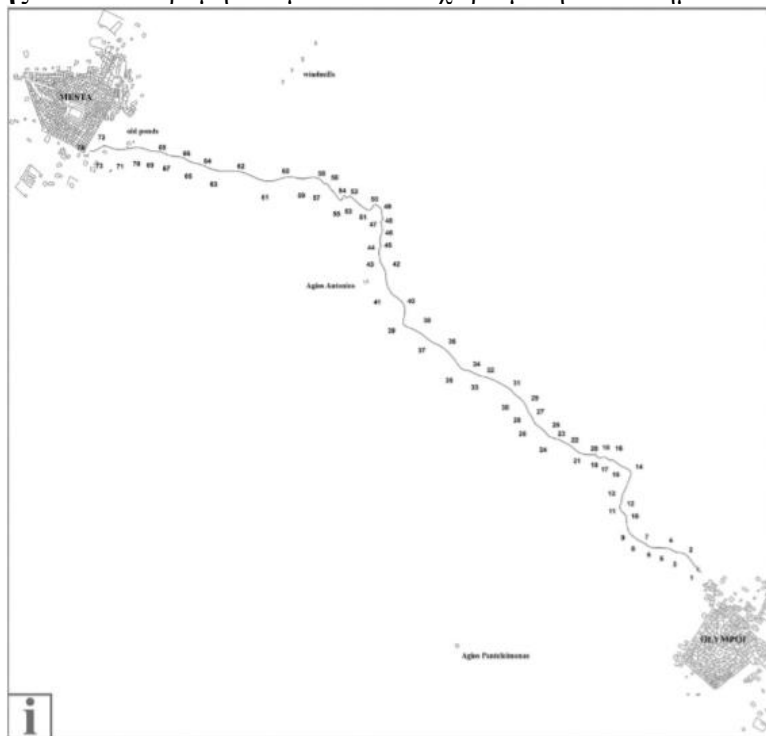
Το 1999 εκπονήθηκε από την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου μελέτη με τίτλο «Πρόωθηση ιστορικών-φυσικών διαδρομών της Χίου». Από τις οκτώ διαδρομές που παρουσιάστηκαν, και στις οποίες μπορεί κανείς σήμερα να περιηγηθεί, παρατίθεται ως παράδειγμα η διαδρομή Ολύμποι-Μεστά, λόγω της συσχέτισής της με την περίπτωση μελέτης.

Αρχικά, το μήκος της διαδρομής είναι 2.615 μέτρα, ενώ διαρκεί περίπου μια ώρα. Πρόκειται για πεζοπορία σε πεδινό μονοπάτι με πλούσιο φυσικό και ιστορικό περιβάλλον. Οι Ολύμποι και τα Μεστά αποτελούν μεσαιωνικά χωριά, χαρακτηρισμένα ως διατηρητέα μνημεία, τα οποία ενώνονται από μία ιστορική-φυσική διαδρομή. Η ιστορική, οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική αξία της διαδρομής έγκειται στα δύο, ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής και ιστορικής σημασίας, χωριά που ενώνει, στην διάρκεια της αλλά και στη συχνή χρήση της από τους ντόπιους, και, τέλος, στη χαρακτηριστική και μοναδική βλάστησή της που αποτελείται κυρίως από μαστιχόδεντρα, η καλλιέργεια των οποίων στηρίζει την οικονομία της Χίου για αιώνες. Κατά τη διάρκεια της διαδρομής ο επισκέπτης διέρχεται από το πλούσιο φυσικό περιβάλλον αλλά και από αξιόλογα πολιτιστικά στοιχεία όπως το εκκλησάκι του Αγίου Αντωνίου, το παλιό υδραγωγείο, πέτρινα πηγάδια, λιθόστρωτα κλπ. Πρόκειται επομένως για μια μικτή διαδρομή, εφόσον παρουσιάζει μια συνολικότερη πολιτιστική και φυσική εικόνα του τόπου.

Η συγκεκριμένη διαδρομή μελετήθηκε και από τέσσερεις μελετητές το 2016 (Οικονομοπούλου κ.ά., 2016), οι οποίοι προσπάθησαν να τη προσεγγίσουν μέσω καινοτόμων μεθόδων, στοχεύοντας πάντα στην προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψη το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και την μελέτη του 1999, κατέληξαν σε νέες προτάσεις προστασίας και ανάδειξης της διαδρομής και ολοκληρωμένης διαχείρισής της. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι πρότειναν το σχεδιασμό ζωνών προστασίας (buffer zones), με στόχο την

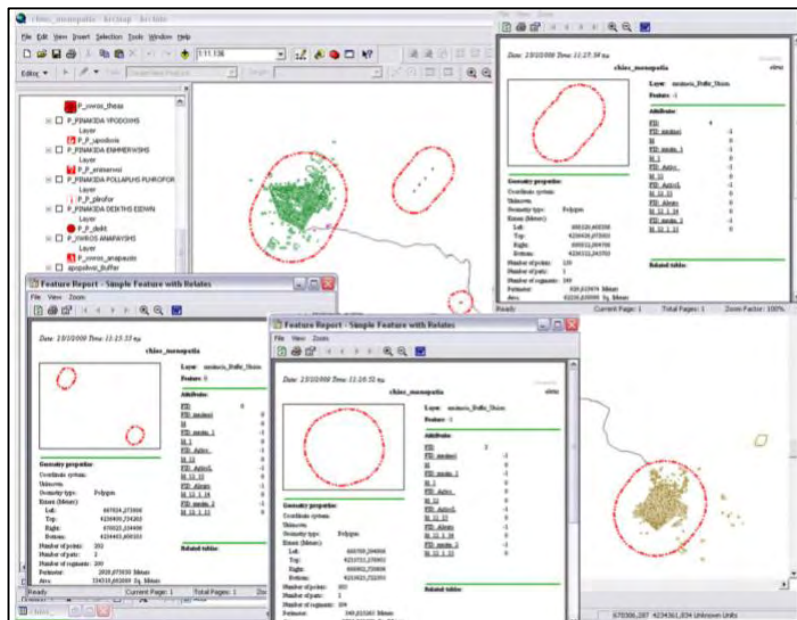
πυροπροστασία, τον έλεγχο της δόμησης και των χρήσεων γης, αλλά και την οργάνωση των τουριστικών δραστηριοτήτων εντός της ζώνης.

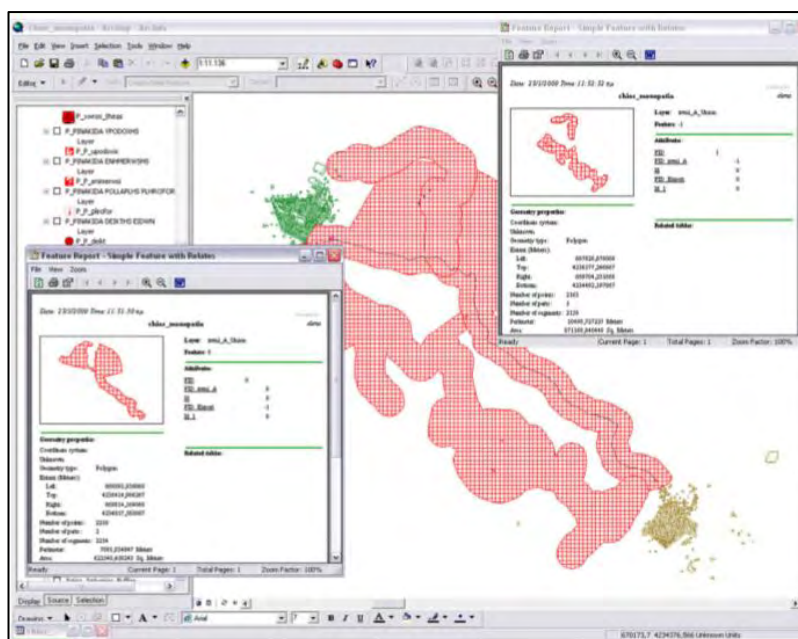
Χάρτης 1.1: Η διαδρομή Ολύμπου-Μεσσήνη χωρισμένη σε 74 σημεία αναφοράς

Πηγή: Delegou κ.ά., 2016

Εικόνες 1.7, 1.8: Προτεινόμενες ζώνες προστασίας διαδρομών

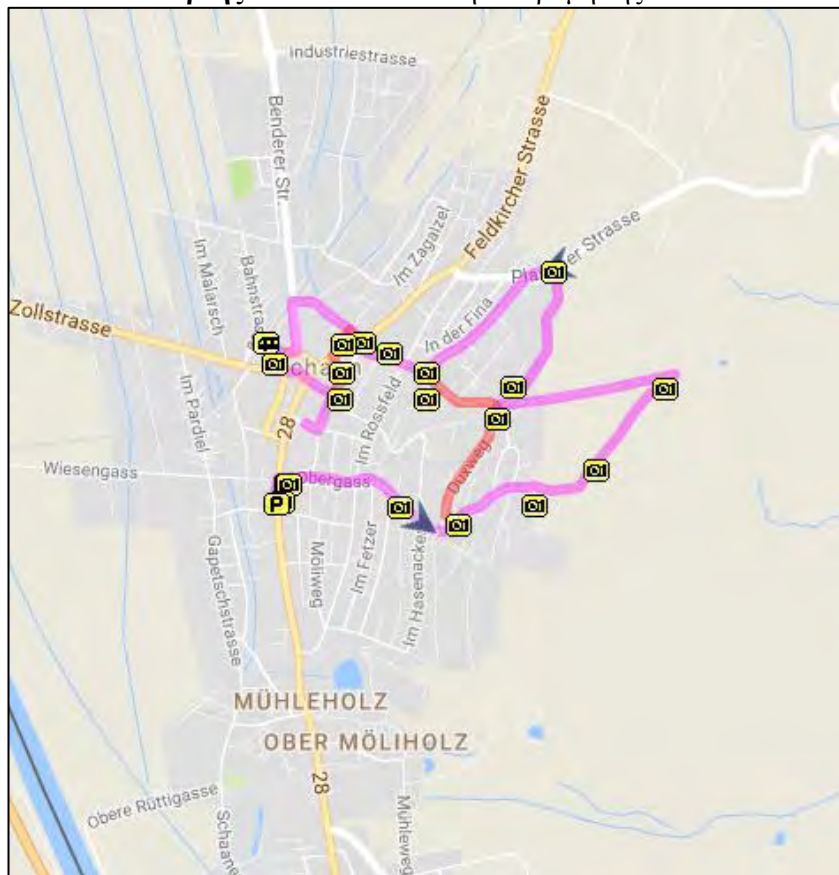

Πηγή: Delegou κ.ά., 2016

1.2.2. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΣΑΑΝ ΣΤΟ ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΙΝ

Η πόλη Σάαν είναι ο πιο πυκνοκατοικημένος δήμος του Πριγκιπάτου του Λιχτενστάιν, με πληθυσμό περίπου 5.800 κατοίκους (ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ). Η εν λόγω πολιτιστική διαδρομή «Cultural Trail of Schaan» αποτελεί ένα ιστορικό και πολιτιστικό ταξίδι που απεικονίζει τις ρίζες του τοπικού πληθυσμού καθώς και των σημαντικών γεγονότων στην ιστορία του δήμου. Η υλική κληρονομιά της πόλης μαρτυράει την ιστορία και την ανάπτυξη του δήμου κατά τη διάρκεια των αιώνων. Κατά την διάρκεια της περιήγησης ο επισκέπτης μπορεί να πληροφορηθεί σχετικά με την ιστορία της πόλης από τους διάφορους πίνακες (21) που είναι τοποθετημένοι. Επιπλέον, στο πλαίσιο των έντυπων υλικών στήριξης της διαδρομής, παρέχονται δωρεάν στους τουρίστες ένθετα τα οποία συνοψίζουν ουσιαστικά όλες τις πληροφορίες (κείμενα και εικόνες) από τους 21 πίνακες. (LIECHTENSTEIN)

Το μήκος της διαδρομής ανέρχεται περίπου στα 5 χλμ., ενώ η διάρκειά της περίπου 2 ώρες. Τέλος, κατά μήκος της διαδρομής υπάρχουν πολλά σημεία όπου οι περιπατητές μπορούν να σταματήσουν για ξεκούραση. (LIECHTENSTEIN) Η πολιτιστική διαδρομή της Σάαν απεικονίζεται στον παρακάτω χάρτη.

Χάρτης 1.2: Η πολιτιστική διαδρομή της Σάαν

Πηγή: GPS TRACKS, part of outdooractive

1.3. Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «GAMIFICATION» ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ

Οι τελευταίες εξελίξεις στις ΤΠΕ προσέφεραν νέες προοπτικές και δυνατότητες στη διαχείριση, προστασία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και στην τουριστική ανάπτυξη. Η εισαγωγή των ΤΠΕ στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί πλέον και επιδίωξη της ΕΕ. Σε μια εποχή άλλωστε όπου οι κρατικοί πόροι για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μειώνονται, υπάρχει ανάγκη για την εύρεση νέων μεθόδων αξιοποίησης και προβολής της και προσέλκυσης τουριστών.

Μία τέτοια μέθοδος και σημαντική καινοτομία στον τομέα των ΤΠΕ αποτελεί και το «Gamification». Με τον όρο «Gamification» ή «Παιγνιδοποίηση» νοείται η διαδικασία κατά την οποία οι μηχανισμοί και τα χαρακτηριστικά παιχνιδιού χρησιμοποιούνται στην καθημερινή ζωή, σε τομείς που δεν σχετίζονται με παιχνίδια. Είναι η διαδικασία σχεδιασμού προϊόντων, υπηρεσιών και συστημάτων μέσα από τον τρόπο σκέψης ενός σχεδιαστή παιχνιδιού (game thinking in practice) (Werbach and

Hunter, 2012 στο Seaborn and Deborah, 2014). Μέσω της παιχνιδοποίησης επιτυγχάνεται η ενεργοποίηση των ανθρώπων (της φυσικής τους επιθυμίας για παιχνίδι) για την ολοκλήρωση ενεργειών και στόχων, μέσα από μία διαδραστική και ευχάριστη διαδικασία. Ουσιαστικά αξιοποιείται η διάθεση των ανθρώπων για παιχνίδι, για ανταγωνισμό και επιβράβευση. Ο όρος «Gamification» εισήχθη για πρώτη φορά το 2003 από τον Βρετανό προγραμματιστή Nick Pelling, ενώ άρχισε να αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο στον τομέα του marketing μετά το 2010 (Μπακόλα, 2015). Τα βασικά στοιχεία που πρέπει να χρησιμοποιούνται σε ένα παιχνίδι για να είναι ελκυστικό, είναι (Οικονόμου, 2015/ Buhalis, 2017):

- Οι πόντοι (points)
- Οι επιβραβεύσεις (rewards)
- Οι πίνακες κατάταξης (leaderboards) στους οποίους περιλαμβάνονται κατά σειρά επιτυχίας οι παίκτες που συμμετέχουν στο παιχνίδι
- Οιπίστες (levels), η εξέλιξη (progression)
- Τα σήματα (badges) που αποκτά ο παίκτης για την επίτευξη μιας αποστολής
- Οι χαρακτήρες (avatars)
- Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του παίκτη (role)
- Ο εικονικός κόσμος/φαντασία (fantasy)
- Οι στόχοι (goals)
- Η διασκέδαση (fun)
- Η δυνατότητα να μοιραστούν την εμπειρία τους μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (sharing)

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία (Des Freitas, 2013) η εισαγωγή του όρου gamification στην πολιτιστική κληρονομιά, μπορεί να προσφέρει μια ιδιαίτερη εμπειρία στον τουρίστα, να συνδέσει την εκπαίδευση με τον πολιτισμό, να προσφέρει σημαντικά εργαλεία αξιολόγησης και να δημιουργήσει νέες ευκαιρίες για επιστημονική έρευνα. Γενικότερα, η παιχνιδοποίηση των πολιτιστικών διαδρομών μπορεί να επιφέρει μια σειρά από οφέλη, όπως:

- η δυνατότητα πρόσβασης σε νέες αγορές,
- η προσέλκυση τουριστών και η αύξηση του αγοραστικού κοινού,
- η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των διαδρομών ως ένα διαφοροποιημένο προϊόν,

- η προσφορά μιας διαδραστικής και διασκεδαστικής εμπειρίας, μέσω της διασύνδεσης που επιτυγχάνεται μεταξύ «ψεύτικου» και πραγματικού κόσμου,
- η δυνατότητα προβολής της πολιτιστικής, αλλά και της φυσικής, κληρονομιάς και
- η γενικότερη προβολή (marketing) των πολιτιστικών διαδρομών και εν γένει όλης της περιοχής.

1.3.1. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΡΟΑΤΙΑΣ: THE ROUTES OF THE FRANKOPANS

Η περιφερειακή αρχή της Κομητείας Πριμόρκο - Γκοράνσκα στην Κροατία δημιούργησε το 2016 μια πολιτιστική διαδρομή που ονομάζεται «Οι διαδρομές των Frankopans», η οποία αποτελείται από 20 παλιά κάστρα και εκκλησίες που ανήκαν στην οικογένεια Frankopan. Στα πλαίσια της διαδρομής, μεταξύ άλλων, σχεδιάστηκε και μια εφαρμογή για κινητά (mobile app) με στοιχεία παιχνιδιού. Μέσω του παιχνιδιού οι επισκέπτες μπορούν να συλλέξουν αστέρια Frankopan με κάθε νέα επίσκεψη. Όσο πιο πολλά αστέρια συγκεντρώσει κάποιος, τόσο πιο ψηλή θα είναι η κατάταξή του, με υψηλότερη αυτή του Δούκα Frankopan. Το συγκεκριμένο παιχνίδι έχει βαθμολογία 4,9 στα 5 στο Google Play Store, ενώ σχετικά με την απήχυσή του, καταγράφονται μέχρι στιγμής 100 λήψεις. (Filburg, 2016)

Εικόνα 1.9: Η εφαρμογή-παιχνίδι της διαδρομής «The Routes of the Frankopans»

Πηγή: Filburg, 2016

1.4. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση τους ορισμούς που δόθηκαν στην αρχή του κεφαλαίου, προκύπτει ότι οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν με λίγα λόγια ένα ενιαίο χωρικό σύστημα, ανεξαρτήτου κλίμακας, στο οποίο εντάσσονται διάφοροι αξιόλογοι φυσικοί και πολιτιστικοί (υλικοί και άυλοι) πόροι, ενσωματώνοντας τα τοπικά συστήματα παραγωγής, με στόχο:

- την ανάδειξη και προστασία των συγκεκριμένων πόρων,
- την αμεσότερη επαφή των επισκεπτών αλλά και των ντόπιων με τα εκάστοτε αγαθά, αλλά και με την περιοχή,
- την προσέλκυση τουριστών,
- την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση, τόσο των τουριστών όσο και των κατοίκων της περιοχής, και
- τη δημιουργία μιας ευνοϊκής σχέσης μεταξύ πολιτισμού, περιβάλλοντος και τουρισμού.

Ουσιαστικά πρόκειται για μια μορφή αναπτυξιακής στρατηγικής με στόχο την ευημερία των περιοχών.

Επιπλέον, σύμφωνα με τα όσα προηγήθηκαν, οι πολιτιστικές διαδρομές μπορούν να συμβάλουν καταλυτικά στην ανάδειξη και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς μιας περιοχής, αφού τα αγαθά τα οποία τις συνθέτουν αντιμετωπίζονται ως ένα ενιαίο πολιτιστικό σύνολο παράλληλα με το περιβάλλον στο οποίο ανήκουν, έχοντας ως στόχο την αειφορική διαχείρισή τους. Σημαντική είναι και η συμβολή των διαδρομών στην τουριστική ανάπτυξη των περιοχών στις οποίες εντάσσονται, αφού αποτελούν πόλους έλξης τουριστών λόγω του πλήθους των φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων που περιέχουν.

Ωστόσο, προκειμένου οι πολιτιστικές διαδρομές να αποτελέσουν σημαντικό εργαλείο ανάπτυξης του τουρισμού και ανάδειξης και προστασίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, απαραίτητος είναι ο καθορισμός του περιεχομένου τους, λαμβάνοντας υπόψη τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και την ταυτότητα της περιοχής, και η εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης διαδικασίας σχεδιασμού. Ακόμη, ο σχεδιασμός των πολιτιστικών διαδρομών σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τις στρατηγικές μάρκετινγκ με τις οποίες παρουσιάζει κοινούς στόχους.

Τέλος, αναφορικά με τον όρο ‘gamification’, φαίνεται πως η εισαγωγή του στην ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και συγκεκριμένα στην ανάδειξη

και διαχείριση των πολιτιστικών διαδρομών μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα, συνθέτοντας ένα διαφορετικό και ελκυστικό προϊόν. Στόχος είναι η δημιουργία μιας εφαρμογής για κινητά και tablet με χαρακτήρα παιχνιδιού, η οποία θα παρακινεί το χρήστη, ενεργοποιώντας την φυσική του θέληση για παιχνίδι, να περιηγηθεί στην εκάστοτε διαδρομή και να ανακαλύψει τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους της περιοχής παράλληλα με την ευαισθητοποίησή του σε θέματα προστασίας και διαχείρισής τους.

Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται αναλυτικά η μεθοδολογία ανάπτυξης της παρούσας εργασίας, ενώ τεκμηριώνεται και η επιλογή της συγκεκριμένης μεθόδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Μετά την ανάλυση των εννοιών «πολιτιστική διαδρομή» και «gamification», ερευνάται η δυνατότητα και οι προοπτικές σχεδιασμού πολιτιστικών διαδρομών στην περιοχή της Ζαγοράς στο Πήλιο σε συνδυασμό με τη δημιουργία μιας εφαρμογής για smartphones και tablets.

Αρχικά, μελετώντας παρόμοιες περιπτώσεις δημιουργίας πολιτιστικών διαδρομών με στόχο την ανάδειξη της κληρονομιάς του τόπου, αλλά και εισαγωγής του όρου gamification στον τομέα του πολιτισμού και του τουρισμού, και θέτοντας τους βασικούς στόχους της παρούσας εργασίας, πραγματοποιήθηκε αρχικά μία πρώτη έρευνα, βασισμένη σε βιβλιογραφικές πηγές. Στη συνέχεια, ακολουθήθηκε μια αναλυτική καταγραφή των διαθέσιμων υποδομών και των φυσικών και πολιτιστικών πόρων του οικισμού της Ζαγοράς, ενώ τέλος πραγματοποιήθηκε μια έρευνα πεδίου, βασισμένη σε συνεντεύξεις, ως ενισχυτικό εργαλείο για την παρούσα εργασία.

Πιο αναλυτικά, με βάση τις πηγές τεκμηρίωσης, πέραν της παράθεσης των ορισμών, εξετάστηκε η συμβολή των πολιτιστικών διαδρομών στην ανάδειξη και αξιοποίηση των πολιτιστικών και φυσικών πόρων, στην ανάπτυξη του τουρισμού, καθώς και στη γενικότερη ανάπτυξη (κοινωνική και οικονομική) της περιοχής. Επιπλέον, οι πολιτιστικές διαδρομές προσδιορίστηκαν ως μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού, με απώτερο στόχο την αειφορική διαχείριση των πόρων (σημαντικό για έναν παραδοσιακό οικισμό με πλούσιο φυσικό περιβάλλον και αγροτικό χαρακτήρα όπως η Ζαγορά), ως μια στρατηγική μάρκετινγκ, με την οποία παρουσιάζουν κοινούς στόχους, ενώ παρουσιάστηκαν και τα οφέλη της παιχνιδιοποίησης τους.

Στη συνέχεια, κρίθηκε απαραίτητη η ανάλυση της περιοχής μελέτης (το προφίλ του οικισμού) ως προς τα γεωγραφικά, ιστορικά, οικονομικά και πληθυσμιακά χαρακτηριστικά της, τις διαθέσιμες υποδομές (μεταφορικές, κοινωνικές και τεχνικές), τους φυσικούς και πολιτιστικούς της πόρους (προστατευόμενες περιοχές, υλική και άυλη κληρονομιά), τυχόν υπάρχουσες διαδρομές και το τουριστικό της προφίλ (υποδομές, προβολή και επισκεψιμότητα). Με βάση την ανάλυση της περιοχής, αναπτύχθηκε και η ανάλυση SWOT, η οποία συγκεντρώνει και παραθέτει εν συντομία τα δυνατά (πλεονεκτήματα) και αδύναμα (μειονεκτήματα) σημεία της περιοχής, αλλά και τις ευκαιρίες και τους κινδύνους που παρουσιάζονται και πρέπει να ληφθούν υπόψη.

Σκοπός της παράθεσης των αναφερθέντων στοιχείων είναι η απόκτηση μιας ευρύτερης εικόνας για την περιοχή μελέτης και τις δυνατότητές της.

Έπειτα, διεξήχθη η ποιοτική έρευνα πεδίου, η οποία επιλέχθηκε ως ενισχυτικό εργαλείο για την ολοκλήρωση της πρότασης και βασίζεται σε ημι-δομημένες συνεντεύξεις. Η συγκεκριμένη μέθοδος έρευνας επιλέχθηκε γιατί δεν αναζητούνται στατιστικά αξιόπιστα αποτελέσματα ενώ δεν είναι αναγκαία η ύπαρξη μετρήσιμων δεικτών και μεγάλου αντιπροσωπευτικού δείγματος, όπως συμβαίνει με την ποσοτική έρευνα (Μεταξάς και Ντυκέν, 2015). Επιπλέον, η ποιοτική έρευνα αποτελεί την κατάλληλη μέθοδο για την αναζήτηση αντιλήψεων, στάσεων και δεδομένων της συμπεριφοράς των ατόμων ενώ διερευνά και την εμπειρία τους, παράγοντες που κρίνονται χρήσιμοι για την παρούσα εργασία (Πανεπιστήμιο Κύπρου). Πιο συγκεκριμένα, στόχο της εν λόγω έρευνας πεδίου στη συγκεκριμένη εργασία αποτελεί η αναζήτηση ιδεών από γνώστες του αντικειμένου και η ένταξη τους στην πρόταση, καθώς ο σχεδιασμός των πολιτιστικών διαδρομών, όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, προϋποθέτει τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και την συνεργασία των τοπικών φορέων. Με λίγα λόγια ως κατάλληλος σχεδιασμός για τις διαδρομές αλλά και το προτεινόμενο παιχνίδι κρίνεται ο συμμετοχικός.

Σχετικά με την ποιοτική έρευνα, 'αποτελεί διερευνητική προσέγγιση, που βασίζεται κυρίως στις προσωπικές εμπειρίες και στην κατανόηση των εξεταζόμενων φαινομένων', ενώ δεν αναζητεί στατιστικά και αξιόπιστα αποτελέσματα, βασισμένα σε αντιπροσωπευτικά δείγματα (Μεταξάς και Ντυκέν, 2015:6). Πρόκειται για μια επαγωγική προσέγγιση (inductive approach) κατά την οποία ο ερευνητής μέσω των στοιχείων που συλλέγει, δημιουργεί μία θεωρία (από το ειδικό στο γενικό). Ένα βασικό εργαλείο της ποιοτικής έρευνας είναι η ημι-δομημένη συνέντευξη όπου τίθενται οι ίδιες ερωτήσεις στους συμμετέχοντες οι οποίοι είναι ελεύθεροι να αναπτύξουν τις απόψεις τους με βάση δικές τους εμπειρίες. Οι συμμετέχοντες είναι άτομα τα οποία επιλέγονται με βάση την κρίση του ερευνητή και σχετίζονται με το ερευνητικό ζήτημα προκειμένου να μπορέσουν να αναπτύξουν άποψη περί αυτού (Mantzoukas, 2004). Σχετικά με τις ερωτήσεις (ημι-δομημένες), αυτές καθορίζονται εξαρχής από τον ερευνητή με σκοπό τη συλλογή πληροφοριών σχετικών με το αντικείμενο της εργασίας. Βασικοί λόγοι επιλογής των ημι-δομημένων συνεντεύξεων ως κύριο εργαλείο πραγματοποίησης της έρευνας είναι η επιδίωξη ανάπτυξης ερωτήσεων οι οποίες δίνουν το περιθώριο στους συμμετέχοντες να αναπτύξουν την απάντησή τους ελεύθερα, αλλά και η ευελιξία που

παρουσιάζουν, καθώς είναι δυνατή η αλλαγή της σειράς των ερωτήσεων αλλά και η εμβάθυνση σε αυτές (Καδδά). Στην συγκεκριμένη ημι-δομημένη συνέντευξη αναπτύσσονται 8 ερωτήσεις τύπου (Καδδά):

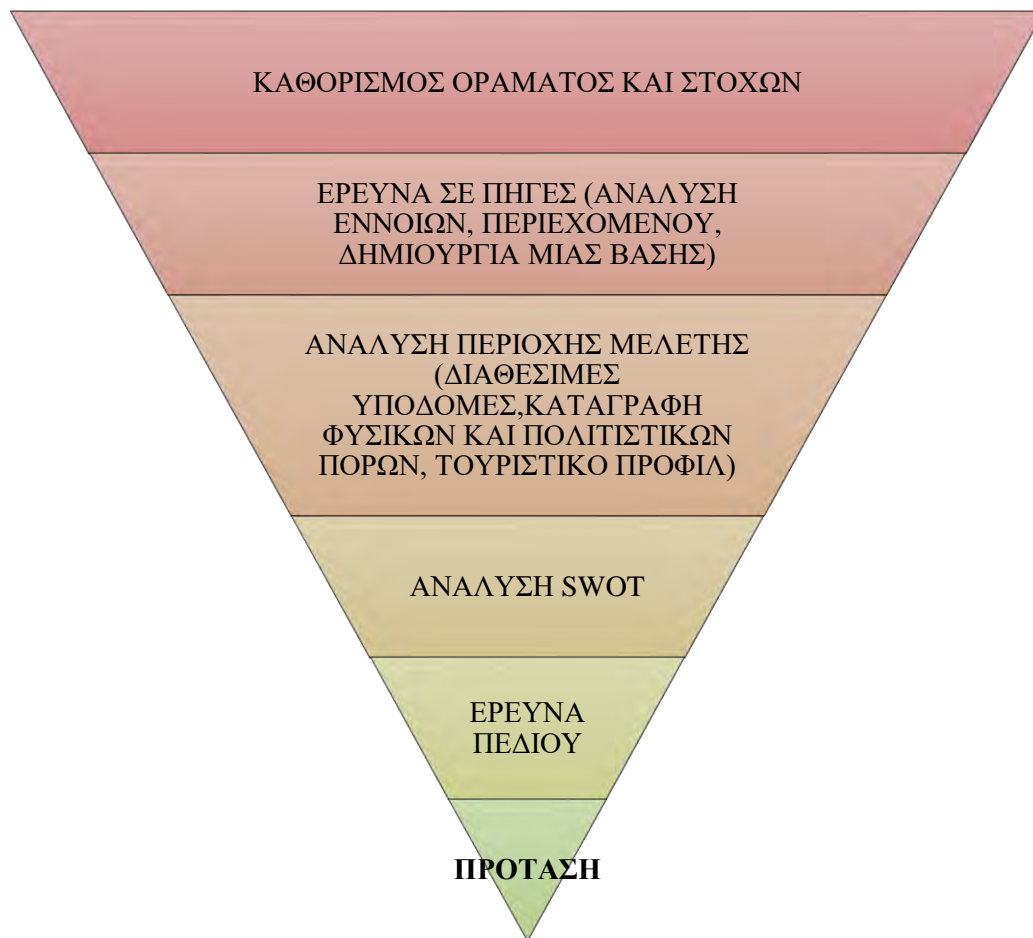
- *γνώμης* (opinion questions): στοχεύουν στην αναζήτηση στάσεων και απόψεων των ερωτώμενων σχετικά με το ερευνητικό ζήτημα
- *υποθετικές* (hypothetical questions): στοχεύουν στην απόκτηση πληροφοριών για υποθετικές καταστάσεις ή καταστάσεις που μπορεί να πραγματοποιηθούν στο μέλλον και
- *εισαγωγικές* (introductory questions): εισάγουν τον ερωτώμενο στο θέμα.

Ουσιαστικά, η ποιοτική έρευνα διεξάγεται μέσω μίας προκαθορισμένης διαδικασίας από τον ερευνητή για την αποκόμιση συγκεκριμένων πληροφοριών. Τα βήματα που ακολουθήθηκαν για την εκπόνηση της έρευνας πεδίου, η οποία αναγράφεται στο κεφάλαιο 7, είναι τα εξής (Μεταξάς και Ντυκέν, 2015):

1. Καθορισμός του ερευνητικού θέματος. Στην εν λόγω περίπτωση πρόκειται για τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών στη Ζαγορά Πηλίου οι οποίες εντάσσονται σε μία εφαρμογή (application) με μορφή παιχνιδιού για κινητά και tablets.
2. Προσδιορισμός της διαδικασίας συλλογής των δεδομένων. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική αναζήτηση και έπειτα ημι-δομημένες συνεντεύξεις με ερωτήσεις γνώμης και ανοικτού τύπου.
3. Καθορισμός του δείγματος. Το δείγμα της ποιοτικής έρευνας χαρακτηρίζεται ως purposive sampling, καθώς τα άτομα επιλέγονται σκόπιμα, με βάση την κρίση του ερευνητή, ως ικανά να προσφέρουν τις πληροφορίες που αναζητούνται (Mantzoukas, 2004). Στη συγκεκριμένη περίπτωση το δείγμα αποτελείται από 11 άτομα - συμμετέχοντες που σχετίζονται με τον τομέα του πολιτισμού και του τουρισμού της περιοχής. Σημειώνεται πως το δείγμα δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερο λόγω της απουσίας άλλων φορέων - ατόμων σχετικών με το εν λόγω θέμα.
4. Συλλογή των δεδομένων. Το στάδιο αυτό αφορά την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων.
5. Ανάλυση των δεδομένων. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τις συνεντεύξεις, μεταφέρονται σε γραπτή μορφή ενώ στη συνέχεια συγκεντρώνονται και ομαδοποιούνται ανά ερώτημα.

6. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Σε αυτό το τελευταίο στάδιο παρουσιάζονται συνοπτικά τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα και τυχόν δυσκολίες που παρουσιάστηκαν κατά την διαδικασία εκπόνησης της. Σημειώνεται ότι στο στάδιο αυτό τα 8 ερωτήματα ομαδοποιούνται σε 4 ομάδες ανάλογα με την μεταξύ τους σύνδεση.

Τελευταίο στάδιο της παρούσας εργασίας αποτελεί το κεφάλαιο της πρότασης, δηλαδή ο σχεδιασμός δύο πολιτιστικών διαδρομών και μίας εφαρμογής-παιχνιδιού η οποία θα προωθεί τις διαδρομές αυτές μέσω ενός πιο ευχάριστου τρόπου. Στο ίδιο κεφάλαιο προσδιορίζονται οι ομάδες-στόχοι, οι εμπλεκόμενοι φορείς και το ενιαίο σύστημα διαχείρισης, οι δράσεις προβολής και οι πηγές χρηματοδότησης. Η πρόταση βασίστηκε αρχικά στην βιβλιογραφική έρευνα, και συγκεκριμένα στους ορισμούς των πολιτιστικών διαδρομών και της παιχνιδοποίησης, στα είδη και το περιεχόμενο των πολιτιστικών διαδρομών, στη διαδικασία σχεδιασμού τους, στις προϋποθέσεις επιτυχίας τους, στα βασικά χαρακτηριστικά που πρέπει να περιλαμβάνει η εφαρμογή ώστε να έχει τη μορφή ενός σοβαρού παιχνιδιού (serious game) και τέλος στα παραδείγματα από την διεθνή και ελληνική εμπειρία. Έπειτα, λήφθηκε υπόψη η ανάλυση της περιοχής μελέτης (διαθέσιμες υποδομές στήριξης, φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι, δυνατότητες και προοπτικές κ.ά.), η ανάλυση SWOT, η έρευνα πεδίου, και συγκεκριμένα η αντίληψη των συμμετεχόντων σχετικά με την ιδέα αλλά και η παράθεση προσωπικών τους ιδεών, και τέλος ο καθορισμός του οράματος και των στόχων για την περιοχή. Επίσης, στην τελευταία ενότητα του ιδίου κεφαλαίου πραγματοποιήθηκε μια έρευνα σε άλλες μελέτες και θεσμικά πλαίσια (ΕΠΑΝΕΚ, RIS3, ΣΕΣ-ΕΣΠΑ 2014-2020, Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Θεσσαλίας, Μελέτη αναθεώρησης ΠΠΧΣΑΑ Θεσσαλίας Α2, ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό, ΓΠΧΣΑΑ), ώστε να ελεγχθεί η συμβατότητα της πρότασης με τις μελέτες αυτές τις οποίες κάθε επίπεδο αυτοδιοίκησης πρέπει να ακολουθεί. Απόρροια της έρευνας αυτής ήταν ότι η πρόταση εναρμονίζεται πλήρως με τις κατευθύνσεις των υπερκείμενων μελετών και πλαισίων, τα οποία μάλιστα προωθούν τη δημιουργία διαδρομών και τη χρήση ΤΠΕ τόσο στον τομέα του πολιτισμού, όσο και σε αυτόν του τουρισμού.

Σχήμα 2.1: Μεθοδολογία ανάπτυξης εργασίας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Επόμενο βήμα μετά την επεξήγηση της μεθοδολογίας ανάπτυξης της εργασίας αποτελεί η ανάλυση της περιοχής μελέτης, η φυσιογνωμία της και το γενικότερο προφίλ της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ**3. ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ: Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΑΣ**

Στην παρούσα εργασία έχει επιλεγθεί ως μελέτη περίπτωσης ο οικισμός της Ζαγοράς, έδρα του Δήμου Ζαγοράς - Μουρεσίου στο Πήλιο. Εντός του συγκεκριμένου κεφαλαίου παρουσιάζεται η ιστορία του οικισμού και το γενικότερο προφίλ του (δημογραφικό, οικονομικό, υποδομές) ώστε να αποκτηθεί μία πλήρης εικόνα για τον χαρακτήρα του πριν την καταγραφή των πόρων του. Επίσης επιδιώκεται η καταγραφή τυχόν υπαρχουσών διαδρομών εντός του οικισμού ή γύρω από αυτόν προκειμένου να εξεταστεί η πιθανότητα λειτουργίας τους ως «ανταγωνιστές».

3.1. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Τα περισσότερα χωριά στην ανατολική πλευρά του Πηλίου ήταν αρχικά παραλιακά και οι κάτοικοί τους ασχολούνταν με τη ναυτιλία και την καλλιέργεια. Ωστόσο για λόγους ασφάλειας αναγκάζονταν να απομακρύνονται και να εγκαθίστανται σε υψηλότερες τοποθεσίες, κοντά σε μοναστήρια, γεγονός που οδήγησε και στη δημιουργία του οικισμού της Ζαγοράς. Συγκεκριμένα, το πρώτο τμήμα του οικισμού (συνοικία Μεταμορφώσεως του Σωτήρος) δημιουργήθηκε γύρω από το μοναστήρι της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (ιδρύθηκε το 1160 μ.Χ. και επέζησε μέχρι το 1887 όπου καταστράφηκε από πυρκαγιά), όπου χτίστηκαν τα πρώτα σπίτια. Έπειτα δημιουργήθηκαν σταδιακά οι υπόλοιπες τρεις συνοικίες (Άγιος Γεώργιος, Αγία Κυριακή, Αγία Παρασκευή) του σημερινού οικισμού. Το χωριό άρχισε να αναπτύσσεται γρήγορα από τα τέλη του 16ου αιώνα, με τη γεωργία και το εμπόριο να ακμάζουν.

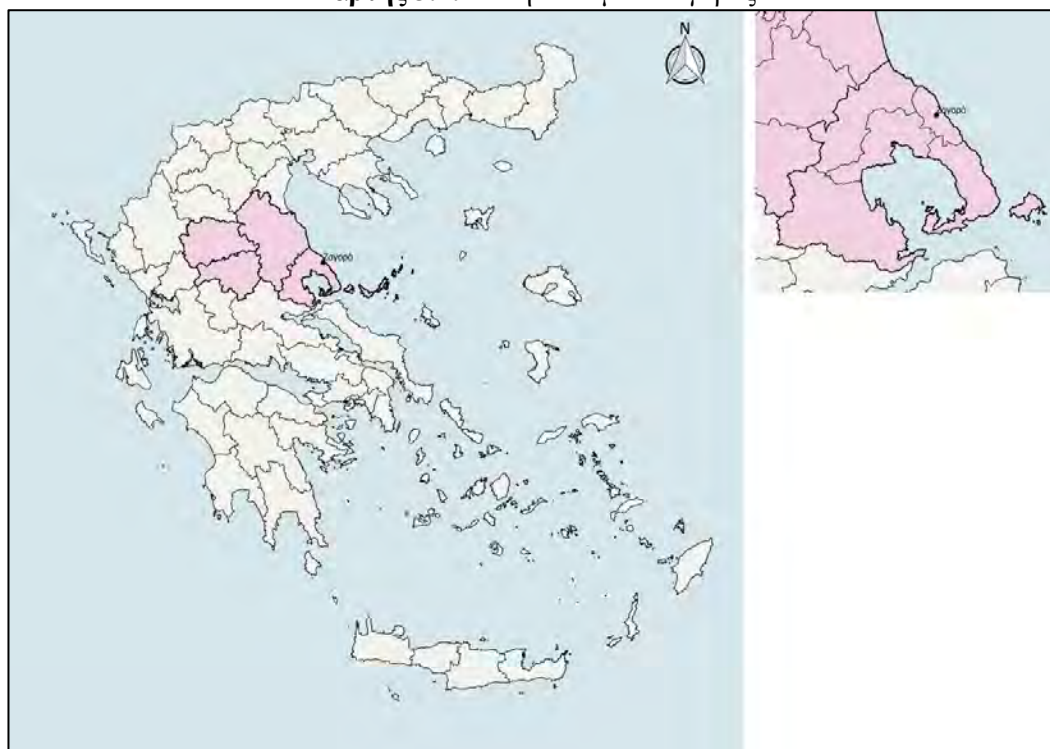
Σήμερα η Ζαγορά κατέχει σημαντική δραστηριότητα, κυρίως μέσα από την καλλιέργεια των μήλων «Ζαγορίν». Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς Πηλίου, ο οποίος είναι ένας από τους πρώτους συνεταιρισμούς της Ελλάδος (έτος ίδρυσης 1916) και πρότυπος από το 1982, είναι ο κύριος συντελεστής της σημερινής της ανάπτυξης.

3.2. ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Με το Νόμο 3852/2010 (ΦΕΚ Β1292/11/08/2010) «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης», πραγματοποιήθηκε η σύσταση των νέων δήμων και περιφερειών της χώρας. Συγκεκριμένα, ο πρώην Δήμος Ζαγοράς συνενώθηκε με τον πρώην Δήμο Μουρεσίου, αποτελώντας έτσι έναν ενιαίο Δήμο, το Δήμο Ζαγοράς - Μουρεσίου. Έδρα του δήμου είναι ο οικισμός Ζαγορά της Δ.Κ. Ζαγοράς. Ο Δήμος Ζαγοράς - Μουρεσίου,

χαρακτηρισμένος και ως ορεινός, αποτελεί έναν από τους οχτώ δήμους (Βόλου, Ρήγα Φεραίου, Ζαγοράς-Μουρεσίου, Αλμυρού, Νοτίου Πηλίου, Αλοννήσου, Σκιάθου, Σκοπέλου) της Περιφερειακής Ενότητας Μαγνησίας της Περιφέρειας Θεσσαλίας. Ο πρώην Δήμος Ζαγοράς ιδρύθηκε το 1999 με το Νόμο Καποδίστρια και αποτελείται από τρία δημοτικά διαμερίσματα (Ζαγορά, Μακρυρράχη και Πουρί).

Χάρτης 3.1: Θέση οικισμού Ζαγοράς

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Δημογραφικό - πληθυσμιακό προφίλ

Ο πληθυσμός του οικισμού της Ζαγοράς, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2011, ανέρχεται στους 2.065 κατοίκους, αποτελώντας έτσι τον μεγαλύτερο, σε πληθυσμό, οικισμό της ΔΕ Ζαγοράς, της οποίας ο πληθυσμός ανέρχεται στους 3.300 κατοίκους.

Σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (2001) στη ΔΕ Ζαγοράς υπάρχει μικρή ανισορροπία υπέρ των ανδρών (51,76% Άρρενες, 48,24% Θήλειες), σε αντίθεση με τις υπερκείμενες χωρικές ενότητες, στις οποίες οι γυναίκες υπερτερούν σε μικρό βαθμό.

Οικονομικό προφίλ

Στη ΔΕ Ζαγοράς κυριαρχεί η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, ο οποίος αποτελεί τον βασικό τομέα απασχόλησης και διαμόρφωσης του εισοδήματος των κατοίκων. Σύμφωνα με την απογραφή της ΕΛΣΤΑΤ (2001) ο πρωτογενής τομέας απορροφά το 71,47% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

3.2.1. ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Οδικό δίκτυο/οδικές μεταφορές

Ο οικισμός της Ζαγοράς συνδέεται ικανοποιητικώς με την πόλη του Βόλου και τους υπόλοιπους οικισμούς του Πηλίου μέσω του εθνικού, επαρχιακού, κοινοτικού και λοιπού οδικού δικτύου (Βλ. Χάρτη Παραρτήματος 1).

- **Εθνικό Οδικό Δίκτυο**

Η βασική οδική σύνδεση, από την οποία ξεκινούν και οι διακλαδώσεις των οδών για την εξυπηρέτηση όλων των οικισμών είναι η Εθνική Οδός 34 «Βόλος – Νεοχώρι – Τσαγκαράδα – Χορευτό», μήκους 70 χλμ. Η Ε.Ο.34 ανήκει στο Τριτεύον Εθνικό Οδικό Δίκτυο και αποτελεί συνέχεια της περιφερειακής οδού του Βόλου. Επίσης, στο Τριτεύον Εθνικό Οδικό Δίκτυο κατατάσσεται και η Ε.Ο.34α «Βόλος – Πορταριά – Χορευτό», μήκους 40 χλμ. (Απόφαση ΔΜΕΟ/ε/Ο/1308/15-12-95). Με την Απόφαση ΔΜΕΟ/ε/758/2010 εντάχθηκε στο Εθνικό Οδικό Δίκτυο και η Οδική Παράκαμψη Ζαγοράς Πηλίου, μήκους 6,4 χιλιομέτρων.

- **Επαρχιακό Οδικό Δίκτυο**

Σύμφωνα με το ΦΕΚ 293/Β/1995, η κατάταξη του Επαρχιακού Δικτύου της ΠΕ Μαγνησίας διακρίνεται σε Πρωτεύον και Δευτερεύον Οδικό Δίκτυο και έχει ως εξής:

Πρωτεύον Επαρχιακό Οδικό Δίκτυο:

1. Επαρχιακός Δρόμος με αριθ.7 : Ζαγορά – Πουρί προς Σκλήθρο και Αγία δια Βένετο
2. Επαρχιακός Δρόμος με αριθ.18 : Διακλάδωση Κισσού από Εθν. Οδό Βόλου – Νεοχωρίου – Ζαγοράς
3. Επαρχιακός Δρόμος με αριθ.19 : Αγ. Δημήτριος – Αγ. Ιωάννης Εθν. Οδός Βόλου – Νεοχωρίου – Ζαγοράς
4. Επαρχιακός Δρόμος με αριθ.17 : Διακλάδωση Προπάν από Εθν. Οδός Βόλου – Νεοχωρίου – Ζαγοράς

- Κοινοτικό Οδικό Δίκτυο

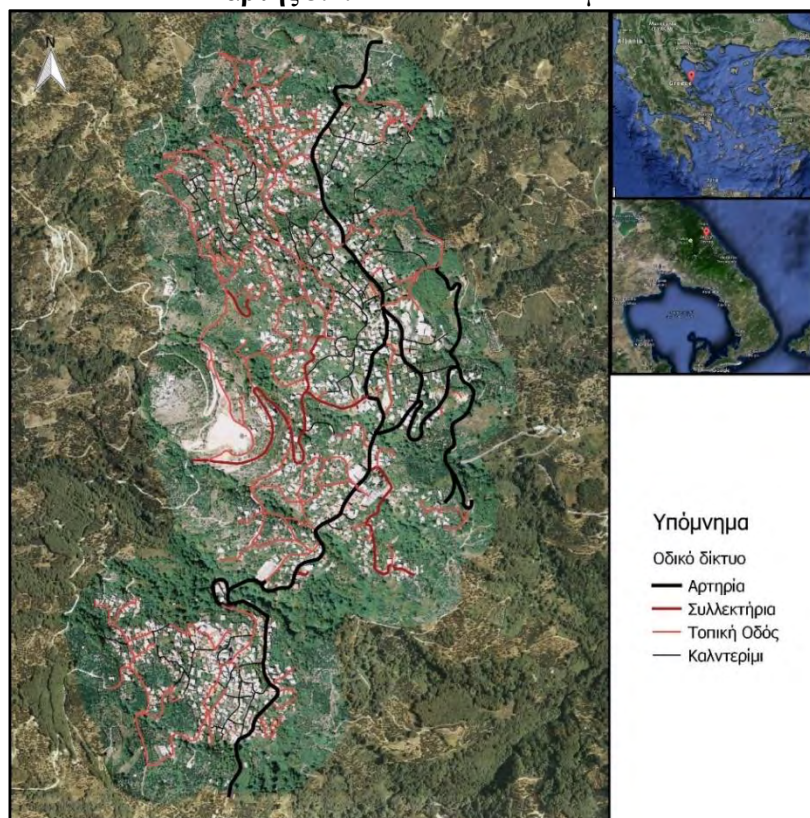
Στο Κοινοτικό Οδικό Δίκτυο εντάσσεται μόνο η οδός που συνδέει τους οικισμούς Ανάληψη και Χορευτό, η οποία χρήζει έργων συντήρησης και βελτίωσης. Στο ΦΕΚ 602/Δ/1998, ο συγκεκριμένος δρόμος χαρακτηρίζεται ως κυριότερος Κοινοτικός και μοναδικός.

- Λοιπό Οδικό Δίκτυο

Το Λοιπό Οδικό Δίκτυο της περιοχής μελέτης είναι εκτενές και καλύπτει σχεδόν ολόκληρη την κτηματική περιφέρεια της Δημοτικής Ενότητας Ζαγοράς.

Το οδικό δίκτυο, το οποίο καταγράφεται εντός του οικισμού της Ζαγοράς ιεραρχείται σε αρτηρία (κεντρικός οδικός άξονας), συλλεκτήρια οδό, τοπική οδό και καλντερίμι. Εντός του οικισμού, καταγράφεται επίσης ένα δίκτυο καλντεριμιών, το οποίο εξυπηρετεί αποκλειστικά τη διέλευση των πεζών, αποτελεί στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς και προσδίδει παραδοσιακό χαρακτήρα στον οικισμό.

Χάρτης 3.2: Οδικό δίκτυο οικισμού

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Μέσα μεταφοράς

Η περιοχή μελέτης εξυπηρετείται από τα ΚΤΕΛ Υπεραστικών Γραμμών Νομού Μαγνησίας. Οι συνδέσεις των ΚΤΕΛ αφορούν τους μεγαλύτερους οικισμούς της Δ.Ε. Ζαγοράς (Ζαγορά, Μακρυρράχη, Πουρί) και τη σύνδεσή τους με την πόλη του Βόλου. Σημειώνεται ότι, η τωρινή συχνότητα των δρομολογίων δεν καθιστά δυνατή μια μονοήμερη εκδρομή στον οικισμό της Ζαγοράς.

3.2.2. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Τεχνικές υποδομές:

▪ *Ενέργεια*

Το σύνολο της Δημοτικής Ενότητας Ζαγοράς καλύπτεται ικανοποιητικά ως προς την παροχή ηλεκτρικού ρεύματος από το δίκτυο της ΔΕΗ (ευρύ δίκτυο μέσης τάσης).

▪ *Τηλεπικοινωνίες*

Όλοι οι οικισμοί της περιοχής μελέτης εξυπηρετούνται μέσω δικτύου οπτικών ινών από την ΟΤΕ Α.Ε.

▪ *Υδρευση*

Στη Δ.Ε. Ζαγοράς δεν έχει συσταθεί και δεν λειτουργεί Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης (ΔΕΥΑ). Η διαχείριση του Δήμου πραγματοποιείται από τη Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Μείζονος Βόλου (ΔΕΥΑΜΒ). Αυτό αποτελεί το βασικότερο πρόβλημα στον τομέα της ύδρευσης της περιοχής, καθώς δεν υπάρχει σωστή διαχείριση των πλούσιων υδάτινων πόρων της. (ΓΠΣ Ζαγοράς, 2014)

Η ύδρευση στην περιοχή πραγματοποιείται από δεξαμενές νερού, οι οποίες συλλέγουν νερό από αρκετές και σημαντικές πηγές. Πρόταση της δημοτικής αρχής αποτελεί η ένταξη περισσότερων πηγών στο δίκτυο ύδρευσης, καθώς πολλές σημαντικές πηγές παραμένουν αναξιοποίητες.

▪ *Άρδευση*

Οι πηγές της ΔΕ εξυπηρετούν και τις ανάγκες άρδευσης της περιοχής (χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι δεξαμενές). Το δίκτυο άρδευσης της περιοχής είναι γενικά παλιό και σε πολλές περιπτώσεις επισκευάζεται από τους ίδιους τους καλλιεργητές. Έτσι, προκύπτει η ανάγκη συνολικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων της περιοχής, αποσκοπώντας στην κάλυψη των αρδευτικών αναγκών, αλλά και στην προστασία του περιβάλλοντος. (ΓΠΣ Ζαγοράς, 2014)

- *Αποχέτευση*

Οι οικισμοί της Δ.Ε. στερούνται ενός ολοκληρωμένου δικτύου συγκέντρωσης και επεξεργασίας ακάθαρτων υδάτων. Κρίνεται αναγκαία η υλοποίηση της μελέτης δικτύου αποχέτευσης και εγκατάστασης επεξεργασίας λυμάτων, η οποία έχει δημοπρατηθεί και εντάσσεται στα πλαίσια των Στρατηγικών Στόχων του Δήμου Ζαγοράς, για την προστασία του φυσικού, πολιτιστικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Με την σύνταξη και την υλοποίηση της μελέτης, προβλέπεται η εξασφάλιση της ποιότητας και της αναβάθμισης του οικισμού. (ΓΠΣ Ζαγοράς, 2014)

- *Απορρίμματα*

Τα απορρίμματα της ΔΕ Ζαγοράς διατίθενται στους ΧΥΤΑ του Βόλου και της Αργαλαστής. Στην περιοχή μελέτης, κρίνεται αναγκαία η κατασκευή ενός Σταθμού Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων, η οποία είχε δρομολογηθεί στο παρελθόν, αλλά δεν υλοποιήθηκε λόγω αντίδρασης των κατοίκων. Αξίζει να αναφερθεί, ότι διαπιστώθηκε ύπαρξη χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων (ΧΑΔΑ). (ΓΠΣ Ζαγοράς)

Κοινωνικές υποδομές:

- *Εκπαίδευση*

Στη ΔΕ Ζαγοράς παρέχεται πρωτοβάθμια εκπαίδευση από την λειτουργία τριών δημοτικών σχολείων, ένα εξαθέσιο στον οικισμό της Ζαγοράς (παλαιότερα δεκαθέσιο), ένα διθέσιο στον οικισμό της Μακρυρράχης και ένα διθέσιο στον οικισμό του Πουρίου (παλαιότερα εξαθέσιο). Ακόμη, στη ΔΕ λειτουργούν τέσσερα νηπιαγωγεία, δύο στον οικισμό της Ζαγοράς, ένα στο Πουρί και ένα στη Μακρυρράχη.

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση παρέχεται μόνο στον οικισμό της Ζαγοράς, όπου υπάρχει ένα ημερήσιο Γυμνάσιο και ένα Γενικό Λύκειο (Πολυμέρειο Γυμνάσιο – Λύκειο Ζαγοράς), τα οποία εξυπηρετούν τους μαθητές ολόκληρης της Δημοτικής Ενότητας.

- *Αθλητισμός*

Στη Δημοτική Ενότητα Ζαγοράς δεν υπάρχει επάρκεια σε αθλητικές υποδομές, παρά μόνο ένα γήπεδο ποδοσφαίρου στον οικισμό της Ζαγοράς, το οποίο όμως αποτελεί ημιτελής υποδομή. (ΓΠΣ Ζαγοράς, 2014) Ωστόσο, είχε ενταχθεί στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων της Περιφέρειας Θεσσαλίας, ένα σημαντικό έργο για ολόκληρο τον Καλλικρατικό Δήμο Ζαγοράς – Μουρесьίου, το οποίο πρόσφατα ξεκίνησε να υλοποιείται (Σεπτέμβριος 2017). Πρόκειται για το κλειστό γυμναστήριο Ζαγοράς -

Μουρεσίου, το οποίο κατασκευάζεται στο χώρο του υπάρχοντος γηπέδου ποδοσφαίρου, στον οικισμό της Ζαγοράς.

▪ *Υγεία*

Στον οικισμό λειτουργεί το Κέντρο Υγείας Ζαγοράς, το οποίο υπάγεται στο Γενικό Νοσοκομείο Βόλου, με περιοχή ευθύνης όλο το νέο Δήμο Ζαγοράς-Μουρεσίου (περιλαμβάνει τις κοινότητες Ζαγοράς, Πουρίου, Μακρυρράχης, Τσαγκαράδας, Αγίου Δημητρίου, Ανηλίου, Κισσού, Μουρεσίου, Ξορυχτίου). Επίσης, λειτουργούν δύο φαρμακεία στη Ζαγορά και ένα στη Μακρυρράχη.

▪ *Πρόνοια*

Σχετικά με τον τομέα της πρόνοιας, λειτουργεί ένας βρεφονηπιακός σταθμός στη Ζαγορά, ο οποίος εξυπηρετεί όλους τους κατοίκους της Δημοτικής Ενότητας. Επιπλέον, βρίσκεται σε λειτουργία το Πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι, το οποίο καλύπτει όλους τους οικισμούς της ΔΕ και παρέχει ψυχοκοινωνική μέριμνα, νοσηλευτική βοήθεια, οικογενειακή και οικιακή βοήθεια, αλλά και ιατρική παρακολούθηση. (ΓΠΣ Ζαγοράς, 2014)

▪ *Υποδομές ασφάλειας και προστασίας από φυσικές καταστροφές*

Στον οικισμό της Ζαγοράς λειτουργεί αστυνομικό τμήμα μικρής δυναμικότητας το οποίο εξυπηρετεί όλη τη ΔΕ. Οι υπηρεσίες πυρόσβεσης εξυπηρετούνται από το Βόλο, ενώ σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα υπάρχουν πυροσβεστικοί κρουνοί για τον εφοδιασμό των πυροσβεστικών οχημάτων σε καταστάσεις πυρκαγιών.

▪ *Άλλες υποδομές Κοινής Ωφέλειας*

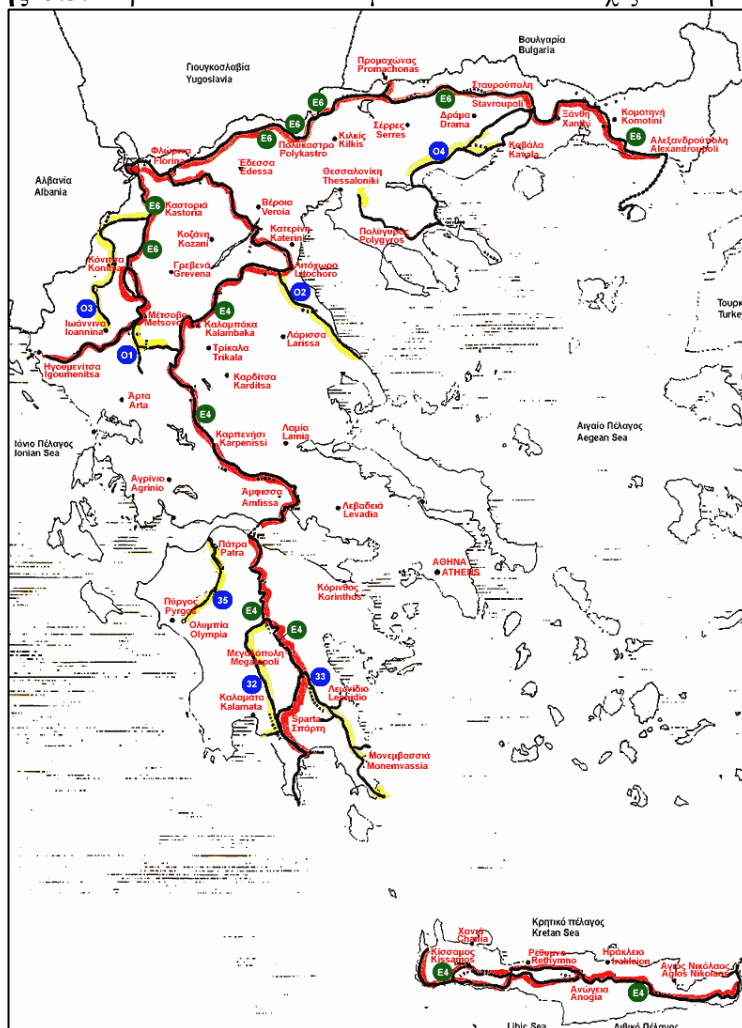
Στον οικισμό της Ζαγοράς λειτουργούν Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, μία τράπεζα, ένα υποκατάστημα της ΔΕΗ, μη ειδικό άμισθο Υποθηκοφυλακείο, Αγρονομείο και Δασονομείο. Οι λειτουργίες αυτές καλύπτουν της ανάγκες ολόκληρης της ΔΕ.

3.3. ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ – ΠΙΘΑΝΟΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ

Η περιοχή μελέτης εντάσσεται κατά κάποιο τρόπο στο Εθνικό Μονοπάτι 02 το οποίο συνδέει τον Όλυμπο με το Πήλιο. Αφετηρία είναι το Ευρωπαϊκό μονοπάτι Ε4 στον Όλυμπο. Περνώντας από τον Κάτω Όλυμπο, την λίμνη Καλλιπεύκη, μπαίνει στην κοιλάδα των Τεμπών διέρχεται από τα όρη Όσσα, Μαυροβούνι, διέρχεται πλησίον των

χωριών Καρυά, Καλλιπεύκη, Ραψάνη, Ποταμιά, Έλαφος, Κεραμίδι, Βένετο και καταλήγει στην παραλία κάτω από το χωριό Πουρί του Πηλίου, πλησίον της Ζαγοράς.

Χάρτης 3.3: Ευρωπαϊκά και εθνικά μονοπάτια που διασχίζουν την Ελλάδα

Πηγή: Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση ΠΠΧΣΑΑ Θεσσαλίας, Φάση Α, Στάδιο Α2, 2013

Ακόμη, ο Δήμος Ζαγοράς - Μουρσειού συμμετέχει στο πρόγραμμα meditour, το οποίο εντάσσεται στο έργο "Ανάπτυξη και διαχείριση του υπαίθριου τουρισμού στη μεσογειακή ζώνη (MEDITOUR)" που χρηματοδοτείται από το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Θεσσαλίας στα πλαίσια του INTERREG IIC SOUTH. Το πρόγραμμα αφορά τη συνεργασία εταιρών που ανήκουν σε έξι περιφέρειες (Βαλσικάτα, Ανδαλουσία, Κορσική, Καλαβρία, Μούγκλα, Θεσσαλία) από πέντε χώρες (Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία, Ελλάδα, Τουρκία). Εταίρος του προγράμματος στην Ελλάδα είναι η Ένωση Τοπικών Ενώσεων Δήμων και Κοινοτήτων Θεσσαλίας (ΕΤΕΔΚΘ). Στόχος του προγράμματος είναι να συμβάλλει στην ενδυνάμωση της οικονομίας των ορεινών και ημιορεινών περιοχών, μέσω της αξιοποίησης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς

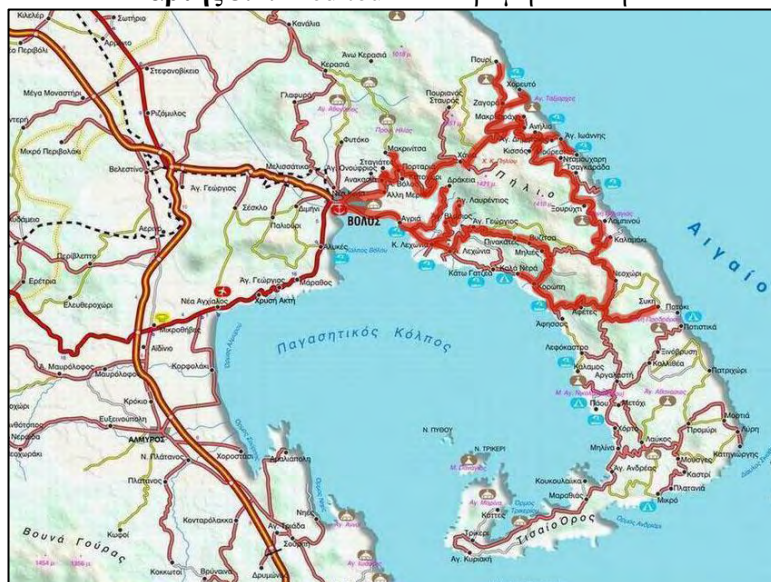
των περιοχών. Πιο συγκεκριμένα, αποσκοπεί στη δημιουργία ενός κοινού πρότυπου αγροτουριστικού συστήματος (Rural Touristic System - RTS) για την προώθηση του τουρισμού στις απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές. Ανάμεσα στις δράσεις του προγράμματος περιλαμβάνεται και η χάραξη πολιτιστικών διαδρομών. (meditour: Πολιτιστικές διαδρομές στη Θεσσαλία, 2008) Η ΔΕ Ζαγοράς εντάσσεται σε τρεις διαδρομές του meditour:

- Διαδρομές στο Ν. Μαγνησίας (Διαδρομή Βόλος-Πουρί Δήμου Ζαγοράς):

Από τη κεντρική πλατεία Μακρινίτσας στον οικισμό Πουρί, διάρκεια διαδρομής: 8 ώρες και από την πλευρά του Δήμου Νέας Ιωνίας στην παραλία Οβριός της ΔΕ Ζαγοράς, διάρκεια διαδρομής: 10 ώρες.

- Meditour - Διαδρομή στο Πήλιο

Χάρτης 3.4: Meditour - Διαδρομή στο Πήλιο

Πηγή: meditour: Πολιτιστικές διαδρομές στη Θεσσαλία

Τέλος, το 2015, ύστερα από συνεργασία μεταξύ του Συλλόγου Επαγγελματιών Δήμου Ζαγοράς «Ξένιος Ζευς» και του Τεχνικού Γραφείου: Κ.Δ Μαυρουδάκης και Φ.Δ Σιάγκος, εκδόθηκε ένας περιπατητικός οδηγός πολιτιστικής διαδρομής για ένα τμήμα της συνοικίας του Αγίου Γεωργίου. Η συγκεκριμένη διαδρομή ενώνει 19 σημεία ενδιαφέροντος (κρήνες, αρχοντικά, εκκλησίες, Ελληνομουσείο), ενώ στον χάρτη πέραν των σημείων αυτών σημειώνονται και τα σημεία παρκινγκ, το Κέντρο Υγείας Ζαγοράς, το Δημοτικό Σχολείο, η στάση λεωφορείου, το φαρμακείο και η αστυνομία.

Εικόνα 3.1, 3.2: Περιπατητικός οδηγός Ζαγοράς: Συνοικία Αγίου Γεωργίου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Συμπεραίνεται ότι οι υπάρχουσες διαδρομές δεν αποτελούν ισχυρό «ανταγωνιστή» για τις προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές, εφόσον δεν έχει γίνει στο παρελθόν κάποια παρόμοια δράση, πέραν του περιπατητικού οδηγού για τη συνοικία του Αγίου Γεωργίου. Επίσης, οι υπόλοιπες διαδρομές στις οποίες εντάσσεται και ο οικισμός της Ζαγοράς αποτελούν διαδρομές μεγαλύτερης κλίμακας και διαφορετικού περιεχομένου που δεν αποσκοπούν αποκλειστικά στην ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής.

3.4. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα παραπάνω προκύπτει πως ο οικισμός της Ζαγοράς, ως έδρα του Δήμου Ζαγοράς-Μουρεσίου, συγκεντρώνει τις απαραίτητες υποδομές και λειτουργίες, όπως το Κέντρο Υγείας, το Γυμνάσιο-Λύκειο, το Δημαρχείο κ.ά., εξυπηρετώντας και τους γύρω οικισμούς. Επίσης, συνδέεται ικανοποιητικά με την πόλη του Βόλου (κόμβος μεταφορών) και τους υπόλοιπους οικισμούς του Πηλίου, παρουσιάζοντας ωστόσο κάποια προβλήματα σε τμήματα του οδικού δικτύου. Χαρακτηριστικό επίσης πρόβλημα αποτελεί η συχνότητα των δρομολογίων του ΚΤΕΛ καθώς δεν δίνει την ευκαιρία μονοήμερης εκδρομής. Ακόμη, φαίνεται πως από άποψη υποδομών στήριξης των διαδρομών, ο οικισμός διαθέτει ένα ολοκληρωμένο δίκτυο μονοπατιών-καλντεριμιών. Ωστόσο, μέχρι σήμερα δεν έχουν δημιουργηθεί άλλες πολιτιστικές διαδρομές πέραν ενός περιπατητικού οδηγού για ένα τμήμα του οικισμού.

Πέραν των υποδομών που αναφέρθηκαν εντός του κεφαλαίου και οι οποίες δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες δημιουργίας πολιτιστικών διαδρομών εντός του οικισμού, απαραίτητο στοιχείο και βασική προϋπόθεση για το σχεδιασμό των διαδρομών είναι η ύπαρξη πόρων, πολιτιστικών αλλά και φυσικών. Για το λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητη η αναλυτική καταγραφή των διαθέσιμων πόρων του οικισμού, η οποία πραγματοποιείται στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΖΑΓΟΡΑΣ

Στόχος της αναλυτικής καταγραφής των φυσικών και πολιτιστικών πόρων του οικισμού, είναι να γίνει αντιληπτή η δυνατότητα δημιουργίας επιτυχημένων πολιτιστικών διαδρομών (στο κεφάλαιο 1 παρουσιάστηκε η ύπαρξη πολιτιστικών και φυσικών πόρων ως βασική προϋπόθεση σχεδιασμού επιτυχημένης πολιτιστικής διαδρομής) και έπειτα, από τα στοιχεία αυτά, να καθοριστεί το περιεχόμενο των προτεινόμενων πολιτιστικών διαδρομών. Ένας ακόμα λόγος αναλυτικής καταγραφής των διαθέσιμων πόρων του οικισμού είναι ο έλεγχος της δυνατότητας ανατροφοδότησης των διαδρομών. Πιο συγκεκριμένα, οι διαδρομές θα πρέπει να ανανεώνονται με νέες παροχές - δραστηριότητες και νέα θέλγητρα.

4.1. ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ-ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

4.1.1. ΒΑΣΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

‘Με τον όρο φυσική κληρονομιά, ορίζεται το σύνολο των φυσικών αντικειμένων και άυλων χαρακτηριστικών που μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά, συμπεριλαμβανομένων στοιχείων όπως το τοπίο, το φυσικό περιβάλλον, η χλωρίδα και η πανίδα.’ (Μπεριάτος, 2015)

Η Ελλάδα, εκτός των Διεθνών Συμβάσεων (Βλ. Παράρτημα 3) που έχει υπογράψει και των Ευρωπαϊκών Οδηγιών³ που έχει ενσωματώσει στην νομοθεσία της, έχει αναπτύξει από μόνη της ειδικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία και διαχείριση της φυσικής κληρονομιάς, αλλά και του περιβάλλοντος γενικότερα. Το βασικότερο νομοθετικό εργαλείο είναι ο Ν. 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος», ο οποίος τροποποιήθηκε το 2011 από τον Ν. 3937 «Για την διαχείριση της Βιοποικιλότητας». Επιπλέον σημαντικά νομοθετικά περιβαλλοντικά εργαλεία σχετικά με το περιβάλλον είναι τα εξής (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου, 2013):

- Ο Ν.856/1937 «Περί Εθνικών Δρυμών»

³ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για την διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

Οδηγία 79/409/ΕΟΚ «Περί διατηρήσεως των άγριων πτηνών»

- Ο Ν.1468/1950 «Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερων του 1830», ο οποίος μεταξύ άλλων αναφέρεται στην έννοια των Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους.
- Το Νομοθετικό Διάταγμα 996/1971 «Περί αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως διατάξεων τινών του Ν.Δ. 86/1969 περί Δασικού Κώδικος», το οποίο προβλέπει την ανακήρυξη δασικών εκτάσεων σε εθνικούς δρυμούς, αισθητικά δάση και μνημεία της φύσης.
- Ο Ν. 177/1975 «Περί Θήρας», ο οποίος προβλέπει τη θεσμοθέτηση ελεγχόμενων κυνηγετικών περιοχών, εκτροφείων και καταφυγίων θηραμάτων.
- Ο Ν.998/1979 «Δασικός Νόμος»
- Ο Ν. 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη», ο οποίος θεσμοθέτησε το σύστημα των Φορέων Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών.
- Ο Ν. 3044/2003 «Περί μεταφοράς Συντελεστή Δόμησης», ο οποίος συστήνει 25 Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών.

4.1.2. ΦΥΣΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Η Ζαγορά αποτελεί ημιορεινό οικισμό με υψόμετρο 480 μέτρα. Το υδρογραφικό δίκτυο της περιοχής είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένο, συνδέεται με την παρουσία αρκετών πηγών και εκβάλλει στη θάλασσα. Το κλίμα της περιοχής συμβάλει τόσο στην ανάπτυξη θερινού τουρισμού, όσο και χειμερινού. Το Πήλιο λόγω της γεωγραφικής του θέσης, αλλά και της μορφολογίας του εδάφους του, εμφανίζει δύο διαφορετικές κλιματολογικές ζώνες. Η πρώτη περιλαμβάνει τις παραθαλάσσιες περιοχές, ενώ η δεύτερη αφορά τους ορεινούς όγκους. Γενικότερα στο βόρειο - ανατολικό Πήλιο ο χειμώνας είναι βαρύς με χιόνι που μπορεί να φθάσει τα 2-4μ. πάχος στις ανατολικές πλαγιές, ενώ το καλοκαίρι είναι δροσερό.

4.1.3. ΑΞΙΟΛΟΓΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Ο οικισμός της Ζαγοράς υπάγεται στις εξής προστατευόμενες περιοχές:

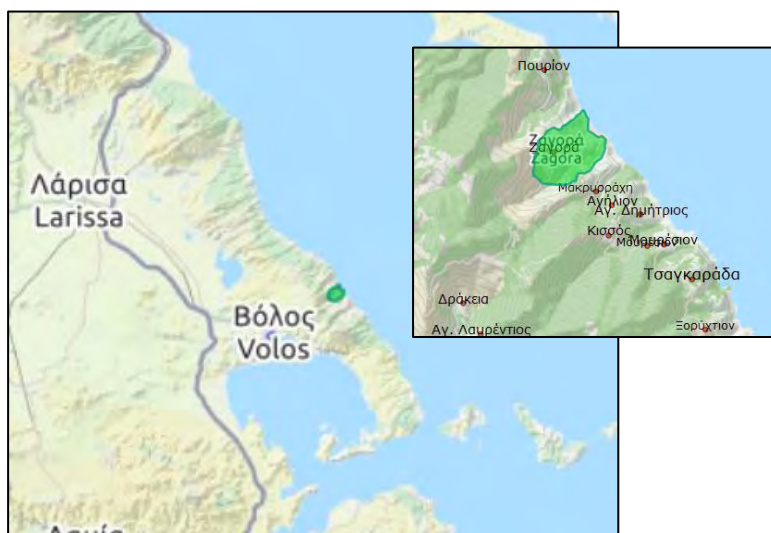
- Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους «Ζαγορά» με Κωδικό Τόπου ΑΤ3012041
- Περιοχές δικτύου ΦΥΣΗ 2000:
 - «ΟΡΟΣ ΠΗΛΙΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ», Τόπος Κοινοτικής Σημασίας (SCI), GR1430001
 - «ΟΡΟΣ ΠΗΛΙΟ», Ζώνη Ειδικής Προστασίας (SPA), GR1430008

- Περιοχές δικτύου CORINE (Φιλότης)
 - «Ορεινό Συγκρότημα Πηλίου – Μαυροβουνίου», Βιότοπος CORINE, A00060018
 - «Κορυφές Όρους Πήλιου», Βιότοπος CORINE, A00040031
- Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά (ΣΠΠ), «Όρος Πήλιον» (GR064)

4.1.3.1. ΤΟΠΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ

Ο οικισμός της Ζαγοράς, αλλά και η ευρύτερη περιοχή του εντάσσεται στο Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους⁴ με την ονομασία «Ζαγορά» και Κωδικό Τόπου AT3012041, που έχει συνολική έκταση 809.280 στρέμματα. Πρόκειται για δομημένο τοπίο, σε καλή κατάσταση, το οποίο ανήκει επίσης στις περιοχές του Εθνικού Καταλόγου Natura 2000. Σύμφωνα με την Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση (ΦΙΛΟΤΗΣ), το συγκεκριμένο τοπίο είναι οικολογικής αξίας (ενδημικά είδη και πτηνά), κοινωνικοοικονομικής και πολιτιστικής αξίας (παραδοσιακή αρχιτεκτονική, παρατήρηση πανίδας και χλωρίδας, τουριστικό και φυσιολατρικό ενδιαφέρον), και αισθητικής αξίας (ιδιαίτερη φυσική ομορφιά, καλαίσθητα ανθρωπογενή στοιχεία, πανοραμική θέα).

Χάρτης 4.1: ΤΙΦΚ Ζαγορά

Πηγή: (ΦΙΛΟΤΗΣ)

⁴ «Το Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ) είναι ένας τύπος που διακρίνεται για την αισθητική του αξία και παραμένει σε αξιόλογο βαθμό φυσικός, αν και συχνά είναι δομημένος.» (ΦΙΛΟΤΗΣ)

4.1.3.2. ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΔΙΚΤΥΟΥ NATURA 2000

‘Το Δίκτυο Natura 2000 αποτελεί ένα Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο περιοχών, οι οποίες φιλοξενούν φυσικούς τύπους οικοτόπων και οικοτόπους ειδών που είναι σημαντικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο’ (ΥΠΕΝ). Αποτελείται από δύο κατηγορίες περιοχών:

- τις «Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)» (Special Protection Areas - SPA) για την Ορνιθοπανίδα, όπως ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΚ «Για τη διατήρηση των άγριων πτηνών»
- τους «Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ)» (Sites of Community Importance – SCI), όπως ορίζονται στην Οδηγία 92/43/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας»

Ολόκληρη η ΔΕ Ζαγοράς αλλά και η ευρύτερη περιοχή της εντάσσεται σε δύο περιοχές του δικτύου Natura 2000⁵.

Α. "ΟΡΟΣ ΠΗΛΙΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ", Τόπος Κοινοτικής Σημασίας (SCI), με κωδικό GR1430001 και συνολική έκταση (ha) 31112.16

Η ποιότητα και η σημασία της περιοχής καθορίζονται από οικολογικές, οικονομικές, ιστορικές και αισθητικές παραμέτρους. Η οικολογική αξία αφορά την ποικιλία των βιοτόπων, την πυκνή δασική βλάστηση, την αναπτυγμένη μακκία, με τους παράκτιους και θαλάσσιους βιοτόπους του Αιγαίου και την πλούσια χλωρίδα, η οποία περιλαμβάνει ενδημικά και σπάνια είδη. Η οικονομική αξία της περιοχής οφείλεται σε δύο πλουτοπαραγωγικές πηγές, τον τουρισμό και την καλλιέργεια, κυρίως μήλων και άλλων οπωροφόρων, καθώς και ανθών. Στα γραφικά χωριά διατηρείται η τοπική παραδοσιακή αρχιτεκτονική (αισθητική αξία), η οποία αποτελεί κομμάτι του φυσικού περιβάλλοντος. (Σιγγιρίδης, 2014)

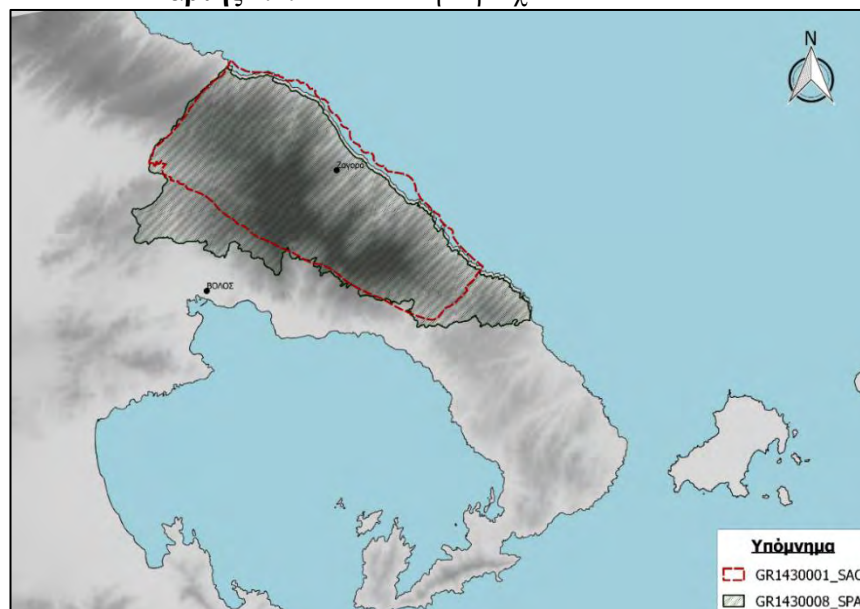
⁵ Το δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα περιλαμβάνει 241 Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ) και 202 Ζώνες Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας (Οδηγία 79/409/ΕΟΚ), που καλύπτουν συνολικά έκταση περίπου 5,5 εκ. εκταρίων. (ΥΠΕΝ)

Β. "ΟΡΟΣ ΠΗΛΙΟ", Ζώνη Ειδικής Προστασίας (SPA), με κωδικό GR1430008 και συνολική έκταση (ha): 36193.78

Η συγκεκριμένη περιοχή εντάχθηκε πρόσφατα στις Ζώνες Ειδικής Προστασίας του δικτύου Natura 2000 (ΦΕΚ 1419/Β/2012). Σύμφωνα με το Πρόγραμμα επαναξιολόγησης 69 Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά για το χαρακτηρισμό τους ως Ζωνών Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας, η περιοχή μελέτης είναι η Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά «GR064 Όρος Πήλιον» (σύμφωνα με την έκδοση «Important Bird Areas in Europe» του BirdLife International και τον χάρτη με τα όρια της περιοχής που έχει παραχθεί από την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία για το Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ)/(ΓΠΣ Ζαγοράς, 2014). Η περιοχή αυτή στο μεγαλύτερο μέρος της συμπίπτει με την πρώτη (GR1430001), ωστόσο, πρόκειται για περιοχή η οποία χαρακτηρίστηκε ως Σημαντική για τα Πουλιά, λόγω της ύπαρξης σε αυτή ειδών προτεραιότητας.

Ο δρυομυγοχάφτης είναι το κύριο είδος της ορνιθοπανίδας για το οποίο το BirdLife International θεώρησε ότι η Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά «GR064 Όρος Πήλιον» πληροί τα κριτήρια για ένταξη στο Δίκτυο των Ζωνών Ειδικής Προστασίας.

Χάρτης 4.2: Απεικόνιση περιοχών ΖΕΠ και ΤΚΣ

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

4.1.3.3. ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΔΙΚΤΥΟΥ CORINE (ΦΙΛΟΤΗΣ)

Γενικά, οι περιοχές αυτές παρουσιάζουν όμοια χαρακτηριστικά γεωμορφολογίας, κλίματος και φυτοκάλυψης με τα ΤΙΦΚ και τις περιοχές του δικτύου ΦΥΣΗ 2000, αφού

στο μεγαλύτερο τμήμα τους αλληλεπικαλύπτονται. Ο οικισμός της Ζαγοράς, ολόκληρη η ΔΕ Ζαγοράς αλλά και η ευρύτερη περιοχή της εντάσσονται σε δύο οριοθετημένες περιοχές του δικτύου CORINE:

- «Ορεινό Συγκρότημα Πηλίου – Μαυροβουνίου», Βιότοπος CORINE, A00060018

Ο συγκεκριμένος βιότοπος, έκτασης 63232.98 εκταρίων, αποτελεί σύμπλεγμα βουνών μεσαίου ύψους, που καλύπτεται με πλατύφυλλα δάση. Η αξία της περιοχής αυτής έγκειται στα μεγάλης αξίας δάση, στην υψηλή βιοποικιλότητα και στην σπάνια χλωρίδα και πανίδα.

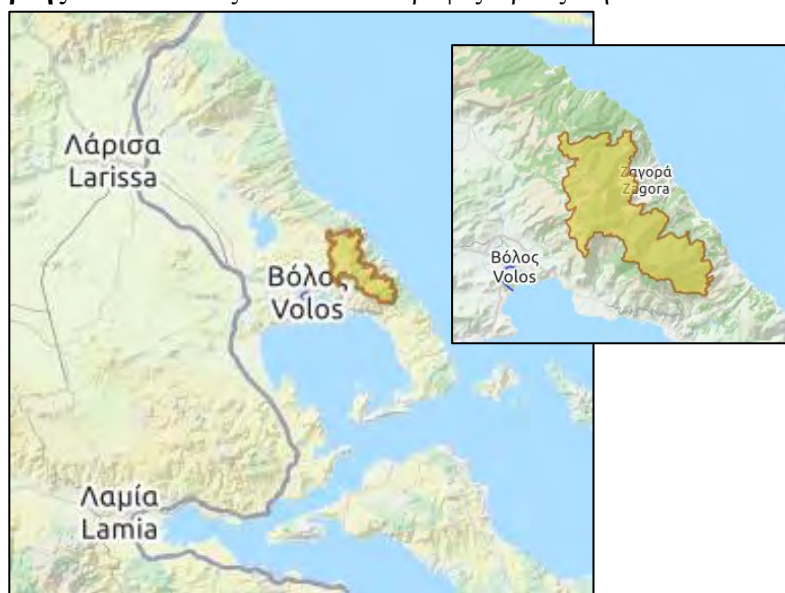
Χάρτης 4.3: Βιότοπος CORINE «Ορεινό Συγκρότημα Πηλίου – Μαυροβουνίου»

Πηγή: ΦΙΛΟΤΗΣ

- «Κορυφές Όρους Πήλιο», Βιότοπος CORINE, A00040031

Πρόκειται για βιότοπο έκτασης 12163.67 εκταρίων. Αποτελεί δασώδη οροσειρά στα ανώτερα τμήματά του, περιλαμβάνει πυκνή μακία και αιθαλή δάση στις χαμηλότερες πλαγιές του, ενώ στα υψηλότερα επίπεδα του εντοπίζονται οξιές και έλατα. Χαρακτηρίζεται από την σπάνια χλωρίδα του, την υψηλή βλάστηση, τα παραδοσιακά χωριά και το όμορφο τοπίο. (ΦΙΛΟΤΗΣ)

Χάρτης 4.4: Βιότοπος CORINE «Κορυφές Όρους Πήλιο»

Πηγή: ΦΙΛΟΤΗΣ

4.1.3.4. ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ (ΣΠΠ)

Οι Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά, αποτελούν ένα διεθνές δίκτυο περιοχών, παγκοσμίως ζωτικό για τη διατήρηση απειλούμενων, ενδημικών ειδών ή ειδών πουλιών που εξαρτώνται από τις συγκεκριμένες/βιοτόπους για την επιβίωσή τους. Σύμφωνα με την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία, η περιοχή «Όρος Πήλιον» (κωδικός GR064), έκτασης 317.510 στρ, είναι ιδιαίτερα σημαντική για αναπαραγόμενα δασικά είδη ορνιθοπανίδας. Από το σύνολο της έκτασης (ΓΠΣ Ζαγοράς, 2014):

- 11.000 στρ. αποτελούν το Καταφύγιο Άγριας Ζωής «Αγ. Δημήτριος - Ίταμο/Μηλέων - Ξουριχτίου»,
- σχεδόν 18.000 στρ. αποτελούν το Καταφύγιο Άγριας Ζωής «Δάσος Ι.Μ. Φλαμουρίου/Κεραμιδίου» και
- 23.000 στρ. αποτελούν το Καταφύγιο Άγριας Ζωής «Σαρακηνός, Καλιακούδα, Παναγιάς, Πουρνάρι, Ελατόρεμα».

4.2. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

4.2.1. ΒΑΣΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Συνθήκης για την Παγκόσμια Φυσική και Πολιτισμική Κληρονομιά της UNESCO (1972), με τον όρο πολιτιστική κληρονομιά 'εννοούνται έργα του ανθρώπου και της φύσης που αξίζουν να διατηρηθούν και να

προστατευθούν'. Ακόμα, στην πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου εντάσσονται και οι παραδόσεις και τα έθιμα των λαών. Με άλλα λόγια, 'με τον όρο πολιτιστική κληρονομιά εννοούνται όλα εκείνα τα υλικά και άυλα τεκμήρια της πολιτιστικής ταυτότητας των κοινωνιών που έζησαν ή ζουν ακόμη, και τα οποία αξίζουν και απαιτούν ορθή διαχείριση για τη διατήρησή τους' (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου, 2013:109).

Σημαντικό ρόλο για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς παίζουν οι Παγκόσμιοι Οργανισμοί (Βλ. Παράρτημα 4), οι οποίοι ορίζουν κατευθυντήριες αρχές που οφείλει να ακολουθεί κάθε κράτος, αλλά και οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες, Κανονισμοί και Συμβάσεις (Βλ. Παράρτημα 5) που έχει ενσωματώσει η Ελλάδα.

Στην Ελλάδα, οι κύριοι φορείς που είναι υπεύθυνοι για την προστασία, διαχείριση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ) και το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (ΥΠΠΟΑ), μαζί με τις περιφερειακές υπηρεσίες τους, όπως τις Εφορίες Κλασικών και Προϊστορικών Αρχαιοτήτων και Βυζαντινών και Νεότερων Μνημείων. Στη δικαιοδοσία του ΥΠΕΝ υπάγονται τα ΤΙΦΚ, οι παραδοσιακοί οικισμοί, τα διατηρητέα κτήρια και άλλα παραδοσιακά στοιχεία, όπως κρήνες και γεφύρια. Στη δικαιοδοσία του ΥΠΠΟΑ υπάγονται όλα τα αρχαία μνημεία που χρονολογούνται έως το 1830, καθώς και τα περισσότερα μνημεία μετά το 1830. (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου, 2013) Σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα, οι κυριότεροι νόμοι είναι οι εξής (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου, 2013):

- Ν. 5351/1932 «Περί αρχαιοτήτων»
- Ν. 1469/ 1950 «Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερων του 1830» (ΦΕΚ 169/Α/7-08-1950)
- Ν. 880/1979 «Περί καθορισμού ανώτατου ορίου συντελεστού δομήσεως»
- Ν. 880/1979 «Για μεταφορά συντελεστή δομήσεως» (ΦΕΚ 58/Α/22-03-1979), όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 2300/1995 (ΦΕΚ 69/Α/12-04-1995)
- Ν. 1103/80 με τον οποίο κυρώνεται η διεθνής σύμβαση της UNESCO (1970) για την παρεμπόδιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών (ΦΕΚ 297/Α/29-12-1980)
- Ν. 1337/1983 «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις» (ΦΕΚ 33/Α/14-03-1983)

- Π.Δ 161/1984 (ΦΕΚ 57/Α/30-04-1984) «Για την ανακατανομή αρμοδιοτήτων στο Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών και Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος»
- Ν. 1512/1985 «Τροποποίηση και συμπλήρωση πολεοδομικών διατάξεων, ρύθμιση συναφών θεμάτων και θεμάτων του Ταμείου Νομικών», άρθρο 1 – υποχρεώσεις ιδιοκτητών για την συντήρηση ακινήτων (ΦΕΚ 4/Α/11-01-1985)
- ΓΟΚ 1985 όπως τροποποιήθηκε το 1988 (Ν. 1577/1985 και 1772/1988). Παραδοσιακοί οικισμοί και διατηρητέα κτίρια. Προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (άρθρα 4, 5, 6)
- Νόμος 1650/1986 "Για την προστασία του περιβάλλοντος", άρθρα 18, 19 και 21 (ΦΕΚ 160/τεύχος 1/18-10-1986).
- Π.Δ15-4-1988 "Διατήρηση, επισκευή, ανακατασκευή καλλιτεχνικών και στατικών στοιχείων διατηρητέων κτιρίων " (ΦΕΚ 317/Δ/28-04-1988).
- Ν. 1982/1990 "Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη", άρθρο 91 (Δόμηση σε Αρχαιολογικούς χώρους),(ΦΕΚ 101/Α/31-07-1990)
- Ν. 2039/1992 με τον οποίο κυρώθηκε η Διεθνής σύμβαση για την προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης (ΦΕΚ 61/Α/13-04-1992)
- Ν. 2121/1993 «Για την Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» (ΦΕΚ 25/Α/ 4-03-1993)
- Ν. 2831/2000 ο οποίος συμπλήρωσε το άρθρο 4 του Ν.1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός και άλλες πολεοδομικές διατάξεις», στον οποίο ορίζονται βασικές ρυθμίσεις για τους παραδοσιακούς οικισμούς και τα διατηρητέα κτίρια (ΦΕΚ 140/Α/ 13-06-2000)
- Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (ΦΕΚ 153/Α/28-06-2002)
- Ν. 3348/2005 για την «Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά» (ΦΕΚ 144/Α/23-06-2005)
- Ν. 3525/2007 για την «Πολιτιστική Χορηγία» (ΦΕΚ 16/Α/26-01-2007)

Από τα παραπάνω το βασικότερο νομοθετικό εργαλείο αποτελεί ο Νόμος 3028/2002, εφόσον ήταν αυτός ο οποίος επιχείρησε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, διεύρυνε σημαντικά την έννοια της και, μεταξύ άλλων, πρόσθεσε στην πολιτιστική κληρονομιά την χωρική διάσταση

(οριοθέτηση αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων). (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου, 2013)

4.2.2. ΚΗΡΥΓΜΕΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

Σύμφωνα με το Υπουργείο Πολιτισμού, οι προστατευόμενοι πόροι διαχωρίζονται σε τρεις χρονολογικές περιόδους, τους προϊστορικούς και κλασικούς χρόνους, την βυζαντινή περίοδο και τη νεότερη περίοδο. Έτσι, η διαχείριση των συγκεκριμένων πόρων της ΔΕ Ζαγοράς γίνεται από τις εξής υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ (ΓΠΣ Ζαγοράς, 2014):

- την ΙΓ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων
- την 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων
- την υπηρεσία Νεότερων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Θεσσαλίας

Κλασική – Προϊστορική Περίοδος

Στη Δημοτική Ενότητα Ζαγοράς εντοπίζεται ένας κηρυγμένος, μη οριοθετημένος αρχαιολογικός χώρος, το Παληόκαστρο στο Πουρί (ΙΓ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων). Όπως αναφέρεται στο ΦΕΚ 172/Β/1963 («Περί κηρύξεως αρχαιολογικών χώρων στο Ν. Μαγνησίας») εκεί συναντώνται αρχαία και βυζαντινά ερείπια. Επιπλέον, εντοπίζεται ένας ακόμη χώρος, η θέση Μπάνικας στη Μακρυρράχη, ο οποίος δεν είναι κηρυγμένος, αλλά ούτε οριοθετημένος. Στη συγκεκριμένη θέση είναι ορατά τα ερείπια βυζαντινού οχυρού.

Βυζαντινή Περίοδος

Σύμφωνα με την 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, στον οικισμό της Ζαγοράς, εντοπίζονται τα παρακάτω Αρχαία Βυζαντινά Μνημεία:

- Σχολείο του Ρήγα Φεραίου Ζαγοράς (ΥΑ 57698/2026/19-11-1942, ΦΕΚ 28/Β/19-3-1943)
- Κρήνη του Κράλη Ζαγοράς (ΥΑ Β1/Φ32/33254/715/11-8-1989, ΦΕΚ 716/Β/26-9-1989)
- Κρήνη του Δεσπότη Ζαγοράς (ΥΑ Β1/Φ32/42268/1804/21-7-2009)
- Ναός Αγ. Παρασκευής στην Περαχώρα Ζαγοράς (ΥΑ Β1/Φ32/42272/1803/21-7-2009)

Εκτός από τα παραπάνω μνημεία, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και όλοι οι ναοί, κηρυγμένοι ή μη, που χρονολογούνται έως και το 1820, ως αρχαία μνημεία, διότι προστατεύονται από το Ν.3028/2002.

Νεότερη Περίοδος

Στον οικισμό της Ζαγοράς, σύμφωνα με τον διαρκή κατάλογο των κηρυγμένων αρχαιολογικών χώρων και μνημείων της Ελλάδος, καταγράφονται τα παρακάτω νεότερα διατηρητέα μνημεία:

Πίνακας 4.1: Νεότερα Μνημεία περιοχής μελέτης

Νεότερα Μνημεία	Τοποθεσία	Υπουργική Απόφαση	ΦΕΚ	Χαρακτηρισμός
ΟΙΚΙΑ Κ.&Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ	Συνοικία Μεταμόρφωσης, Ζαγορά	29/27551/25 64/10-8- 1974	818/Β/20-8- 1974	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΚΤΙΡΙΟ ΟΤΕ ΖΑΓΟΡΑΣ	Ζαγορά	ΥΠΠΕ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/27000 /1183/19-7- 1979	750/Β/6-9- 1979	Έργο τέχνης
ΝΕΟΚΛΑΣΣΙΚΗ ΚΡΗΝΗ ΤΩΝ ΝΗΪΑΛΩΝ ΝΥΜΦΩΝ	Συνοικία Αγ. Γεωργίου, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/29/28 3/17-1-1986	66/Β/21-2- 1986	Έργο τέχνης και ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΟΙΚΙΑ ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΤΣΑΝΑΚΑ	Συνοικία Αγ. Γεωργίου, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/31949 /2159/26-8- 1986	704/Β/22- 10-1986	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ “ΚΑΣΣΑΒΕΤΗ”	Συνοικία Μεταμόρφωσης, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/2158/ 31951/7-8- 1986	717/Β/23- 10-1986	Έργο τέχνης και ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΚΡΗΝΗ ΣΕΒΑΣΤΟΥΣ	Συνοικία Περαχώρας, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/31946 /2155/26-08- 1986	733/Β/29- 10-1986	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΚΡΗΝΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ	Συνοικία Περαχώρας, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/31946 /2155/26-08- 1986	733/Β/29- 10-1986	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΚΡΗΝΗ ΚΑΣΣΑΒΕΤΕΙΟΥ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ	Συνοικία Αγ. Γεωργίου, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/31946 /2155/26-08- 1986	733/Β/29- 10-1986	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΚΡΗΝΗ ΧΡΥΣΟΧΟΥ	Συνοικία Αγ. Γεωργίου, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/31946	733/Β/29- 10-1986	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο

		/2155/26-08-1986		
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ	Συνοικία Αγ. Γεωργίου, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/2164/31958/25-08-1986	732/B/29-10-1986	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ “ΦΡΟΝΙΜΟΥ”	Συνοικία Αγ. Γεωργίου, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/2166/31958/25-08-1986	768/B/31-10-1986	Έργο τέχνης
ΟΙΚΙΑ ΡΗΓΑ ΜΑΛΑΜΟΥΤΣΟΥ	Συνοικία Αγ. Γεωργίου, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/2161/31953/25-08-1986	768/B/31-10-1986	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ “ΠΑΠΑΧΕΙΜΩΝΑ”	Συνοικία Αγ. Γεωργίου, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/2157/31947/28-08-1986	768/B/31-10-1986	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ “ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ” ΜΕ ΖΩΝΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ	Συνοικία Αγ. Γεωργίου, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/45572/2874/25-11-1986 & 882/15072/28-03-1990 (αποχαρακτηρισμός παράσπιτου) & 2494/45056/02-09-1993 (Ζώνη Προστασίας)	928/B/09-04-1990 & 254/B/09-04-1990 & 725/B/20-09-1993	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΟΙΚΙΑ ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ-ΠΟΛΥΜΕΡΗ, ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΑΣΠΙΤΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΤΗΣ	Συνοικία Αγ. Κυριακής, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/1596/85/02-02-1987	104/B/27-02-1987	Έργο τέχνης που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία
ΟΙΚΙΑ “ΠΑΠΑΔΗΜΑ” ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΤΗΣ	Συνοικία Μεταμόρφωσης, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/394/7540/21-03-1989	233/B/31-03-1989	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία
ΟΙΚΙΑ ΜΑΡΙΑΣ ΜΑΧΑΙΡΙΤΣΑ	Συνοικία Αγ. Κυριακής, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΑ ΑΠ/Γ/912/26274/05-05-1992	543/B/30-06-1992	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο

ΟΙΚΙΑ “ΒΑΡΟΥΤΑ” ΜΕ ΤΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΤΗΣ	Συνοικία Μεταμόρφωσης, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΛ ΑΠ/Γ/1429/ 26326/09- 05-1995	543/Β/22- 06-1995	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο
ΟΙΚΙΑ “ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ” ΜΕ ΤΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΤΗΣ	Συνοικία Αγ. Γεωργίου, Ζαγορά	ΥΠΠΟ/ΔΙΛ ΑΠ/Γ/2123/ 37148/4-07- 1995	704/Β/9-08- 1995	Ιστορικό διατηρητέο μνημείο

Πηγή: Διαρκής Κατάλογος των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος, Ιδία Επεξεργασία

Επιπλέον, σύμφωνα με την ΥΑ 10977/16-5-1967 και το ΦΕΚ 352/Β/31-5-1967, χαρακτηρίζονται ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία και τόπος με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος, ή ενδιαφέρον από αρχιτεκτονική ή ιστορική άποψη, τα κτίσματα γύρω από την πλατεία του Αγίου Γεωργίου.

Σημειώνεται επίσης ότι στον οικισμό της Ζαγοράς εντοπίζεται πλήθος πολιτιστικών υλικών αγαθών, που δεν έχουν κηρυχθεί ως διατηρητέα μνημεία, αλλά ωστόσο μπορούν να αποτελέσουν αξιόλογους και ελκυστικούς πόλους. Στα αγαθά αυτά περιλαμβάνονται οι εκκλησίες και τα εξωκλήσια, οι κρήνες αλλά και τα αρχοντικά.

4.2.3. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΛΟΙΠΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Πέραν των παραπάνω αναφερθέντων πολιτιστικών πόρων, σημαντικά στοιχεία του πολιτιστικού περιβάλλοντος της περιοχής αποτελούν και η αρχιτεκτονική της ως παραδοσιακός οικισμός αλλά και η άυλη κληρονομιά της, όπως τα ήθη και έθιμα, οι εκδηλώσεις κλπ.

4.2.3.1. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

Σύμφωνα με το Π.Δ. «Περί χαρακτηρισμού ως Παραδοσιακών Οικισμών τινών του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών» (ΦΕΚ 594/Δ/1978), πραγματοποιήθηκε ο χαρακτηρισμός των παραδοσιακών οικισμών της Χώρας κατά νομούς. Συγκεκριμένα, στη Δημοτική Ενότητα Ζαγοράς, ως παραδοσιακοί χαρακτηρίστηκαν οι οικισμοί Ζαγορά, Πουρί και Χορευτό.

Επίσης, στο συγκεκριμένο Π.Δ., καθορίστηκαν οι όροι και οι περιορισμοί δόμησης (άρθρο 2 του Π.Δ.), η διάταξη και τα μορφολογικά στοιχεία (άρθρο 3 του Π.Δ.) και οι επιτρεπόμενες χρήσεις (άρθρο 4 του Π.Δ.).

Ακόμη, σύμφωνα με το Π.Δ. «Περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών των οικισμών της περιοχής Πηλίου και καθορισμού ειδικών όρων και περιορισμών δομήσεως εις αυτούς και εις την περιοχήν των διοικητικών ορίων των Δήμων ή Κοινοτήτων εντός των οποίων ανήκουν ούτοι» (ΦΕΚ 374/Δ/1980), χαρακτηρίζονται και κάποιοι άλλοι οικισμοί, από το ΠΔ/1978 ως παραδοσιακοί, στην περιοχή του Πηλίου. Μεταξύ αυτών είναι και ο οικισμός της Μακρυρράχης. Επιπλέον, σε αυτό το ΠΔ πραγματοποιείται η κατηγοριοποίηση των οικισμών σε τρεις ομάδες. Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει τους οικισμούς που χρήζουν απολύτου προστασίας, η δεύτερη αυτούς που διατηρούν τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα με μικρές μόνο αλλοιώσεις και η τρίτη αυτούς που διατηρούν λιγότερα παραδοσιακά στοιχεία και βρίσκονται κοντά στην πόλη του Βόλου ή είναι παραθαλάσσιοι. Σύμφωνα με το ΦΕΚ 347/Δ/1980, ο οικισμός της Ζαγοράς, αλλά και οι υπόλοιποι παραδοσιακοί οικισμοί της ΔΕ Ζαγοράς (Πουρί, Χορευτό, Μακρυρράχη) ανήκουν στην Ομάδα ΙΙ, διατηρούν δηλαδή τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα με μικρές μόνο αλλοιώσεις.

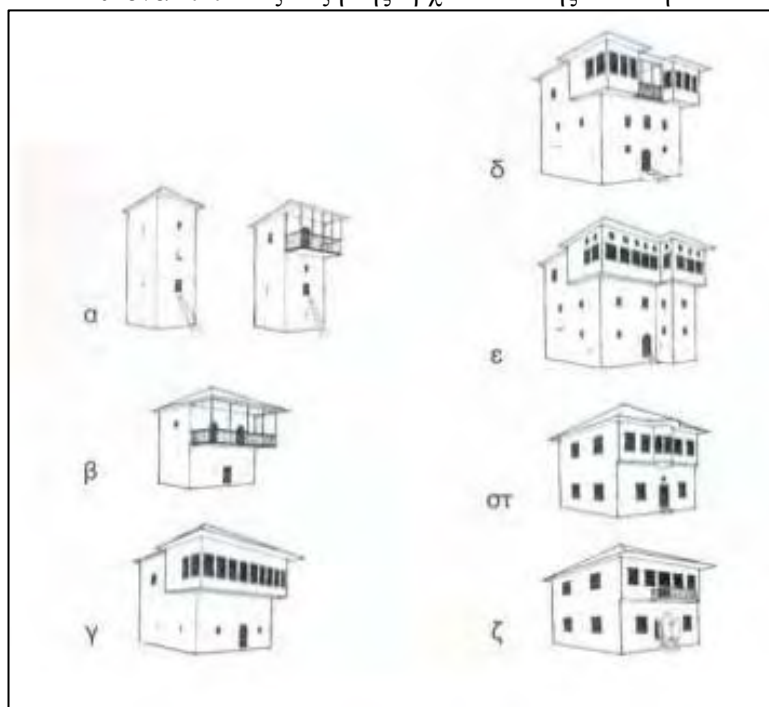
4.2.3.2. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

Η αρχιτεκτονική της κατοικίας στα πηλιορείτικα χωριά διακρίνεται σε τρεις μεγάλες ενότητες: την πρώιμη (μέχρι μέσα 18ου αιώνα), την κλασική (1750-1850) και την ύστερη (1860-1890). Ωστόσο, ύστερα από έρευνα βιβλιογραφικών πηγών για την οικιστική εξέλιξη στη περιοχή της Ζαγοράς και λαμβάνοντας υπόψη τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά κάθε περιόδου, ακολουθείται μία ελάχιστα διαφοροποιημένη, χρονολογικά, διάκριση των τριών περιόδων. Συγκεκριμένα για τον οικισμό της Ζαγοράς ορίζονται οι εξής αρχιτεκτονικές ενότητες:

- Πρώιμη περίοδος (έως τα μέσα του 18ου αιώνα): Χτίζονταν πύργοι, μεγάλα, ψηλά και ασφαλή κτίρια. Ήταν τριώροφοι, εκτός δύο τετραώροφων, και είχαν κάτοψη πάνω από 100 τ.μ. με σχήμα τετραγώνου ή ορθογωνίου παραλληλογράμμου.
- Κλασική περίοδος (1750-1865): Χτίζονταν οικήματα βορειοελλαδίτικου τύπου - αστικά αρχοντικά ή πυργόσπιτα. Χαρακτηρίζονταν από πέτρινη βάση, διέθεταν δύο ή τρεις ορόφους, ενώ η κατασκευή τους θύμιζε πολύ τους πρώιμους πύργους. Οι όψεις των κτιρίων ήταν διακοσμημένες με λιθανάγλυφα, διακοσμητικά μοτίβα και επιγραφές. (Διαμαντάκος, 2014)
- Ύστερη περίοδος (1870-1910): Εμφανίζονται μνημειακού χαρακτήρα νεοκλασικά κτίσματα, πιο σύγχρονα και καινοτόμα, που σηματοδοτούν το

πέραςμα από την παραδοσιακή στη νεοκλασική αρχιτεκτονική. Διαθέτουν δύο ή τρεις ορόφους με ορθογώνια κάτοψη, μεγέθους από 100 έως και πάνω από 150 τ.μ., ενώ χαρακτηρίζονται από λιτές γραμμές, μαρμάρινες λεπτομέρειες και απόλυτα συμμετρικές όψεις. (Διαμαντάκος, 2014)

Εικόνα 4.1: Η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής στο Πήλιο

Πηγή: Κίζης, 2013

4.2.4. ΑΥΛΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

4.2.4.1. ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Σημαντικός σύλλογος για τον τομέα του πολιτισμού στον οικισμό της Ζαγοράς είναι ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ζαγοράς «Γιάννης Κορδάτος», ο οποίος ιδρύθηκε το 1978. Μέχρι σήμερα έχει πραγματοποιήσει πλήθος δράσεων σχετικών με τον πολιτισμό, οι σημαντικότερες εκ των οποίων είναι οι εξής:

- ο ραδιοφωνικός σταθμός (1985-1998)
- το πολιτιστικό περιοδικό «Λιμνιώνας» (6 τεύχη των 200 σελίδων)
- εκθέσεις φωτογραφίας στο Ελληνομουσείο και ανάπτυξη αρχείου φωτογραφίας
- δημιουργία παραδοσιακής χορωδίας
- δημιουργία χορευτικών συγκροτημάτων
- διήμερο χορευτικό φεστιβάλ με συμμετοχές από όλη την Ελλάδα

- διοργάνωση εκδρομών
- λειτουργία εικαστικού εργαστηρίου
- συμμετοχή στην διοργάνωση του Πολιτιστικού & Αθλητικού Καλοκαιριού στην ΔΕ Ζαγοράς
- διοργάνωση αποκριάτικων εκδηλώσεων κ.ά.

Ωστόσο, πέραν του συλλόγου αυτού, σημαντικοί για το σύνολο της ΔΕ είναι και οι Πολιτιστικοί Σύλλογοι Μακρυρράχης και Πουρίου, οι οποίοι πολλές φορές συνεργάζονται και συμμετέχουν ενεργά σε όλες τις πολιτιστικές εκδηλώσεις της περιοχής.

Εκτός από τους πολιτιστικούς συλλόγους, σημαντική δραστηριότητα στη περιοχή κατέχουν και οι εξής σύλλογοι, οι οποίοι συχνά συμμετέχουν στην διεκπεραίωση διαφόρων πολιτιστικών δράσεων:

- Αγροτικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς Πηλίου

Έπαιξε κύριο ρόλο στην ανάπτυξη της καλλιέργειας στην ΔΕ Ζαγοράς και είναι ένας από τους πρώτους συνεταιρισμούς της Ελλάδας, ο οποίος ιδρύθηκε στις 27 Οκτωβρίου το 1916, από 199 ντόπιους με την επωνυμία «Συνεταιρισμός Πωλήσεων Γεωργικών Προϊόντων Ζαγοράς». Αρχικά οι βασικές καλλιέργειες ήταν αυτές της πατάτας και του φουντουκιού. Κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου ο Συνεταιρισμός ασχολούνταν και με την πώληση μιας ποικιλίας μήλων που καλλιεργούνταν κυρίως εκείνη την εποχή (Ρενέδες), ενώ τη δεκαετία του '60 άρχισε η καλλιέργεια της ποικιλίας μήλων Starking Delicious. Το 1985 ο Συνεταιρισμός μετονομάστηκε σε «Αγροτικό Συνεταιρισμό Ζαγοράς Πηλίου». Σήμερα, ο Συνεταιρισμός απαρτίζεται από 780 μέλη, ενώ συγκεντρώνει και διακινεί το 93% των μήλων της περιοχής, αποτελώντας μία από τις σημαντικότερες οικονομικές μονάδες της ΠΕ Μαγνησίας. (Μαυρουδάκης, 2010)

- Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1993 από 50 γυναίκες (προέκυψε μετά από επιδοτούμενο πρόγραμμα κατάρτισης γυναικών). Διαθέτει ένα εργαστήριο τοπικών προϊόντων (γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες, λικέρ, παραδοσιακά γλυκά ταψιού, πίτες και άλλα γλυκίσματα), ενώ λειτουργεί κατάστημα, «καφεγλυκοπωλείο» στην κεντρική πλατεία της Ζαγοράς στη συνοικία του Αγίου Γεωργίου. Ο Συνεταιρισμός έχει συμβάλει ιδιαίτερα στην ανάπτυξη του τουρισμού της περιοχής και συμμετέχει ενεργά σε διάφορες πολιτιστικές

εκδηλώσεις. Οι γυναίκες που συμμετείχαν στον Συνεταιρισμό εκπαιδεύτηκαν σε θέματα αγροτουρισμού και παραγωγής παραδοσιακών τοπικών προϊόντων. (Μαυρουδάκης, 2010)

- Ανθοκομικός Συνεταιρισμός Γυναικών Μακρυρράχης

Η Μακρυρράχη αποτελεί ένα κατ' εξοχήν ανθοκομικό χωριό, με κύριο φυτό την γαρδένια. Τα μέλη του Συνεταιρισμού παράγουν περίπου 100.000 φυτά. Ακόμη, ο Συνεταιρισμός λειτουργεί πρατήριο πωλήσεων λουλουδιών και εφοδίων από το 1999, όπου πωλούνται τα παραγόμενα λουλούδια των μελών του και διατίθενται χρήσιμα εφόδια για την παραγωγή των λουλουδιών, ενώ ασχολείται και με τις ανθοσυνθέσεις για το στολισμό χώρων και εκδηλώσεων. Επιπλέον, διαθέτει τα ανθοκομικά προϊόντα των μελών και τρίτων στη λιανική και χονδρική πώληση μέσω του πρατηρίου – γραφείου προώθησης της Μακρυρράχης. (Μαυρουδάκης, 2010)

- Αθλητικός Όμιλος Ζαγοράς «Κένταυρος»

Ιδρύθηκε το 1980 από μια παρέα φίλων. Ο Όμιλος συνεργάζεται με τον Αθλητικό Οργανισμό του Δήμου, κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, στην ολοκλήρωση διαφόρων αθλητικών δραστηριοτήτων, όπως πεζοπορία, αγώνες ορεινής ποδηλασίας, αγώνες κολύμβησης, αναρρίχηση, τοξοβολία, τουρνουά μπάσκετ, πίνγκ-πόνγκ, κ.α.

- Κυνηγετικός Σύλλογος Ανατολικού Πηλίου, με έδρα τη Ζαγορά
- Σύλλογος Επαγγελματιών Ζαγοράς «Ξένιος Ζευς»
- Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων Γυμνασίου - Λυκείου Ζαγοράς
- Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων Δημοτικού Σχολείου Ζαγοράς

4.2.4.2. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στη Δημοτική Ενότητα Ζαγοράς είναι το Φεστιβάλ Μουσικής Πηλίου, το οποίο αποτελεί από το 2000 το επίκεντρο των πολιτιστικών εκδηλώσεων στο Ανατολικό Πήλιο. Το Φεστιβάλ ξεκίνησε το 2000 στη Ζαγορά ως “Μουσικές Συναντήσεις Ζαγοράς”. Από το 2008, με τη νέα πλέον επωνυμία, ως “Διεθνές Φεστιβάλ Πηλίου-Τέχνες και Λόγος στη Φύση” οι δραστηριότητες του Φεστιβάλ επεκτάθηκαν τόσο στην Αθήνα όσο και σε χώρες της Μεσογείου. Το Φεστιβάλ είναι πλέον παγκοσμίως γνωστό, καθώς συμμετέχουν σε αυτό μουσικοί από όλη την Ελλάδα αλλά και από άλλες χώρες (Γερμανία, Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία, Βέλγιο, Νορβηγία, Δανία, Βουλγαρία, Ρωσία, Ιαπωνία, Κορέα, Ταϊβάν, Κίνα, Βραζιλία). (ΓΠΣ Ζαγοράς, 2014) Κύριες δραστηριότητες του Φεστιβάλ είναι (ΓΠΣ Ζαγοράς, 2014):

- Σεμινάρια κλασικής μουσικής, συναυλίες, δρώμενα.
- Διαλέξεις, ημερίδες, εργαστήρια, προβολές ντοκιμαντέρ σχετικά με την ιστορία του τόπου.
- Εκθέσεις ζωγραφικής, χαρακτηριστικής κλπ.

Επίσης μία ακόμα σημαντική πολιτιστική εκδήλωση αποτελεί “Πολιτιστικό-Αθλητικό Καλοκαίρι”, μία πολιτιστική-αθλητική εκδήλωση που διαρκεί τους τρεις καλοκαιρινούς μήνες, με πληθώρα εκδηλώσεων όπως:

- Έκθεση βιβλίου και ζωγραφικής με θέμα τον Ρήγα Φεραίο
- Λαϊκά πανηγύρια σε διάφορους οικισμούς της Δημοτικής Ενότητας
- Συναυλίες
- Φεστιβάλ χορευτικών συγκροτημάτων από όλη τη Μαγνησία
- Αθλητικές δραστηριότητες.
- Πεζοπορίες

Πέραν της θερινής περιόδου, το πρώτο δεκαπενθήμερο του Σεπτεμβρίου, πραγματοποιούνταν η «Γιορτή του Μήλου», μία από τις μεγαλύτερες εκδηλώσεις της ΔΕ, η οποία λάμβανε χώρα, μέχρι πρόσφατα, στην κεντρική πλατεία του Αγίου Γεωργίου της Ζαγοράς. Τη διοργάνωση της εκδήλωσης αναλάμβανε ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς. Η συγκεκριμένη γιορτή εξελισσόταν σε πανηγύρι με ζωντανή λαϊκή και παραδοσιακή μουσική, παραδοσιακούς χορούς και φαγητό.

Επίσης, στις εθνικές εορτές (28 Οκτωβρίου και 25 Μαρτίου), στην κεντρική πλατεία της Ζαγοράς πραγματοποιούνται οι καθιερωμένες παρελάσεις των μαθητών, τις οποίες ακολουθεί η παρουσίαση διαφόρων παραδοσιακών χορών από τα χορευτικά τμήματα της ΔΕ.

4.2.4.3. ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

Το Πήλιο είναι γνωστό, όχι μόνο για τον μύθο των Κενταύρων, αλλά και για τα εθιμικά του δρώμενα, τα οποία ωστόσο με τον καιρό χάθηκαν ολοκληρωτικά. Ένα από τα δρώμενα αυτά ήταν το «ασύντ’χο νερό», ή αλλιώς το «αμίλητο νερό», του Κλήδονα, το οποίο το συναντάμε και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας. Διαδραματιζόταν στις 23 Ιουνίου, παραμονή του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου και εξελισσόταν ως εξής: Το απόγευμα της παραμονής τα ανύπαντρα κορίτσια συγκεντρώνονταν σε ένα σπίτι. Ένα από αυτά πήγαινε στη βρύση της γειτονιάς με μια άδεια κανάτα την οποία γέμιζε με

νερό κι έπειτα επέστρεφε αμέσως στο σπίτι φροντίζοντας στην όλη διαδρομή να μη μιλήσει καθόλου. Έπειτα υπήρχε μια κανάτα, μέσα στην οποία η κάθε κοπέλα έριχνε και ένα αντικείμενό της. Ύστερα σκέπαζαν την σκέπαζαν με ένα κόκκινο μαντήλι (έτσι κλειδώνανε τον Κλήδονα όπως έλεγαν) και την τοποθετούσαν έξω για να «ξαστριστεί» στη διάρκεια της νύχτας. Την επόμενη μέρα «ξεκλειδωναν» τον Κλήδονα κι ένα πρωτότοκο αγόρι με ζωντανούς τους γονείς του έβγαζε ένα – ένα τα αντικείμενα από την κανάτα, ενώ ταυτόχρονα το κάθε κορίτσι στο οποίο ανήκε το αντίστοιχο αντικείμενο, γέμιζε το στόμα του με το «αμίλητο νερό» και έκανε μια γύρα στη γειτονιά του, μέχρι να ακούσει το όνομα ενός αρσενικού. Το όνομα αυτό σύμφωνα με τη λαϊκή πίστη θα είχε ο μελλοντικός σύντροφος του κοριτσιού.

Ένα ακόμα Πηλιορείτικο δρώμενο ήταν αυτό που εξελισσόταν την παραμονή της Πρωτοχρονιάς. Την ώρα που άλλαζε ο χρόνος, οι ανύπαντρες κοπέλες των χωριών ξεκινούσαν με μία άδεια στάμνα και με ένα πιάτο γλυκίσματα, καρύδια, αμύγδαλα, φουντούκια ή σπόρους δημητριακών στο χέρι για την βρύση της γειτονιάς τους. Η καθεμιά φρόντιζε να φτάσει ως εκεί χωρίς να μιλήσει καθόλου. Όταν έφθανε στην βρύση, γέμιζε την στάμνα της με νερό και απόθετε τα «καλούδια» της, κάτι που λεγόταν ως το «φίλημα της βρύσης». Στο τέλος έπαιρνε από τη βρύση κι όσα άλλα δώρα έβρισκε από προσφορά άλλης κοπέλας και γύριζε «αμίλητη» στο σπίτι της. Πριν μπει με τη στάμνα στο σπίτι της έκανα τρεις γύρους και ύστερα ράντιζε με το «αμίλητο νερό» ένα-ένα τα δωμάτια λέγοντας: «Όπους τρέχ'το νερό να τρέχ'νι και τα μπιρικέτια (=αγαθά) στο σπιτ». Από το ίδιο το νερό θα έπιναν και θα πλένονταν το πρωί της Πρωτοχρονιάς όλη η οικογένεια, ενώ οι νοικοκυρές θα ζύμωναν και το πρώτο ψωμί του νέου χρόνου. Κι όσο για τα δώρα που αντάλλαξε η κοπέλα με τα δικά της στη βρύση, αυτά τα έδιναν σαν τροφή στις κόττες, για να γενούν αυγά όλο το χρόνο. (Λιάπης, 2002)

Τέλος, ένα σημαντικό έθιμο στο Πήλιο, ίσως και το πιο γνωστό, είναι η αναβίωση του Πηλιορείτικου παραδοσιακού γάμου η οποία λάμβανε χώρα στη Ζαγορά μέχρι το 2012. Ο Πηλιορείτικος γάμος αποτελείται από μια σειρά λαϊκών δρωμένων με την συμμετοχή των καλεσμένων, ενώ η αναβίωση του διαρκεί συνήθως δύο μέρες.

4.3. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την παραπάνω καταγραφή και παράθεση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του οικισμού, προκύπτει ότι η Ζαγορά αποτελεί έναν οικισμό με πλούσιο φυσικό (προστατευόμενη περιοχή, ΤΠΦΚ), πολιτιστικό (υλικό και άυλο) και αρχιτεκτονικό (παραδοσιακός οικισμός) περιβάλλον, παρουσιάζοντας δυνατότητες

εξέλιξης τους. Έτσι καθίσταται εφικτή η δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών, αλλά και η συχνή ανανέωση και ανατροφοδότηση τους με νέα και διαφοροποιημένα στοιχεία.

Επόμενο βήμα αποτελεί η ανάλυση του τουριστικού προφίλ της περιοχής μελέτης, εφόσον στόχο της πρότασης αποτελεί και η προσέλκυση τουριστών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΖΑΓΟΡΑΣ

Στόχο του κεφαλαίου αποτελεί η κατανόηση της τουριστικής φυσιογνωμίας της περιοχής, ώστε να εξεταστούν τα δυνατά και αδύναμα «σημεία» της αλλά και οι δυνατότητες περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξής της μέσω των διαδρομών και του παιχνιδιού. Έτσι, αναλύεται το τουριστικό της προφίλ, και συγκεκριμένα, η πορεία εξέλιξης του τουρισμού, η επισκεψιμότητα και η πληρότητα των ξενοδοχείων καθώς και η προβολή της περιοχής στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Ακόμη, παρατίθενται οι χαρακτηρισμοί της περιοχής τόσο από το ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό όσο και από το Π.Δ του 1978.

5.1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο τομέας του τουρισμού στην περιοχή μελέτης άρχισε να αναπτύσσεται από τις αρχές του 17^{ου} αιώνα, λόγω της φήμης που είχε τότε η Ζαγορά για την παραγωγή υψηλής ποιότητας μεταξιού και μαλλιού (σημαντικό εμπορικό και πνευματικό κέντρο της εποχής). Στα τέλη της δεκαετίας του 70, η περιοχή προχώρησε στην καλλιέργεια μήλων, ενώ στο πλαίσιο του αγροτικού της πλέον χαρακτήρα διοργανώνονταν διάφορες εκδηλώσεις, με κύρια τη «Γιορτή του μήλου», όπου κατέφθανε πλήθος επισκεπτών από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Στα τέλη της δεκαετίας του 80' ξεκίνησαν να κατασκευάζονται οι πρώτες μικρές ξενοδοχειακές μονάδες. Επιπλέον, η αυξημένη αγροτική παραγωγή μήλων οδήγησε στην ανάπτυξη της περιοχής, στις αρχές της δεκαετίας του 90, ως πόλο έλξης πολλών παραγωγών μήλων από το εξωτερικό. (Μαυρουδάκης, 2010) Σημειώνεται ότι, ο τουρισμός στην ΔΕ Ζαγοράς άρχισε να αναπτύσσεται πρώτα στις παραθαλάσσιες περιοχές και έπειτα επεκτάθηκε στις ημιορεινές και ορεινές περιοχές.

Σήμερα, η Ζαγορά αποτελεί τόσο καλοκαιρινό προορισμό, λόγω της γειτνίασης της με γνωστούς παραθαλάσσιους οικισμούς (8 χλμ. από το Χορευτό και 9 χλμ. από τους Αγίους Σαράντα), όσο και χειμερινό οικισμό, αφενός λόγω του ορεινού της χαρακτήρα και αφετέρου λόγω της γειτνίασης της με το χιονοδρομικό κέντρο στα Χάνια (21 χλμ.). Τα τελευταία χρόνια, η περιοχή δέχεται ένα αρκετά μεγάλο και συνεχώς αυξανόμενο αριθμό τουριστών και επισκεπτών, ενώ παράλληλα γίνονται σημαντικές προσπάθειες ανάπτυξης των τουριστικών παροχών. Γενικότερα, η τάση του τομέα του

τουρισμού της περιοχής είναι ανοδική. Πρόβλημα αποτελούσε εξ αρχής η έλλειψη εκπαίδευσης και γνώσης σχετικά με το αντικείμενο του τουρισμού.

Τέλος, σημειώνεται ότι ο οικισμός της Ζαγοράς έχει χαρακτηριστεί ως ενδιαφέρων και τουριστικός από το Π.Δ. 19.10/ΦΕΚ 594 Δ'/13-11-78.

5.2. ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Βάσει του ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό, το βορειοανατολικό τμήμα της Π.Ε. Μαγνησίας και Σποράδων, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και η περιοχή μελέτης, κατατάσσεται στις κάτωθι κατηγορίες:

1. Περιοχές με βάση το κριτήριο της έντασης και του είδους της τουριστικής ανάπτυξης

(Α) Αναπτυσσόμενη τουριστικά περιοχή

Η περιοχή της Ζαγοράς εντάσσεται στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται περιοχές, οι οποίες έχουν ή εμφανίζουν σταδιακά σημαντική τουριστική ανάπτυξη και προορίζονται, κατά προτεραιότητα, έναντι των άλλων τουριστικών δραστηριοτήτων για ολοκληρωμένες και οργανωμένες τουριστικές παρεμβάσεις με αναπτυξιακό χαρακτήρα.

(Β) Περιοχές ενδεικνυόμενες για την ανάπτυξη ειδικών - εναλλακτικών μορφών τουρισμού

2. Περιοχές με βάση το κριτήριο των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών

(Α) Παράκτια Περιοχή

(Β) Ορεινή περιοχή

(Γ) Ημιορεινή περιοχή

3. Περιοχές του εθνικού χώρου με βάση το κριτήριο της ευαισθησίας των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων

(Α) Περιοχή του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών

(Β) Προστατευόμενοι και εγκαταλελειμμένοι οικισμοί

(Γ) Αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία και ιστορικοί τόποι

(Δ) Περιοχή ιδιαίτερου χαρακτήρα

5.3. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

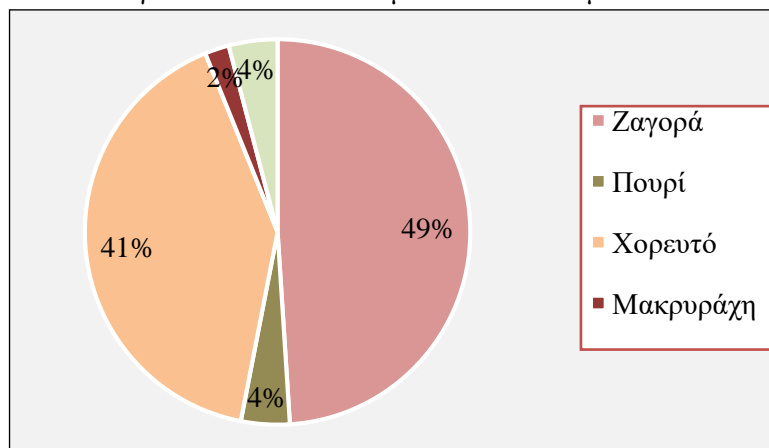
Από το 1990 έως το 2000 παρατηρήθηκε αλματώδης αύξηση των κτηριακών υποδομών στον οικισμό της Ζαγοράς, αλλά και σε ολόκληρη τη ΔΕ, από τις οποίες οι

περισσότερες αποτελούσαν τουριστικά καταλύματα. Το 2005 πραγματοποιήθηκε έρευνα από τον Βασίλη Αγιοπετρίτη, καθηγητή φυσικής Λυκείου Ζαγοράς, στην οποία παρατηρήθηκε πως το 80% των καταλυμάτων που λειτουργούσαν ιδρύθηκαν κατά το διάστημα 1991-2000, ενώ μόλις το 10% κατά το 1980. Τα τουριστικά καταλύματα στην περιοχή είναι στην πλειονότητά τους ξενώνες και ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Σημειώνεται ότι η ανεξέλεγκτη δόμηση έχει επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις, τόσο στην υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος όσο και στην αλλοίωση των παραδοσιακών στοιχείων του οικισμού. Προκειμένου να αποφευχθεί η περαιτέρω αυτή υποβάθμιση και δόμηση, προτείνεται η αξιοποίηση των εγκαταλελειμμένων αρχοντικών κτηρίων, η ανακαίνισή τους και η χρήση τους ως πολιτιστικά κέντρα, ξενώνες, εστιατόρια ή καφετέριες.

Σήμερα στη ΔΕ Ζαγοράς καταγράφονται 24 καταλύματα (5 αρχοντικά-παραδοσιακά καταλύματα και 19 ξενοδοχεία-ενοικιαζόμενα δωμάτια-ξενώνες) στη Ζαγορά, 20 καταλύματα στο Χορευτό (13 ξενοδοχεία και 7 ενοικιαζόμενα δωμάτια), 1 κατάλυμα στη Μακρυράχη (ενοικιαζόμενα δωμάτια), 2 καταλύματα στους Αγίους Σαράντα (ενοικιαζόμενα δωμάτια) και 2 καταλύματα στο Πουρί (παραδοσιακό κατάλυμα και ενοικιαζόμενα δωμάτια).

Σημειώνεται επίσης πως σημαντικό πλέον πόλο έλξης τουριστών αποτελεί το οργανωμένο camping στον οικισμό του Χορευτού το οποίο ξεκίνησε πάλι να λειτουργεί το καλοκαίρι του 2017. Επιπλέον, πλήθος τουριστών φθάνει στην περιοχή απευθείας από το αεροδρόμιο της Νέας Αγχιάλου, το οποίο απέχει 65 χιλιόμετρα από την Ζαγορά, συνιστώντας έτσι σημαντικό πόλο έλξης και καθοριστικό παράγοντα για τον τουρισμό της περιοχής.

Σχήμα 5.1: Αναλογία ποσοστού καταλυμάτων των οικισμών στο σύνολο της ΔΕ

Πηγή: Αθλητικός Όμιλος Κένταυρος Ζαγοράς, Ημερολόγιο 2018, Κατάλογος Επιχειρηματιών
 Ίδια επεξεργασία

5.4. ΠΡΟΒΟΛΗ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Τα τελευταία χρόνια, η εξέλιξη της τεχνολογίας και του διαδικτύου έχει προσφέρει πολλές δυνατότητες και ευκαιρίες στον τομέα του τουρισμού. Πλέον, μια περιοχή μπορεί να γίνει ευρέως γνωστή μέσω των κοινωνικών μέσων δικτύωσης και των διαφημίσεων. Η περιοχή της Ζαγοράς προβάλλεται σήμερα με διάφορα μέσα τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Αρχικά, σχετικά με την προβολή του τόπου στο διαδίκτυο, αυτή επιτυγχάνεται μέσω των ιστοσελίδων και των σελίδων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Στις συγκεκριμένες σελίδες μπορεί κάποιος να δει τι μπορεί να επισκεφθεί στην περιοχή (αξιοθέατα), τις δραστηριότητες μπορεί να κάνει, τη διαμονή, τη διατροφή και διασκέδαση, τις εκδηλώσεις του Πήλιου κ.α. Επιπλέον, μπορεί να πληροφορηθεί σχετικά με τα μέσα με τα οποία μπορεί να φτάσει στην περιοχή, τις κοντινές παραλίες αλλά και άλλους κοντινούς προορισμούς και τέλος σχετικά με την ιστορία της περιοχής. Χαρακτηριστικό των σελίδων αυτών αποτελεί το γεγονός ότι δεν περιορίζονται αποκλειστικά και μόνο στον οικισμό αλλά επεκτείνονται και σε άλλους οικισμούς του Πηλίου. Για παράδειγμα, υπάρχουν δύο ιστοσελίδες που ενώ αφορούν άμεσα τη Ζαγορά και εν γένει τη ΔΕ, δίνουν πληροφορίες και προωθούν και άλλους οικισμούς του Δήμου. Οι ιστοσελίδες αυτές είναι η Zagora.gr (με αντίστοιχη σελίδα στο Facebook και στο Instagram) και η visitpelion.org. Επιπλέον σημαντικοί ιστότοποι για τη Ζαγορά είναι αυτός του Αγροτικού Συνεταιρισμού (zagorin.gr) και αυτός του Δήμου Ζαγοράς – Μουρεσίου (dimos-zagoras-mouresiou.gr).

Εικόνα 5.1: Σύμβολο και λογότυπο ιστοσελίδας zagora.gr

Πηγή: Zagora. Pelion at its best

Εικόνα 5.2: Σύμβολο και λογότυπο ιστοσελίδας visitpelion.org

Πηγή: VISITPELION

Εικόνα 5.4: Σύμβολο ιστοσελίδας dimos-zagoras-mouresiou.gr

Πηγή: Επίσημη ιστοσελίδα Δήμου Ζαγοράς-Μουρесьίου

Εικόνα 5.3: Σύμβολο και λογότυπο ιστοσελίδας zagorin.gr

Πηγή: Επίσημη ιστοσελίδα Αγροτικού Συνεταιρισμού Ζαγοράς Πηλίου

Άλλες σελίδες που προωθούν τη Ζαγορά μεταξύ άλλων οικισμών είναι αυτές που αφορούν γενικά το Πήλιο και είναι η discoverpelio.com (με αντίστοιχη σελίδα και στο Facebook), η volosinfo.gr (με αντίστοιχη σελίδα και στο Facebook) και η pelionweb.gr (με αντίστοιχη σελίδα στο Facebook και στο Instagram). Από τις προαναφερθείσες σελίδες, αυτή που δίνει περισσότερο βάρος στα πολιτιστικά μνημεία και στην ιστορία τους είναι η discoverpelio.com.

Εικόνα 5.5: Σύμβολο και λογότυπο ιστοσελίδας volosinfo.gr

Πηγή: VolosPelion

Εικόνα 5.6: Σύμβολο ιστοσελίδας discoverpelio.com

Πηγή: DiscoverPelio

Εικόνα 5.7: Σύμβολο και λογότυπο ιστοσελίδας pelionweb.gr

Πηγή: Pelionweb

Αναφορικά με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, στο Facebook μπορεί κανείς να επισκεφθεί επίσης την σελίδα της DiscoverPelion και της Zagora.gr, αλλά και τις σελίδες «Ζαγορά Πηλίου» (με αντίστοιχη σελίδα και στο Instagram) στην οποία αναρτώνται μόνο φωτογραφίες, και «Πολιτιστικός Σύλλογος Ζαγοράς Γιάννης Κορδάτος» που παρουσιάζει κυρίως τις διάφορες εκδηλώσεις και δραστηριότητες. Γενικότερα, στο Facebook απαριθμείται πλήθος σελίδων και προφίλ σχετικών με το Πήλιο. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής: Hike Away in Pelion (για τους λάτρεις της ορειβασίας), Pelion, Pelion Pilio Πήλιο, Pelion Events (αφορά τις εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα στο Πήλιο), Pelion Scout (κυρίως για τις δραστηριότητες στο Πήλιο, σελίδα με υψηλή βαθμολογία), Pelion Channel και Pelion Gastronomy - Cooking lessons (σχετικά με τη γαστρονομία του Πηλίου). Αξίζει να αναφερθεί ότι στις περισσότερες σελίδες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης που αφορούν το Πήλιο ως προορισμό, δεν γίνεται αναφορά στην Ζαγορά, παρά μόνο στους πιο κοντινούς στο Βόλο οικισμούς. Πέραν των ιστοσελίδων, την περιοχή της Ζαγοράς προωθούν και όλα τα site των ξενοδοχείων και ξενώνων του τόπου, εφόσον διαθέτουν πληροφορίες σχετικά με την ιστορία, τα αξιοθέατα, τις δραστηριότητες κ.ά.

Εκτός από τις ιστοσελίδες στο διαδίκτυο, σημαντικό ρόλο παίζουν πλέον και οι εφαρμογές (applications) στα κινητά και tablets, αποτελώντας την «μόδα» της εποχής. Για την Ζαγορά και την ευρύτερη περιοχή της δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη εφαρμογή που μπορεί να κατεβάσει ένας επισκέπτης, αλλά μπορεί κανείς να κατεβάσει εφαρμογές που αφορούν γενικά το Πήλιο και διαθέτουν τις πληροφορίες που διαθέτουν και οι προαναφερθείσες σελίδες. Ύστερα από έρευνα καταγράφηκαν πέντε εφαρμογές για κινητά και υπολογιστές ταμπλέτα (Pelion, PELION by GREEKGUIDE.COM, Pelion Greece, Pelion myGreece.travel και Discover Volos).

Στην τουριστική ανάπτυξη και στην προβολή και ανάδειξη του τόπου τα τελευταία χρόνια έχουν συμβάλει σε μεγάλο βαθμό:

- η επαναλειτουργία του camping στο Χορευτό από το καλοκαίρι του 2017,

- η διαφήμιση της Ζαγοράς στο ραδιοφωνικό σταθμό sfera.fm με αναμεταδόσεις σε 21 πόλεις στην Ελλάδα,
- οι νέες αεροπορικές συνδέσεις που απέκτησε το αεροδρόμιο της Νέας Αγχιάλου,
- οι διαφημίσεις των μήλων «Ζαγορίν» στην τηλεόραση (διαφημιστικά σποτ και διαφημίσεις ως χορηγός σε διάφορες εκπομπές),
- η εκπομπή «Κυριακή στο Χωριό» που γυρίστηκε στη Ζαγορά το φθινόπωρο του 2017 και προβλήθηκε στην τηλεόραση το Δεκέμβριο του ίδιου έτους,
- η δημιουργία σημείου πληροφόρησης (info point) για τους τουρίστες στην κεντρική πλατεία του οικισμού, και τέλος,
- η μεγάλη τριήμερη γιορτή, με πλήθος εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων, που πραγματοποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2016, για τα 100 χρόνια λειτουργίας του Αγροτικού Συνεταιρισμού Ζαγοράς, με το λογότυπο «100 χρόνια Ζαγορίν, μιλιά-ει η ιστορία», στην οποία παρευρέθηκαν ως προσκεκλημένοι γνωστοί δημοσιογράφοι, σεφ, τραγουδιστές και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Προκόπης Παυλόπουλος και η οποία απέκτησε μεγάλη αναγνωρισιμότητα και προβλήθηκε στην τηλεόραση.

Επιπρόσθετα, η αναγνωρισιμότητα του τόπου αυξάνεται συνεχώς μέσω των διαφόρων εκθέσεων, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, στις οποίες συμμετέχει ο Δήμος Ζαγοράς-Μουρεσίου. Στις εκθέσεις αυτές πραγματοποιούνται παρουσιάσεις των περιοχών σε πράκτορες με βίντεο, εικόνες, φυλλάδια και κεράσματα από την τοπική κουζίνα. Ακόμη, οι εκπρόσωποι παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο που μπορεί κάποιος να φτάσει στον κάθε οικισμό και τις δραστηριότητες που μπορεί να κάνει εκεί. Έπειτα, οι ίδιοι πράκτορες, αλλά και δημοσιογράφοι, προσκαλούνται στην περιοχή, για το λεγόμενο «fam trip», για ξενάγηση, γνωριμία με την τοπική κουζίνα, επιθεώρηση σε ξενοδοχεία και για άλλες δραστηριότητες. Στον παρακάτω πίνακα καταγράφονται οι εκθέσεις στις οποίες πρόκειται να συμμετάσχει το 2018 ο Δήμος Ζαγοράς-Μουρεσίου.

Πίνακας 5.1: Πρόγραμμα τουριστικής προβολής Δήμου Ζαγοράς - Μουρεσίου 2018

ΕΚΘΕΣΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	ΠΟΛΗ	ΧΩΡΑ
1^ο ΕΞΑΜΗΝΟ			
VAKANTIEBEURS	10-14/1/2018	ΟΥΤΡΕΧΤΗ	ΟΛΛΑΝΔΙΑ
FERIEN-MESSE WIEN	11-14/1/2018	ΒΙΕΝΝΗ	ΑΥΣΤΡΙΑ
GRECIA PANORAMA	19-21/1/2018	ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
FESPO	25-28/1/2018	ΖΥΡΙΧΗ	ΕΛΒΕΤΙΑ
SALON DE VACANCES	1-4/2/2018	ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ	ΒΕΛΓΙΟ
TOURISM FAIR INTERNATIONAL (IMTM)	6-7/2/2018	ΤΕΛ ΑΒΙΒ	ΙΣΡΑΗΛ
BIT	11-13/2/2018	ΜΙΛΑΝΟ	ΙΤΑΛΙΑ
HOLIDAY AND SPA EXPO	14-16/2/2018	ΣΟΦΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
FREE	21-25/2/2018	ΜΟΝΑΧΟ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ
SAJAM TOURISM 2018	22-25/2/2018	ΒΕΛΙΓΡΑΔΙ	ΣΕΡΒΙΑ
TARGUL DE TURISM AL ROMANIEI	22-25/2/2018	ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
SALON MONDIAL DU TOURISME	15-18/3/2018	ΠΑΡΙΣΙ	ΓΑΛΛΙΑ
GREKLAND PANORAMA	17-18/3/2018	ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ	ΣΟΥΗΔΙΑ
2^ο ΕΞΑΜΗΝΟ			
TOP RESA	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	ΠΑΡΙΣΙ	ΓΑΛΛΙΑ
TOURNATOUR	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	ΝΤΙΣΣΕΛΝΤΟΦ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ
NOSTOS	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ	ΕΛΛΑΔΑ
WORLD TRAVEL MARKET	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	ΛΟΝΔΙΝΟ	ΑΓΓΛΙΑ
PHILOXENIA	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ
GRECKA PANORAMA	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	ΒΑΡΣΟΒΙΑ	ΠΟΛΩΝΙΑ

Πηγή: Μπαρούτας Α., 2018

Τέλος, την προβολή της περιοχής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό συμπληρώνουν τα διαφημιστικά έντυπα φυλλάδια τα οποία παρέχονται από τα ξενοδοχεία δωρεάν, προσφέρονται στις διάφορες εκθέσεις και παρατίθενται παρακάτω.

Εικόνα 5.8: Διαθέσιμα έντυπα τουριστικά φυλλάδια Ζαγοράς

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

5.5. ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ

Μέχρι τη δεκαετία του 90' ο τουρισμός της περιοχής οφειλόταν καθαρά σε έντυπο διαφημιστικό υλικό, εφόσον δεν υπήρχαν τα μέσα για την περαιτέρω προβολή του. Όταν άρχισε πλέον να χρησιμοποιείται διαδεδομένα το διαδίκτυο, ο τουρισμός αυξήθηκε απότομα και οι επισκέπτες προερχόντουσαν τόσο από την Ελλάδα όσο και από το εξωτερικό. Με την αρχή της οικονομικής κρίσης μειώθηκε σε μεγάλο βαθμό ο αριθμός των Ελλήνων τουριστών στην περιοχή, δημιουργώντας ένα μεγάλο κενό, το οποίο όμως κάλυψε το διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, λόγω της προβολής της περιοχής μέσω του διαδικτύου στο εξωτερικό, τα επίπεδα επισκεψιμότητας παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα. Ουσιαστικά οι ξένοι τουρίστες κάλυψαν το κενό των Ελλήνων τουριστών.

Πλέον η ΔΕ Ζαγοράς αποτελεί πόλο έλξης μεγάλου αριθμού τουριστών τόσο την καλοκαιρινή περίοδο όσο και τη χειμερινή. Κατά τη χειμερινή περίοδο (περίοδος Χριστουγέννων) παρατηρούνται μόνο Έλληνες τουρίστες, ενώ κατά την καλοκαιρινή περίοδο (Μάιος-Οκτώβριος), οι τουρίστες της περιοχής προέρχονται τόσο από την Ελλάδα όσο και από το εξωτερικό. Οι κύριες αγορές είναι οι Γερμανία, Αυστρία, Γαλλία, Ελβετία, Ρουμανία, Σερβία, Βουλγαρία, Ελλάδα, Κύπρος, Ιταλία, Ολλανδία με το Ισραήλ να κατέχει τα σκήπτρα. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι κατά την

περίοδο του Πάσχα η επισκεψιμότητα βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα σε σύγκριση με τις άλλες περιόδους.

Σχετικά με την πληρότητα των ξενοδοχείων, αυτή συνδέεται άμεσα με την επισκεψιμότητα. Έτσι, τα καταλύματα βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα πληρότητας (έως και 100%) κατά την περίοδο των Χριστουγέννων και κατά την καλοκαιρινή περίοδο. Φέτος κατά την περίοδο των Χριστουγέννων τα ξενοδοχεία της περιοχής είχαν μέσο όρο περίπου 90% πληρότητα, ενώ και κατά την καλοκαιρινή περίοδο η πληρότητα των ξενοδοχείων βρισκόταν στα ίδια περίπου επίπεδα.

5.6. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο οικισμός της Ζαγοράς αποτελεί τόσο καλοκαιρινό όσο και χειμερινό προορισμό προσφέροντας έτσι δραστηριότητες για διαφορετικές ομάδες τουριστών. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση των τουριστών στην περιοχή, ενώ παράλληλα γίνεται προσπάθεια, τόσο από τους τοπικούς φορείς όσο και από τους συλλόγους, για ανανέωση των τουριστικών παροχών, όπως η δημιουργία περιπτέρου «info point» στην κεντρική πλατεία του οικισμού. Επιπλέον, σημειώνεται ότι η αναγνωρισιμότητα της περιοχής αυξάνεται συνεχώς, τόσο λόγω των διάφορων σημαντικών γεγονότων που έχουν λάβει χώρα τον τελευταίο καιρό, όπως η μεγάλη τριήμερη γιορτή για τα 100 χρόνια λειτουργίας του Αγροτικού Συνεταιρισμού Ζαγοράς, όσο και λόγω των διάφορων δράσεων προβολής και διαφήμισης του οικισμού στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Μετά την πλήρη ανάλυση της περιοχής μελέτης, στο επόμενο κεφάλαιο, συνοψίζονται τα δυνατά και αδύνατα σημεία της και οι ευκαιρίες και οι κίνδυνοι που πρέπει να ληφθούν υπόψη στο σχεδιασμό των πολιτιστικών διαδρομών και της εφαρμογής - παιχνίδι.

<p style="text-align: center;">ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ 6. ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT</p>
--

Για την εκκίνηση της διαδικασίας σχεδιασμού των πολιτιστικών διαδρομών και της προτεινόμενης εφαρμογής κρίνεται ουσιαστική η ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος της περιοχής, έτσι ώστε να αποκτηθεί μια πλήρης θεώρηση των δυνατοτήτων της. Μια τεχνική για την αξιολόγηση της περιοχής είναι και η ανάλυση SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats), η οποία αναφέρεται στις εσωτερικές δυνάμεις (ισχυρά σημεία) και αδυναμίες, και στις εξωτερικές ευκαιρίες και απειλές. Στον πίνακα που ακολουθεί λοιπόν, παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα, οι ευκαιρίες και οι απειλές που συναντώνται στον οικισμό της Ζαγοράς αλλά και στην ευρύτερη περιοχή του.

6.1. ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ

Πίνακας 6.1: Ανάλυση SWOT

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	<ul style="list-style-type: none"> - Αξιόλογη φυσική κληρονομιά - Πλούσια υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά - Παραδοσιακός - γραφικός οικισμός - Σχετικά μικρή απόσταση από την πόλη του Βόλου - Σχετικά μικρή απόσταση από το αεροδρόμιο της Ν. Αγχιάλου - Μικρή απόσταση από άλλους ελκυστικούς οικισμούς του Ηηλίου <ul style="list-style-type: none"> - Τάση τουριστικής ανάπτυξης - Γνωστός προορισμός - Χειμερινός αλλά και καλοκαιρινός προορισμός - Ύπαρξη σημαντικού αριθμού καταλυμάτων και υποδομών αναψυχής - Ύπαρξη λιμενικής υποδομής στον οικισμό του Χορευτού <ul style="list-style-type: none"> - Διαθέσιμες υποδομές στήριξης της δημιουργίας πολιτιστικών διαδρομών - Προβολή σε Ελλάδα και εξωτερικό 	<ul style="list-style-type: none"> - Προβληματικό οδικό δίκτυο - «Προβληματικό» πρόγραμμα δρομολογίων - Έλλειψη αξιοποίησης, συντήρησης, προστασίας και προβολής των πολιτιστικών και φυσικών πόρων <ul style="list-style-type: none"> - Εποχικότητα τουρισμού - Έλλειψη στρατηγικού σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης - Απουσία πληροφόρησης του τοπικού πληθυσμού σχετικά με τις νέες και εναλλακτικές μορφές τουρισμού και την αειφόρο ανάπτυξη - Αδιαφορία για το φυσικό περιβάλλον και τους πολιτιστικούς πόρους - Δυσκολία προσαρμογής της τοπικής κοινωνίας σε νέες αλλαγές 	ΑΔΥΝΑΜΕΙΣ
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> - Δυνατότητα διασύνδεσης των αγροτικών προϊόντων με την τουριστική δραστηριότητα - Αύξηση ενδιαφέροντος για εναλλακτικές μορφές τουρισμού - Δυνατότητα χρηματοδότησης από ευρωπαϊκά προγράμματα <ul style="list-style-type: none"> - Ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας <ul style="list-style-type: none"> - Αξιοποίηση και επανάχρηση εγκαταλελειμμένων αρχοντικών - Αναβάθμιση οδικού δικτύου - Αύξηση της συχνότητας των δρομολογίων - Δημιουργία ακτοπλοϊκών συνδέσεων με τις Σποράδες <ul style="list-style-type: none"> - Προστασία και ανάδειξη της φυσικής κληρονομιάς - Αξιοποίηση και χρήση νέων τεχνολογιών - Ανάπτυξη συνεργασίας με το ΤΜΧΠΠΑ του ΠΘ <ul style="list-style-type: none"> - Αύξηση ανταγωνιστικότητας - Απουσία ολοκληρωμένων πολιτιστικών διαδρομών εντός του οικισμού <ul style="list-style-type: none"> - Αναβάθμιση δωρεάν δικτύου Wi-Fi - Διαδεδομένη χρήση των smartphones και των on-Line εφαρμογών 	<ul style="list-style-type: none"> - Έλλειψη ρευστότητας λόγω της οικονομικής κρίσης/επιδείνωση οικονομικού και επενδυτικού κλίματος <ul style="list-style-type: none"> - Πολιτική αστάθεια - Ισχυρός ανταγωνισμός - Απρόβλεπτες φυσικές απειλές/απρόβλεπτα γεγονότα - Κίνδυνος υποβάθμισης φυσικού περιβάλλοντος - Αλλοίωση παραδοσιακού χαρακτήρα <ul style="list-style-type: none"> - Κλιματική αλλαγή 	ΑΠΕΙΛΕΣ

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται και από την ανάλυση SWOT, η περιοχή μελέτης διαθέτει σημαντικές υποδομές, πλούσιο φυσικό περιβάλλον (προστατευόμενη περιοχή) και πληθώρα πολιτιστικών στοιχείων, τα οποία χρήζουν αξιοποίησης, προστασίας, συντήρησης και προβολής. Οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι και οι διαθέσιμες υποδομές, όπως το δίκτυο μονοπατιών, αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για την εκκίνηση της διαδικασίας του σχεδιασμού των διαδρομών. Παρατηρείται βέβαια έλλειψη αξιοποίησης, προστασίας και προβολής των πόρων του οικισμού αλλά και ενδιαφέροντος για το πολιτιστικό και κυρίως για το φυσικό περιβάλλον.

Επιπλέον, δεδομένης της επιδιωκόμενης τουριστικής ανάπτυξης, σημαντικό πλεονέκτημα αποτελεί και η γεωγραφική θέση του οικισμού. Συγκεκριμένα η περιοχή μελέτης βρίσκεται στην κεντρική Ελλάδα, με σχετικά μικρή απόσταση από την πόλη του Βόλου (περίπου 45 χλμ.), η οποία αποτελεί κόμβο μεταφορών (αεροδρόμιο Ν. Αγχιάλου, λιμάνι, σιδηροδρομικός σταθμός). Ωστόσο, πρόβλημα αποτελεί η συχνότητα των δρομολογίων του ΚΤΕΛ, εφόσον δεν δίνουν τη δυνατότητα μονοήμερης εκδρομής στον οικισμό αλλά και τα προβληματικά τμήματα του οδικού δικτύου. Η συγκεκριμένη θέση του οικισμού δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης τόσο χειμερινού τουρισμού, δεδομένου του χαρακτήρα του (ημιορεινός οικισμός) και της μικρής απόστασής του από το χιονοδρομικό κέντρο στα Χάνια, όσο και καλοκαιρινού τουρισμού δεδομένης της γειτνίασής του με γνωστούς παραθαλάσσιους οικισμούς του Πηλίου (Χορευτό, Άγιοι Σαράντα κλπ.)

Ακόμη, σχετικά με τον τομέα του τουρισμού, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια τάση τουριστικής ανάπτυξης και ανανέωσης των τουριστικών παροχών, όπως η δημιουργία σημείου - περιπτέρου πληροφόρησης (info point) για τους τουρίστες στην κεντρική πλατεία του οικισμού, η ύπαρξη ικανοποιητικού αριθμού ξενώνων και υποδομών εστίασης και αναψυχής, αλλά και η συμμετοχή σε εκθέσεις τουριστικής προβολής τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Το γεγονός αυτό αποτελεί ευνοϊκή συνθήκη για τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών και παιχνιδιού. Σημαντικός παράγοντας βέβαια που οδήγησε στη δημιουργία του οικισμού ως γνωστό και φημισμένο προορισμό είναι τα μήλα Ζαγορίν, ως βασικό ΠΟΠ του οικισμού.

Αναφορικά με τα προβλήματα που μπορεί να αποτελέσουν εμπόδιο στο σχεδιασμό των διαδρομών αλλά και του παιχνιδιού αποτελεί η έλλειψη πληροφόρησης της τοπικής κοινωνίας σχετικά με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και την αειφόρο

ανάπτυξη δεδομένης της δυσκολίας προσαρμογής της σε νέες ιδέες και καταστάσεις. Το γεγονός αυτό ωστόσο μπορεί να αντιμετωπιστεί με κατάλληλη ενημέρωση και παρουσίαση των σημαντικών πλεονεκτημάτων που μπορούν να επιφέρουν οι νέες μορφές τουρισμού, και κατ' επέκταση οι πολιτιστικές διαδρομές και το παιχνίδι, και η αιεφόρος ανάπτυξη. Η πιθανή αντίδραση της τοπικής κοινωνίας έγκειται στο γεγονός ότι στηρίζεται ιδιαίτερα στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, εφόσον είναι αυτός ο οποίος προσφέρει για χρόνια στους κατοίκους το βασικό τους εισόδημα. Επομένως, είναι πιθανή η ύπαρξη ανασφάλειας με οτιδήποτε νέο και διαφορετικό. Για το λόγο αυτό πρέπει να τονιστεί η δυνατότητα σύνδεσης της αγροτικής παραγωγής και ζωής με την τουριστική δραστηριότητα, αναπτύσσοντας έτσι στην περιοχή τον αγροτουρισμό και εντάσσοντας τους κατοίκους και τις δραστηριότητές τους στην τουριστική ανάπτυξη του οικισμού τους. Σημαντικά ακόμα προβλήματα που παρατηρούνται στην περιοχή είναι ο εποχικός τουρισμός, με τις μόνες τουριστικές περιόδους την καλοκαιρινή και την χειμερινή, αλλά και η απουσία στρατηγικού σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης.

Σχετικά με τις ευκαιρίες που παρατηρούνται στον οικισμό και αποτελούν ευνοϊκούς παράγοντες ανάπτυξης των διαδρομών και του παιχνιδιού, αφορούν κυρίως τις γενικότερες τάσεις της αγοράς αλλά και τις δυνατότητες της ίδιας της περιοχής. Πιο συγκεκριμένα, τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί ιδιαίτερα η ζήτηση για νέες και εναλλακτικές μορφές τουρισμού και το ενδιαφέρον για τον πολιτισμό και τη φύση. Άλλοι ευνοϊκοί παράγοντες για την εφαρμογή της πρότασης είναι η ύπαρξη διαφόρων ευρωπαϊκών προγραμμάτων χρηματοδότησης, η εξέλιξη του δωρεάν ασύρματου δικτύου ίντερνετ και η ευρύτατη χρήση των κινητών τηλεφώνων και των on-line εφαρμογών.

Στο πλαίσιο των δυνατοτήτων της περιοχής, οι παράγοντες που μπορεί να λειτουργήσουν θετικά στην πρόταση είναι η μέχρι τώρα απουσία πολιτιστικών διαδρομών εντός του οικισμού και παρόμοιων παιχνιδιών και η λιμενική υποδομή στον οικισμό του Χορευτού, η αξιοποίηση της οποίας μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία σύνδεσης με τις Σποράδες που αποτελούν σημαντικό τουριστικό προορισμό και κατ' επέκταση στην προσέλκυση τουριστών. Επιπρόσθετα, η αύξηση των δρομολογίων προς και από τον οικισμό της Ζαγοράς, η χρήση νέων τεχνολογιών, η βελτίωση του οδοστρώματος σε μερικά τμήματα του οδικού δικτύου και η ανάπτυξη συνεργασίας με το Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας αποτελούν σημαντικές δράσεις αύξησης της

ανταγωνιστικότητας της πρότασης αλλά και του ίδιου του οικισμού και της ευρύτερης περιοχής του.

Τέλος, παρόλη την ύπαρξη ευνοϊκών συνθηκών εφαρμογής της πρότασης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και οι εξωτερικοί παράγοντες και συγκεκριμένα οι κίνδυνοι του εξωτερικού περιβάλλοντος. Τέτοιοι κίνδυνοι μπορεί να είναι η έλλειψη ρευστότητας, ο ανταγωνισμός, οι απρόβλεπτες καταστάσεις, όπως τα καιρικά φαινόμενα, και η αλλοίωση και υποβάθμιση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

6.2. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Γενικότερα, από την ανάλυση SWOT, κρίνεται εφικτή η δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών, λόγω της ύπαρξης των αναγκαίων πόρων, αλλά και της αύξησης της ζήτησης για ένα διαφοροποιημένο τουριστικό προϊόν, η οποία καθιστά τις πολιτιστικές διαδρομές ως ελκυστικούς τουριστικούς πόλους. Ωστόσο, η έλλειψη γνώσεων και δράσεων, αλλά και η αδιαφορία, σχετικά με τη διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και η έλλειψη ρευστότητας καθιστούν το σχεδιασμό πιο δύσκολο.

Ωστόσο, αν το εγχείρημα αντιμετωπιστεί ως ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης, ακολουθηθεί πιστά η διαδικασία και οι προϋποθέσεις σχεδιασμού, όπως παρουσιάστηκαν στην ενότητα 1.1.4, και αξιοποιηθούν όλες οι ευκαιρίες που παρουσιάστηκαν στον πίνακα, τότε θα αναπτυχθεί ένα ολοκληρωμένο τουριστικό ελκυστικό «προϊόν», οι παραπάνω δυσκολίες θα ξεπεραστούν πιο εύκολα, ενώ η περιοχή θα ευνοηθεί ιδιαίτερα σε οικονομικό, περιβαλλοντικό, κοινωνικό, τουριστικό και πολιτιστικό επίπεδο. Βέβαια, πάντα θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι εξωτερικές απειλές που μπορεί να εμποδίσουν το σχεδιασμό και να προκαλέσουν σημαντικά προβλήματα.

Επόμενο βήμα για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας μετά την ανάλυση SWOT, αποτελεί η έρευνα πεδίου σε φορείς και επαγγελματίες του οικισμού, εφόσον όπως προαναφέρθηκε, είναι απαραίτητη η ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας αλλά και η συμμετοχή της στο σχεδιασμό των διαδρομών και του παιχνιδιού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ**7. ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΑΣ**

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται η ποιοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Ζαγορά. Η ποιοτική έρευνα δεν στοχεύει στη συγκέντρωση μεγάλου δείγματος, τυχαίων ανθρώπων με κοινά χαρακτηριστικά, όπως η ποσοτική έρευνα, αλλά στόχος της είναι η ποιότητα του δείγματος που πρόκειται να βοηθήσει τον ερευνητή να καταλήξει σε ποιοτικά συμπεράσματα μέσω μιας αναλυτικής έρευνας. Ακόμη, στην ποιοτική έρευνα το δείγμα επιλέγεται με βάση την κρίση του ερευνητή ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να έχει το δείγμα που αναζητά. (Mantzoukas, 2004)

Όπως αναφέρθηκε και στο 1^ο κεφάλαιο, σημαντικό παράγοντα για την επιτυχία μιας πολιτιστικής διαδρομής αποτελεί η συμμετοχή των τοπικών φορέων και επαγγελματιών, αλλά και των κατοίκων, στο σχεδιασμό και στη λειτουργία της. Έτσι δημιουργήθηκε μια ημι-δομημένη συνέντευξη προκειμένου οι σχετιζόμενοι φορείς και επαγγελματίες να ενταχθούν, σε πρώτη φάση, στην ιδέα δημιουργίας μιας πολιτιστικής διαδρομής (να κατανοήσουν την έννοια και τα οφέλη της) και στη διαδικασία εφαρμογής της, και στη συνέχεια να διατυπωθούν και να ληφθούν υπόψη οι απόψεις τους σχετικά με τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών στην περιοχή.

7.1. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στη συνέντευξη είναι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου και αφορούν τη γνώμη των ερωτηθέντων σχετικά με τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών και της εφαρμογής - παιχνίδι, την αντίδραση της τοπικής κοινωνίας, το ρόλο που θα επιθυμούσαν οι ίδιοι να έχουν σε όλο αυτό το εγχείρημα, τυχόν εμπόδια και δυσκολίες και άλλες προσωπικές τους ιδέες και απόψεις. Συγκεκριμένα, η ημι-δομημένη συνέντευξη διατυπώνεται ως εξής:

- 1) Εισαγωγή στην έννοια των πολιτιστικών διαδρομών και παρουσίαση της γενικότερης ιδέας (σχεδιασμός παιχνιδιού).
- 2) Πως σας φαίνεται η ιδέα; Συμφωνείτε ή διαφωνείτε;
- 3) Επιθυμείτε να συμμετάσχετε στην υλοποίηση της;
- 4) Πιστεύετε ότι θα είναι ελκυστική προς τους τουρίστες;
- 5) Πως πιστεύετε ότι θα αντιδράσει η τοπική κοινωνία;
- 6) Θεωρείτε ότι η ιδέα είναι υλοποιήσιμη;

- 7) Θεωρείτε ότι υπάρχουν κάποια εμπόδια και δυσκολίες που μπορεί να συμβάλουν αρνητικά στην υλοποίηση της ιδέας;
- 8) Έχετε να προτείνετε κάτι για τη διαδρομή και την εφαρμογή-παιχνίδι;

7.2. ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στη Ζαγορά Πηλίου τους μήνες Δεκέμβριο του 2017 και Ιανουάριο του 2018. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το δείγμα σε μια ποιοτική έρευνα πρέπει να είναι ικανό να προσφέρει συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με το ερευνητικό ζήτημα και δεδομένου του μικρού αριθμού διαθέσιμων φορέων και ατόμων σχετικών με το θέμα, επιλέχθηκαν 11 συμμετέχοντες με άμεση σύνδεση με τον πολιτισμό και τουρισμό της περιοχής, οι οποίοι μπορούσαν να κατανοήσουν το θέμα και να δώσουν σε αυτή τη φάση στοχευμένες απαντήσεις. Αυτοί είναι οι εξής:

Τοπικοί φορείς:

- Κουτσάφτης Π.: Δήμαρχος Δήμου Ζαγοράς-Μουρесьίου
- Κοντογιώργος Α.: Αντιδήμαρχος Δημοτικής Ενότητας Ζαγοράς
- Ρεπανίδης Β.: Πρόεδρος ΚΕΔΥΖΑΜ (Κοινοφελής Επιχείρηση Δήμου Ζαγοράς-Μουρесьίου) και Υπεύθυνος Περιβάλλοντος, Πολιτικής Προστασίας, Καθαριότητας και Πρασίνου

Σύλλογοι και Συνεταιρισμοί:

- Βαλασσάς Δ.: Διευθυντής Αγροτικού Συνεταιρισμού Ζαγοράς
- Τσανάκα Μ.: Πρόεδρος Γυναικείου Αγροτουριστικού Συνεταιρισμού Ζαγοράς
- Παπαδημητρίου Μ.: Πρόεδρος Πολιτιστικού Συλλόγου Ζαγοράς
- Μπαρούτας Α.: Πρόεδρος Συλλόγου Επαγγελματιών Ζαγοράς «Ξένιος Ζευς» και Αντιπρόσωπος της Ένωσης Ξενοδόχων Μαγνησίας στην Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξενοδόχων στην Αθήνα

Δάσκαλοι Δημοτικού

- Παπούλιας Κ.: Δάσκαλος της Ε' τάξης του Δημοτικού Σχολείου Ζαγοράς «Ρήγας Φεραίος»
- Κορδάτου Μ.: Δασκάλα της Δ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου Ζαγοράς «Ρήγας Φεραίος»

Άλλοι

- Κοντογεωργίου Κ.: Συντονίστρια Εταιρείας Ανάπτυξης Πηλίου
- Αναγνώστου Ε.: Διευθύντρια Ιστορικής Βιβλιοθήκης Ζαγοράς

7.3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

Για την ανάλυση των απαντήσεων οι ερωτήσεις κωδικοποιήθηκαν και ομαδοποιήθηκαν ως εξής:

- 1) Εισαγωγή στο θέμα, γνώμη και επιθυμία συμμετοχής
- 2) Αντίδραση τουριστών και τοπικής κοινωνίας
- 3) Υλοποίηση ιδέας και τυχόν εμπόδια
- 4) Ιδέες και προτάσεις

Οι απαντήσεις που δόθηκαν λοιπόν με βάση την παραπάνω ομαδοποίηση συγκεντρώθηκαν και παρουσιάζονται ως εξής:

1) Εισαγωγή στο θέμα, γνώμη και επιθυμία συμμετοχής

Μετά την ανάλυση του θέματος της εργασίας, την περιγραφή της πρότασης και των στόχων ζητήθηκε η γνώμη των ερωτηθέντων σχετικά με την πρόταση και η επιθυμία συμμετοχής τους στην υλοποίησή της. Υπήρξαν θετικές αντιδράσεις από όλους τους συμμετέχοντες θεωρώντας την ως μία πρόταση πολύ ενδιαφέρουσα και πρωτότυπη. Ακόμα, προσδιορίστηκε ως ένα διαδραστικό και ελκυστικό τουριστικό προϊόν, το οποίο όχι μόνο θα παρέχει γνώσεις σχετικά με την ιστορία του τόπου και τα διάφορα μνημεία στους τουρίστες, αλλά θα αποτελεί και ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των ντόπιων, καθώς κρίνεται πως υπάρχει ανάγκη πληροφόρησης του ίδιου του τοπικού πληθυσμού σε θέματα πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της περιοχής.

Σχετικά με την επιθυμία συμμετοχής, υπήρχε έντονη επιθυμία από την πλευρά των συμμετεχόντων να συμβάλλουν με οποιονδήποτε τρόπο στην υλοποίηση της πρότασης. Για παράδειγμα ο κ. Ρεπανίδης (Πρόεδρος ΚΕΔΥΖΑΜ και Υπεύθυνος Περιβάλλοντος, Πολιτικής Προστασίας, Καθαριότητας και Πρασίνου) ανέφερε τη δυνατότητα συμβολής του στο καθάρισμα και στη συντήρηση των μονοπατιών. Ο Δήμαρχος κ. Κουτσάφτης τόνισε την επιθυμία του για την πραγματοποίηση της ιδέας και την χρηματοδότησή της σε περίπτωση υλοποίησής της. Η κ. Αναγνώστου από την άλλη, ως Διευθύντρια της Ιστορικής Βιβλιοθήκης Ζαγοράς, εξέφρασε την επιθυμία να συμμετάσχει στην συλλογή των απαραίτητων ιστορικών πληροφοριών.

2) Αντίδραση τουριστών και τοπικής κοινωνίας

Ο σχεδιασμός των πολιτιστικών διαδρομών και η προτεινόμενη εφαρμογή-παιχνίδι κρίνονται ως ένα ελκυστικό προϊόν για το μεγαλύτερο τμήμα των τουριστών και ιδιαίτερα αυτών που θέλουν να ξεφύγουν από το συνηθισμένο πρότυπο διακοπών και να αποκτήσουν διαφορετικές εμπειρίες. Οι ομάδες τουριστών που προβλέπεται να προσελκύσει το εν λόγω 'προϊόν' είναι κυρίως οι νέοι λόγω της εξοικείωσης τους με την τεχνολογία, οι οικογένειες που θα θέλουν να διασκεδάσουν παράλληλα με την απόκτηση γνώσεων σχετικών με τον τόπο που επισκέφθηκαν αλλά και οποιοσδήποτε θέλει να επισκεφθεί έναν τόπο και να κάνει κάτι διαφορετικό. Ακόμη, κρίνεται πως στις μέρες μας με την ευρύτατη χρήση της τεχνολογίας και των κινητών τηλεφώνων, οι τουρίστες αναζητούν τέτοιου είδους εφαρμογές ως διαδεδομένοι χρήστες του διαδικτύου.

Αναφορικά με την αντίδραση της τοπικής κοινωνίας, οι απόψεις διέφεραν. Πιο συγκεκριμένα, επικράτησε η απάντηση πως επειδή είναι κάτι νέο χρειάζεται εξοικείωση, κυρίως για τους μεγαλύτερους σε ηλικία, οπότε είναι πιθανή μια πρώτη αρνητική αντίδραση, ενώ οι νέοι θα το συλλάβουν θετικά άμεσα. Από την άλλη, κάποιοι συμμετέχοντες θεώρησαν πως δεν θα υπάρξει κάποια αντίδραση από την τοπική κοινωνία, πιθανόν να είναι αδιάφορη προς την πρόταση και να παραμείνει ουδέτερη, ενώ κάποιοι άλλοι έκριναν πως οι ντόπιοι θα αντιδράσουν θετικά.

3) Υλοποίηση ιδέας και τυχόν εμπόδια

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν φαίνεται πως η πρόταση χαρακτηρίζεται ως υλοποιήσιμη χωρίς την ύπαρξη σημαντικών εμποδίων. Όλοι οι συμμετέχοντες θεώρησαν πως οι προτεινόμενες διαδρομές και το παιχνίδι αποτελούν ένα υλοποιήσιμο έργο λόγω της ύπαρξης αξιόλογου πολιτιστικού και ιστορικού υπόβαθρου, ενώ τα εμπόδια και οι δυσκολίες που τέθηκαν πως μπορεί να συμβάλλουν αρνητικά στην υλοποίηση της πρότασης είναι οι εύρεση οικονομικών πόρων, η γραφειοκρατία, ο συντονισμός και η συνεννόηση μεταξύ των φορέων. Επιπλέον, τέθηκε ως πρόβλημα η καθαριότητα των διαδρομών και η ύπαρξη πολλών αδέσποτων σκυλιών τα οποία πολλές φορές είναι επιθετικά. Άλλα προβλήματα που διατυπώθηκαν ήταν η σωστή ιστορική βάση σχετικά με το υλικό, ώστε να δημιουργηθεί ένα «σοβαρό» παιχνίδι και η ανάγκη εξοικείωσης με την ιδέα λόγω του ότι αποτελεί μία καινοτομία. Βέβαια, είναι αναμενόμενη και λογική η ύπαρξη κάποιων δυσκολιών, χωρίς ωστόσο να υπάρχει

κάποιο πρόβλημα που πρόκειται να εμποδίσει και να σταματήσει την υλοποίηση του έργου.

4) Ιδέες και προτάσεις

Σε ότι αφορά τις προσωπικές ιδέες και προτάσεις, σημειώνεται ότι όλοι οι συμμετέχοντες έθεσαν αξιολογες ιδέες, εκ των οποίων κάποιες εντάχθηκαν στην πρόταση. Αρχικά, έγινε πρόταση για την ένταξη στις διαδρομές πολιτιστικών στοιχείων όπως οι κρήνες, τα ξωκλήσια και οι ναοί, τα αρχοντικά, το Σχολείο του Ρήγα Φεραίου, η Δημόσια Ιστορική Βιβλιοθήκη και οι μεγάλες προσωπικότητες που πέρασαν από τον τόπο (ευεργέτες, ποιητές κ.α.). Άλλες προτάσεις ήταν η ένταξη σημείων όπου διαδραματίστηκαν σημαντικά γεγονότα - θρύλοι, των αιωνόβιων δέντρων και του καταρράκτη γνωστός ως «Καλοκαιρινός», ο μεγαλύτερος καταρράκτης του Πηλίου. Σημειώνεται ότι γίνονται προσπάθειες για την διάνοιξη οδού προς τον συγκεκριμένο καταρράκτη καθώς μέχρι σήμερα αποτελεί απροσπέλαστο σημείο. Σε περίπτωση ύπαρξης οδού προς τον καταρράκτη θα αποτελούσε σημαντικό πόλο έλξης μεγάλου αριθμού τουριστών.

Σχετικά με την εφαρμογή - παιχνίδι, διατυπώθηκαν επίσης χρήσιμες ιδέες και προτάσεις. Μία πρόταση η οποία λήφθηκε υπόψη στο σχεδιασμό της προτεινόμενης εφαρμογής ήταν η ένταξη και άλλων επιλογών, όπως διαμονή, αναψυχή, εστίαση κ.ά., προκειμένου να αποτελεί ένα πλήρες εργαλείο στα χέρια του τουρίστα. Επιπρόσθετα, προτάθηκε η εισαγωγή και άλλων κινήτρων στο παιχνίδι προκειμένου να γίνει πιο ελκυστικό και να έχει μεγαλύτερη συμμετοχή, και συγκεκριμένα η εισαγωγή δώρων στη μέση της διαδρομής ως επιβράβευση για τον χρήστη που έφτασε μέχρι εκεί. Μία ακόμη ιδιαίτερα αξιολογη πρόταση ήταν η ύπαρξη στο παιχνίδι διαφορετικών κατηγοριών ερωτήσεων σχετικών με την περιοχή (θρησκεία, πολιτισμός, μουσική, ποίηση, οικονομία, εκπαίδευση κλπ.), δίνοντας στον 'παίκτη' τη δυνατότητα να επιλέξει ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του. Επίσης, τέθηκε η ιδέα μετατροπής των συγκεκριμένων παιχνιδιών και σε επιτραπέζια παιχνίδια. Τέλος, το πρώτο παιχνίδι της παρούσας εργασίας, το οποίο αφορά την ολοκλήρωση ενός ψηφιακού παζλ, αποφασίστηκε μετά από συνέντευξη με τον κ. Παπούλια, Δάσκαλο της Ε' Τάξης του Δημοτικού Σχολείου Ζαγοράς, ο οποίος πρότεινε την ολοκλήρωση ενός παζλ βασισμένος σε παλαιότερες δραστηριότητες μαθητών του.

Αξίζει να σημειωθεί πως το μόνο πρόβλημα που αντιμετωπίστηκε κατά τη διάρκεια της έρευνας, ήταν η δυσκολία κατανόησης του όρου πολιτιστική διαδρομή και της λειτουργίας της εφαρμογής - παιχνίδι από κάποιους συμμετέχοντες, παρόλη την επαφή που έχουν με τον τομέα του πολιτισμού και του τουρισμού της περιοχής.

7.4. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η επιλογή της πραγματοποίησης της έρευνας πεδίου οφείλεται στην ανάγκη συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας και των τοπικών φορέων στο σχεδιασμό των πολιτιστικών διαδρομών (συμμετοχικός σχεδιασμός), εφόσον όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 1 αποτελεί βασική προϋπόθεση για ένα επιτυχημένο και ολοκληρωμένο αποτέλεσμα. Η παραπάνω έρευνα λοιπόν διεξήχθη μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων με 8 ερωτήσεις σε 11 άτομα που σχετίζονται με το πολιτιστικό και τουριστικό τομέα της περιοχής και μπορούν να προσφέρουν άποψη πάνω στο ερευνητικό ζήτημα.

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν προκύπτει η έντονη επιθυμία συμμετοχής στην υλοποίηση της πρότασης, η αναγνώριση των θετικών αποτελεσμάτων που μπορεί να επιφέρει, η ανάγκη ενός τέτοιου εργαλείου τόσο για τους επισκέπτες - τουρίστες όσο και για τους ίδιους τους κατοίκους και η παράθεση αξιολογών και χρήσιμων ιδεών και προτάσεων. Ακόμη, ως προβλήματα εφαρμογής της πρότασης κρίνονται οι οικονομικοί παράγοντες, η γραφειοκρατία, ο συντονισμός και η συνεργασία.

Η έρευνα πεδίου αποτελεί το τελευταίο στάδιο πριν το σχεδιασμό της πρότασης, η οποία παρουσιάζεται στο επόμενο κεφάλαιο και αφορά τη δημιουργία δύο πολιτιστικών διαδρομών και μίας εφαρμογής (application) η οποία θα περιλαμβάνει δύο παιχνίδια, ένα για κάθε διαδρομή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

8. ΠΡΟΤΑΣΗ

Πριν την περιγραφή της πρότασης κρίνεται αναγκαία η αναλυτική παράθεση του οράματος και των στόχων για την περιοχή μελέτης, όπως καθορίστηκαν και στην αρχή της εργασίας, προκειμένου να γίνει αντιληπτός ο σκοπός της παρούσας εργασίας και η ανάγκη σχεδιασμού ενός τέτοιου προϊόντος στην περιοχή.

8.1. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΟΡΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟΧΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο οικισμός της Ζαγοράς και εν γένει η Δ.Ε Ζαγοράς, αποτελεί όπως αποδεικνύεται και από την παραπάνω ανάλυση, μια περιοχή με αξιόλογο χαρακτήρα που συνδυάζει βουνό και θάλασσα (αποτελεί δηλαδή χειμερινό αλλά και θερινό προορισμό), με σημαντική παράδοση και κουλτούρα, παραγωγική δυναμική, σημαντική φήμη λόγω των ΠΟΠ και κυρίως των μήλων «Ζαγορίν», με πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, ενώ αποτελεί και τόπο καταγωγής αξιόλογων προσωπικοτήτων διεθνούς φήμης. Επιπλέον, ο οικισμός της Ζαγοράς θεωρείται ο μεγαλύτερος οικισμός του ανατολικού Πηλίου, ο οποίος συγκεντρώνει όλες σχεδόν τις σημαντικές λειτουργίες (π.χ. Κέντρο Υγείας Ζαγοράς, Δημαρχείο, τράπεζα κλπ.), εξυπηρετώντας τους γύρω οικισμούς. Στα παλιά χρόνια άλλωστε το Πήλιο ήταν γνωστό ως «Βουνό της Ζαγοράς» (Κορδάτος, 1960).

Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη τους διαθέσιμους πολιτιστικούς (άυλους και υλικούς) αλλά και φυσικούς πόρους, καθώς και την ύπαρξη κάποιων διαθέσιμων υποδομών (οδικού δικτύου, μονοπατιών κλπ.), τίθεται ως όραμα ο σχεδιασμός πολιτιστικών διαδρομών, δηλαδή η δικτύωση των πολιτιστικών στοιχείων του οικισμού, ενσωματώνοντας πάντα το αξιόλογο και πλούσιο φυσικό περιβάλλον. Το συγκεκριμένο όραμα στοχεύει κυρίως:

- στην αξιοποίηση, προστασία, συντήρηση και προβολή της πολιτιστικής, αλλά και της φυσικής κληρονομιάς του τόπου,
- στην γενικότερη τοπική ανάπτυξη (οικονομική και κοινωνική),
- στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης (περιβαλλοντική προστασία, κοινωνική ισότητα και οικονομική ανάπτυξη)

- στην ανάπτυξη του τουρισμού, δημιουργώντας ένα διαφοροποιημένο και ελκυστικό τουριστικό «προϊόν», βασισμένο στην ταυτότητα του τόπου και στα συγκριτικά του πλεονεκτήματα και
- στην προσέλκυση νέων επενδύσεων

Επιπλέον, παράλληλα με το σχεδιασμό των διαδρομών πολιτισμού, επιχειρείται και η δημιουργία μιας εφαρμογής «Android App», σε μορφή παιχνιδιού, για κινητά και tablet, εφόσον στις μέρες μας σημαντική, ίσως και απαραίτητη, είναι και η χρήση νέων τεχνολογιών. Ο σχεδιασμός των διαδρομών και της εφαρμογής - παιχνίδι αποσκοπούν στη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης τουριστικής πρότασης για τους επισκέπτες, αλλά και για τους κατοίκους της περιοχής. Σημαντική είναι η προβολή των πολιτιστικών στοιχείων του οικισμού της Ζαγοράς και η αναγνώριση της αξίας του πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντός της, τόσο από τους τουρίστες όσο και από τους ντόπιους κατοίκους. Ακόμη, επιχειρείται η προβολή των διαδρομών, και κατ' επέκταση του οικισμού, τόσο στο εξωτερικό όσο και στην Ελλάδα, μέσω της εφαρμογής διαφόρων δράσεων προβολής, όπως αναλύεται και σε παρακάτω ενότητα (8.2.5), έτσι ώστε να επιτευχθεί η εξωστρέφεια και αναγνωρισιμότητα τους, με επιμέρους στόχο την προσέλκυση περισσότερων τουριστών, αλλά και νέων επενδύσεων.

8.2. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ GAMIFICATION

Με βάση την ανάλυση SWOT, την καταγραφή του τουριστικού προφίλ της Ζαγοράς, την αναλυτική καταγραφή της φυσικής και πολιτιστικής της κληρονομιάς, την έρευνα πεδίου σε φορείς και επαγγελματίες του οικισμού, αλλά και το όραμα και τους στόχους, προτείνονται δύο πολιτιστικές διαδρομές. Οι συγκεκριμένες διαδρομές σχεδιάστηκαν εντός του οικισμού της Ζαγοράς, εφόσον ο συγκεκριμένος οικισμός, όπως προαναφέρθηκε, πληροί όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις. Ο λόγος για τον οποίο δεν ακολουθήθηκε μια διαδρομή εκτός των φυσικών ορίων του οικισμού, και συγκεκριμένα μια διαδρομή που να καταλήγει και σε άλλους οικισμούς, είναι η επιδίωξη της δημιουργίας μιας διαδρομής σχετικά μικρής διάρκειας που να μην κουράζει τον περιπατητή. Επιπλέον, μέσω των πολιτιστικών διαδρομών αναβαθμίζεται πολιτιστικά, τουριστικά και κοινωνικά η περιοχή, με αποτέλεσμα την ίδια σχεδόν αναβάθμιση να βιώνουν και όλοι οι άλλοι οικισμοί της ΔΕ Ζαγοράς, λόγω της γειννιάσής τους με τον οικισμό της Ζαγοράς.

8.2.1. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ

Οι προτεινόμενες διαδρομές, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση που έγινε στην ενότητα 1.1.3, χαρακτηρίζονται ως μικτές πολιτιστικές διαδρομές (διαδρομές που συμπεριλαμβάνουν στοιχεία πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, ανεξαρτήτου είδους ή εποχής, ως μέρος της συνολικότερης πολιτιστικής φυσιογνωμίας του τόπου) και ως τοπικές πολιτιστικές διαδρομές (εστιάζονται σε μια περιορισμένη γεωγραφική ενότητα). Συνολικά προτείνονται δύο βασικές διαδρομές, οι οποίες περιλαμβάνουν το μεγαλύτερο τμήμα της υλικής κληρονομιάς του τόπου.

1^η Διαδρομή:

Πρόκειται για μία διαδρομή περίπου 3 χιλιομέτρων και διάρκειας περίπου 55 λεπτών (δεν περιλαμβάνονται οι στάσεις και οποιεσδήποτε άλλες δράσεις του επισκέπτη). Η διαδρομή αυτή είναι η πιο μεγάλη σε διάρκεια εφόσον ο περιπατητής καλείται να διασχίσει όλο τον οικισμό, αλλά και η πιο εύκολη, λόγω του ότι δεν διέρχεται από δύσβατα μονοπάτια. Σημείο εκκίνησης αποτελεί ο Ιερός Ναός Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, τοποθετημένος βορειοανατολικά του οικισμού. Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκε το συγκεκριμένο σημείο είναι γιατί από εκεί ξεκίνησε να εξελίσσεται ο οικισμός της Ζαγοράς, εφόσον ο συγκεκριμένος ναός αποτέλεσε τον πρώτο πυρήνα του οικισμού. Σημείο λήξης της διαδρομής αποτελεί ο Ιερός Ναός της Αγίας Παρασκευής στην ομώνυμη συνοικία, τοποθετημένος νοτιοδυτικά του οικισμού. Ο επισκέπτης επιλέγοντας τη συγκεκριμένη διαδρομή διέρχεται από 28 πολιτιστικά μνημεία, διατηρητέα και μη, από παραδοσιακά καλντερίμια αλλά και από το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Σημειώνεται επίσης ότι μέρος της διαδρομής πραγματοποιείται στον κεντρικό δρόμο, δηλαδή η διαδρομή εναλλάσσεται σε παραδοσιακά καλντερίμια, χωματόδρομο και άσφαλτο. Στο παράρτημα 6 παρατίθενται αναλυτικά όλα τα σημεία από όπου διέρχεται ο επισκέπτης με την αντίστοιχη σειρά, αλλά και ο χάρτης στον οποίο απεικονίζεται η διαδρομή.

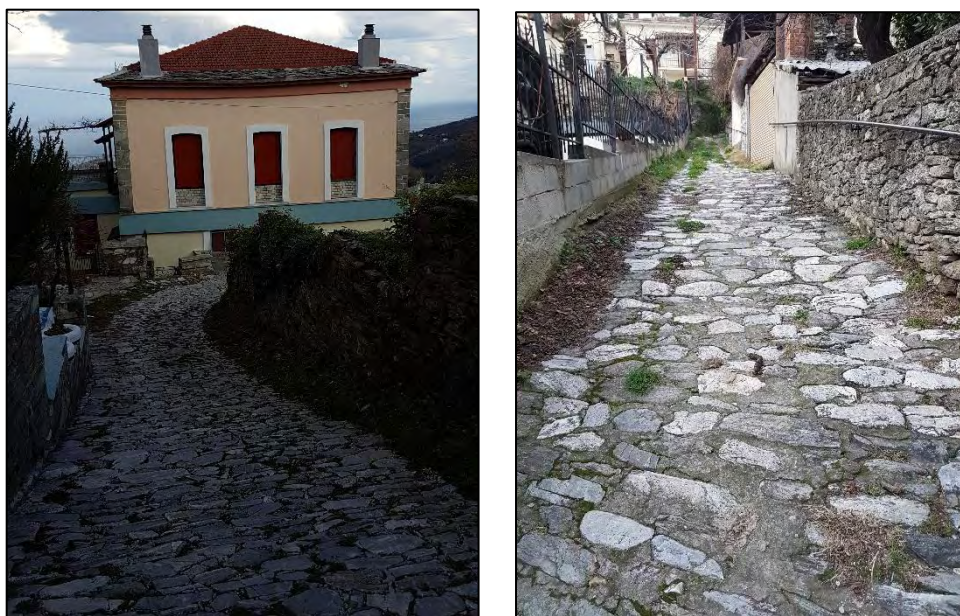
2^η Διαδρομή:

Η διαδρομή αυτή, περίπου 2,5 χιλιομέτρων και διάρκειας περίπου 45 λεπτών, έχει το μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας, λόγω της ανηφορικής της κλήσης αλλά και των πολλών μονοπατιών - καλντεριμιών που καλείται να διασχίσει ο τουρίστας. Ο επισκέπτης επιλέγοντας αυτή τη διαδρομή, διέρχεται από 11 σημεία ενδιαφέροντος (Βλ. Παράρτημα 7). Και σε αυτή τη διαδρομή κυριαρχεί το παραδοσιακό στοιχείο του

οικισμού παράλληλα με το ιστορικό και φυσικό περιβάλλον του. Αφετηρία της διαδρομής αποτελεί το Σχολείο του Ρήγα Φεραίου, το σημαντικότερο ίσως μνημείο του οικισμού, ενώ τέρμα το εκκλησάκι «Άθωνας», στο πιο ψηλό και εντυπωσιακό σημείο του οικισμού.

Πέραν των μνημείων που θα επισκεφθεί ο τουρίστας διασχίζοντας τις διαδρομές, σημαντική είναι και η παρουσία των παραδοσιακών καλντεριμιών και του πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος καθ' όλη τη διάρκεια του περιπάτου.

Εικόνες 8.1, 8.2: Παραδοσιακά καλντερίμια

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Επιπλέον, στο πλαίσιο σχεδιασμού των διαδρομών, προτείνεται η ύπαρξη κατάλληλης σήμανσης και φωτισμού, κάδων απορριμμάτων και ανακύκλωσης, διαμορφωμένων σημείων στάσης, ξεκούρασης και φόρτισης των smartphones. Ακόμη, προτείνεται η δημιουργία δύο μικρών περιπτέρων - info points στην αρχή κάθε διαδρομής, τα οποία:

- θα παρέχουν έντυπο υλικό σχετικά με τις διαδρομές (χάρτες, φυλλάδια κ.α.),
- θα διαθέτουν βαλιτσάκια πρώτων βοηθειών, αδιάβροχα, ομπρέλες και νερά τα οποία θα παρέχονται δωρεάν στους χρήστες και
- θα πουλάνε σουβενίρ και άλλα αντικείμενα (μπλούζες, καπέλα, μπλοκ κ.α.) σχετικά με τις διαδρομές (με τα αντίστοιχα λογότυπα και brand names).

8.2.2. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ - ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Σε συνδυασμό με τις διαδρομές προτείνεται μία εφαρμογή - παιχνίδι για τα κινητά και tablets με το όνομα «Zagora: The App-Legend». Για αυτούς βέβαια που δεν επιθυμούν τη χρήση των κινητών τους τηλεφώνων αλλά μια απλή περιήγηση, θα υπάρχουν διαθέσιμοι έντυποι χάρτες με τις διαδρομές, αλλά και έντυπο υλικό με πληροφορίες σχετικά με το κάθε μνημείο. Οι δύο προτεινόμενες διαδρομές θα περιλαμβάνονται σε μία ενιαία εφαρμογή. Ο χρήστης κατεβάζοντας την εφαρμογή από το Google Play Store θα συμμετέχει καταρχάς αυτομάτως σε έναν διαγωνισμό για ένα δώρο και θα έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ανάμεσα σε δύο παιχνίδια, δηλαδή ανάμεσα σε δύο διαδρομές. Η συγκεκριμένη εφαρμογή θα λειτουργεί μέσω του Google Maps και θα ανιχνεύει τη θέση του παίκτη, η οποία θα εμφανίζεται στην οθόνη με ένα ανθρωπάκι, μέσω της τεχνολογίας GPS (Global Positioning System), ώστε να εμφανίζει αυτόματα τις ερωτήσεις, δοκιμασίες και τις σχετικές πληροφορίες (βλ. οθόνη 10).

Εικόνα 8.3: Λογότυπο και εικόνα προτεινόμενης εφαρμογής

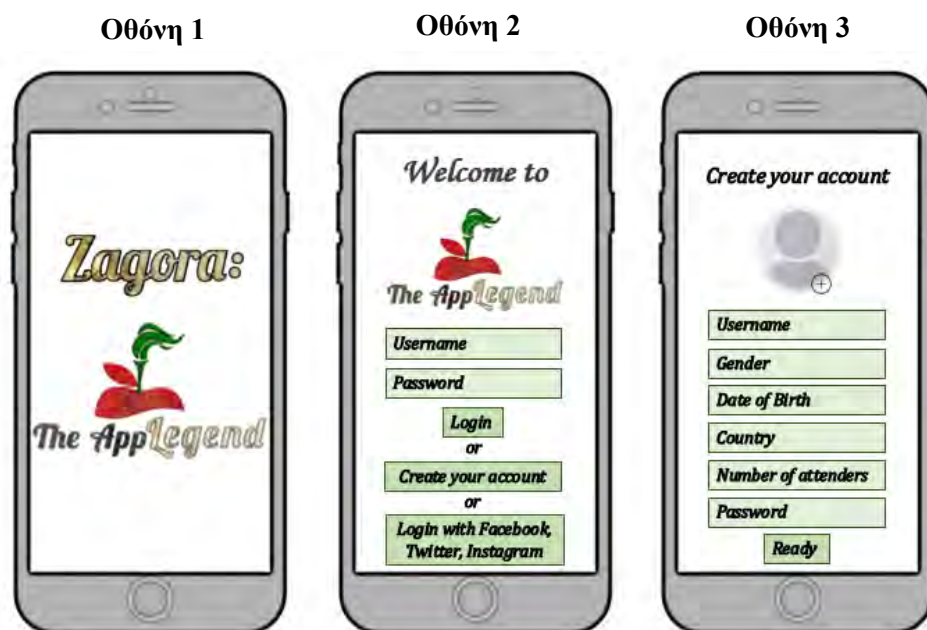

Πηγή: Logopit Plus, Ιδία Επεξεργασία

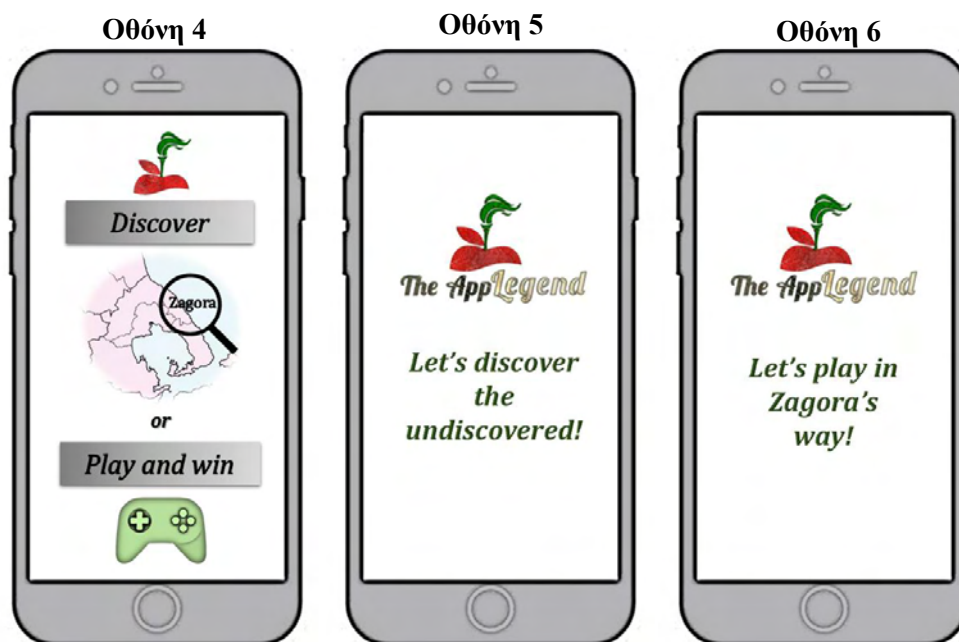
Πιο αναλυτικά, με το άνοιγμα της εφαρμογής θα εμφανίζεται στον χρήστη η Οθόνη 1. Στη συνέχεια, στην οθόνη 2, ο χρήστης καλείται να συνδεθεί στο προφίλ του, να δημιουργήσει ένα νέο προφίλ ή να συνδεθεί στην εφαρμογή μέσω του προφίλ του στο Facebook, στο Twitter ή στο Instagram. Σημειώνεται ότι στην Οθόνη 3 όπου ο χρήστης καλείται να συμπληρώσει τα στοιχεία του, στο κουτί 'Number of attenders' εισάγει τον αριθμό των συμμετεχόντων. Για παράδειγμα, στην περίπτωση δύο φίλων που θα θέλουν να κατεβάσουν την εφαρμογή μόνο στο ένα κινητό, θα πρέπει να συμπληρώσουν στο κουτί 'Number of attenders' τον αριθμό 2. Στόχος της συγκεκριμένης πληροφορίας είναι η δυνατότητα συλλογής στοιχείων σχετικά με τον αριθμό των χρηστών αλλά και των συμμετεχόντων στο παιχνίδι. Αφού συνδεθεί, ανοίγει η οθόνη 4, στην οποία ο χρήστης καλείται να διαλέξει μια από τις δύο επιλογές (να

ανακαλύψει ή να παίξει και να κερδίσει). Στην περίπτωση που ο χρήστης «πατήσει» την πρώτη επιλογή θα ανοίξει η οθόνη 5 και έπειτα θα μπορεί να ολοκληρώσει μία από τις δυο διαδρομές, ακολουθώντας τις οδηγίες στην οθόνη του (Google Maps), ενώ σε κάθε σημείο ενδιαφέροντος θα εμφανίζονται πληροφορίες σχετικά με το κάθε μνημείο (όπως στην οθόνη 15).

Επιπλέον, έχοντας ως στόχο την ανάδειξη της φυσικής κληρονομιάς της περιοχής και την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση τόσο των επισκεπτών όσο και των ντόπιων, μόλις ανοίξει στο χρήστη η οθόνη με το χάρτη, θα εμφανιστεί ένα μήνυμα που θα τον ενημερώνει για τις προστατευόμενες περιοχές στις οποίες βρίσκεται εκείνη τη στιγμή και θα του δίνει τη δυνατότητα να δει αναλυτικά τα σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας της περιοχής. Επίσης θα προτρέπει τον χρήστη να πετάξει τα σκουπίδια του στον πιο κοντινό κάδο συμβάλλοντας έτσι στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής που αποτελεί από μόνο του σημαντικό πόλο έλξης μεγάλου αριθμού τουριστών.

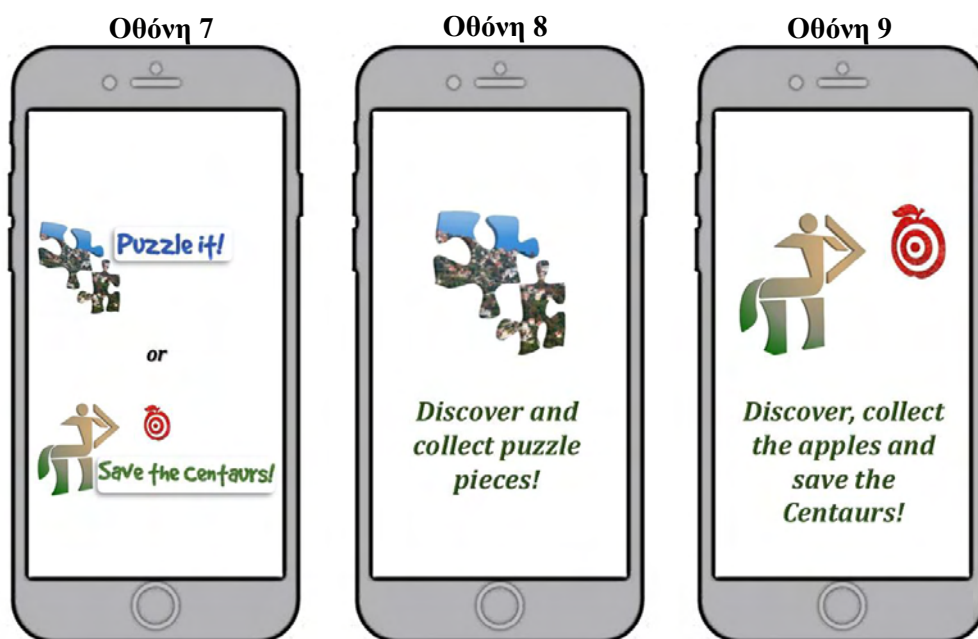

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Στην περίπτωση επιλογής του κουμπιού «Play and win», θα ανοίγει η οθόνη 6 και στη συνέχεια η οθόνη 7, στην οποία ο «παίκτης» πλέον καλείται να επιλέξει ανάμεσα σε δύο παιχνίδια, ή αλλιώς ανάμεσα σε δύο διαδρομές. Αν ο παίκτης επιλέξει το παιχνίδι «Puzzle it» εμφανίζεται η οθόνη 8, ενώ αν επιλέξει το παιχνίδι «Save the Centaurs» εμφανίζεται η οθόνη 9.

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

8.2.2.1. 1^ο ΠΑΙΧΝΙΔΙ: ΠΑΖΛ - PUZZLE IT!

Πρόκειται για ένα ψηφιακό παζλ. Ο χρήστης θα ξεκινάει από την αφετηρία ακολουθώντας τη διαδρομή στο χάρτη (οθόνη 10). Στο πρώτο σημείο ενδιαφέροντος που θα φτάσει θα συλλέξει το πρώτο κομμάτι του παζλ αφού πρώτα απαντήσει σωστά σε μία ερώτηση πολλαπλής επιλογής (οθόνη 11 και 12). Αν ο χρήστης απαντήσει λάθος στην ερώτηση τότε θα πρέπει να περιμένει για 2 λεπτά και έπειτα θα πρέπει να απαντήσει σε μία άλλη ερώτηση (οθόνη 14). Σημειώνεται ότι στην οθόνη του παίκτη θα εμφανίζεται και ένα μήνυμα το οποίο θα τον προτρέπει να ρωτήσει κάποιον ντόπιο για να απαντήσει με επιτυχία την ερώτηση. Μόλις ο παίκτης απαντήσει σωστά, εκτός από το κομμάτι παζλ που θα συλλέξει, θα εμφανιστούν στην οθόνη του πληροφορίες σχετικά με το μνημείο στο οποίο βρίσκεται (οθόνη 15). Στο τέλος της διαδρομής ο παίκτης θα έχει συλλέξει και τα 22 κομμάτια παζλ (οθόνες 16 και 17), δηλαδή θα έχει απαντήσει δε 22 ερωτήσεις, και αφού τα συνδέσει (οθόνες 18 και 19) θα μπορεί να ξεκλειδώσει διάφορες προσφορές - δώρα ως ανταμοιβή (οθόνη 20). Αναλυτικά τα σημεία στα οποία ο παίκτης καλείται να απαντήσει σε μία ερώτηση, σχετική με την περιοχή, φαίνονται στο Χάρτη 1 του Παραρτήματος 6. Το συγκεκριμένο παιχνίδι, δηλαδή η εν λόγω διαδρομή, συμπεριλαμβανομένων των δράσεων του τουρίστα (στάσεις, φωτογραφίες, απάντηση στις ερωτήσεις), υπολογίζεται ότι θα διαρκεί περίπου 3 ώρες.

Εικόνα 8.4: Λογότυπο και εικόνα πρώτου παιχνιδιού

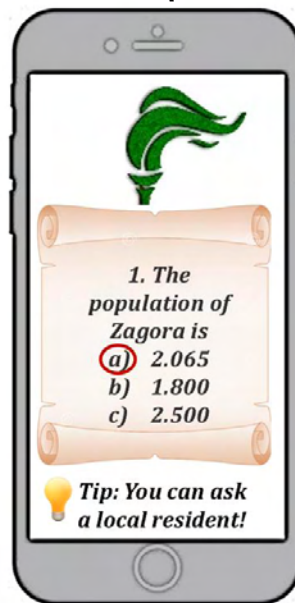

Πηγή: Logopit Plus, Ιδία Επεξεργασία

Οθόνη 10

Οθόνη 11

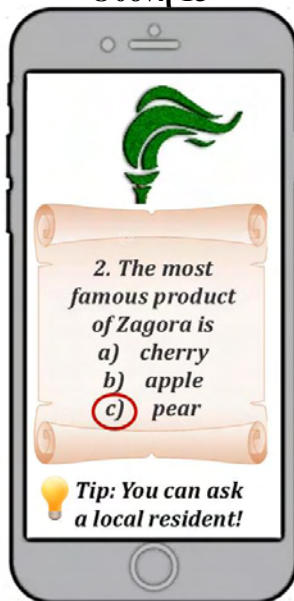

Οθόνη 12

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Οθόνη 13

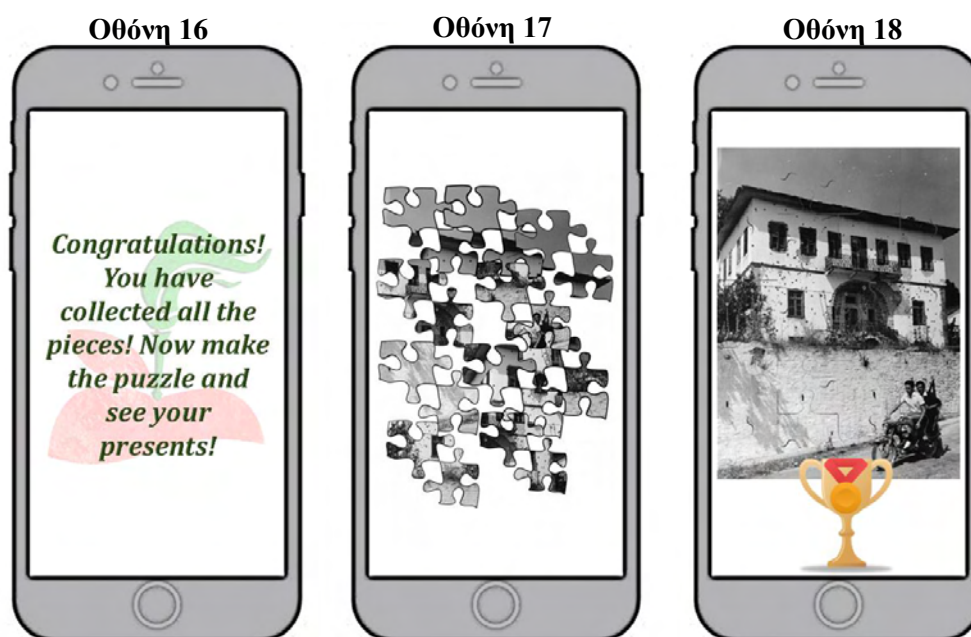
Οθόνη 14

Οθόνη 15

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

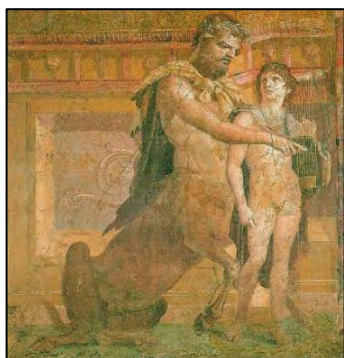
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

8.2.2.2. 2^ο ΠΑΙΧΝΙΔΙ: ΣΩΣΕ ΤΟΥΣ ΚΕΝΤΑΥΡΟΥΣ - SAVE THE CENTAURS!

Όπως αναφέρεται σε πολλές πηγές το Πήλιο ήταν η θερινή κατοικία των θεών του Ολύμπου και πατρίδα των Κενταύρων. Η δεύτερη λοιπόν διαδρομή βασίζεται στο μύθο των Κενταύρων. Στο Πήλιο κατοικούσαν οι Κένταυροι, οι οποίοι προήλθαν από την ένωση του Ιξίωνα, βασιλιά των Θεσσαλών, και της Νεφέλης. Είχαν παράξενη μορφή, από τη μέση και πάνω άνθρωποι και από τη μέση και κάτω άλογα, ενώ ήταν και αρκετά

επιθετικοί. Ο πιο γνωστός Κένταυρος ήταν ο Χείρωνας, γιος του Κρόνου και της Ωκεανίδας Φιλύρας, που ζούσε σε μια σπηλιά του Πηλίου και δίδασκε ιατρική, κυνήγι και μουσική. Δίδαξε πολλούς Ήρωες της Ελληνικής Μυθολογίας, ανάμεσά τους ο Αχιλλέας, ο Θησέας και ο Ιάσοντας, ενώ κοντά του μεγάλωσε και ο Ασκληπιός, ο πρώτος γιατρός των ανθρώπων. Αντίθετα με την πλειονότητα των υπόλοιπων Κενταύρων, ο Χείρωνας ήταν δίκαιος, σοφός και φίλος των ανθρώπων. Επίσης, στο Πήλιο έγινε και η μεγάλη Κενταυρομαχία, ανάμεσα στους Κενταύρους και στους Λαπίθες, αν και είχαν την ίδια καταγωγή, για χάρη της ωραίας Ιποδάμειας. Συγκεκριμένα, οι Κένταυροι ήταν καλεσμένοι στο γάμο του Πείριθου και της Ιποδάμειας, όπου μέθυσαν και προσπάθησαν να απαγάγουν τη νύφη. Έτσι, ξεκίνησε μια μάχη την οποία κέρδισαν οι Λαπίθες, με αποτέλεσμα οι Κένταυροι να εγκαταλείψουν το Πήλιο και να μετακινηθούν στη χώρα των Αιθίων, μια περιοχή κοντά στο όρος Πίνδος. (VolosPelion)

Εικόνα 8.6: Ο Κένταυρος Χείρωνας

Πηγή: ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ

Εικόνα 8.5: Η αναμέτρηση Λαπιθών και Κενταύρων

Πηγή: ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Σκοπός του παιχνιδιού είναι να σταματήσει ο χρήστης την Κενταυρομαχία με τη βοήθεια του Κενταύρου Χείρωνα. Πιο συγκεκριμένα, ο παίκτης καλείται να βρει τον Κένταυρο Χείρωνα, ο οποίος με τη σοφία του και την καλοσύνη του θα σταματήσει την μάχη, σώζοντας τους Κενταύρους.

Εικόνα 8.7: Λογότυπο και εικόνα δεύτερου παιχνιδιού

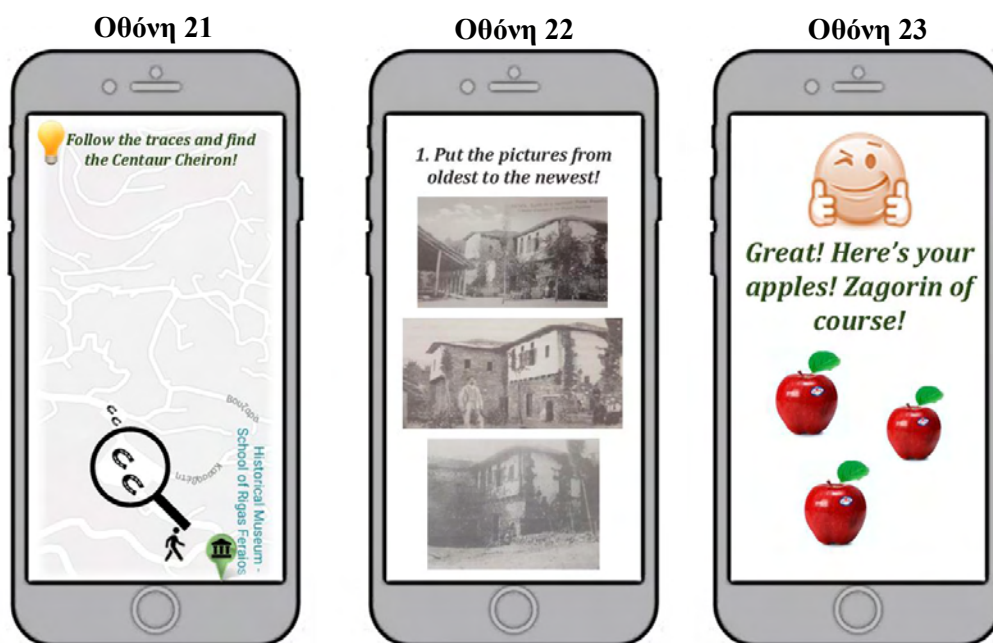
Πηγή: Logopit Plus, Ιδία Επεξεργασία

Ο παίκτης ξεκινάει από την αφετηρία, το Σχολείο του Ρήγα Φεραίου, (οθόνη 21) και καταλήγει στο υψηλότερο, σε υψόμετρο, σημείο του οικισμού, την εκκλησία «Άθωνας», περνώντας από 11 σημεία ενδιαφέροντος. Σε κάθε σημείο ενδιαφέροντος ο παίκτης καλείται να περάσει μια δοκιμασία ή να ολοκληρώσει μία αποστολή μαζεύοντας τα μήλα Ζαγορίν που θα του εμφανίζονται στην οθόνη (οθόνη 23). Αν ο παίκτης περάσει με πλήρη επιτυχία μια δοκιμασία τότε θα λάβει και τα 5 μήλα που του αναλογούν, αν κάνει κάποιο λάθος θα λάβει λιγότερα από 5 μήλα, ενώ τέλος αν αποτύχει πλήρως στην αποστολή θα λάβει ένα μόνο μήλο. Συνολικά τα μήλα που θα πρέπει να συγκεντρωθούν αν κάποιος ολοκληρώσει όλες τις δοκιμασίες με επιτυχία είναι 50. Ωστόσο για να «σωθούν οι Κένταυροι» χρειάζονται τουλάχιστον 40 μήλα Ζαγορίν.

Αναλυτικά τα σημεία στα οποία ο παίκτης καλείται να περάσει μια δοκιμασία παρουσιάζονται στο Χάρτη 2 του Παραρτήματος 7. Οι δοκιμασίες αυτές θα είναι ουσιαστικά μικρά και διαφορετικά παιχνίδια, όπως αυτό που εμφανίζεται στην οθόνη 22. Μία σημαντική δοκιμασία στο συγκεκριμένο παιχνίδι θα είναι αυτή που θα βασίζεται στο έθιμο «το αμίλητο νερό» (βλ. υποενότητα 4.2.4.3) και θα αποτελεί την τελευταία και καθοριστική δοκιμασία του παιχνιδιού. Η δοκιμασία αυτή ξεκινάει στην Κρήνη του Κράλη, το σημείο 9 στο χάρτη, και τελειώνει με τη λήξη της διαδρομής, δηλαδή το σημείο 10. Ουσιαστικά αποτελεί μία «μικρή» αναβίωση του εθίμου του «αμίλητου νερού». Μόλις λοιπόν ο παίκτης φτάσει στο συγκεκριμένο σημείο (Κρήνη του Κράλη) και αφού του εμφανιστούν όλες οι σχετικές πληροφορίες για το εν λόγω βυζαντινό μνημείο, του δίνεται ως οδηγία να γεμίσει ένα μπουκαλάκι με νερό από την κρήνη, και να το μεταφέρει στο τέρμα της διαδρομής χωρίς να μιλήσει με κανέναν. Η εφαρμογή κατά τη διάρκεια της διαδρομής θα ανιχνεύει τυχόν ομιλίες με αποτέλεσμα ο παίκτης να χάνει μήλα Ζαγορίν.

Συνεχίζοντας, στην περίπτωση που ο χρήστης έχει μαζέψει τον απαραίτητο αριθμό μήλων, έχει περάσει δηλαδή με επιτυχία όλες τις δοκιμασίες-αποστολές, τότε φτάνοντας

στο τέλος της διαδρομής θα εμφανίζεται στην οθόνη του ο Κένταυρος Χείρωνας με το μήνυμα «Συγχαρητήρια! Μάζεψες τον απαραίτητο αριθμό μήλων! Μόλις έσωσες τους Κενταύρους!» (οθόνη 24). Στην αντίθετη περίπτωση θα εμφανίζεται στην οθόνη μόνο το μήνυμα «Λυπάμαι! Δεν μάζεψες τον απαραίτητο αριθμό μήλων.. Δεν βρέθηκε ο Κένταυρος Χείρωνας.. Οι Κένταυροι χάνουν» (οθόνη 25). Και εδώ ως κίνητρο για τον παίκτη θα είναι τα κουπόνια προσφορών για τοπικές επιχειρήσεις ή μικρά δώρα (π.χ. ένα βάζο γλυκό του κουταλιού από τον Γυναικείο Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό). Στην περίπτωση που ο παίκτης θα κερδίσει τότε θα ξεκλειδώσει περισσότερες και μεγαλύτερες προσφορές από αυτές που θα κερδίσει αν δεν καταφέρει να «σώσει τους Κενταύρους». Σημειώνεται ότι, η υπολογιζόμενη διάρκεια του παιχνιδιού, συμπεριλαμβανομένων όλων των ενεργειών ενός τουρίστα, είναι 2 ώρες και 30 λεπτά.

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Η οθόνη 26 απεικονίζει το μενού περιήγησης της εφαρμογής, το οποίο περιλαμβάνει τις εξής επιλογές:

- **Continue:** Για να συνεχίσει το παιχνίδι.
- **Log Out:** Για να αποσυνδεθεί από το λογαριασμό του.
- **Profile:** Η συγκεκριμένη επιλογή οδηγεί στο προφίλ του χρήστη, στις φωτογραφίες που έχει ανεβάσει και τις οποίες μπορούν να δουν και άλλοι παίκτες και το επίπεδο στο οποίο βρίσκεται. Ανάλογα με τις σωστές ερωτήσεις που δίνει ο παίκτης κάθε φορά ή ανάλογα με τον αριθμό μήλων Ζαγορίν που συγκεντρώνει καθορίζεται το επίπεδο του το οποίο συμβολίζεται με ένα αστέρι. Πιο συγκεκριμένα, στο παιχνίδι παζλ, αν ο παίκτης κατά τη διάρκεια της διαδρομής έδωσε τουλάχιστον 19 σωστές απαντήσεις τότε ανήκει στην κατηγορία «gold player» (χρυσός παίκτης-χρυσό αστέρι), αν έδωσε από 13 έως 18 σωστές απαντήσεις τότε ανήκει στην κατηγορία «silver player» (ασημένιος παίκτης-ασημένιο αστέρι), ενώ αν έδωσε κάτω από 13 σωστές απαντήσεις τότε ανήκει στην κατηγορία «bronze player» (χάλκινος παίκτης-χάλκινο αστέρι). Αντίστοιχα και στο 2^ο παιχνίδι το επίπεδο του παίκτη θα κρίνεται με βάση τα μήλα που έχει συγκεντρώσει. Τα επίπεδα θα είναι, «golden apple Zagorin grower» (χρυσός μηλοπαραγωγός Ζαγορίν) για αυτόν που θα έχει περάσει με μεγάλη επιτυχία σχεδόν όλες τις δοκιμασίες, μαζεύοντας τουλάχιστον 45 μήλα, «silver apple

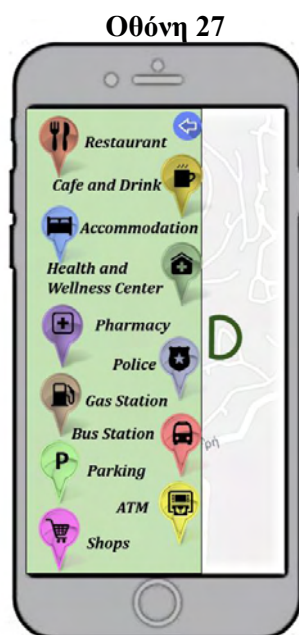
Zagorin grower» (ασημένιος μηλοπαραγωγός Ζαγορίν) για αυτόν που θα συγκέντρωσε από 25 έως 44 μήλα και «bronze apple Zagorin grower» (χάλκινος μηλοπαραγωγός Ζαγορίν) για αυτόν που θα συγκέντρωσε κάτω από 25 μήλα.

- **My routes:** Μέσω αυτής της επιλογής ο παίκτης μπορεί να δει στο χάρτη τη διαδρομή που έχει κάνει μέχρι τώρα.
- **My puzzles:** Επιτρέπει στον χρήστη να δει τα παζλ που έχει ολοκληρώσει, δεδομένου ότι στο παιχνίδι παζλ ο παίκτης σε μία άλλη επίσκεψη του θα μπορεί να κάνει την ίδια διαδρομή απαντώντας σε διαφορετικές ερωτήσεις και ολοκληρώνοντας ένα διαφορετικό παζλ το οποίο πάλι θα είναι μία παλιά φωτογραφία της Ζαγοράς.
- **My apples:** Μέσω αυτής της επιλογής ο χρήστης μπορεί να δει τον αριθμό των μήλων που έχει συγκεντρώσει. Σε περίπτωση που ο ίδιος χρήστης θέλει να ξανακάνει την ίδια διαδρομή τότε σε αυτή του την επανάληψη θα πρέπει να ολοκληρώσει άλλες δοκιμασίες, συμπεριλαμβανομένης ωστόσο αυτής του «αμίλητου νερού», λαμβάνοντας μία άλλη ποικιλία μήλων, με αποτέλεσμα στο συγκεκριμένο καλάθι να προστίθενται επιπλέον μήλα, οδηγώντας τον παίκτη να ανέβει επίπεδο παραγωγού μήλων.
- **My presents:** Ανοίγει την οθόνη με τα δώρα που έχει κερδίσει ο παίκτης και τα οποία μπορεί να λάβει δείχνοντάς την.
- **Create a location:** Εδώ ο χρήστης θα μπορεί να προτείνει κάποια σημεία ενδιαφέροντος που έχει ο ίδιος ανακαλύψει και τα οποία θεωρεί αξιόλογα.
- **Create a route:** Όπως και στην προηγούμενη επιλογή, και εδώ ο χρήστης μπορεί να προτείνει μια δικιά του διαδρομή σχεδιάζοντάς την με ένα ηλεκτρονικό μολύβι στο χάρτη της οθόνης του.
- **See others' actions:** Επιτρέπει στο χρήστη να δει άλλες διαδρομές και σημεία που έχουν προταθεί από άλλους χρήστες και εμφανίζει τον πίνακα κατάταξης (leaderboard) στον οποίο περιλαμβάνονται κατά σειρά επιτυχίας οι παίκτες που συμμετέχουν στο παιχνίδι.
- **Upload your photos:** Δίνει τη δυνατότητα στο χρήστη να «ανεβάζει» δικές του φωτογραφίες, τις οποίες θα μπορούν να δουν και άλλοι χρήστες, ενώ ταυτόχρονα θα μπορεί να συμμετέχει σε διαγωνισμό φωτογραφίας (η εφαρμογή θα του εμφανίζει μήνυμα ρωτώντας τον αν θέλει να συμμετάσχει στο διαγωνισμό), ο

νικητής του οποίου θα κερδίζει ένα μεγάλο δώρο (π.χ. δωρεάν διανυκτέρευση σε ξενοδοχείο του οικισμού).

- **Rate us και Let your comments:** Αφορά την αξιολόγηση της εφαρμογής από τους χρήστες της. Σημαντικός παράγοντας για μία επιτυχημένη εφαρμογή είναι η αξιολόγησή της, ώστε να αναβαθμίζεται και να βελτιώνεται συνεχώς. Έτσι ο χρήστης καλείται να βαθμολογήσει την εφαρμογή σαν σύνολο, αλλά και το κάθε παιχνίδι ξεχωριστά, και να αφήσει τα σχόλια του, είτε θετικά είτε αρνητικά.

Τέλος, εκτός των παιχνιδιών και των πολιτιστικών διαδρομών, η εφαρμογή θα παρέχει στο χρήστη πληροφορίες σχετικά με διαμονή, εστίαση και αναψυχή, κέντρο υγείας, φαρμακεία, αστυνομία, πάρκινγκ, βενζινάδικα και καταστήματα, όπως προτάθηκε και από τον κ. Μπαρούτα (Πρόεδρο του Συλλόγου Επαγγελματιών Ζαγοράς «Ξένιος Ζευς»). Πιο συγκεκριμένα, πατώντας το κουμπί πάνω δεξιά στην οθόνη 26, θα εμφανίζεται ένα νέο μενού (οθόνη 27) από το οποίο ο χρήστης θα μπορεί να επιλέξει όποια ή όποιες κατηγορίες θέλει, ανοίγοντας στην οθόνη του το χάρτη με τα επιθυμητά σημεία.

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

8.2.3. ΟΜΑΔΕΣ-ΣΤΟΧΟΙ (ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ)

Στόχος της συγκεκριμένης πολιτιστικής διαδρομής είναι να απευθύνεται σε διαφορετικές ομάδες τουριστών, ικανοποιώντας διαφορετικές ανάγκες και επιθυμίες. Να σημειωθεί ότι πέραν της εφαρμογής που προτείνεται, όλο το απαραίτητο υλικό για την διαδρομή θα διατίθεται και σε έντυπη μορφή, έτσι ώστε η διαδρομή να μπορεί να ολοκληρωθεί και να αποτελεί ελκυστικό πόλο, τόσο για άτομα οικία με την τεχνολογία όσο και για άτομα που δεν επιθυμούν την χρήση κινητού κατά την διάρκεια της περιήγησής τους. Η προτεινόμενη πολιτιστική διαδρομή προβλέπεται να εξυπηρετεί τα παρακάτω είδη τουρισμού, ελκύνοντας τις αντίστοιχες ομάδες τουριστών - επισκεπτών.

Πολιτιστικός Τουρισμός

Ο πολιτιστικός τουρισμός αναφέρεται σε τουριστικά ταξίδια τα οποία έχουν ως κυρίαρχα κίνητρα διαφορετικές δραστηριότητες και εμπειρίες σχετικές με τον πολιτισμό, όπως συμμετοχή σε φεστιβάλ και πολιτιστικές εκδηλώσεις, γνωριμία με την ιστορία και την παράδοση τόπων και χωρών, επίσκεψη σε περιοχές με παραδοσιακά δομημένο περιβάλλον, επίσκεψη σε πολιτιστικά μνημεία, γνωριμία με τα τοπικά ήθη και έθιμα καθώς και την τοπική γαστρονομία (Κοκκώσης κ.ά., 2011). Στοιχεία της περιοχής λοιπόν που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο προσέλκυσης τουριστών πολιτιστικού τουρισμού είναι τα διάφορα ιστορικά διατηρητέα και μη μνημεία, οι πολιτιστικές αξίες της περιοχής (ήθη, έθιμα, παραδόσεις), το γραφικό και παραδοσιακό δομημένο περιβάλλον, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις και τα φεστιβάλ και η τοπική γαστρονομία.

Εκπαιδευτικός Τουρισμός

Πρόκειται για τουρισμό με κίνητρο την εκπαίδευση σε μέρη με αξιόλογο πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον και δραστηριότητες που σχετίζονται με το αντικείμενο εκπαίδευσης (Κοκκώσης κ.ά., 2011). Επομένως στο συγκεκριμένο είδος τουρισμού περιλαμβάνονται και οι μαθητές (μαθητικός τουρισμός), εφόσον δύναται να πραγματοποιούνται σχολικές εκδρομές με στόχο την ολοκλήρωση της διαδρομής και του προτεινόμενου παιχνιδιού.

Οικοτουρισμός/Οικολογικός Τουρισμός

Ο Οικοτουρισμός αποτελεί μία μορφή τουρισμού ‘με στόχο τη μελέτη, το θαυμασμό και την απόλαυση του τοπίου και της άγριας φύσης, καθώς και κάθε πολιτιστικής εκδήλωσης που μπορεί να λαμβάνει χώρα σε αυτές τις περιοχές.’ (Δέφνερ κ.ά.:7). Κάποια από τα στοιχεία της περιοχής που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο προσέλκυσης τουριστών οικοτουρισμού είναι η πλούσια χλωρίδα και πανίδα, η βιοποικιλότητα και οι προστατευόμενες περιοχές.

Περιπατητικός Τουρισμός

Αφορά πεζοπορικές εκδρομές σε περιοχές με αξιόλογη αισθητική, περιβαλλοντική και πολιτιστική αξία (Βασιλοπούλου, 2012).

8.2.4. ΣΥΣΤΑΣΗ ΦΟΡΕΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Βασική προϋπόθεση, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, για τον σχεδιασμό μιας επιτυχημένης πολιτιστικής διαδρομής αποτελεί η συμμετοχή πολλών «παικτών» που θα συντονιστούν για την ολοκλήρωση αλλά και την λειτουργία του έργου. Οι παίκτες αυτοί θα είναι σε πρώτο επίπεδο οι τοπικοί φορείς (εργαζόμενοι των ΟΤΑ) και οι τοπικές επιχειρήσεις με τυχόν εξωτερικούς συνεργάτες τους (tour operators), και έπειτα η τοπική κοινωνία. Δευτερεύουσας σημασίας είναι οι φορείς της Κεντρικής Διοίκησης, όπως το Υπουργείο Τουρισμού (ασχολείται με θέματα όπως χάραξη τουριστικής πολιτικής, προβολή και προώθηση περιοχών στο εσωτερικό και στο εξωτερικό κλπ.), το Υπουργείο Πολιτισμού (ασχολείται με ζητήματα σχετικά με την διαχείριση, αξιοποίηση και προβολή αρχαιολογικών χώρων, μνημείων και μουσείων), το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (διαχειρίζεται θέματα που αφορούν προστατευόμενες περιοχές, ΤΙΦΚ, δάση, διαδρομές και μονοπάτια κλπ.), το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (περιλαμβάνει την Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας η οποία επενδύει στην επιστήμη, στην έρευνα και στην τεχνολογία, με κύριους στόχους την χάραξη ολοκληρωμένης στρατηγικής, την προώθηση καινοτόμων τεχνολογιών στους παραγωγικούς φορείς κλπ.) και το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών (οι δράσεις του αφορούν την υλοποίηση έργων υποδομής της χώρας, την διαχείριση των υφιστάμενων κλπ.). Επιπλέον, άλλοι φορείς που σχετίζονται με το έργο είναι και το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος (ΞΕΕ), ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις κλπ. (Ζηρίνη κ.ά., 2015)

Οι προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές, συνιστούν ένα έργο σχετικά μικρής κλίμακας και μικρού προϋπολογισμού και ο συντονισμός όλων αυτών τον φορέων κρίνεται σχεδόν ανέφικτος αλλά και άσκοπος, εφόσον η συνεργασία μεταξύ διαφορετικών ομάδων δεν είναι εύκολη. Έτσι, για να επιτυγχάνεται η ορθή λειτουργία, συντήρηση, ανανέωση και προώθηση των διαδρομών και της εφαρμογής, ως ένα ολοκληρωμένο διαφοροποιημένο τουριστικό «προϊόν», απαιτείται η σύσταση ενός Φορέα Διαχείρισης, ο οποίος θα είναι υπεύθυνος μόνο σε ότι αφορά τις διαδρομές και την εφαρμογή-παιχνίδι. Επιπλέον, είναι επιθυμητή η συμμετοχή στο Φορέα όσο το δυνατόν λιγότερων εμπλεκόμενων φορέων, λόγω της δυσκολίας συντονισμού και συνεργασίας που παρατηρείται όταν πρόκειται για πολλούς συμμετέχοντες.

Ο Φορέας αυτός, λοιπόν, θα μπορούσε να έχει τη μορφή μιας εταιρείας του δημοσίου, η οποία θα εκφράζεται μέσω της συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και θα ασχολείται αποκλειστικά με το έργο. Στην εταιρεία αυτή προτείνεται να συμμετέχουν οι εξής φορείς:

- Ο Δήμος Ζαγοράς-Μουρεσίου, στο στάδιο της υλοποίησης, της λειτουργίας, του ελέγχου, της συντήρησης αλλά και της χρηματοδότησης του έργου.
- Το Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, στο στάδιο του σχεδιασμού, της υλοποίησης αλλά και ως γνωμοδοτικό εργαλείο.
- Οι Εφορείες Αρχαιοτήτων (η ΙΓ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, η 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και η υπηρεσία Νεότερων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Θεσσαλίας) ως συμβουλευτικά - γνωμοδοτικά εργαλεία.
- Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ζαγοράς στο στάδιο της υλοποίησης, της λειτουργίας και του ελέγχου του έργου.
- Ο Σύλλογος επαγγελματιών Ζαγοράς «Ξένιος Ζευς» στο στάδιο της υλοποίησης και της λειτουργίας του έργου.
- Η Εταιρεία Ανάπτυξης Πηλίου στο στάδιο της υλοποίησης, της λειτουργίας και του ελέγχου του έργου.

Επιθυμητή είναι βέβαια και η ανάπτυξη συνεργασιών με την Περιφέρεια Θεσσαλίας, το Υπουργείο Τουρισμού, το Υπουργείο Πολιτισμού και το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Ο συγκεκριμένος Φορέας Διαχείρισης θα είναι υπεύθυνος για την εύρεση πόρων, την εφαρμογή και ομαλή λειτουργία του έργου, τον (συμπεριλαμβανομένου των επιμέρους πολιτιστικών αγαθών), την ανανέωση του περιεχομένου των διαδρομών αλλά και της εφαρμογής όταν αυτό είναι απαραίτητο, την πραγματοποίηση των δράσεων προβολής, την σύνδεση τοπικών προϊόντων και τοπικών επιχειρήσεων και γενικότερα οτιδήποτε άλλο αφορά το εγχείρημα. Βασικοί στόχοι της δημιουργίας του Φορέα είναι ο συντονισμός των συμμετεχόντων για την επίτευξη ολοκληρωμένων δράσεων και ενεργειών, η αυτονομία του έργου και η επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής ταχύτητας υλοποίησης του έργου με την λιγότερη δυνατή γραφειοκρατία.

8.2.5. ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ

Πέραν των διαφόρων επιπλέον υποδομών και έργων που απαιτούνται για τον σχεδιασμό μιας επιτυχημένης διαδρομής, κρίνονται απαραίτητες και κάποιες δράσεις για την προβολή και διαφήμισή της. Αρχικά, σημαντική κρίνεται η κατάρτιση ενός σχεδίου διαφήμισης (marketing plan), που θα περιλαμβάνει τα εξής:

- Πρόταση για branding και σχεδιασμός λογότυπου της Διαδρομής
- Διαφημιστικό υλικό, έντυπο και ηλεκτρονικό, διαθέσιμο αρχικά σε τέσσερις γλώσσες (αγγλικά, ρωσικά, γαλλικά αλλά και εβραϊκά λόγω του μεγάλου αριθμού τουριστών από το Ισραήλ που επισκέπτονται κάθε χρόνο την περιοχή) και στη συνέχεια και σε άλλες γλώσσες
- Δημιουργία διαφημιστικών spot τόσο στο διαδίκτυο όσο και στην τηλεόραση
- Προώθηση του διαφημιστικού υλικού και των spot σε εσωτερικά και εξωτερικά ΜΜΕ
- Δημιουργία ιστοσελίδας
- Διοργάνωση ενός «γεγονότος» για την έναρξη λειτουργίας των Διαδρομών και της εφαρμογής (launching event)

Το συγκεκριμένο marketing plan θα πρέπει να υλοποιηθεί και να διατηρήσει τον λογότυπο της διαδρομής για τουλάχιστον 3 με 5 έτη, οπότε και θα πρέπει να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα του λογότυπου και η ανάγκη τροποποίησης, ανανέωσής του.

Στις μέρες μας το κυρίαρχο εργαλείο προώθησης και προβολής προϊόντων είναι το διαδίκτυο, όπου και θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερο βάρος. Απαραίτητη είναι λοιπόν η χρήση νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) και η ανάπτυξη

ψηφιακής στρατηγικής επικοινωνίας. Η στρατηγική αυτή θα περιλαμβάνει (Ζηρίνη κ.ά., 2015):

- Δημιουργία site που θα περιλαμβάνει ψηφιακό χάρτη που θα παρουσιάζει τις Διαδρομές, αλλά και άλλα αξιόλογα αξιοθέατα στην ευρύτερη περιοχή και θα περιλαμβάνει καταλύματα, εστίαση, αναψυχή φαρμακεία, κέντρο υγείας, αστυνομία, κ.α. Επιπλέον στο συγκεκριμένο site θα υπάρχει φωτογραφικό υλικό, βίντεο αλλά και στοιχεία σχετικά με τα διάφορα σημεία ενδιαφέροντος αλλά και γενικότερα σχετικά με την ιστορία του οικισμού της Ζαγοράς.
- Εισαγωγή των Διαδρομών, ως προορισμό, σε γνωστές ταξιδιωτικές πλατφόρμες, όπως tripadvisor, lonely planet κ.α.
- Ένταξη των Διαδρομών σε κοινωνικά δίκτυα (Facebook, Instagram, Twitter, Pinterest), ενισχύοντας την παρουσία τους στο χώρο του διαδικτύου και οδηγώντας στην συνεχή διεύρυνση του κοινού τους (ιδιαίτερη απήχηση στο νέο σε ηλικία κοινό).

Επιπλέον, σημαντικό «εργαλείο» για την προβολή των πολιτιστικών διαδρομών και της εφαρμογής αποτελεί η ανάπτυξη Δημοσίων Σχέσεων σε τοπικό, διεθνές αλλά και Ευρωπαϊκό επίπεδο, με στόχο τον σχεδιασμό και την εφαρμογή δράσεων που θα ενθαρρύνουν την ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας (πολίτες, επιχειρήσεις, δημόσιοι οργανισμοί, σύλλογοι κλπ.) στην προβολή των διαδρομών αλλά και του τόπου γενικότερα. Τέτοιες δράσεις είναι:

- Ο σχεδιασμός συνεργασιών με πανεπιστημιακά τμήματα (σύνδεση με το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας) και ερευνητικά κέντρα, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη.
- Η ανάπτυξη συνεργασιών με σχολεία της περιοχής (σύνδεση με το Δημοτικό Σχολείο αλλά και με το Πολυμέρειο Γυμνάσιο - Λύκειο Ζαγοράς).
- Η συμμετοχή σε συνέδρια και εκθέσεις στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη.
- Ανάπτυξη συνεργασιών με τις τοπικές επιχειρήσεις (καταστήματα) αλλά και τους συλλόγους της περιοχής.
- Διοργάνωση Ημερίδας

Περαιτέρω δράσεις προβολής:

- Δημιουργία δύο κέντρων πληροφόρησης (info point) για τις Διαδρομές, ένα στην αρχή κάθε περιοχής.

- Σχεδιασμός και παραγωγή συλλεκτικών σουβενίρ (μαγνητάκια, μολύβια, κούπες, μπλούζες, καπέλα κ.α.) σχετικών με τη θεματική των Διαδρομών, τα οποία μπορούν να διατίθενται προς πώληση από το κέντρο πληροφόρησης των Διαδρομών.
- Διαθέσιμο έντυπο αλλά και ηλεκτρονικό υλικό, και διάθεσή του σε ξενοδοχεία και καταστήματα της περιοχής, αλλά και ολόκληρου του Δήμου.
- Πρόσκληση ενδιαφέροντος σε Τουριστικά Γραφεία τα οποία θα εκτελούν τις Διαδρομές (διοργάνωση εκδρομών στην Ζαγορά με στόχο την επίσκεψη στις προτεινόμενες διαδρομές και την χρήση της εφαρμογής).
- Ενέργειες για την ανάπτυξη σχολικού τουρισμού (αποστολή διαφημιστικού υλικού και πακέτων στα σχολεία).

8.2.6. ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Για τον σχεδιασμό των διαδρομών, την ανάπτυξη των απαραίτητων υποδομών (σήμανση, πίνακες, σημεία στάσης και ξεκούρασης κλπ.), τη συντήρηση και προστασία τους, την εφαρμογή των δράσεων προβολής, το σχεδιασμό της εφαρμογής, τη δημιουργία κέντρων πληροφόρησης κ.α. είναι απαραίτητη η ύπαρξη διαθέσιμων οικονομικών πόρων, δηλαδή η εύρεση χρηματοδοτικών εργαλείων για την προστασία και τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ανάμεσα στα εργαλεία αυτά περιλαμβάνονται:

- Η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER+, η οποία αποτελεί μια καινοτόμο προσέγγιση στο πλαίσιο της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης της ΕΕ. Ανάμεσα στα κριτήρια που καθιστούν την περιοχή μελέτης ικανή να συμμετέχει στο πρόγραμμα LEADER είναι η τοπική ταυτότητα, η χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα και ο αγροτικός χαρακτήρας.
- Το Πράσινο Ταμείο με ενδεικτικούς άξονες χρηματοδότησης τη βιοποικιλότητα, τις δασικές εκτάσεις, τη προστασία και ρύθμιση του χωρικού σχεδιασμού κ.α.
- Το Life+, το οποίο είναι χρηματοδοτικό μέσο της ΕΕ για το περιβάλλον και αποτελείται από τρεις ενότητες-δράσεις, Φύση και Βιοποικιλότητα, Περιβαλλοντική Πολιτική και Διακυβέρνηση, και Πληροφόρηση και Επικοινωνία.
- Το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων (ΤΑΠ), το οποίο, μεταξύ άλλων, είναι υπεύθυνο για την ανάδειξη και προβολή μνημείων και αρχαιολογικών χώρων και τη διαχείριση αρχαιολογικών πόρων της Ελλάδας.

Σημειώνεται ότι κάποιες δράσεις και έργα θα μπορούν να χρηματοδοτούνται από το Δήμο Ζαγοράς-Μουρεσίου, εφόσον πρόκειται για δράσεις οι οποίες θα συμβάλουν στην πολιτιστική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

Ακόμη, ένας θεσμός της Ελλάδας που αποσκοπεί στη χρηματοδότηση πολιτιστικών δράσεων είναι και η Πολιτιστική Χορηγία, η οποία προέρχεται από πόρους του ιδιωτικού τομέα, και την οποία μπορούν να λάβουν τόσο Δημόσιες Υπηρεσίες, όσο και κάθε ΜΚΟ με πολιτιστικούς σκοπούς.

Μια νέα σχετικά μέθοδος χρηματοδότησης είναι το λεγόμενο “Crowdfunding”. Ουσιαστικά το crowdfunding εκφράζει τη συνεργασία ενός συνόλου ανθρώπων που υποστηρίζουν χρηματικά μια ιδέα, είναι δηλαδή η συλλογή μικροποσών από έναν μεγάλο αριθμό ανθρώπων με σκοπό την χρηματοδότηση ενός έργου. Στη συνέχεια οι μικροχορηγοί ανταμείβονται με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα, στο Ρότερταμ ήταν απαραίτητη η κατασκευή μιας ξύλινης πεζογέφυρας στο κέντρο της πόλης με στόχο την ασφαλή μετακίνηση των πεζών και την αναβάθμιση της περιοχής. Η κυβέρνηση δεν ήταν σε θέση να κατασκευάσει τη γέφυρα και έτσι ένα αρχιτεκτονικό γραφείο ανέλαβε δράση μέσω της μεθόδου crowdfunding, με αποτέλεσμα την ολοκλήρωση της γέφυρας το 2013 με τη συμμετοχή χιλιάδων πολιτών. Η κατασκευή αποτελείται από 17.000 περίπου ξύλινες σανίδες, πάνω στις οποίες οι χρηματοδότες μπορούσαν να χαράξουν το όνομά τους ή ένα οποιοδήποτε μήνυμα ως ανταμοιβή. Όλα τα χρήματα συγκεντρώθηκαν ηλεκτρονικά μέσω ειδικευμένων ασφαλών διαδικτυακών πλατφόρμων. (Δελτίο Διεθνών και Ευρωπαϊκών θεμάτων και Αναπτυξιακού Σχεδιασμού του Υπουργείου Εσωτερικών, 2013)

Εικόνα 8.8: Ξύλινη πεζογέφυρα στην περιοχή Hofplein (Ρότερταμ)

Πηγή: Δελτίο Διεθνών και Ευρωπαϊκών θεμάτων και Αναπτυξιακού Σχεδιασμού του Υπουργείου Εσωτερικών, 2013

Η μέθοδος crowdfunding θα μπορούσε να εφαρμοστεί και στην περίπτωση μελέτης, συγκεντρώνοντας μικροποσά από τους κατοίκους της Τοπικής Κοινότητας Ζαγοράς, με ανταμοιβή τη χάραξη του ονόματός τους στις ταμπέλες σήμανσης ή στα σημεία στάσης, ως ηθική ανταμοιβή. Μέσω αυτού του εργαλείου, δύναται να επιτευχθεί και η ευαισθητοποίηση των τοπικών κατοίκων σχετικά με τους πολιτιστικούς αλλά και φυσικούς πόρους της περιοχής τους, εφόσον πλέον θα συμμετέχουν ενεργά στο όλο εγχείρημα.

Μία ακόμη πηγή χρηματοδότησης αποτελούν και οι χορηγίες από διάφορες τοπικές και μη εταιρίες και επιχειρήσεις, οι οποίες, ως ανταμοιβή, θα διαφημίζονται μέσω του έργου αποκτώντας περισσότερη φήμη. Σημαντικός χορηγός στην περίπτωση της Ζαγοράς θα μπορούσε να είναι ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς και συγκεκριμένα τα μήλα Ζαγορίν.

Επίσης, στο πλαίσιο δράσης του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, δημιουργήθηκε ένα ιστότοπος με το όνομα Πύλη Πολιτιστικών Φορέων (Πύλη Πολιτιστικών Φορέων) για τους Πολιτιστικούς Φορείς, οι οποίοι μπορούν να εγγραφούν στο Μητρώο Πολιτιστικών Φορέων, παρέχοντας πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητά τους και τις δράσεις τους. Έπειτα, οι Φορείς αυτοί θα μπορούν να υποβάλλουν αίτημα επιχορήγησης για τη δράση τους. Στόχος του συγκεκριμένου ιστοτόπου είναι να αποτελέσει το μέσο για την επαφή του Υπουργείου με τους πολιτιστικούς φορείς.

Τέλος, πόρος χρηματοδότησης κατά τη διάρκεια λειτουργίας των διαδρομών μπορεί να είναι και ο ίδιος ο τουρίστας. Δεδομένου ότι ο τουρίστας δεν χρειάζεται να πληρώνει είσοδο για την διαδρομή, μπορεί να προσφέρει ένα χρηματικό ποσό που ο ίδιος επιθυμεί σε ένα από τα σχετικά περίπτερα, υιοθετώντας ένα μνημείο της επιλογής του.

8.3. ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Προκειμένου να διεξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τη δυνατότητα υλοποίησης του έργου και τη συμβατότητά του με τις κατευθύνσεις άλλων μελετών και θεσμικών πλαισίων πραγματοποιήθηκε μια έρευνα ανάμεσα στις διάφορες αυτές Μελέτες και Στρατηγικές για τη Θεσσαλία και στα Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης. Γενικότερα, διεξάγεται το συμπέρασμα ότι η δημιουργία των πολιτιστικών διαδρομών, αλλά και ο σχεδιασμός της εφαρμογής, έρχονται σε απόλυτη

συμφωνία με τα κείμενα αυτά. Αναλυτικά τα κείμενα και οι σχετικές παραθέσεις παρουσιάζονται παρακάτω.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία» (ΕΠΙΑΝΕΚ)

Ανάμεσα στους δέκα στρατηγικούς τομείς ειδικής δυναμικής που καταγράφει είναι και οι Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες, το Περιβάλλον, ο Τουρισμός και οι ΤΠΕ.

Στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης (RIS3) Θεσσαλίας 2014-2020

Προωθεί τον Δημιουργικό Τουρισμό μέσω δράσεων ικανών να ενεργοποιούν όλες τις πλευρές της Θεσσαλίας και να προσελκύουν επισκέπτες οι οποίοι επιθυμούν την προσωπική επαφή και σύνδεση με τους τόπους και τις κοινωνίες τους. Ακόμη, στοχεύει στην προβολή των μύθων της Θεσσαλίας ως συγκριτικό πλεονέκτημα, μέσω της ένταξης τους σε διαδρομές εμπειρίας και δημιουργικότητας. Στο πλαίσιο των δράσεων της έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας του τομέα «Δημιουργικού Τουρισμού» αναφέρονται τα εξής (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. Θεσσαλίας, 2015):

- Οργάνωση και ανάδειξη πολιτιστικών διαδρομών, οι οποίες θα περιλαμβάνουν τη φυσική και πολιτιστική (υλική και άυλη) κληρονομιά της Θεσσαλίας, σε συνδυασμό με υποστηρικτικές υποδομές. Οι διαδρομές αυτές χρήζουν υποστήριξης εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού ώστε να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική λειτουργία τους και η διαδραστική σχέση του τουρίστα με τον τόπο. Ως άξονες οργάνωσης των πολιτιστικών διαδρομών αναφέρονται η ύπαρξη οργανωτικής και τεχνολογικής καινοτομίας και η προβολή στο χώρο των ευρέως γνωστών ιστορικών γεγονότων και μύθων της Θεσσαλίας (για Περιφερειακό και Διαπεριφερειακό επίπεδο).
- Δημιουργία πολυχώρων πολιτισμού με αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας.
- Οργάνωση οριζόντιων μορφών διακυβέρνησης για τοπικές διαδρομές και σύνδεση με τις τοπικές παραγωγές, και κάθετων μορφών για περιφερειακές θεματικές διαδρομές.

ΣΕΣ-ΕΣΠΑ 2014-2020

Περιλαμβάνει 11 θεματικούς στόχους, κάποιιοι από τους οποίους σχετίζονται με τις πολιτιστικές διαδρομές και την προτεινόμενη εφαρμογή. Συγκεκριμένα, συμβάλουν

κυρίως στην υλοποίηση του Θ.Σ.1 (Ενίσχυση της ερευνάς, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας), του Θ.Σ.2 (Βελτίωση της πρόσβασης σε ΤΠΕ, της χρήσης και ποιότητας τους) και του Θ.Σ.6 (Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων). (Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων-ΕΣΠΑ, 2014)

Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Θεσσαλίας

Το προτεινόμενο Πρόγραμμα Δράσης για την Τουριστική Ανάπτυξη της Περιφέρειας Θεσσαλίας διαρθρώνεται σε πέντε Άξονες Δράσεων (Υπουργείο Ανάπτυξης. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, 2003):

- Προστασία - ανάδειξη τουριστικών πόρων, έλεγχος τουριστικής ανάπτυξης/ρυθμίσεις χρήσεων γης.
- Ανάπτυξη θεματικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού/Δίκτυα - Συνεργασίες.
- Αναβάθμιση, εκσυγχρονισμός ή/και συμπλήρωση τουριστικής προσφοράς.
- Ανάπτυξη - βελτίωση άλλων υποδομών/τεχνική υποστήριξη.
- Προβολή τουριστικού προϊόντος, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση, κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού.

Επίσης σύμφωνα με τη Μελέτη Θεσσαλίας το Πήλιο ενδείκνυται για την ανάπτυξη των εξής μορφών τουρισμού (Υπουργείο Ανάπτυξης. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, 2003):

- Οικοτουρισμός - αγροτουρισμός
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Τουρισμός περιπέτειας
- Τουρισμός γευσιγνωσίας

Μελέτη αναθεώρησης ΠΠΧΣΑΑ Θεσσαλίας Α2

Για την αποτελεσματική και ολοκληρωμένη διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, δίνει ως κατεύθυνση την προώθηση της δημιουργίας ενιαίων δικτύων φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (οργάνωση διαδρομών). Επίσης προτείνει μια διαδρομή στα χωριά του Πηλίου η οποία θα διέρχεται από τα ΤΙΦΚ, τις περιοχές Natura και τους παραδοσιακούς οικισμούς.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό

Στις κατηγορίες περιοχών στις οποίες εντάσσεται και η Ζαγορά (Βλ. ενότητα 5.1), ενδείκνυται ως στρατηγική κατεύθυνση χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης η δημιουργία δικτύων μονοπατιών (εθνικών, ευρωπαϊκών) και διαδρομών περιβαλλοντικής ευαισθησίας και εκπαίδευσης. Επιπλέον, σχετικά με τον πολιτισμικό τουρισμό, στρατηγική κατεύθυνση αποτελεί η ενίσχυση δράσεων για τη δημιουργία πολυχώρων ψηφιακής αναπαράστασης ιστορικών και μυθολογικών γεγονότων (σύνδεση καινοτομίας - πολιτισμού). Για τον τουρισμό υπαίθρου σημαντικές δράσεις αποτελούν η δημιουργία πολυθεματικών τοπικών δικτύων, διαδρομών - μονοπατιών με έμφαση στη φύση, η σήμανση τους, η έκδοση χαρτών και ο εμπλουτισμός με εναλλακτικές δραστηριότητες. (ΦΕΚ 3155/Β'/12.12.2013)

Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Στον τομέα του τουρισμού καθορίζει ως δράσεις την προσαρμογή και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος και του σχεδιασμού στα νέα δεδομένα και τάσεις της τουριστικής αγοράς, την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, και τη δημιουργία δικτύων μονοπατιών και διαδρομών. Στο άρθρο 10 επίσης, αναφέρεται ότι για την αποτελεσματική και ολοκληρωμένη διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς είναι απαραίτητη η προώθηση της δημιουργίας ενιαίων δικτύων φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και η οργάνωση διαδρομών (κατεύθυνση). (ΦΕΚ 128 / Α' / 3.7.2008)

8.4. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Λόγω των διαθέσιμων υποδομών και φυσικών και πολιτιστικών πόρων εντός του οικισμού, έγινε πρόταση για δύο πολιτιστικές διαδρομές και μία εφαρμογή για κινητά που θα τις περιλαμβάνει ως δύο διαφορετικά παιχνίδια. Το πρώτο παιχνίδι αφορά την ολοκλήρωση ενός ψηφιακού παζλ ενώ το δεύτερο συνδέεται με το μύθο των Κενταύρων και αφορά την ολοκλήρωση δοκιμασιών και αποστολών προκειμένου να βρεθεί ο Κένταυρος Χείρων και να σταματήσει η Κενταυρομαχία.

Η συγκεκριμένη πρόταση στοχεύει κυρίως στην αξιοποίηση και ανάδειξη των πολιτιστικών και φυσικών στοιχείων του οικισμού και στην προσέλκυση τουριστών. Οι ομάδες τουριστών που απευθύνεται η πρόταση είναι κυρίως αυτές των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και συγκεκριμένα του πολιτιστικού, του εκπαιδευτικού, του οικολογικού (οικοτουρισμός) και του περιπατητικού. Επιπλέον, για την ομαλή λειτουργία της πρότασης και τον συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων προτείνεται η

σύσταση ενός φορέα διαχείρισης με τη μορφή μιας εταιρείας δημοσίου. Ακόμη, απαραίτητο τμήμα της πρότασης είναι και η εφαρμογή διαφόρων δράσεων προβολής τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, με κύριες δράσεις αυτές που σχετίζονται με τον «ψηφιακό κόσμο». Τέλος, σημαντική είναι και η εύρεση πόρων για την οικονομική ενίσχυση της πρότασης είτε από ευρωπαϊκά, εθνικά, περιφερειακά ή και τοπικά προγράμματα είτε από τοπικούς φορείς και επιχειρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τα όσα προηγήθηκαν προκύπτει ότι ένα σημαντικό εργαλείο ανάδειξης και αξιοποίησης της πολιτιστικής αλλά και της φυσικής κληρονομιάς ενός τόπου είναι οι πολιτιστικές διαδρομές. Οι διαδρομές αυτές αποτελούν ουσιαστικά δικτύωση πολιτιστικών και φυσικών αγαθών, δραστηριοτήτων και παροχών, ενώ συνθέτουν ένα ενιαίο προϊόν το οποίο προσφέρεται στον τουρίστα. Έτσι, συμβάλλουν στην προσέλκυση σημαντικού αριθμού τουριστών λόγω του πλήθους δραστηριοτήτων και αξιοθέατων που διαθέτουν.

Επιπλέον, η ζήτηση πλέον των τουριστών έχει στραφεί προς τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού με επίκεντρο τον πολιτισμό και τη φύση, ενώ ταυτόχρονα οι ΤΠΕ αποτελούν το κύριο εργαλείο σχεδιασμού των διακοπών του τουρίστα και των εμπειριών του. Συνεπώς, προκύπτει η ανάγκη δημιουργίας ενός εργαλείου που θα ενισχύσει τις εμπειρίες των τουριστών και θα συμπληρώσει κατά κάποιον τρόπο τις πολιτιστικές διαδρομές, συνθέτοντας μαζί με αυτές ένα ενιαίο προϊόν στα χέρια του τουρίστα. Ένα τέτοιο εργαλείο είναι η νέα τεχνολογία gamification, η εισαγωγή της οποίας στη διαχείριση και προβολή των πολιτιστικών διαδρομών μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα όπως η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους και η προσέλκυση τουριστών.

Ο οικισμός της Ζαγοράς ως παραδοσιακός οικισμός και ΤΙΦΚ διαθέτει ένα πλούσιο απόθεμα σε ότι αφορά την υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά και το φυσικό περιβάλλον. Ωστόσο, το απόθεμα αυτό παραμένει στο μεγαλύτερο μέρος του αναξιοποίητο, ενώ είναι εμφανής η έλλειψη ενδιαφέροντος από την τοπική κοινωνία για την αξιοποίηση και προστασία του. Εμφανής είναι επίσης η απουσία στρατηγικού σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης και η εποχικότητα του τουρισμού, με σημαντικές ωστόσο δράσεις και προσπάθειες από τους τοπικούς φορείς και τους συλλόγους τα τελευταία έτη. Επομένως, προκύπτει η ανάγκη σχεδιασμού ενός εργαλείου που θα εμπλουτίσει τις τουριστικές παροχές της περιοχής συνθέτοντας ένα τουριστικό προϊόν συμβατό με τον χαρακτήρα της, τις ανάγκες της και τις δυνατότητές της. Έτσι, στην παρούσα εργασία επιχειρήθηκε ο σχεδιασμός δύο πολιτιστικών διαδρομών στον οικισμό της Ζαγοράς με χρήση της νέας τεχνολογίας gamification. Στόχος ήταν εξ αρχής η δημιουργία ενός τουριστικού προϊόντος που θα συμβάλει στην αειφόρο διαχείριση των

φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής, ενώ παράλληλα θα ωθεί την τουριστική της ανάπτυξη.

Πιο συγκεκριμένα, οι δύο προτεινόμενες διαδρομές εντάσσονται σε μία εφαρμογή (application) για κινητά και υπολογιστές ταμπλέτες με τη μορφή δύο διαφορετικών παιχνιδιών (puzzle it και save the centaurs). Τα παιχνίδια αυτά ουσιαστικά παρακινούν τον τουρίστα να περιηγηθεί στη διαδρομή, πρώτον λόγω της φυσικής θέλησης του ανθρώπου να παίζει και δεύτερον λόγω του κινήτρου που του προσφέρει, το οποίο είναι η απόκτηση δώρων από τις τοπικές επιχειρήσεις με την ολοκλήρωση της διαδρομής, όπως η έκπτωση σε ένα εστιατόριο. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται και η ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, παράγοντας ιδιαίτερα σημαντικός για τη δημιουργία επιτυχημένων πολιτιστικών διαδρομών. Ακόμη, μέσα από τα παιχνίδια αυτά δίνεται η δυνατότητα στον χρήστη - τουρίστα να ανακαλύψει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής στην οποία βρίσκεται, μέσα από έναν πιο διαδραστικό και ευχάριστο τρόπο, αποκτώντας ξεχωριστές εμπειρίες. Παράλληλα με τη δημιουργία της εφαρμογής (application) αναπτύσσονται εργαλεία αξιολόγησης των διαδρομών από τους ίδιους τους χρήστες (βαθμολόγηση, παράθεση σχολίων) ενώ δίνεται η δυνατότητα στους τουρίστες να κάνουν τις δικές τους προτάσεις (άλλες διαδρομές ή μνημεία) και να μοιράζονται τις εμπειρίες τους ανεβάζοντας φωτογραφίες και βίντεο (όμοιο με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης).

Περνώντας στα υπο-ερωτήματα της παρούσας εργασίας, τα οποία συνθέτουν το κύριο ερώτημα, προκύπτουν τα παρακάτω. Αρχικά η διαδικασία σχεδιασμού των πολιτιστικών διαδρομών που πρέπει να ακολουθηθεί, προκειμένου να αποτελέσουν ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο τουριστικό προϊόν για τον οικισμό της Ζαγοράς, περιλαμβάνει τον καθορισμό του θέματος και του περιεχομένου των διαδρομών, τη σύσταση φορέα διαχείρισης που θα ασχολείται αποκλειστικά με το έργο, τον καθορισμό επωνυμίας των διαδρομών, την εύρεση πόρων και την εφαρμογή διαφόρων δράσεων προβολής. Έπειτα, σχετικά με τη συμβολή της εφαρμογής - παιχνίδι στην προβολή και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου, και στην τουριστική του ανάπτυξη, δεδομένης της ευρύτατης χρήσης των κινητών τηλεφώνων και της διάδοσης των on-Line εφαρμογών, αυτή επιτυγχάνεται με την εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση τόσο των τουριστών όσο και των ντόπιων μέσω των ιστορικών στοιχείων, αλλά και των πληροφοριών σχετικά με τις προστατευόμενες περιοχές που βρίσκεται εκείνη τη στιγμή ο χρήστης, που θα εμφανίζονται στην οθόνη του, με τη σύνδεση των παιχνιδιών με τα

μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με τη δυνατότητα πρόσβασης σε νέες αγορές και με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Συγκεκριμένα η εφαρμογή-παιχνίδι συμπληρώνει τις πολιτιστικές διαδρομές, αυξάνοντας την ελκυστικότητά τους και συνθέτοντας μαζί με αυτές ένα διαφοροποιημένο προϊόν, προσφέροντας στους τουρίστες διασκεδαστικές και ιδιαίτερες εμπειρίες. Τέλος, η απάντηση στο ερώτημα ‘Με ποιον τρόπο μπορούν οι διαδρομές σε συνδυασμό με το παιχνίδι να συμβάλλουν στην αειφόρο ανάπτυξη του τόπου;’ είναι η εξής: με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας (προσφορές και δώρα ως κίνητρο για το παιχνίδι από τις τοπικές επιχειρήσεις), την ενσωμάτωση της τοπικής παραγωγής - οικονομίας (στο λογότυπο της εφαρμογής, ‘Zagora: The AppLegend’ περιλαμβάνεται η λέξη μήλο με αντίστοιχο σύμβολο, ενώ στο 2^ο παιχνίδι ο παίκτης καλείται να μαζέψει ένα συγκεκριμένο αριθμό μήλων Ζαγορίν προκειμένου να βρει τον Κένταυρο Χείρων) και την ενσωμάτωση του περιβάλλοντος (πριν ξεκινήσει ο χρήστης το παιχνίδι εμφανίζεται μήνυμα στην οθόνη του που τον πληροφορεί για τις προστατευόμενες περιοχές στις οποίες βρίσκεται, δίνοντάς του την δυνατότητα να διαβάσει τα σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας, ενώ τον παροτρύνει να πετάξει τα σκουπίδια του στον επόμενο κάδο δείχνοντας του την απόσταση από αυτόν).

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι οι προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές σε συνδυασμό με την προτεινόμενη εφαρμογή - παιχνίδι μπορούν να αποτελέσουν ένα ενιαίο τουριστικό προϊόν, με στόχο την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και την τουριστική ανάπτυξη της Ζαγοράς Πηλίου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Οδικό Δίκτυο ΔΕ

Χάρτης Π.1: Οδικό δίκτυο ΔΕ

Πηγή: QGIS, Ίδια επεξεργασία

2. Διεθνείς Συμβάσεις για την προστασία και διαχείριση της φυσικής κληρονομιάς

Οι κυριότερες Διεθνείς Συνθήκες και Συμβάσεις, τις οποίες η Ελλάδα επικύρωσε για την προστασία της φυσικής κληρονομιάς είναι οι εξής (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου, 2013):

- Ευρωδίπλωμα του Συμβουλίου της Ευρώπης (1965)
- Πρόγραμμα «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα» (UNESCO, 1971)
- Σύμβαση Ραμσάρ για την προστασία των υγροτόπων (Iran, 1971)
- Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς της UNESCO (Παρίσι, 16 Νοεμβρίου 1972)
- Ευρωπαϊκό Δίκτυο Βιογενετικών Αποθεμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης (1976)
- Σύμβαση για τη Διατήρηση της Άγριας Ζωής και των Φυσικών Οικοτόπων της Ευρώπης (Βέρνη, 19 Σεπτεμβρίου 1979)
- Σύμβαση της Βαρκελώνης για τις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές- Πρωτόκολλο 4 (Γενεύη, 1982)

- Συμβάσεις από την διάσκεψη του Ρίο (Βιοποικιλότητα, Απερήμωση, Κλιματική Αλλαγή) (Ρίο, 5 Ιουνίου 1992)
- Σύμβαση για την Πρόσβαση σε Πληροφορίες, τη Συμμετοχή του κοινού στη Λήψη Αποφάσεων και τη Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για Περιβαλλοντικά θέματα (Ααρχους, 25 Ιουνίου 1998)
- Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το τοπίο (Φλωρεντία 2000, ΣτΕ)

3. Παγκόσμιοι Οργανισμοί προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς

Οι σημαντικότεροι παγκόσμιοι οργανισμοί για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι οι εξής (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου, 2013):

- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) - Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (1945): Προσφέρει, μεταξύ άλλων, βοήθεια για την αποκατάσταση και συντήρηση των μνημείων των διαφόρων χωρών.
- ICCROM (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property) – Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών (1959): Λειτουργεί ως συμβουλευτικό εργαλείο σχετικά με τη διατήρηση των Μνημείων και Τοπίων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, αλλά και ως εκπαιδευτικό εργαλείο σχετικά με τις τεχνικές αναστήλωσης.
- OWHC (Organization of World Heritage Cities) – Οργανισμός Πόλεων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς (1993): Προωθεί την εφαρμογή της Σύμβασης της UNESCO για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς και την εκπαίδευση των τοπικών αρχών.
- ICAHM (International Scientific Committee on Archaeological Heritage Management) – Διεθνής Επιτροπή για τη Διαχείριση της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς: Συμβουλεύει την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς και το ICOMOS σχετικά με θέματα διαχείρισης των αρχαιολογικών χώρων και τοπίων.
- WMF (World Monuments Fund) - Παγκόσμιο Ταμείο Μνημείων (1996): Προωθεί την εκπαίδευση των τοπικών αρχών και σχετικών φορέων, παρέχει οικονομική και τεχνική στήριξη για την διατήρηση μεγάλων κτηρίων και εκτάσεων, και

προσφέρει βοήθεια σε περιπτώσεις ζημιών που προκλήθηκαν από φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές.

- ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) – Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τόπων (1965): Εστιάζει στην προστασία των μνημείων και των ιστορικών τόπων παγκοσμίως.
- IUNC (International Union for Conservation of Nature) – Παγκόσμια Ένωση για την Συντήρηση της Φύσης (1948): Παρέχει αναφορές για την κατάσταση συντήρησης των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

4. Διεθνές Πλαίσιο και Συμβάσεις που έχει ενσωματώσει η Ελλάδα για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης οι βασικοί κανονισμοί και οδηγίες είναι οι εξής (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου, 2013):

- Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.3911/92 του Συμβουλίου της 9ης Δεκεμβρίου 1992, σχετικά με την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών.
- Οδηγία 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 15ης Μαρτίου 1993, σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους τους.
- Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.752/93 της Επιτροπής της 30ης Μαρτίου 1993, περί διατάξεων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ.3911/92 του Συμβουλίου της 9ης Δεκεμβρίου 1992, σχετικά με την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών.
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1526/98 της Επιτροπής της 16ης Ιουλίου 1998 για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ.752/93, περί διατάξεων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ.3911/92 του Συμβουλίου σχετικά με την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών.

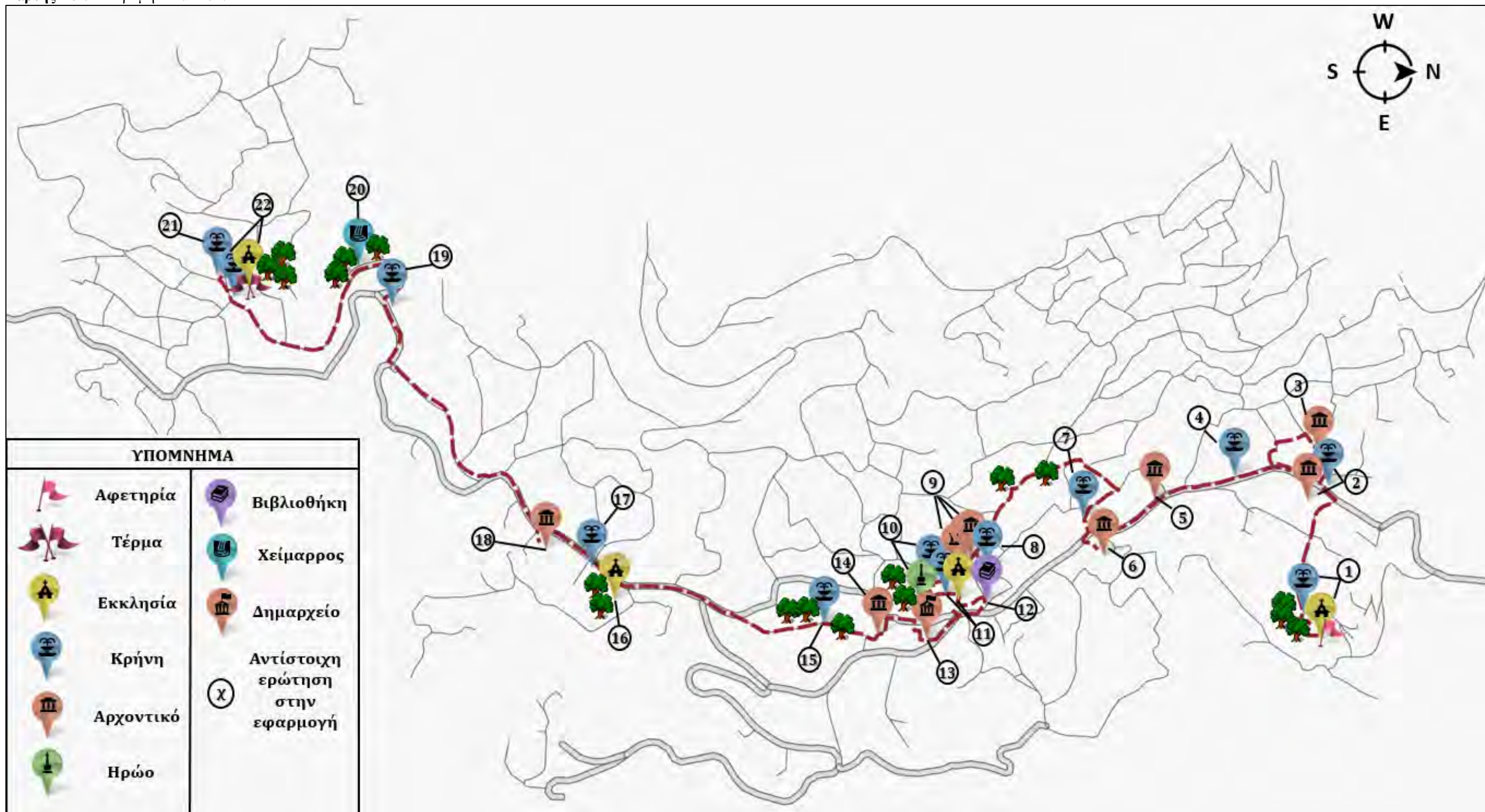
Στο πλαίσιο της ΕΕ αλλά και των Διεθνών Οργανισμών (ΟΗΕ, UNESCO, Συμβούλιο της Ευρώπης), οι βασικές συμβάσεις και διακηρύξεις είναι οι εξής:

- Χάρτα της Βενετίας (1964)
- Σύμβαση για τα μέσα απαγόρευσης και παρεμπόδισης της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μετάβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών (1970)

- Σύμβαση της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (1972)
- Διακήρυξη του Άμστερνταμ (1975)
- Διάσκεψη του Ελσίνκι (1975)
- Χάρτα του ICOMOS για τον Πολιτιστικό Τουρισμό (1976)
- Σύσταση για τη Διαφύλαξη και το Σύγχρονο Ρόλο των Ιστορικών Περιοχών (1976)
- Σύμβαση της Γρανάδας για την αρχιτεκτονική κληρονομιά (1985)
- Διεθνής Χάρτα για την προστασία των Ιστορικών πόλεων (1987)
- Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο (2000)

5. 1^η Διαδρομή

Χάρτης Π.2: Διαδρομή 1-Puzzle it

Πηγή: QGIS, Ίδια επεξεργασία

Ερώτηση 1

- **Ιερός Ναός Μεταμορφώσεως του Σωτήρος**

Ο σημερινός ναός χτίστηκε το 1889, ενώ το τέμπλο του κατασκευάστηκε το 1900. Η ιστορία, ωστόσο, του ναού έχει βαθύτερες ρίζες. Στη θέση του σημερινού ναού βρισκόταν το ομώνυμο μοναστήρι γύρω από το οποίο χτίστηκαν τα πρώτα σπίτια του οικισμού για λόγους ασφάλειας. Από τις καταθέσεις διαφόρων ερευνητών προκύπτει ότι η ιστορία του ναού της Μεταμόρφωσης ξεκίνησε από το 1168 (έτος ίδρυσης του μοναστηριού), ενώ το 1887 το μοναστήρι καταστράφηκε πλήρως λόγω πυρκαγιάς και καθίζησης του εδάφους. Σήμερα, ο κυρίως ναός είναι τρίκλιτος, ενώ έχει τρία παρεκκλήσια στο ισόγειο της ανατολικής πλευράς, του Αγίου Χαραλάμπους, του Αγίου Αντωνίου και του Αγίου Συμεών του Στυλίου. Αναφορικά με το τριώροφο καμπαναριό του ναού, ανεγέρθηκε το 1850 από τον αρχιτέκτονα Μάργαρη Ιωάννη. (Διαμαντάκος, 2001) Ο ναός πανηγυρίζει στις 6 Αυγούστου, ενώ κάθε χρόνο την ίδια μέρα στο προαύλιο του ναού γίνεται πανηγύρι.

Εικόνες Π1, Π2: Ι.Ν Μεταμορφώσεως

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

- **Κρήνη στην εκκλησία της Μεταμόρφωσης (Βρύση της Σωτήρας)**

Βρίσκεται στην είσοδο του προαυλίου του ναού της Μεταμόρφωσης. Δεν υπάρχει γραπτή μαρτυρία για το έτος κατασκευής της κρήνης, αλλά δεδομένου του ότι ο ναός κτίστηκε το 1889, είναι πολύ πιθανό να κτίστηκε εκείνη τη χρονολογία.

Εικόνα Π.3: Κρήνη της

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 2

- Κρήνη του Κασσαβέτη

Η συγκεκριμένη κρήνη ονομάστηκε έτσι από το αρχοντικό Κασσαβέτη που βρίσκεται απέναντι της. Είναι πετρόκτιστη, ενώ όπως αναγράφεται στην επιγραφή της κτίστηκε το 1971 με δαπάνη της κοινότητας. Στην ίδια θέση προϋπήρχε μια μεγαλύτερη σκεπαστή κρήνη, η οποία καταστράφηκε το 1952. (Διαμαντάκος, 2014)

Εικόνα Π.4: Κρήνη του

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

- Αρχοντικό Κασσαβέτη

Το αρχοντικό του Κασσαβέτη είναι ένα τριώροφο νεοκλασικό σπίτι κτισμένο το 1870. Αν και χαρακτηρισμένο ως (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/2158/31951/7-8-1986 - ΦΕΚ 717/Β/23-10-1986) έργο τέχνης και ως ιστορικό διατηρητέο νεότερο μνημείο, βρίσκεται σήμερα σε πλήρη εγκατάλειψη. Στο συγκεκριμένο αρχοντικό φιλοξενήθηκε και ο

Πρίγκιπας Βερνάρδος του σαξονικού βασιλείου, το Μάιο του 1884 (Διαμαντάκος, 2014).

Εικόνα Π.6: Αρχοντικό

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα Π.5: Ο Πρίγκιπας Βερνάνδος στο αρχοντικό

Πηγή: Διαμαντάκος, 2014

Ερώτηση 3

- Αρχοντικό Πρίγκου

Κτίστηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα από τον Ιωάννη Πρίγκο, ενώ σήμερα ανήκει στον εγγονό του ο οποίος το ανακαίνισε και το λειτουργεί ως ξενώνα.

Εικόνα Π.7: Αρχοντικό Πρίγκου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

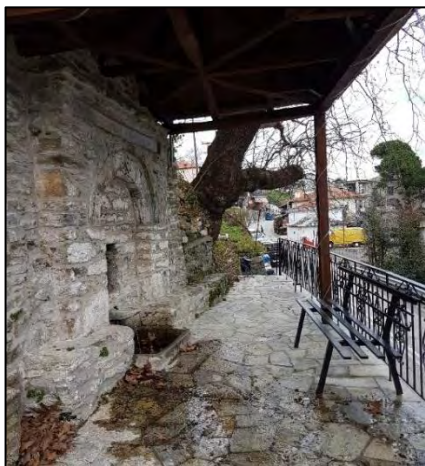
Ερώτηση 4

- Κρήνη του Δεσπότη

Κτίστηκε το 1765 από τον Πατριάρχη Καλλίνικο. Είναι η δεύτερη πιο αρχαία κρήνη της Ζαγοράς και μία από τις αρχαιότερες του Πηλίου, ενώ σύμφωνα με την 7η

Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων χαρακτηρίζεται ως Βυζαντινό Μνημείο (ΥΑ Β1/Φ32/42268/1804/21-7-2009).

Εικόνες Π.8, Π.9: Κρήνη του Δεσπότη

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 5

- Οικία Παπαδήμου

Το νεοκλασικό αυτό αρχοντικό κτίστηκε το 1905 από τον έμπορο Ιωάννη Δήμου Παπαδήμου. Χαρακτηρίζεται ως ιστορικό διατηρητέο νεότερο μνημείο που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/394/7540/21-3-1989 - ΦΕΚ 233/Β/31-3-1989).

Εικόνα Π.10: Οικία Παπαδήμου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 6

- Οικία Κ. και Α. Κωνσταντινίδη

Είναι ο μόνος πύργος που διατηρεί την αρχική του μορφή σε πολύ καλή κατάσταση. Σήμερα λειτουργεί ως ξενώνας με το όνομα «Αρχοντικό Γκαγιάννη», ενώ

το καλοκαίρι φιλοξενεί στο προαύλιο του διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Το Πυργόσπιτο κτίστηκε το 1835. Εκεί έγινε το 1954 επίσημη τελετή προς τιμήν του ποιητή Κωνσταντίνου Κωνσταντινίδη, γνωστός και ως «Πέτρος Μάγνης», ο οποίος και γεννήθηκε σε αυτό το σπίτι (Διαμαντάκος, 2014). Ο πύργος αυτός έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο (ΥΑ 29/27551/2564/10-8-1974, ΦΕΚ 818/Β/20-8-1974).

Εικόνα Π.12: Η οικία Κωνσταντινίδη το 2017

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα Π.11: Η οικία Κωνσταντινίδη περί το 1949

Πηγή: Ζαγορησιού, 1949

Ερώτηση 7

- Κρήνη του Καπαϊτζή

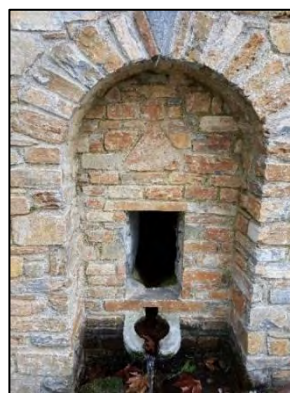
Η αρχική κρήνη κτίστηκε από τα αδέρφια Καπαϊτζή (πέντε αδέρφια) κάπου στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Ωστόσο με τον καιρό καταστράφηκε και στη θέση της έγινε το 2013 η νέα κρήνη με πρωτοβουλία του Δήμου.

Εικόνα Π.14: Η Κρήνη του Καπαϊτζή το 1998

Πηγή: Διαμαντάκος, 2014

Εικόνα Π.13: Η Κρήνη του Καπαϊτζή το 2017

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 8▪ Κρήνη στο πλατάνι

Είναι μια κρήνη διαφορετική από τις άλλες, στηριγμένη σε ένα πλατάνι. Κατασκευάστηκε κάποτε από κάποιον δήμαρχο ή πρόεδρο. (Διαμαντάκος, 2014) Δεν υπάρχουν πληροφορίες για το έτος κατασκευής της.

Εικόνα Π.15: Κρήνηστο πλατάνι

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 9▪ Οικία Ρήγα Μαλαμούτσου

Χαρακτηρισμένο ως ιστορικό διατηρητέο νεότερο μνημείο (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΔΑΠ/Γ/2161/31953/25-8-1986, ΦΕΚ 768/Β/31-10-1986). Κτίστηκε περί το 1900.

Εικόνα Π.16: Οικία Ρήγα

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

- Αρχοντικό Γιαννακοπούλου

Κτίστηκε το 1906 από τον Δανιήλ Δρακόπουλο. Το κτίριο πλέον ανήκει στο Δήμο, ενώ το νοικιάζει ο Συνεταιρισμός Γυναίκων Ζαγοράς και το λειτουργεί ως ξενώνα. Έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο νεότερο μνημείο (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/2164/31956/25-8-1986, ΦΕΚ 732/Β/29-10-1986).

Εικόνα Π.17: Αρχοντικό Γιαννακοπούλου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

- Οικία Ντόβα

Το συγκεκριμένο αρχοντικό κτίστηκε το 1902 από τον Δανιήλ Καμιώτη, ενώ σημερινός του ιδιοκτήτης είναι ο Γιάννης Ντόβας. Είναι χαρακτηρισμένο ως ιστορικό διατηρητέο και νεότερο μνημείο (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/31949/2159/26-8-1986, ΦΕΚ 704/Β/22-10-1986)

Εικόνα Π.18: Οικία Ντόβα

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 10▪ Κρήνη των Νηϊάδων Νυμφών

Είναι νεοκλασική κρήνη, κτισμένη το 1865 από την Ευφροσύνη Κασσαβέτη, ως μνημόσυνο του συζύγου της. Η ίδια το 1855 ίδρυσε το Παρθεναγωγείο της Ζαγοράς, το 1876 χρηματοδότησε την ίδρυση του πρώτου νηπιαγωγείου στο Βόλο, το οποίο ονομάστηκε «Κασσαβέτειο», ενώ το 1888 δώρισε στο κράτος, μαζί με τον γιο της, μεγάλο κτήμα στην περιοχή του Αλμυρού για την ίδρυση Γεωργικής Σχολής. (Διαμαντάκος, 2014) Η κρήνη έχει χαρακτηριστεί ως έργο τέχνης και ως ιστορικό διατηρητέο και νεότερο μνημείο (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/29/283/17-1-1986, ΦΕΚ 66/Β/21-2-1986). Πάνω από το σύμπλεγμα των δελφινιών υπάρχει επιγραφή την οποία συνέθεσε ο φιλόσοφος Φίλιππος Ιωάννου. Τη μετάφραση του στοίχου αυτού πραγματοποίησε ο Βαγγέλης Σκουβαράς (Μακρής και Σκουβαράς, 1958 στο Διαμαντάκος, 2014):

«Την κρήνη την καλλίρροη και το τρανό υδραγωγείο, ευεργετώντας το χωριό τ' αγαπημένου αντρός της, καινούργιωσε η ευγενικιά του Δημητρίου Κασσαβέτη χήρα Ευφροσύνη, σεβαστή Ιωαννίδη κόρη. Γι' αυτό και όσοι δροσίζεστε με τη γλυκιά τούτη ανάβρα των ναϊάδων του βουνού, στον Πλάστη δεηθείτε, σ' εκείνη που την έφτιαξε και στη γενιά του Κασσαβέτη, χαρά να δίνει στη ζωή κι ανάπαψη στον Άδη. 1865»

Εικόνα Π.19: Κρήνη των Νηϊάδων Νυμφών

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

▪ Ηρώο πεσόντων πολεμιστών

Είναι το πρώτο μνημείο απόδοσης της οφειλόμενης τιμής προς τους πεσόντες μαχητές που έγινε στη Ζαγορά και βρίσκεται στην κεντρική πλατεία του Αγίου

Γεωργίου. Τη δαπάνη για την κατασκευή του μνημείου ανέλαβε ο Γεώργιος Κανισκέρης. Δεν αναγράφεται το έτος κατασκευής του Ηρώου αλλά υπολογίζεται προς το τέλος του 1914 ή στις αρχές του 1915. (Διαμαντάκος, 2014)

Εικόνα Π.20: Το Ηρώο των πεσόντων μαχητών

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 11

- Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου

«Αποτελεί πρότυπο πηλιορείτικης τρίκλιτης εκκλησίας» (Διαμαντάκος, 2014). Κτίστηκε το 1765 υπό τον έλεγχο και τις οδηγίες του Οικουμενικού Πατριάρχη Καλλίνικου. Το τέμπλο του ναού σχεδιάστηκε το 1774 με έξοδα των αδελφών Ευσταθίου και Γεωργίου Λαπάτη, άρχοντες στη Μολδοβλαχία. Προσαρτημένο στο Ναό είναι και το παρεκκλήσι του Αγίου Ευσταθίου. Στη θέση του σημερινού ναού υπήρχε άλλος ναός πριν το 1655. Το καμπαναριό της εκκλησίας είναι διώροφο και αποτελεί λίθινη κατασκευή η οποία ωστόσο δεν έχει ολοκληρωθεί. Δεν είναι γνωστό το έτος κατασκευής του. (Διαμαντάκος, 2014)

Εικόνες Π.21, Π.22: Ι.Ν Αγίου Γεωργίου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

- Κρήνη στην αυλή του Ι.Ν Αγίου Γεωργίου

Έγινε το 1997 με δωρεά της κόρης του Ιωάννη Κορδάτου εις μνήμην του πατέρα της.

Εικόνα Π.23: Κρήνη στην αυλή του Ι.Ν Αγίου Γεωργίου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 12

- Ιστορική Βιβλιοθήκη Ζαγοράς

Γύρω στο 1702 (σύμφωνα με άλλους ερευνητές 1712) ξεκίνησε η προσπάθεια ίδρυσης ανώτερης Σχολής στην Ζαγορά από τον Αρχιεπίσκοπο Ζαγοράς - Δημητριάδος Γρηγόριο. Πρώτος δάσκαλος στην ιδρυθείσα Σχολή ήταν ο Ζαγοριανός ιερομόναχος Ζαχαρίας. Για την κατασκευή του κτηρίου που θα στέγαζε τη Σχολή συνέβαλαν οι εύποροι κάτοικοι του οικισμού. Ήταν ένα μικρό οίκημα το οποίο συνδεόταν με αυτό της μονής του Αγ. Ιωάννου του Προδρόμου, η οποία είχε ανεγερθεί πριν από τον 13ο αιώνα.

Η έναρξη της δεύτερης περιόδου λειτουργίας της Σχολής της Ζαγοράς, αποτέλεσε ορόσημο στην ιστορία της ευρύτερης περιοχής και ταυτίζεται με την ίδρυση της βιβλιοθήκης της. Η Ιστορική Βιβλιοθήκη της Ζαγοράς ιδρύθηκε το 1762. Βασικοί συντελεστές της ιδρύσεως και υπάρξεως της είναι δύο μεγάλες προσωπικότητες της Ζαγοράς, ο Ιωάννης Πρίγκος (1725-1789) και ο Οικουμενικός Πατριάρχης Καλλίνικος ο Γ' (1713-1791). Αρχικά, ο Ιωάννης Πρίγκος, παραχώρησε μια μεγάλη δωρεά σε χρήματα, βιβλία κλπ. για τη λειτουργία σχολείου και βιβλιοθήκης, η οποία έφτασε στη Ζαγορά (μέσω Σμύρνης με τα Ζαγοριανά καράβια) το 1762, χρονιά που νεότεροι ερευνητές φέρουν σαν έτος ιδρύσεως της Βιβλιοθήκης. Συγχρόνως τότε ο Πατριάρχης Καλλίνικος ο Γ' επιμελήθηκε και ανασυγκρότησε την Σχολή, που ήδη είχε συμπληρώσει 40, ίσως και περισσότερα, χρόνια λειτουργίας, την οποία και ονόμασε ως Ελληνομουσείο. Εκεί στεγάστηκε πλήθος αξιόλογων βιβλίων και χειρόγραφων που δώρισαν επώνυμοι Ζαγοριανοί που κατείχαν αξιόλογες θέσεις στο εξωτερικό. Έτσι, το

Ελληνομουσείου απέκτησε σημαντική φήμη. Ήταν μια Σχολή που παρείχε γνώσεις από Γυμνάσιο μέχρι Ακαδημία και στην οποία διδάσκονταν Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφία, Ιστορία, Θρησκευτικά, Γεωγραφία, Φυσικά, Μαθηματικά και ξένες γλώσσες (Λατινικά, Γαλλικά). Στο Ελληνομουσείο της Ζαγοράς σπούδασαν και μεγάλες προσωπικότητες, όπως ο Ρήγας Φεραίος, οι Μηλιώτες δάσκαλοι του Γένους Άνθιμος Γαζής και Γρηγόριος Κωνσταντάς, καθώς και ο Ζαγοριανός Φίλιππος Ιωάννου (Πάντος), ο μετέπειτα πρώτος καθηγητής της φιλοσοφίας του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. (Διαμαντάκος, 2010)

Με την έναρξη της Επανάστασης σταμάτησε και η λειτουργία της Σχολής, ενώ ο χώρος που στεγάζονταν η Βιβλιοθήκη γκρεμίστηκε και τα βιβλία άλλαξαν κατά καιρούς διάφορα μέρη. Από το 1950 περίπου μέχρι και σήμερα, τα βιβλία στεγάζονται σε κτίριο ιδιοκτησίας της Κοινότητας Ζαγοράς (από κληροδότημα του Ζαγοριανού Κίμωνος Πανταζοπούλου).

Από το 1881 για την Βιβλιοθήκη φροντίζει ο Δήμος Ζαγοράς. Πριν το διάστημα αυτό αλλά και αργότερα προστίθενται νέες δωρεές βιβλίων από επιφανείς προσωπικότητες. (Μαυρουδάκης, 2010)

Εικόνα Π.24: Ιστορική Βιβλιοθήκη Ζαγοράς

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 13

- **Αρχοντικό Φρονίμου**

‘Αποτελεί μεταβατικό τύπο αρχοντικού σπιτιού με στοιχεία πύργινης και νεοκλασικής κατασκευής’ (Διαμαντάκος, 2014:157) Κτίστηκε από τον Αποστόλη Φρόνιμο το 1861, ενώ σήμερα είναι το Δημαρχείο του Δήμου Ζαγοράς-Μουρεσίου. Επιπλέον, είναι χαρακτηρισμένο ως έργο τέχνης που χρειάζεται ειδική κρατική

προστασία, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1469/50 (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/2166/31958/25-8-1986, ΦΕΚ 768/Β/31-10-1986).

Εικόνα Π.25: Αρχοντικό Φρονίμου - Δημαρχείο

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 14

- Οικία Κωνσταντά (ιδιοκτησία Αγγελικής Χατζηϊωάννου)

Κτίστηκε γύρω στο 1880. Το 1990 αγοράστηκε από την οικογένεια Χατζηϊωάννου η οποία ξόδεψε αρκετά χρήματα για την ανακαίνιση της οικίας. Έχει χαρακτηριστεί από το Υπουργείο Πολιτισμού, μαζί με τον περιβάλλοντα χώρο της, ως ιστορικό διατηρητέο και νεότερο μνημείο (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/2123/37148/14-7-1995, ΦΕΚ 704/Β/9-8-1995).

Εικόνα Π.26: Οικία Κωνσταντά

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 15

- Κρήνη Χρυσοχόου

Είναι η τρίτη αρχαιότερη σε σειρά κρήνη της Ζαγοράς, κτισμένη το 1853 με δαπάνη του Ιωάννη Χρυσοχόου και χαρακτηρισμένη ως ιστορικό διατηρητέο και νεότερο μνημείο (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/31946/2155/26-8-1986, ΦΕΚ 733/Β/29-10-1986).

Εικόνα Π.27: Κρήνη Χρυσοχόου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 16

- Ιερός ναός Αγίας Κυριακής

Η εκκλησία είναι κτισμένη σε ρυθμό τρίκλιτης βασιλικής. Η κατασκευή του ναού ολοκληρώθηκε το 1740, αποτελώντας τον αρχαιότερο σε ηλικία ενοριακό ναό του οικισμού. Στη θέση του σημερινού ναού φαίνεται πως δεν προϋπήρχε άλλος μεγάλος ναός, αλλά μια μικρή εκκλησία κατώτερη από τις άλλες τρεις. Έτσι, κάποιοι κάτοικοι (περίπου 40 σε αριθμό) της συνοικίας πήραν την πρωτοβουλία να ξεκινήσουν, ζητώντας και την βοήθεια άλλων, την κατασκευή ενός μεγάλου ναού. Η πρωτοβουλία αυτή υποστηρίχθηκε από πολλούς ευσεβείς της Ζαγοράς, με αποτέλεσμα την προσφορά χρημάτων και υλικών για την οικοδόμηση του ναού, ο οποίος ολοκληρώθηκε μέσα σε ένα έτος. Ο ναός περιλαμβάνει και το παρεκκλήσι του Αγίου Ελευθερίου, το οποίο κατασκευάστηκε το 1940 από τον Χατζηνικολάου Δ. Κάθε χρόνο, στις 6 και 7 Ιουλίου, στην πλατεία της Αγίας Κυριακής γίνεται διήμερο πανηγύρι.

Εικόνα Π.28: Ι.Ν Αγίας Κυριακής

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 17

- Κρήνη κοντά στην πλατεία της Αγίας Κυριακής

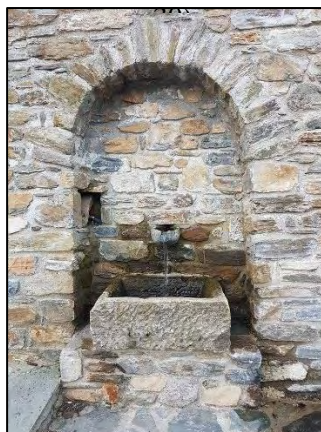
Κτίστηκε το 1976 με δαπάνη του Αγροτικού Συλλόγου Ζαγοράς. Σημειώνεται ότι δεν τρέχει πλέον νερό από αυτή τη βρύση, αλλά από αυτή που κτίστηκε πρόσφατα απέναντί της.

Εικόνα Π.30: Κρήνη κοντά στην πλατεία της Αγίας Κυριακής

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα Π.29: Η νέα κρήνη απέναντι από την παλιά (Εικόνα

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 18

- Κτήριο ιδιοκτησίας Ο.Τ.Ε

Το νεοκλασικό αυτό αρχοντικό κτίστηκε το 1898 από την οικογένεια Ρέτσου και πλέον ανήκει στην ιδιοκτησία του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος. Είναι χαρακτηρισμένο ως έργο τέχνης που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία (ΥΑ ΥΠΠΕ/ΔΙΛΑΠ/Γ/27000/1183/19-7-1979, ΦΕΚ 750/Β/6-9-1979).

Εικόνα Π.31: Κτήριο Ο.Τ.Ε

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 19

- Κρήνη στο Μυλοπόταμο

Η κρήνη κτίστηκε το 1971 από τον Ιωάννη Καρασμανόγλου.

Εικόνα Π.32: Κρήνη στο Μυλοπόταμο

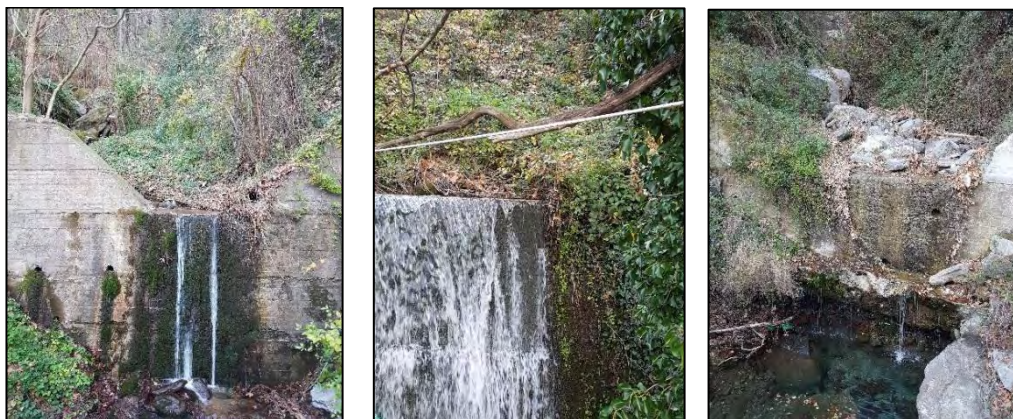
Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 20

- Χείμαρρος «Μυλοπόταμος»

Πήρε το όνομά του από τους δύο-τρεις μικρούς αλευρόμυλους, που λειτουργούσαν εκεί με την δύναμη των νερών του.

Εικόνα Π.33: Ο χείμαρρος Μυλοπόταμος

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 21

- Κρήνη στην πλατεία Περαχώρας

Έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο και νεότερο μνημείο (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/31946/2155/26-8-1986, ΦΕΚ 733/Β/29-10-1986). Κατασκευάστηκε το 1882. Σύμφωνα με μαρτυρίες έγινε μετά από αίτημα των κατοίκων της συνοικίας, οι

οποίοι επιθυμούσαν να έχουν στην πλατεία τους μια νεοκλασική κρήνη παρόμοια με αυτή των Νηϊάδων Νυμφών στην πλατεία του Αγίου Γεωργίου (Διαμαντάκος, 2014).

Εικόνα Π.34: Κρήνη στην Πλατεία της Περαχώρας

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ερώτηση 22

▪ Ιερός Ναός Αγίας Παρασκευής

Είναι μια τρίκλιτη βασιλική εκκλησία, κτισμένη το 1803, λίγο μεγαλύτερη από τις άλλες τρεις ενοριακές της Ζαγοράς. Στη θέση της προϋπήρχε άλλη μικρότερη εκκλησία. Η σημερινή εκκλησία δεν έχει το μέγεθος που είχε το 1803, λόγω της επέκτασης που πραγματοποιήθηκε το 1904, ύστερα από πρωτοβουλία του δασκάλου Χατζηνικολάου Α.Α, ο οποίος ζήτησε την οικονομική στήριξη των Ζαγοριανών της Αιγύπτου. Στο ναό βρίσκονται και άλλα τρία παρεκκλήσια, της Αγίας μαρίνας ή Κυράς, των Αγίων Παντελεήμονα και Μοδέστου και του Αγίου Τριανταφύλλου. Ο σκελετός του καμπαναριού έγινε το 1967. Σύμφωνα με την 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, ο ναός χαρακτηρίζεται ως βυζαντινό μνημείο (ΥΑ Β1/Φ32/42272/1803/21-7-2009). Η εκκλησία πανηγυρίζει στις 26 Ιουλίου, ενώ κάθε χρόνο πραγματοποιείται διήμερο πανηγύρι στην πλατεία της συνοικίας.

Εικόνες Π.35, Π.36: Ι.Ν Αγίας Παρασκευής

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

- Βρύση στην αυλή του Ι.Ν Αγίας Παρασκευής

Κατασκευάστηκε τη δεκαετία του 1950, όταν έγινε και το δίκτυο ύδρευσης της συνοικίας.

Εικόνα Π.37: Βρύση στην αυλή του Ι.Ν Αγίας Παρασκευής

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Δοκιμασία-αποστολή 1

- Σχολείο του Ρήγα Φεραίου

Το υφιστάμενο κτίριο κτίστηκε το 1777 στη θέση παλιού κελιού της εκκλησίας του Αγίου Ιωάννη. Σύμφωνα με την 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, το Σχολείο του Ρήγα Φεραίου χαρακτηρίζεται ως Βυζαντινό Μνημείο (ΥΑ 57698/2026/19-11-1942, ΦΕΚ 28/Β/19-3-1943). Βλ. παράρτημα 5 ερώτηση 12.

Εικόνες Π.38, Π.39: Σχολείο Ρήγα Φεραίου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

- Ξωκλήσι του Αγίου Ιωάννη

Βρίσκεται δίπλα στο Σχολείο του Ρήγα Φεραίου και αποτελεί καθολικό ναό παλαιάς μονής. Η σημερινή εκκλησία κτίστηκε το 1804, ενώ το 1998 η 7^η Εφορεία Βυζαντινών αρχαιοτήτων αποφάσισε να προβεί στην ανακαίνιση της. Η εκκλησία γιορτάζει στις 7 Ιανουαρίου.

Εικόνα Π.40: Ξωκλήσι του Αγίου Ιωάννη

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Δοκιμασία-αποστολή 2

- Ξωκλήσι του Αγίου Τριανταφύλλου

Η Ζαγορά ήταν πατρίδα του νεομάρτυρα Αγίου Τριανταφύλλου. Οι συμπατριώτες του θέλοντας να τον τιμήσουν έχτισαν μια εκκλησία αφιερωμένη σε αυτόν, η οποία

ολοκληρώθηκε το 1983. Η μνήμη του Αγίου γιορτάζεται στις 8 Αυγούστου με πανηγύρι στην πλατεία του Αγίου Γεωργίου.

Εικόνα Π.41: Ξωκλήσι του Αγίου Τριανταφύλλου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Δοκιμασία-αποστολή 3

- Οικία Κωνσταντά

Βλ. παράρτημα 5 ερώτηση 14.

Δοκιμασία-αποστολή 4

- Οικία Γεωργιάδη

Κτίστηκε κατά το 1910 και άνηκε στον Απόστολο Κανελλή, μετανάστη στην Αίγυπτο.

Εικόνα Π.42: Οικία Γεωργιάδη

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Δοκιμασία-αποστολή 5

- Αρχοντικό Στάμου

Κτίστηκε το 1875 από τον Απόστολο Πάντο, μεγαλοκτηματία και δήμαρχο τότε της Ζαγοράς, ενώ το 1996 αγοράστηκε από τον σημερινό ιδιοκτήτη ο οποίος το μετέτρεψε σε ξενώνα.

Εικόνα Π.43: Αρχοντικό Στάμου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Δοκιμασία-αποστολή 6

- Κασσαβέτειο Παρθενγωγείο

Κτίστηκε το 1853 με έξοδα του Ιωάννη Κασσαβέτη με σκοπό να παρέχει τη δυνατότητα εκμάθησης γραμμάτων και στα κορίτσια του χωριού. Ωστόσο άρχισε να λειτουργεί το 1855 με 20 περίπου μαθήτριες, αριθμός ο οποίος αυξανόταν κάθε χρόνο, φτάνοντας το 1929 τις 142 μαθήτριες. Μέχρι τότε τα κορίτσια δεν είχαν το δικαίωμα στην εκπαίδευση, έτσι αποτέλεσε το πρώτο σχολείο για κορίτσια. Το Παρθενγωγείο λειτουργούσε μέχρι το 1929, όπου με το Ν. 4373/1929 τα δημοτικά σχολεία έγιναν μεικτά. Έπειτα, ιδρύθηκε, από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, Οικοκυρική Σχολή, η οποία λειτούργησε μέχρι το 1941, όπου έκλεισε λόγω του ελληνοϊταλικού πολέμου. Στη συνέχεια, από το 1941 μέχρι το 1995 στεγάστηκε το 1^ο Δημοτικό Σχολείο. Το 1960 το κτήριο κατεδαφίστηκε και στη θέση του κτίστηκε το σημερινό κτήριο, ονομαζόμενο και αυτό ως «Κασσαβέτειο». Σημειώνεται ότι το Παρθενγωγείο τότε είχε επισκεφθεί και ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ως φιλοξενούμενος στην Ζαγορά στην οικογένεια Κασσαβέτη. (Διαμαντάκος, 2014)

Χάρη στον Ιωάννη Κασσαβέτη πολλά κορίτσια της Ζαγοράς, κατάφεραν να σπουδάσουν (τα περισσότερα μάλιστα έγιναν δασκάλες). Ο μεγάλος αυτός ευεργέτης

άφησε πίσω του υποτροφίες ώστε να παρέχει μέχρι και σήμερα στα παιδιά ένα βοήθημα στις σπουδές τους.

Εικόνα Π.44: Κασσαβέτειο Παρθεναγωγείο

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Δοκιμασία-αποστολή 7

- Κρήνη Κασσαβέτη

Η κρήνη έγινε το 1869 με έξοδα του Κασσαβέτειου Παρθεναγωγείου.

Εικόνα Π.45: Κρήνη Κασσαβέτη

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Δοκιμασία-αποστολή 8

- Οικία Παπανικολάου

Κτίστηκε από τον Γεώργιο Παπανικολάου στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Εικόνα Π.46: Οικία Παπανικολάου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Δοκιμασία-αποστολή 9

- Κρήνη του Κράλη

Είναι η μεγαλύτερη βρύση της Ζαγοράς. Κατασκευάστηκε το 1826 από τον Μήτηρο Μπασδέκη. Στο διάστημα του καλοκαιριού η κρήνη αυτή αποτελούσε έναν από τους πιο γνωστούς τόπους για φαγοπότι και διασκέδαση. Σύμφωνα με μαρτυρίες υπήρχε άλλη βρύση στη θέση της σημερινής πριν το 1826, η οποία είναι πιθανόν να κτίστηκε από κάποιον Σέρβο Βασιλιά («Κραλ στα σλαβικά θα πει βασιλιάς, άρα βρύση του Κράλη θα πει βρύση του βασιλιά» (Κορδάτος, στο Διαμαντάκος, 2014)). Η κρήνη του Κράλη είναι η αρχαιότερη της Ζαγοράς και μία από τις τρεις αρχαιότερες του Πηλίου (στους οικισμούς Κότες στο Τρίκερι και Προμύρι). (Διαμαντάκος, 2014) Επίσης, έχει χαρακτηριστεί από την 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, ως Βυζαντινό Μνημείο (ΥΑ Β1/Φ32/33254/715/11-8-1989, ΦΕΚ 716/Β/26-9-1989).

Εικόνα Π.47: Κρήνη του Κράλη

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Δοκιμασία-αποστολή 10▪ Ξωκλήσι του «Άθωνα»

Είναι το εκκλησάκι του Αγίου Αθανασίου του εν Άθω τοποθετημένο σε έναν λόφο με πανοραμική θεά. Η εκκλησία είναι αφιερωμένη στον ιδρυτή της μοναστικής πολιτείας του Αγίου Όρους. Δεν είναι γνωστό το ακριβές έτος κατασκευής της, αλλά υπολογίζεται πριν το 1680. Το τέμπλο της εκκλησίας είναι ηπειρώτικης τεχνοτροπίας, το αρχαιότερο στο Πήλιο, φτιαγμένο το 1644. Επίσης, η εκκλησία αποτελούσε τον καθολικό μικρού μοναστηριού. Το εκκλησάκι του Άθωνα πανηγυρίζει στις 5 Ιουλίου.(Διαμαντάκος, 2014)

Εικόνες Π.48, Π.49: Το εκκλησάκι ο «Άθωνας»**Πηγή:** Προσωπικό αρχείο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΕλληνόγλωσση

- Γιαννουλέλλη, Μ. Ζ. (1949). *Σπίτια της Ζαγοράς*. Αθήνα: Εκδόσεις Συλλόγου Ελληνική Λαϊκή Τέχνη.
- Γκαντούνα, Ε. (2013). *Δικτύωση τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς: Η περίπτωση του Δήμου Ελασσόνας. Διπλωματική Εργασία*. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Γκρίμπα, Ε., Κοκκώσης, Χ. και Τσάρτας, Π. (2011). *Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού: Ζήτηση και Προσφορά Νέων Προϊόντων Τουρισμού*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Δέφνερ, Α. και Καραχάλης, Ν (επ.). (2012). *Marketing και Branding Τόπου: Η Διεθνής Εμπειρία και η Ελληνική Πραγματικότητα*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Δέφνερ, Α. (2017). *Μάρκετινγκ πόλεων: η σχέση με τον τουρισμό και η Ευρωπαϊκή εμπειρία. Διάλεξη*. Βόλος: Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Διαμαντάκος, Ν. (2001). *Εκκλησίες και εξωκλήσια της Ζαγοράς*. Βόλος: Εκδόσεις Ζαγορά.
- Διαμαντάκος, Ν. (2010). *Τα σχολεία της Ζαγοράς από τον 17ο μέχρι τον 21ο αιώνα*. Βόλος: Δήμος Ζαγοράς.
- Διαμαντάκος, Ν. (2014). *Μνημεία και μνήμες από την ιστορία της Ζαγοράς*. Βόλος: Δήμος Ζαγοράς-Μουρεσίου.
- Δρακωνάκη, Μ. (2016). *Η σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την τοπική ανάπτυξη: Η περίπτωση των πολιτιστικών διαδρομών στην Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου. Μεταπτυχιακή Διατριβή*. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Καραχάλης, Ν. (2016). *Διαχείριση Αστικών Τουριστικών Προορισμών - Πολιτιστικός Τουρισμός/Περιπτώσεις Μελέτης. Διάλεξη*. Βόλος: Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

- Καραχάλης, Ν. (2016). *Τουρισμός και Πολιτιστική Κληρονομιά. Διάλεξη*. Βόλος: Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Κλιάφα, Μ. και Βαλάσης, Δ. (2006). *Μύθοι και θρύλοι της Θεσσαλίας*. Αθήνα: ΚΕΔΡΟΣ.
- Κουβέλη, Α. (2012). *Ο χώρος ως παρουσία απουσιών: Πρόταση διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Μελέτη περίπτωσης: Ενοποίηση στην αρχαία Αμφίπολη. Διπλωματική εργασία*. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Κουφού, Δ. (2015). *Ανάλυση Τεχνικών Gamification, σχεδίαση γενικού μοντέλου και εφαρμογή σε τεχνικές ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών. Διπλωματική εργασία*. Αθήνα: Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Ανάκτηση 12/03/2017, από <http://artemis-new.cslab.ece.ntua.gr:8080/jspui/bitstream/123456789/7433/1/DT2015-0185.pdf>
- Λιάπης, Κ. (2002). «Οι παλιές βρύσες με το αμίλητο νερό». *διαδρομές, Εβδομαδιαία περιοδική έκδοση της ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ*, 4.
- Μαυρουδάκης, Κ. (2010). *Διερεύνηση των προοπτικών για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη του δήμου Ζαγοράς, ανατολικού Πηλίου. Διπλωματική εργασία*. Σχολή Αργονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.
- Μελέτη αξιολόγησης - αναθεώρησης Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Ζαγοράς Α' Στάδιο*. (2014).
- Μεταξάς, Θ. (2001). *Το marketing του τόπου/πόλης (place/citymarketing) ως εργαλείο για την τοπική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα της πόλης: Περιοχή μελέτης: Η Λάρισα. Μεταπτυχιακή διατριβή*. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μεταξάς, Θ. (2005). *Μάρκετινγκ του Τόπου (Πόλης): Προσδιορισμός, Σχεδιασμός, Εφαρμογή και Αποτελεσματικότητα*. *Αειχώρος*, 4 (2), 62-99.

- Μπακογιάννη, Ε. (2000). *Ο πολιτιστικός τουρισμός στο Πήλιο: Προτάσεις για μια βιώσιμη ανάπτυξη. Μεταπτυχιακή διατριβή*. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μπακόλα, Μ. Ε. (2015). *Διπλωματική Εργασία, Διαχείριση Προορισμού και Gaming, μια πρόταση για την προώθηση του τουριστικού προϊόντος του Δήμου Αθηναίων*. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μπεριάτος, Η. και Παπαγεωργίου, Μ. (2013). *Χωροταξικός και Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός: Ανάπτυξη και Προστασία*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Μπονάρου, Χ. (2012). *Οπτικός πολιτισμός και τουρισμός*. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ.
- Μπούνια Α., Νικονάνου, Ν. και Οικονόμου, Μ. (2008). *Η τεχνολογία στην υπηρεσία της πολιτισμικής κληρονομιάς*. Αθήνα: ΚΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ.
- Πούσιας, Π. (2016). *Πολιτιστικές διαδρομές της ιστορίας και της παράδοσης: Αποκαλύπτοντας και ενισχύοντας την ταυτότητα της Θεσσαλικής Κραννώνας. Μεταπτυχιακή διατριβή*. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Χαλκιαδάκη, Μ. (2013). *Μάρκετινγκ της πόλης: Εκπόνηση σχεδίου για το δήμο Ηρακλείου Κρήτης. Διπλωματική Εργασία*. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Χαρακίδα, Ε. (2005). *Η διαχείριση των παλαιών μονοπατιών προς την κατεύθυνση του οικοτουρισμού και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Το μονοπάτι Κάτω Χρυσοβίτσας Θέρμου Αιτ/νίας - γέφυρας Αρτοτίβας. Μεταπτυχιακή διατριβή*. Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Χαρατσής, Ν. (1995). *Οδηγός Πηλίου για Περιπατητές: Διαδρομές σε καλντερίμια και μονοπάτια στο βουνό των Κενταύρων*. Βόλος: ΓΡΑΦΗ.

Ξενόγλωσση

- Askenov, P., Kemperman, A. and Arentze, T. (2014). Toward personalised and dynamic cultural routing: a three-level approach. *12th International Conference on Design and Decision Support Systems in Architecture and Urban Planning*,

- DDSS (σσ. 257 – 269). Eindhoven, The Netherlands: Procedia Environmental Sciences. Ανάκτηση 09 12, 2017, από https://ac.els-cdn.com/S1878029614001728/1-s2.0-S1878029614001728-main.pdf?_tid=a77050aa-fb8f-11e7-b243-00000aacb35f&acdnat=1516198186_eecca3bf98ca14d16f4044d5400b9d85
- Avgerinou-Kolonia S. and Tsilimigkas G. (2007). *Trans Balkans Cultural Corridors: The Cultural routes in Greece as an implement for the local development and the protection of the natural and cultural heritage*. Ανάκτηση 09 15, 2017, από [Cultural Corridors of South East Europe: https://seecorridors.eu/filebank/file_328.pdf](https://seecorridors.eu/filebank/file_328.pdf)
- Bombino, G., Campolo, D. and Meduri T. (2016). Cultural Landscape and cultural routes: infrastructure role and indigenous knowledge for sustainable development of inland areas. *2nd International Symposium “New Metropolitan Perspectives”-Strategic planning, spatial planning, economic programs and decision support tools, through the implementation of Horizon/Europe 2020, ISTH2020* (σσ. 576-582). Reggio Calabria, Italy: Procedia - Social and Behavioral Sciences. Ανάκτηση 09 10, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187704281630430X>
- Buhalis, D., Weber, J. and Xu, F. (2017). Serious games and the gamification of tourism. *Tourism Management*, 60, 244-256. Ανάκτηση 09 10, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261517716302369>
- Capp, S. (2012). Cultural european routes: Transfer experiences, share solutions (CERTESS). *Progress in Cultural Heritage Preservation*. Lemesos, Cyprus: EUROMED. Ανάκτηση 09 20, 2017, από http://certess.culture-routes.lu/sites/default/files/project-docs/CERTESS_Short%20paper_Euromed_4F-CRT-1.pdf
- Cassalia, G., Tramontana, C. and Ventura, C. (2016). New Networking Perspectives towards Mediterranean Territorial Cohesion: the multidimensional approach of Cultural Routes. *2nd International Symposium “New Metropolitan Perspectives”-Strategic planning, spatial planning, economic programs and decision support tools, through the implementation of Horizon/Europe 2020*,

- ISTH2020* (σσ. 626-633). Reggio Calabria, Italy: Procedia - Social and Behavioral Sciences. Ανάκτηση 09 19, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042816304517>
- Cojocariu, S. (2015). The development of cultural routes: A valuable asset for Romania. *Procedia Economics and Finance*, 32, 959-96. Ανάκτηση 09 20, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567115015543>
- Delegou, E.T., Moropoulou, A., Oikonomopoulou, E. and Sayas, J. (2016). An innovative approach to the protection of cultural heritage: The case of cultural routes in Chios Island, Greece. *Journal of Archeological Science: Reports*, 14, 742-757. Ανάκτηση 09 10, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352409X16305922>
- García, F., Pedreira, O., Piattini, M., Cerdeira-Pena, A. and Penabad, M. (2017). A framework for gamification in software engineering. *Journal of Systems and Software*, 132, 21-40. Ανάκτηση 12 2, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0164121217301218>
- Genovese, R. (2016). Cultural Routes between East and West: a network for cooperation between Mediterranean cities. *2nd International Symposium "New Metropolitan Perspectives"- Strategic planning, spatial planning, economic programs and decision support tools, through the implementation of Horizon/Europe2020, ISTH2020* (σσ. 619-625). Reggio Calabria, Italy: Procedia - Social and Behavioral Sciences. Ανάκτηση 09 19, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042816304499>
- Khovanova-Rubicondo, K. M. (2012). Cultural routes as a source for new kind of tourism development: Evidence from the council of Europe's programme. *Progress in Cultural Heritage Preservation* (σσ. 83-88). Lemesos, Cyprus: EuroMED. Ανάκτηση 12 3, 2017, από <http://www.cut.ac.cy/euromed2012proceedings/shortPapers/83.pdf>
- Kudaibergenova, D. (2016). "My Silk Road to You": Re-imagining routes, roads, and geography in contemporary art of "Central Asia". *Journal of Eurasian Studies*, 8, 31-43. Ανάκτηση 09 10, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366516300318>

- Malaescua, S. and Vana, M.V. (2015). Cultural Thematic Tourism Itineraries: Mediators of Success. *3rd Global Conference on Business, Economics, Management and Tourism* (σσ. 642 – 652). Rome, Italy: Procedia Economics and Finance. Ανάκτηση 09 10, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567116303112>
- Mantzoukas, S. (2004). Issues of Representation within Qualitative Inquiry. *Qualitative Health Research*, 14(7), σσ. 994-1007. Ανάκτηση 12 5, 2017, από https://www.researchgate.net/publication/232809228_Issues_of_Representation_within_Qualitative_Inquiry
- Morschheuser, B., Hassan, L., Werder K. and Hamari J. (2017). *How to design gamification? A method for engineering gamified software. Information and Software Technology*. Ανάκτηση 12 3, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S095058491730349X>
- Papathanasiou-Zuhrt, D., Russo, A.D. and Weiss-Ibanez D.F. (2017). The Gamification of Heritage in the Unesco Enlisted Medieval Town of Rhodes. *GamiFIN Conference*, (σσ. 60-70). Pori-Finland. Ανάκτηση 01 09, 2018, από http://ceur-ws.org/Vol-1857/gamifin17_p9.pdf
- Richards, G. (2001). *Cultural Attractions and European Tourism*. New York: CABI Publishing.
- Seaborn, K. and Fels, D.I. (2015). Gamification in theory and action: A survey. *International Journal of Human-Computer Studies*, 74, 14-31. Ανάκτηση 10 10, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1071581914001256>
- Shishmanova, M. V. (2015). Cultural tourism in cultural corridors, itineraries, areas and cores networked. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 188, 246-254. Ανάκτηση 09 09, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815021758>
- Vella, G. and Saccp, P.L. (2017). Introduction to Cultural mapping: Debating space and place. *City, Culture and Society*, 11, 1-3. Ανάκτηση 09 10, 2017, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877916617301959>

Διαδικτυακές Πηγές

- ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ. (n.d.). *Δήμος Ζαγοράς - Μουρεσίου*. Ανάκτηση 10 13, 2017, από https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CF%82_%CE%96%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC%CF%82_-_%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%BF%CF%85
- ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ. (n.d.). *Σάαν*. Ανάκτηση 11 15, 2017, από <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%AC%CE%B1%CE%BD>
- ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ. (n.d.). *Χείρων*. Ανάκτηση 12 15, 2017, από <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%B5%CE%AF%CF%81%CF%89%CE%BD>
- Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας. (n.d.). *Αποστολή - Ιστορική αναδρομή της ΓΓΕΤ*. Ανάκτηση 12 06, 2017, από Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων:
<http://www.gsrt.gr/central.aspx?sId=106I432I1092I646I437080&JScript=1>
- Γκαντούνα, Ε. και Παπαγεωργίου, Μ. (2012). *Πολιτιστικός Τουρισμός και πολιτιστικές διαδρομές : Κατευθύνσεις σχεδιασμού σε τοπική κλίμακα μέσα από την περίπτωση του Δήμου Ελασσόνας*. Ανάκτηση 09 07, 2017, από [citybranding.gr: http://www.citybranding.gr/2012/12/blog-post_19.html](http://www.citybranding.gr/2012/12/blog-post_19.html)
- Δελτίο Διεθνών και Ευρωπαϊκών θεμάτων και Αναπτυξιακού Σχεδιασμού του Υπουργείου Εσωτερικών. (2013). «*Crowdfunding*» - *Το κλειδί που ξεκλειδώνει τις χρηματοδοτήσεις για την Τοπική Αυτοδιοίκηση*. Ανάκτηση 12 28, 2017, από [citybranding.gr: http://www.citybranding.gr/2013/12/crowdfunding.html](http://www.citybranding.gr/2013/12/crowdfunding.html)
- Δέφνερ, Α., Κυριακάκη, Α. και Ψαθά, Ε. (n.d.). *Τα σύγχρονα πρότυπα ανάπτυξης τουριστικών προορισμών, η περίπτωση του προτύπου ανάπτυξης των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού*. Ανάκτηση 01 07, 2018, από https://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/11035/2233_14%CE%B7%20%CE%94%CE%95.pdf
- Δημόσια Ιστορική Βιβλιοθήκη Ζαγοράς. (n.d.). Ανάκτηση 11 09, 2017, από <http://www.library-zagora.gr/>

- Διαρκής Κατάλογος των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος.* (n.d.). Ανάκτηση 11 05, 2017, από http://listedmonuments.culture.gr/search_declarations.php
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. Θεσσαλίας. (2015). *Περιφερειακή Στρατηγική Καινοτομίας Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Θεσσαλίας για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020. 4η Έκδοση.* Ανάκτηση 01 06, 2018, από https://www.espa.gr/elibrary/RIS3_Thessaly_201503.pdf
- Ελληνική Στατιστική Αρχή. (n.d.). Ανάκτηση 10 20, 2017, από <http://www.statistics.gr/>
- Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων. (n.d.). *Δίκτυο Natura 2000.* Ανάκτηση 10 16, 2017, από http://www.ekby.gr/ekby/el/EKBY_Natura2000_el.html
- Επίσημη ιστοσελίδα Δήμου Ζαγοράς-Μουρσειού. (n.d.). Ανάκτηση 10 12, 2014, από <http://www.dimos-zagoras-mouresiou.gr/>
- Ζηρίνη, Γ., Σοφικίτου, Μ. και Χατζηνικολάου, Μ. (2015). *Για μια πολιτιστική διαδρομή.* Ανάκτηση 09 11, 2017, από ΔΙΑΖΩΜΑ: <http://www.diazoma.gr/site-assets/1.-%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF-%CE%B2%CE%AC%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%94%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CF%82.pdf>
- Καδδά, Α. Κ. (n.d.). *Κεφάλαιο 1. Ποιοτικοί μέθοδοι έρευνας στις ανθρωπιστικές επιστήμες. Διάλεξη.* Ανάκτηση 12 05, 2017 από Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών: <https://goo.gl/BjPDeM>
- Καδδά, Α. Κ. (n.d.). *Κεφάλαιο 2. Ποιοτική έρευνα-Συνέντευξη. Διάλεξη.* Ανάκτηση 12 05, 2017 από Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών: <https://goo.gl/QUFbaP>
- Καραβασίλη, Μ. και Μικελάκης, Ε. (1999). *Πολιτιστικές Διαδρομές: Προς μια ερμηνευτική του "πολιτισμικού τοπίου" με αναπτυξιακή προοπτική.* Αρχαιολογία και Τέχνες, 71, 82-86. Ανάκτηση 09 11, 2017, από <http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/71-8.pdf>

- Κίζης, Γ. (2013). *Αρχιτεκτονική Παράδοση και Εξέλιξη στο Πήλιο (και όχι μόνον)*. Ανάκτηση 11 09, 2012, από <http://docplayer.gr/35991839-Arhtektoniki-paradosi-kai-exelixa-sto-pilio-kai-ohi-monon-giannis-kizis-arhtekton-kathigitis-emp.html>
- Κοντογιάννη, Ν. (2004). *Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών - ICOMOS*. Ανάκτηση 09 15, 2017, από ΤΕΕ: http://portal.tee.gr/portal/page/portal/INTER_RELATIONS/organization/int-org/ICOMOS.pdf
- Λάλου, Γ. (n.d.). *Πολιτιστικές Διαδρομές: Έννοια, Σκοπιμότητα, Παραδείγματα και Εφαρμογή στη Λάρισα. Διάλεξη. ΤΜΧΠΠΑ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*. Ανάκτηση από <http://slideplayer.gr/slide/11310662/>
- Μεταξάς, Θ. και Ντυκέν, Μ.Ν. (2015). *Μέθοδοι έρευνας για τον τουρισμό και τον πολιτισμό. Διάλεξη. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*. Ανάκτηση 01 9, 2018, από <http://slideplayer.gr/slide/3720683/>
- ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ. (2015). *Η αιματηρή αναμέτρηση Λαπιθών και Κενταύρων για τα μάτια της όμορφης Ιπποδάμειας*. Ανάκτηση 12 15, 2017, από <https://goo.gl/Q2odHN>
- Οικονόμου, Β. (2015). *Gamification-«Παιχνιδοποίηση»*. Ανάκτηση 11 10, 2017, από <https://goo.gl/16SnR6>
- Παλούμπης, Δ. και Σιδηρόπουλος, Κ. (2003). *Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Θεσσαλίας, Β' Φάση*. Ανάκτηση 01 10, 2018, από Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού: http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/meleti_B_fasi_ster_ea_thessalia.pdf
- Πανεπιστήμιο Κύπρου. Πανεπιστημιακό Κέντρο Ερευνών Πεδίου. (n.d.). *Είδη Ερευνών*. Ανάκτηση 12 05, 2017 από <https://www.ucy.ac.cy/pakepe/el/research-services/research-kind>
- Πύλη Πολιτιστικών Φορέων. (n.d.). *Ιστότοπος του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού για τους Πολιτιστικούς Φορείς*. Ανάκτηση 12 20, 2017, από <http://drasis.culture.gr/>

- Σιγάλα, Μ. και Χρήστου, Ε. (2014). *Από τον μαζικό τουρισμό στον τουρισμό της εμπειρίας*. Ανάκτηση 09 17, 2017, από Ελληνική Ένωση Τραπεζών: <http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/191-206%20Sigala%202014.pdf>
- Σιγγιρίδης, Η.Ι. (2014). «Όρος Πήλιο» (GR1430008) SPA - «Όρος Πήλιο και Παράκτια Θαλάσσια Ζώνη» (GR1430001) SCI. Ανάκτηση 11 13, 2017, από <https://goo.gl/fbSPwL>
- Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων. (n.d.). Ανάκτηση 12 07, 2017, από <http://www.tap.gr/tapadb/index.php>
- Τσάρτας, Π., Μοίρα, Ξ. και Σαραντάκου, Ε. (n.d.). *Πολιτιστικός Τουρισμός: Εισαγωγικές έννοιες, τάσεις. Διάλεξη*. Ανάκτηση 09 20, 2017, από Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Open eClass: <https://goo.gl/5spruC8>
- ΥΠΕΝ. (n.d.). *ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ NATURA 2000*. Ανάκτηση 10 16, 2017, από http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432&language=el-GR&SkinSrc=%5BG%5DSkins%2F_default%2FNo+Skin&ContainerSrc=%5BG%5DContainers%2F_default%2FNo+Container&dnnprintmode=true
- Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων-ΕΣΠΑ. (2014). *Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης - ΕΣΠΑ 2014-2020*. Ανάκτηση 01 08, 2018, από https://www.espa.gr/elibrary/PA_ESPA_2014_2020.pdf
- Υπουργείο Ανάπτυξης. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. (2003). *Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Θεσσαλίας, Περίληψη*. Ανάκτηση 01 10, 2018, από http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/perilipsi_thessalia.pdf
- Υπουργείο Οικονομίας Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού . (2014). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία"*. Ανάκτηση 01 06, 2018, από ΕΣΠΑ 2014-2020: https://www.espa.gr/elibrary/Summary_OP_Antagonistikohta_Epixeirhmatikohta_Kainotomia.pdf

- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. (n.d.). *Πύλη Πολιτιστικών Φορέων - Ιστότοπος Πολιτιστικών Φορέων*. Ανάκτηση 12 08, 2017, από <http://drasis.culture.gr/>
- Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης. Γενική Γραμματεία Ψηφιακής Πολιτικής. (2016). *Εθνική Ψηφιακή Στρατηγική 2016-2021*. Ανάκτηση 12 03, 2017, από http://www.opengov.gr/digitalandbrief/wp-content/uploads/downloads/2016/11/digital_strategy.pdf
- ΦΙΛΟΤΗΣ. (n.d.). *Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση*. Ανάκτηση 10 16, 2017, από <https://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/?category=1>
- ΧΙΟΣ. ΕΝΑ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ. (n.d.). *Ολύμποι - Μεστά*. Ανάκτηση 10 13, 2017, από <http://www.chios.gr/el/ti-na-kanete/peripatitikes-diadromes/olympoi-mesta>
- CERTESS European Cultural Routes Transfer Experiences Share Solutions. (n.d.). *CERTESS*. Ανάκτηση 09 08, 2017, από <http://certess.culture-routes.lu/about-certess>
- Council of Europe. (2011). *Impact of European Cultural Routes on SMEs' innovation and competitiveness. Provisional Edition*. Ανάκτηση 09 09, 2017, από http://culture-routes.net/sites/default/files/files/StudyCR_en.pdf
- Council of Europe Portal. (2010). *Enlarged Partial Agreement on Cultural Routes*. Ανάκτηση 11 10, 2017, από <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/cultural-routes>
- Council of Europe Portal. (n.d.). *About the Cultural Routes of the Council of Europe*. Ανάκτηση 09 12, 2017, από <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/about>
- Council of Europe Portal. (n.d.). *Understanding the Impact of Digitisation on Culture*. Ανάκτηση 12 10, 2017, από <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/culture-and-digitisation>
- De Freitas, S. (2013). *What can gamification add to cultural heritage?* Ανάκτηση 01 10, 2018, από http://www.digitalmeetsculture.net/wp-content/uploads/2013/07/Sara_de_Freitas_What-can-Gamification-add-to-cultural-heritage.pdf

- Digital Tourism Think Tank. (2013). Gamification in Tourism. Ανάκτηση 01 10, 2018, από <http://www.thinkdigital.travel/opinion/gamification-in-tourism/>
- European Institute of Cultural Routes. (n.d.). *Cultural Routes of the Council of Europe: Values of Cultural Routes*. Ανάκτηση 09 08, 2017, από <http://www.culture-routes.net/cultural-routes/values>
- Filburg. (2016). *The routes of the Frankopans*. Ανάκτηση 01 10, 2018, από <http://filburg.co/works/frankopans/>
- Global Sustainable Tourism Council. (2014). *World Tourism Organization (UNWTO)*. Ανάκτηση 09 15, 2017, από <https://www.gstcouncil.org/member-profile/united-nations-world-tourism-organization-unwto/>
- GPS TRACKS, a part of outdooractive. (n.d.). *Topic path, Cultural Trail of Schaan in Liechtenstein*. Ανάκτηση 11 15, 2017, από <https://www.gps-tracks.com/TrackToGoogleSatMap.aspx?FiOrt=Liechtenstein&TrackId=B01321&LangDialog=en>
- ICOMOS International Scientific Committee on Cultural Routes (CIIC). (2003). *CIIC ACTIVITIES, GENERAL SCOPE*. Ανάκτηση 09 15, 2017, από ICOMOS-CIIC: <http://www.icomos-ciic.org/ciic/ciic.htm>
- International Council on Monuments and Sites. (n.d.). *ICOMOS and World Heritage*. Ανάκτηση 09 14, 2017, από <https://www.icomos.org/en/home-wh>
- International Scientific Committee on Cultural Routes (CIIC) of ICOMOS. (2008). *The ICOMOS charter on Cultural Routes*. Ανάκτηση 09 15, 2017, από https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/culturalroutes_e.pdf
- INTERREG IVC. (n.d.). *About the programme*. Ανάκτηση 09 16, 2017, από <http://www.interreg4c.eu/programme/index.html>
- LIECHTENSTEIN. Official tourism-website of the Principality of Liechtenstein. (n.d.). *Cultural trail of Schaan*. Ανάκτηση 11 15, 2017, από <https://tourismus.li/en/lie/tour/Cultural%20trail%20of%20Schaan/>
- meditour: Πολιτιστικές διαδρομές στη Θεσσαλία. (2008). *Το πρόγραμμα meditour*. Ανάκτηση 11 09, 2017, από <http://www.pedthessalias.gr/meditour/program.php>

- meditour: Πολιτιστικές Διαδρομές στη Θεσσαλία. (n.d.). *Διαδρομές στον Ν. Μαγνησίας - Διαδρομή Βόλος - Πουρί Δήμου Ζαγόρας*. Ανάκτηση 11 19, 2017, από http://www.pedthessalias.gr/meditour/diadromi_detail.php?did=4
- meditour: Πολιτιστικές διαδρομές στη Θεσσαλία. (n.d.). *Διαδρομή στο Πήλιο*. Ανάκτηση 11 19, 2017, από http://www.pedthessalias.gr/meditour/diadromi_detail.php?did=4
- NATURA 2000 - STANDARD DATA FORM. (n.d.). Ανάκτηση 10 16, 2017, από <http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=GR1430001>
- Salzburgresearch. (n.d.). *CERTESS - European Cultural Routes – Transfer Experiences, Share Solutions*. Ανάκτηση 09 15, 2017, από https://www.salzburgresearch.at/en/projekt/certess_en/
- The European Institute of Cultural Routes. (n.d.). Ανάκτηση 09 06, 2017, από <http://www.culture-routes.net/>
- UNESCO. (2016). *UNESCO and the European Commission join hands in promoting cultural routes for sustainable development*. Ανάκτηση 09 10, 2017, από <http://whc.unesco.org/en/news/1449/>
- UNESCO and National Geographic. (2016). *World Heritage Journeys of the European Union*. Ανάκτηση 09 09, 2017, από <http://whc.unesco.org/en/activities/875/>
- UNESCO Hellas. (n.d.). Ανάκτηση 09 13, 2017, από <https://unesco-hellas.org/about/>
- UNESCO. World Heritage Centre. (2012). *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*. Ανάκτηση 09 15, 2017, από <http://whc.unesco.org/archive/opguide12-en.pdf>
- United Nations Educational, Cultural and Scientific Organization. (1994). *Routes as part of our Cultural Heritage. Report on the Meeting of Experts*. Madrid, Spain: UNESCO. Ανάκτηση 09 10, 2017, από <http://whc.unesco.org/archive/routes94.htm>
- UNWTO and Agencia de Turismo de las Islas Baleares (ATB). (2015). *Global Report on Cultural Routes and Itineraries. Affiliate Members Report: Volume twelve*. Ανάκτηση 09 07, 2017, από

http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/global_report_cultural_routes_itineraries_v13.compressed_0.pdf

VolosPelion. (n.d.). *Μύθοι του Πηλίου*. Ανάκτηση 12 29, 2017, από <http://volosinfo.gr/mythi-tou-piliou/>

WIKIPEDIA. (n.d.). Cultural Route of the Council of Europe. Ανάκτηση 09 15, 2017, από https://en.wikipedia.org/wiki/Cultural_Route_of_the_Council_of_Europe

WIKIPEDIA. (n.d.). *International Council on Monuments and Sites*. Ανάκτηση 09 15, 2017, από https://en.wikipedia.org/wiki/International_Council_on_Monuments_and_Sites

World Tourism Organization UNWTO. (n.d.). *Specialized agency of the United Nations*. Ανάκτηση 09 08, 2017, από <http://www2.unwto.org/content/who-we-are-0>

World Travel and Tourism Council. (2017). *Travel & Tourism Economic Impact 2017 Greece*. Ανάκτηση 09 16, 2017, από <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/greece2017.pdf>

Zagora. *Pelion at its best*. (n.d.). Ανάκτηση 12 12, 2017, από <http://www.zagora.gr/>

Θεσμικά κείμενα

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού για τον Τουρισμό (ΦΕΚ 3155 / Β' / 12.12.2013)

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Θεσσαλίας (ΦΕΚ 1484 / Β' / 10.10.2003)

Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΦΕΚ 128 / Α' / 3.7.2008)

ΠΔ'78 «Περί χαρακτηρισμού ως Παραδοσιακών Οικισμών τινών του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών». (ΦΕΚ 594 / Δ' / 13.11.1978)

ΠΔ'80 «Περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών των οικισμών της περιοχής Πηλίου και καθορισμού ειδικών όρων και περιορισμών δομήσεως εις αυτούς και εις την περιοχήν των διοικητικών ορίων των Δήμων ή Κοινοτήτων εντός των οποίων ανήκουν ούτοι». (ΦΕΚ Δ'374/1980)